

Brevissimum totius Conimbric- censis Logicae *Compendium.*

P E R

Hieronymum de Paiva
Lusitanum, quondam ex
societate, quæ dicitur I.
S v, jam autem Dei gra-
tia reformatæ ecclæ-
siæ filium indig-
nissimum.

LONDINI,
Excudebat J. D. pro Johanne
Bellamy. 1627.

11. *Locality*

to write *Copypaper*

create *Logos*

(*Copy paper*)

11. 11.

11. *Historical* *Periods*

Timeline *of* *Events*

Timeline *of* *Geological* *Events*

Geological *Periods*

Geological *Periods*

Geological *Periods*

Geological *Periods*

11. 11. 11. 11. 11. 11.

Illustri, spectatissimóq;
Domino Thomae Rastel,
quondam in India Orien-
tali pro honorabili eius-
dem Indie societate Prä-
sidenti dignissimo, &
gentis Anglicane, per
eas regiones Duci
generalissimo.

Nulta sunt, Do-
mine Dignis-
sime, quibus
in libris Mæ-
cenatibus suis
consecrandis, duci Autores
solent. Tibi protantis, qui-
bus me cumulasti benefici-

A 2 is,

is, una, hoc sacrat opus, gra-
titudo. In video agris ferri-
libus: isti multò plus red-
dunt, quàm accipiunt: at
mea compensatio à tuis be-
neficijs, ab illo amore tuo,
quo in India orientali à Goa,
& Lusitanis, religionis ergo
fugientem, ignorantum, pere-
grinum, & spem dulcis pa-
tria linquentem, suscepisti,
fovisti, & elevasti, infinitis
exceditur intervallis: & mi-
nor est, quàm quæ possit ti-
bi solvere grates: nam ad
reddendum gratiam opus
esse, & tempore, & facultate,
& aspirante fortuna, ait Se-
neca; Iam autem, quàm ad-
versa me ista tueretur, non
ignoras. Tempus non illud
est, quod ante sit: ex quo,

nec

nec iam facultas mihi est:
nunquam igitur tibi gratiā
referre potero: tamen illud
certè non desinam ubique
cōfiteri, me referre non pos-
se: Ergo, pro debit is, in sig-
num gratitudinis, hunc Lo-
gicum tibi offero libellum,
ut saltem partem solvā: nam
qui beneficium grati recipit
partem compensationis sol-
vere, dixit alius. Eum ergo
fusci pias, ut iam compen sa-
tionis aliquid accipias. Nec
tibi, quia parvus sit contēp-
tui: erit illi in gratiam sua
parvitas: ea est enim, ut in se
universam Conimbricensiū
doctorū ad Aristotelis Sta-
giritæ Logicæ doctrinam,
qua nullam altiorem mun-
dus vidit, et cui iam vieta ce-

dit ipsa invidia, in dialecti-
corum tyronum usum, atq;
utilitatem, immo veteranoru,
& qui Theologoru nomine
(nescio quo, sine Logica, &
Metaphysica, iure) glori-
antur, suo in cōpendio com-
prehendit, & amplectitur.
Hoc igitur compēdium ve-
lim habeas, quasi meae in te
voluntatis, gratitudinis, &
observantiæ testem.

Idem iterum tibi destino,
eo quod nihil aptius mihi
videatur, quam librum de
discursu, & ratiocinatione
scriptum illi despondere, in
quo mirabile quoddam dis-
cursus, atq; rationis ipsius,
lumen eluceret. Is autem tu
es, cui, quidquid natura pru-
dentiaz, rationis, atq; discur-
sus

sus habet, manu plenâ do-
navit. Cuius quidē rei, mag-
num documētum omnibus
esse debet, triennium illud-
tuum, in quo Orientalis In-
diæ Oligarchiæ, tanquam
rationis cereo prælucebas:
quas enim victorias, te re-
bus Indiæ consulente, cum
tam magna Anglicani no-
minis gloria, honorabilis
Orientalis Indiæ societas,
non cantavit? Ormusij reg-
num, civitas, & castellū ad-
sint testes: tres subinde na-
ves, potius civitates, Lusita-
næ, Carrakas nuncupamus,
ad Mozambiquanas oras, in
perpetuam Anglicanorum
gloriam, æternumq; dolo-
rem Hispanorum, per illos,
quibus tulleges dābas An-

glicanos, vietæ, fractæ, submersæ idem firmæt. Tu Goam obsedisti, Goam illam in India Orientali Lusitanorū Emporium præclarissimū: te ille timuit princeps, quē & Indus, & Ganges timuerunt. Quid igitur à me fieri potuit elegantius, quàm libros de discursu, & ratiocinatione illi offerre, in quo tam claram, tam notam, & splendentem Ratiocinatio ipsa sedem habet?

Et iam, ut verum fatear, in hoc opusculo tibi sacrando, non solum officium meum, sed emulmentum etiam, & fructum secutus sum: nam sub tam digno, tamq; prudenti viro, eo ero præsidio munitus, ut ab Invidiæ jacu-

b-
o-
in
iū
i:
uē
ne-
cri-
li-
i-
o-
x-

jaculis, & bombardis secu-
rus consistam. Valc.

Dominationis tuae cliens
obseruantissimus

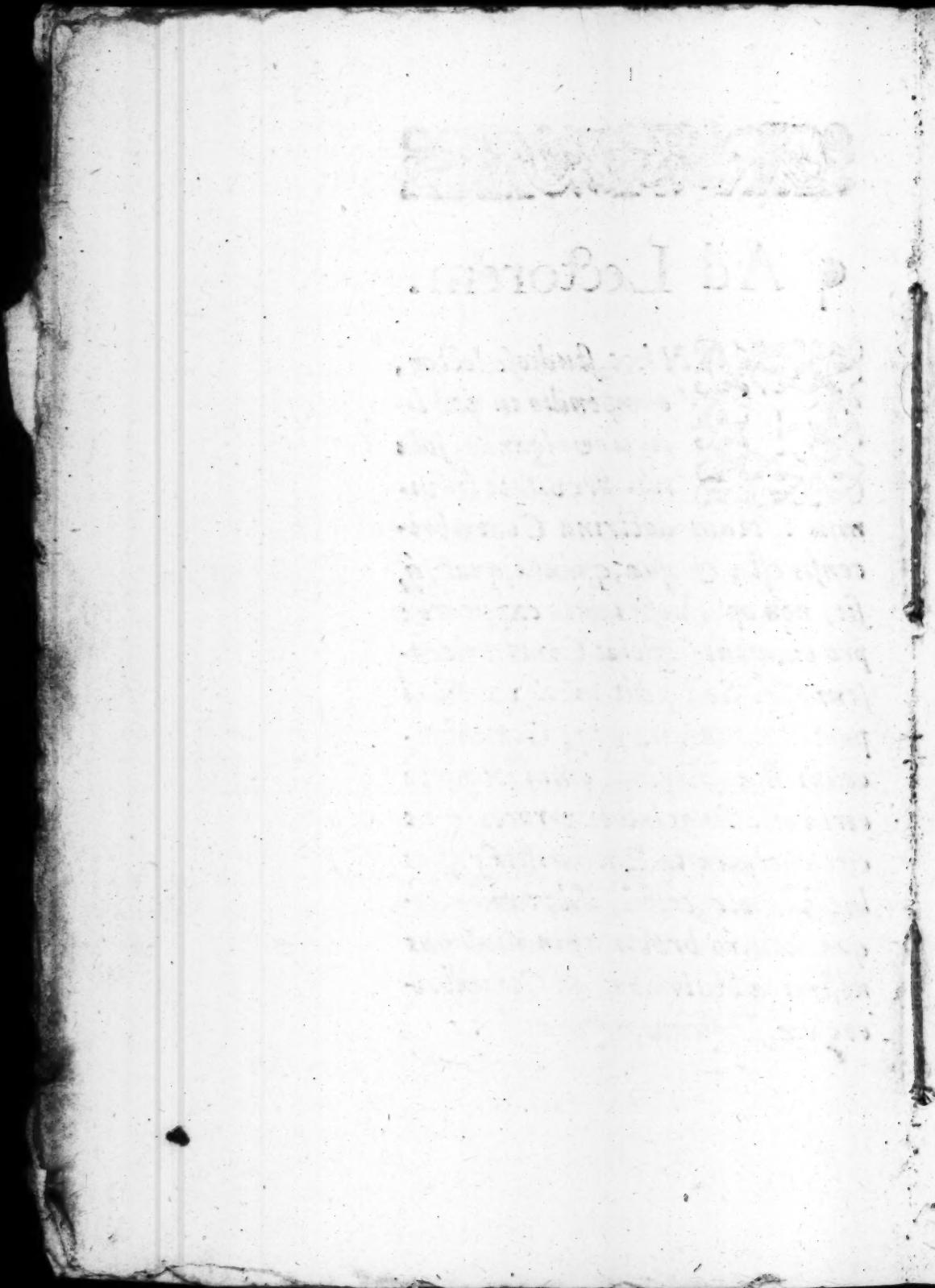
Hieronymus de Paiva.

¶ Ad Lectorem.

N hoc, studiose lector,
compendio in publi-
cūme evulgando, sola
tibi brevitate servi-
mus : Nam doctrina Conimbric-
ensis est ; & qua, quanta, qualisq;
sit, non opus nostri duco explicare :
pro omnibus sufficiat Conimbricens-
sem esse. Sed sicut nihil ex omni
parte beatum, ita neq; Conimbric-
ensis hec doctrina, omni ex parte
certa est. Suos habet errores, (ut
circa accidentia Eucharistie) quos
hic fideliter scripsi, alibi tamen, &
qua potuero brevitate in aliquibus
nostris additionibus ad Conimbric-
ensem Logicam, refutandos.

Index quæstionum,

quæ in hoc opusculo
continentur.

Quæstiones Proximales.

Quæstio. Folio.

1 **D**e artis definitione. 3

2 **D**e artium divisione. 2

3 **D**e ordine artium inter se. 3

4 **U**trum Dialectica sit verè, proprièq; scientia, & ab alijs distincta? ibidem.

5 **Q**uodnam sit adequatum Dialectica subiectum? 5

6 **S**i ne Dialectica ad alias disciplinas capessendas necessaria, an non? 6

In præfationem Porph.

1 **Q**uid sit universale. 7

2 **D**e unitate rei universalis 10

3 **D**e aptitudine universalis, & eius actu. 13

4 **U**trum

Index.

Quæstio. Folio.

- 4 *Virūm res fiunt universales intellectus operatione, an secundum se tales sint?* 14
- 5 *De universalis abstractione.* 20
- 6 *De existentia universalitatis relativā.* 23
- 7 *De universalis divisione in suas species.* 26
- 8 *De particularibus, qua universalis respondent.* 30

In cap. de Generc.

- 1 *Virūm genus sit rectè à Porph. definitum?* 34
- 2 *Virūm qualibet entia, rationem generis, & speciei ingrediantur?* 36

In cap. de Specie.

- 1 *Virūm Porph. de specie rectè sensuerit?* 39
- 2 *Virūm species sit 1^m. generis correlativum?* 41
- 3 *De natura, definitione, & partitione individui.* 44
In

Index.

Quæstio.

Folio.

In cap. de differentia.

- 1 *Utrum differentia in communis probè definita, ac divisatur?* 47
- 2 *Utrum differentia maximè propria rectè definiatur, ac dividatur?* 50

In cap. de proprio.

- 1 *Utrum divisiones, ac definitiones proprii rectè habeant?* 53

In cap. de accidente.

- 1 *Rectène fit explanatum, definitumq; accidens à Porphy?* 57

In Aristotelis Categorias.

In cap. 1^m. de æquivocis univocis, & denominativis.

- 1 *De divisione, & definitione æquivocorum.* 62

- 2 *De univoco, & denominativo.* 66

- Cap. 2^m. de complexis, & incomplexis. 68

Cap.

Index.

Questio. Folio.

Cap. 3^m. de regulis. 69

Cap. 4^m. de 10. predicamentis. 70

3 De 1^a. entis divisione in substantiam, & accidentem. ibid.

3 Vtrum entis divisione in 10. predicamenta, probanda sit. 74

In cap. 5^m. de substantia.

2 De substantia predicamentalis essentia. 80

2 De divisione Aristotelica substantie in 1^{am}. & 2^{am}. 82

In cap. 6^m. de quantitate.

1. De ratione formalis quantitatis. 86

3 Vtrum species quantitatis discrete, & continua recte à Philosoph. numerentur. 91

3 Vtrum esse aequalē, vel inaequalē sit quartus modo proprius quantitatis. 94

In cap. 7^m. de relatione.

3 De natura relationis. 98

2 Vtrum

Index.

- Quæstio. Felic.
1. *Vitrum in relatione prædicamen-
to sit aliquid genus summum?* 102
2. *Vitrum esse simile cognitione si
quarto modo proprium relato-
ram?* 106
- In cap. 8^m. de qualitate.
1. *De natura, & speciebus quali-
tatis.* 109
2. *Vitrum esse simile, vel dissimile
sit quarto modo proprium qua-
litatis?* 113
- In cap. 9^m. De 6. ultimis
prædicamentis.
1. *De actione, & passione.* 115
2. *De ubi, & sic, eorumq; specie-
bus.* 117
3. *De duratione, & habitu.* 119
- In cap. 10. de oppositis.
- Quæst. unica. *De natura oppositi-
onis, eiusq; speciebus.* 122
- Cap.

Index.

Quæstio.	Folio.
Cap. 11. De modis prioris.	129
Cap. 12. De modis simul.	ibid.
Cap. 13. De 6. speciebus motus.	ibid.
Cap. 14. De 7. modis habendi.	130

In libros de interpretatione.

In cap. 1^m. lib. 1ⁱ. de signis.

1 De natura, & conditionibus signi in communis.	132
2 De signorum divisione.	136
3 De vocum, & scripturarum significacione.	142
4 Virum conceptus sint idem apud omnes, voces vero diverse?	146
5 De veritate, & falsitate conceptuum.	150

In cap. 2^m. 3^m. & 4^m.

1 Qualis sit natura, & parsitio vocis significativa tam simplicis quam complexa.	155
2 De	

Index.

Quæstio.	Folio.
2 De natura, & divisione simplicis vocis in nomen, & verbum.	157
3 De Oratione.	167
4 De Enuntiationis divisionibus.	171
In cap. 5 ^m . 6 ^m . & 7 ^m .	
I De enuntiationum oppositione.	179
In cap. 8 ^m . de futuris contingentibus.	
I De contingentia in effendo, & operando.	182

In lib. 2^m. de interpretatione.

Verum ex negativa de predicato finito colligatur affirmativa de predicato infinito, & è contra. 192. & 193.

Verum valeat consecutio à divisis ad coniuncta, & è contra. 193
& 194.
In

Index,

Quæstio.	Folio.
In libros de priori resolutione,	
In lib. i. cap. i ^m . de propositione, termino, & syllogismo.	196
Utrum propositionis definitio sit essentialis?	197
De propositionis divisione, & univocatione.	198. & 199
De termino, de syllogismo, quo complexus fit discursus.	200. & 202
Syllogismi definitio: utrum conclusio sit pars syllogismi?	203.
Utrum definitio syllogismi sit essentialis?	& 204. 205
Utrum omnis, & solus syllogismus sit argumentatio formalis.	206
In cap. 2 ^m . de conversione absolutarum propositionum.	
De regulis ab Arist. ad conversionem traditis.	208
Utrum subjecta necessariò affirmetur	

Index.

Quæstio.	Folio.
tur de accidentibus, à quibus de-
terminatè postulantur?	211.
In cap. 3^m. de conversione
Modalium.	
Regula conversionum modalium.	216
In cap. 4^m. 5^m. & 6^m.
de figuris.	
Virūm figure syllogistica sunt tres?	220
De modis concludendi in quavis fi-
gura.	221
De modis indirecte concluden-
tibus.	222
De syllogismo coquitorio.	223
Regule communes omnibus figuris	224
Regula particulares.	225
Cap. 28. de regulis medijs	
Syllogismorum inveniendi.	225
-
- In lib. de post. resolutione.**

In

Index.

Quæstio.

Felio.

In lib. 1. cap. 1^m.

De præcognitis.

1. *Vtrum omnis doctrina sit remi-
niscensia, an denuo acquisita?*

128

2. *De doctrina, & disciplina intel-
lectiva.*

233

3. *De præcognitis.*

237

4. *De principiis cognitione.*

245

In cap. 2^m. de scientia.

1. *De scientia.*

254

2. *Vtrum omnis, ac sola demon-
stratio efficiat scientiam?*

259

3. *Vtrum demonstrare liceat per
omnia causarum genera?*

266

In cap. 3^m.

De quibus fit demonstratio.

1. *Vtrum detur circulus in demon-
strando?*

269

2. *De propositione per se nota.*

272

In

Index.

Quæstio.	Folio.
In cap. 4 ^m . de prædicatis.	
De prædicato de omni, per se 1 ^o , & 2 ^o . modo, & universalis.	
	276. usq; ad 280.
In cap. 5 ^m . 6 ^m . & 7 ^m .	
1 De obiecto materiali scientie.	281
2 Quo pacto scientia amittatur.	285
In cap. 8 ^m . de principijs.	
1 Vtrum omnia principia sint in- demonstrabilia.	292
In cap. 10. de demonstratione.	
1 Verum divisio demonstrationis in quia, & propter quid sit a- daquata.	296
2 De scientiarum subalternatione.	
	299
De certitudine, & unitate scientiarum.	
Quæst. unica! De unitate, & distinctione scientia.	303
	In

Index.

Questio.

Edio.

enitil. In cap. 26. ad h.

1 Descientia, & opinione. 3 H

2 Verum scientia, & opinio in con-
tento intellectu simul esse que-
antur. 28. ad. ma. quoniam 318

In lib. 2^m. Posteriorum. I

188

3 Quod sit precipuum demon-
strationis medium? 328

In lib. Topicorum. I

1 Verum divisio syllogismi in qua-
tuor membrasit adequata, &
univoca? 310. ad. 31. 330

2 De quatuor predicatis dialekti-
cis. 189. 190. 191. 192. 332

In lib. Elenchorum.

De sophistarum fallacijs. 333

FINIS.

QVÆSTIONES PROAEMIALES.

Quæstio 1^a.

De artis definitione.

Rs, quam homini ratio cum experientia peperit, definitur : *Collectio multarum de una re comprehensionum ad aliquem finem utili-
tilem uita. Latissimè ars dicit omnes habitus intellectus, tam practicos, quām speculativos, qui verum attin-
gunt : strictissimè artem externorum operum effectivam. In particula[utile]
intelligitur bonum commune ad utile, delectabile, et honestum : & ita defi-
nitio omnes habitus 1° modo sunt p-
tos comprehendit : scientiam quoque
divinā, et angelicā objective accep-
tas includit. Collectio &c. maleficas
utile excludit.*

B

Quæstio

*Quæstio 2^a.**De artium divisione.*

Præcipuae artium diuisiones sunt tres. 1^a. ratione rerum in reales, & sermocinales 2^a, ratione finis in practicas, & speculativas: practicæ in agentes, & efficientes: ars agens in Dialecticam, & Moralem: hæc in Ethicam, Æconomicam, & Politicam: hæc in Monarchiam, Aristocratiam, Democratiam, Oligarchiam. Speculativa in Physicam, Mathematicam, & Theologiam. Ad Physicam Medicina revocatur. Mathematica in Geometriam, Arithmeticam, Musicam, & Astronomiam: vel in Mathematicas puras, & mixtas, &c. Theologia in naturalem, & supernaturalem distinguitur.

3^a. ratione graduum in superiores, & inferiores: superiores sunt Physica, Moralis, utraque Theologia, & quæ ad has revocantur: inferiores 1^a præcipue: 7. liberales, seruiles 7. quæ hoc disticho continentur: Lingua, Tropus, Ratio, Numerus, Tonus, Angulus, Astr.: Rer., Nemus, Arma, Rates, Vulnera, Lana, Faber.

Quæstio

Quæstio 3^a.

De ordine artium inter se.

EO ordine, quo h̄ic ponuntur, su-
e iste artes inventas Divus autumat
Aug. 1°. artem characteres deline-
andi, deinde Grāmaticam, Historiam,
Dialecticam, Rhethoricam, Poēticā,
Mathematicam, Physicam, Metha-
physicam. Ordine doctrinæ prius est
tradenda Dialectica, deinde Mathe-
matica, Physica, Ethica, Methaphysi-
ca. Ordine dignitatis prior est Metha-
physica, deinde Physica, Mathemati-
ca, Dialectica, Moralis, Ultimum lo-
cum vendicat Rhethorica.

Quæstio 4^a.

*Utrum dialectica sit verè, proprie-
que scientia, et ab alijs distincta?*

Dialectica, seu Logica, quæ pars
differendi definitur; cuiusque si-
nis. proximus ad hoc tradere
normas, remotus ipsum est differendi
opus, in docentem, et utentem dividitur:
in 1^a. circa materiam necessariam
(ut in reliquis scientijs) non distin-
guitur usus à doctrina: in 2^a. circa pro-
babilia, maxime.

Dialectica ratione totius artis docens est, ratione solius Topicæ utens. Docentis, & utentis diversi sunt actus, idem habitus: nam ut differentia diuidens genus, & constituens speciem una est: sic idem numero habitus, prout elicit proprium actum, quo docet modum differendi, exercet officiam doctrinæ: at prout remotè concurrit ad confectionem eiusdem modi, quem dirigit, vel imperat, non exercet actum doctrinæ, proindeque utens appellatur.

Est propriè scientia dialectica docens (non tamen utens) quia procedit in multis (ut in probandis v. g. regulis conuersiorum) per infallibilem demonstrationem, & proprias de suo subjecto demonstrat passiones. Est à reliquis distincta, specificèque: quia diversum habet objectum. Est pars Philosophiæ, cum demonstrativè procedat, diuisionum, definitionum &c. partes per sua principia deducens. Est practica scientia, cum in differandi modis conficiendis, quod praxis est, præcipue versetur.

Quæstio

Logica Compendium.

5

Quæstio 5^a.

*Quodnam sit adæquatum Dia-
lecticæ subjectum?*

Subjectum scientiæ (omissis diui-
sionibus in formale, & materiale:
quo, & quod) vel est inhæsionis,
in quo scilicet ars inhæret, quod est
intellectus: vel attributionis, quod est
materia circa quam scientia versatur;
Hoc diuiditur in partiale, & totale:
quod tres vendicat conditiones. 1^a. Ut
sit unum univocè, vel æquivocè. Vel
unitate ordinis, vel unitate subjecti,
& accidentis: 2. Ut omnia, quæ à sci-
entia tractantur, ad illud referantur:
3^a. Ut per illud scientia à reliquis di-
stinguatur.

Dialecticæ subjectum, non sunt vo-
ces nudæ, non significativæ; non ens
rationis in tota latitudine, vel ab intel-
lectus operationibus resultans, non
omnis intellectus operatio, non de-
monstratio, & definitio solùm (loqui-
mur enim de adæquato) non argu-
mentatio, non argumentatio formalis,
non demonstratio. Subjectum dialec-
ticæ adæquatum est modus differendi,
cum circa illud totius Dialecticæ de-
sudet industria: qui modus est oratio,

B 3

qua

Brevissimum Conimbricensis

qua ex notis ignotum aliquid aperitur:
estque prior arte in genere causæ for-
malis, ars prior in genere efficientis.

Quæstio 6^a.

Sitne Dialectica ad alias discipli-
nas capessendas necessaria, an non?

Dialectica perfecta, seu artificialis
respectu aliarum scientiarum est
solum ad bene esse necessaria,
cum sit instrumentum sciendi, & arti-
fex melius, cum parata habet instru-
menta, operetur. Dialectica inchoata,
seu naturalis est necessaria ad omnes
cujusque scientiæ conclusiones, cum
sit intellectus, quatenus vim obtinet
discurrendi.

De

De Porphyrianæ Isagogis Scopo.

VNiversale, ut prædicabile est, subiectū huius operis cōstituitur cum scientiæ subiectū unitatem habere debeat, licet à Porphyrio pro genere species universalis indicatæ sint, est opus ad Categorias, & differendi modos perutile.

In præfationem Porphyrij
ad Chrysacrium.

Quæstio 1^a.

Quid sit universale?

VNiversale communissimè sump-
tum est unum quid ad multa per-
tinens. In complexum, & simplex
(de quo hic agitur) partitur. Simplex
in quatuor membra, universale scilicet
in causando, significando, essendo, &
prædicando. Universale in causando.

est tantum secundum quid (ut voces rerum universalium significativaæ) quia est res singularis.

Falso putant Nominales sola nomina esse universalia: quia quæ Aristotle, & Philosophi universalis attribuunt, rebus propriissimè, nominibus vero impropriissimè convenient: deinde quia conceptis Socrate, & Platone sine differentijs individuantibus, concipimus naturam utrique communem; & cum homo definitur, animal rationale, non conceptus, aut vox, sed natura communis definitur. Præterea Aristoteles ait rerum quædam esse particulæ, quædam universales, non tamen à singularibus separatas, ut ponebat Plato, cuius ideæ, ut figura (si diuinæ non intellexit) respiuntur: quia essent naturæ communes (ut Ieronimi affirman) & non communes: quia quidquid existit in mundo per se, & immediate est determinatum singulare, cum sit hic productum, nunc, ab hac causa, hac actione singulari &c. Sententia Nominalium in eo peccat, quod singulare per se à singulari per accidens non distinguat.

Universalis

Vniversalis definitio.

VNIVERSALE DEFINITUR AB ARISTOTELI, id, quod apud eum est ut in pluribus insit, vel de pluribus praedicetur, prædicacione scilicet naturali, non identica, vera, affirmativa. [Id, quod] in unum quid, unitate scilicet univoca, adaptum] quia universale non opus est ut actu sit, sed, ut possit esse in multis. [De pluribus] secundum nomen rei universalis, participatione ejusdem naturæ, et quæ eodem modo subiiciatur.

Iuxta Thomam, & communem sententiam definitur hac definitione universale, ut relativum: quia formaliter universale est relativum rationis, & hic definitur formalissime sumpturn: ergo &c. Probabilior videtur opinio Fons qui ait definiri universale, ut quidpiam absolutum est, & importat aptitudinem ad particularia, ut ex definitione patet; quæ in ea sententia, dicenda est fieri per conditiones, fundamenti, proindeque esse descriptivam universali relativum: essentialis enim hæc est, *universal est relatum respiciens particularia;* juxta 2^{am} dicendum, universalis in prædicando esse essentiale (cum potentia in concreto sumpta per

subjecta, ordinem ad proprios actus,
& objectum essentialiter definiatur;
eidem vero in essendo, cum per pro-
prietatem fiat, descriptivam.

*Quæstio 2^a.**De unitate rei universalis.*

VNUS dividit Arist. in unum per accidens, & per se. Unitas per se distribuitur à Cajet. in formalem, & numeralem: illa est rei communis: hæc rei singularis in sua natura indivisio; Præter has datur unitas præcisionis privativa naturis abstractis conducens: hæc magis participat unitatem per se, quam per accidens; magis tamen accedit numerali; quia reddit naturam incommunicabilem, quandiu in ea est.

Unitas formalis omnino requiritur ad universale, cum unum essentia esse debeat, & sit ens reale, unitas verò passio entis; sed non sufficit, quia cum semper comitetur naturam, eadem esset unitas rei communis, & singularis: & generica communicata speciei, genus, specifica communicata individuo, speciem efficeret. Superest præciso-
nis, quæ, & reddit naturam simpliciter
unam,

unam, cum definiatur Negatio diuisio-
nis in plura eiusdem nominis, et ratio-
nis: &, quā devoluit aptitudinem, re-
pugnat singularibus. Et licet sola for-
malis in universalis definitione collo-
cetur, hæc ex aptitudine ibi expressa
deprehenditur, cum nihil sine aptitu-
dine universale esse queat. Si Aristote-
les analogia universalia vocavit, hoc
propter similitudinem, quam cum ve-
ris universalibus habent, dictavit:
nam unitas analogica, & numerica
universalitati officiunt.

Quæstio 3^a.

*De aptitudine rei universalis pro-
pria, & eius actu.*

ACtus universalis est identitas
cum particularibus, qua possi-
mus asserere, *hoc est hoc*: patet,
Cum Petrus. v.g. ante omnem existen-
tiā sit homo, animal, rationalis, resi-
bilis. Solum 5^m. universale, cum non
vendicet certum subjectum, supponit
existentiā, & aliquem nexus. Ex
dictis rejicitur Thomas, qui asserit in-
existentiā in particularibus esse pro-
prium actum universalis, licet conce-
dendum esse secundarium, & manife-
stiorem,

Brevissimum Conimbricensis

festiorem, & ideo definitum universale per aptitudinem, quia cum est in inferioribus non est universale. Quamvis universale sit in particularibus, ut totum in suis partibus, non est opus totam naturam formaliter, vel partim formaliter, partim de connotato, sed de connotato saltem totam importet inferiorem.

Licet actus sit positivus, potentia est negativa. I. non repugnantia ad essendum in pluribus, de qua illis praedicandum, cum universale à particulari actu non differat, nec ad similes divisiones (ut in quantitate bipalmari ad dividendam in duos palmos) detur, nisi non repugnantia. Deinde, cum modus alle Fonsecæ, purus, potentialis, separabilis existere nequeat, ens reale esse non potest. Nec proinde sequitur non repugnantiam esse negationem negationis. I. Repugnatiæ, cum neget relationem negationis, vel ejus fundamentū, quod est singularitas positiva. Obijcies Aristotelem, potentiam, & actum esse in eodem genere, afferem: ergo, &c. Respondetur non loqui de praedicamentali: sed potentiam revocari ad genus, imò & ad speciem actus, uti ad id in quod ordinatur, vel rem in

Logica Compendium.

23

in potentia collocari sub eodem gene-
re, sub quo eadem in actu collocatur.

Aptitudo universalis divit in aptitudinem ad effendum in pluribus, &
in aptitudinem ad prædicandum de illis : & licet secunda, & eius actus primæ, & eius actui subordinetur, & ad ablationem illius, non formaliter, sed consequenter auferatur : tamen cum negatio ad multiplicationem formæ negatæ multiplicetur, & immediate specificetur per formam negatam, ad modum causæ exemplaris, Cumque ad potentiarum Logicarum minus, quam ad Physicarū multiplicationem (nam intellectus v. g. realiter, & formaliter est unus, ad trinam tamen operationem trinam habet distinctam aptitudinem) requiratur, diversaque sit à 1°. 2°. forma negata, ab ejusdem negatione, secundæ negatio specie distinguatur oportet.

Non dividitur tamen aptitudo in proximam, et remotam, ut Schotistæ volunt; probatur : naturæ communes à parte rei non differunt à singularibus: sed hæ nullam habent aptitudinem: ergo neque illæ. 2°; natura in individuo ita est determinata (tum propter identitatem cum differentia, tum quia singulare

singulare nullam habet indifferentiam) ut nec per Dei potentiam esse queat in alijs ; ergo &c. Nec valet exemplum materiae primae, quae sub una forma habet aptitudinem remotam ad aliam, cum ad illam disponi queat : cum tamen natura uni semel differentiae conjuncta ab ea nunquam divelli possit. Neque quia natura secundum se est in multis, aptitudinem habet, ut sit in multis, sed ut sit in individuo, in quo est : aptitudo vero universalis est ut sit in multis indiscriminatim. Neque aptitudo universalium est aggregatum particularium aptitudinum, quia cum universale unum sit, una, & homogena, debet esse aptitudo.

Quæstio 4^a.

Vtrum res fiant universales intellectus operatione, an secundum se tales existant?

Alijs verbis utrum unitas, aptitudo, & relatio universalis naturae ante intellectum convenient? Et quia unitas præcisionis privativa devolut aptitudinem, estq; relatio- nis fundamentum, tota quæstio de illa ventilabitur.

Tres

Tres naturæ status, solitudinis sci- 3. Naturæ
licet, contractionis, et abstractionis, consideratio-
Cum Avic; & Thoma præmittendi nes.
Duplex aliquorum distinctio in gene-
re: alia ex natura rei: alia per intellec-
tum: illa vel est realis, vel formalis,
sub qua modalis ponitur; hæc vel ra-
tionis ratiocinantis, quæ non habet,
vel ratiocinatæ, quæ in re habet fun-
damentum.

Schotica opinio est Methaphyficos
gradus in eodem individuo formaliter,
et effentialiter distingui: Probatur.
Socrates, & Plato. v.g. conveniunt
simpliciter in hominis ratione, et diffe-
runt per particulares differentias: ergo
natura humana in eodem individuo
distinguitur actu à propria differentia:
quia idem secundum eandem omnino
rationem non potest à parte rei esse
principium conveniendi, & differen-
di, &c.

Thomistica est, eosdem gradus ra-
tione ratiocinata, seu virtualiter, et
per inadæquatos intellectus nostri (ut
in deo attributa) conceptus distingui.
Probatur. Si natura humana Platonis
actu distinguitur ab eius differentia,
poterit sine illa concipi: (idem dicen-
dum est de humanitate Socratis) con-

cipientur ergo, et conferantur inter se, vel differunt, vel sunt omnino idem; 2^m. est absurdum, cum enim illi duo homines realiter differant, non possunt humanitates in ipsisdem existentes idem prorsus esse; si detur 1^m. ergo habent aliquid à parte rei intimum illi naturæ, per quod differant: id non est ipsa natura, cum in ea convenient: ergo differentiæ individuantes, ac proinde actu à natura differre non posse.

*De natura in
1°. statu quid
dicendum.*

Adverte.

In 1°. statu juxta Thomist. sententiam non datur universale, cum natura in eo non habeat unitatem præscisionis, nec proinde aptitudinem, quæ per intellectum consequitur. Non sufficit inter duo distinctio virtualis ut aliquid à parte rei conveniat uni, quod alteri non conveniat: per intellectum, maxime. A parte rei est veritas formalis in rebus, solumque virtualiter à numerali distinguitur. 4^m. et 5^m. universale, licet actu differant à subjectis, tamen, ut universalia sint, præscindi ab intellectu debent.

*Probabilis
defensabi-
lissimæ opinio.*

Juxta Schot. sententiam respondent aliqui naturam in 1°. statu esse universalem: probantq; ; quia natura in eo habet unitatem præscisionis, cum sit causa formalis inferiorum, proindeq; prior;

Logica Compendium.

17

prior; & quia cum distinguatur actus à differentijs aliquam unitatem habere debet, quæ est præcisiva; et quia intellectus non dat naturæ maiorem unitatem illâ, quam in eō statu habet. Ergo &c. Et quia actus universalis est posterior aptitudine: et tamen antecedit intellectum: Ergo et aptitudo; & quia diversitas aptitudinum provenit ex naturarum diversitate: ergo &c.

Probabilior est enim opinio, qui Probabilior
etiam admisso actuali graduum distin- opinio.
ctione, naturam secundum se universalem esse inserviantur. Omissis autoritatibus Aristotelis, Thomæ, inquit, et Schoti, probatur rationibus; 1°. quia de natura in primo statu dicuntur prædicata necessaria: unitas verò præcisionis est Contingens: ergo &c.
2° quia natura communis in illo non est sine differentijs, cum hæ cum natura in existētia simul fiant, secundum vero essentiam sunt æternæ. Nec sufficit prioritas naturæ, ut negatio illius conueniat ratione, ut volunt cōtrarij, et in eodem instanti temporis, in posteriori naturæ sint differentiæ, cum temporis instans indivisibile sit, & quidquid competit in toto conveniat, vel non conveniat, in instanti.

Et

Et licet in eo priori aliqua unitas admittatur, non datur universale ex effectu particularium, cum tamen universale in aptitudine, vel relatione ad particularia præcipue consistat.

Contrarijs rationibus respondendum 1. illam prioritatem causæ non tollere simultatem effectus 2. illam unitatem non præcisionis, sed formalem esse. 3. negandum naturam in eo statu non accessisse ad differentias, licet ratione illius, seu independentiæ contractionem non exparet, eam tamen non omnino respuit 4 & 5. actum, et potentiam universalis nec toram esse à parte rei, nec totam ab intellectu, sed quodā modo ex utroq; mixtam: cum enim universale unum in multis esse debeat, secundū se cum multis habet identitatem, ex intellectu vero haurit unitatem universalis propriam; similiter aptitudo, licet per intellectus abstractionem fiat, supponit tamen unitatem formalem, in qua fundatur, estq; in causa ut natura hanc potius, quam illam vendicet aptitudinem.

*De natura
in 2°.*

Natura in 2° statu non est universalis, cum unitate præcisiva, et aptitudine careat, nullumq; detur universalē actuale.

Natura

icensis
ua unitas
ersale ex
n tamen
relatione
sistat.
sponden-
tus non
2. illam
d forma-
uram in
frentias,
ndentias
eam ta-
4 & 5.
alis nec
tam ab
utioq;
e unum
se cum
tellectu
is pro-
per in-
pponit
in qua
ahanc
titudi-

niver-
apti-
niver-
atura

Logicae Compendium.

19

Natura in 3°. statu est perfectè uni- *In 3°.*
versalis, cum unitatem præscivam, et
aptitudinem in eo fortatur. Concep-
tus à natura communi unitatem for-
malem vendicat, ei tamen tribuit nu-
mericā. Probabile est unitates præsci-
fionis tot esse, quot conceptus abstra-
hentium eandem naturam ; ut enim
ad multiplicationem existentiæ realis-
tentia realia multiplicantur, sic ad
multiplicationem objectivæ entia ra-
tionis, et negationes. Verisimilior vi-
detur pars negativa cū Cajetano quia
conceptus sunt extrinisci entibus ra-
tionis, et variatis variatur causa quo-
dammodo effectiva, quod idem ens
rationis perseveret ; Et quia à nemine
idē ens rationis bis cognosci posse se-
queretur ; et quia idem est semper ne-
gationis hujus fundamentum, et for-
ma negata. Nec valet exemplum exi-
stentiæ realis, quæ est intrinseca re-
bus : at objectiva extrinseca entibus
rationis. In 2°. statu habet natura u-
niversalis actum.

Solvuntur quæstiones

A Porphyrio excitata.

ADvertendum est quæstiones de
universali materialiter, non for-
maliter.

maliter sumpto, et postremas duas de generibus, et speciebus sensibilium indicari. 1æ. Vtrum genera, et species sint in rerum natura: an in solis, nudisq; conceptibus? Respondetur esse in rerum natura: 2æ. An sint corpora, an incorporea? Respondetur omnia realiter componi ex materia, & forma: licet non omnia formaliter (ut in substatiæ genere summo patet) componantur. 3æ. In rebus sensibili bus: an ab his separata subsstant? Respondetur in sensibili bus esse, ut ex supra dictis liquet.

Quæstio 5^a.

Cuius potentia ministerio fiat u niversalis abstractio?

Abstraction est unius ab alio separatio; hæc in genere vel est realis, vel rationis: hæc est duplex: alia negativa, in qua scilicet per præpositionem negamus unum de alio, sive verè, sive falso: alii præscisiva, in qua scilicet per simplicem apprehensionem de pluribus aliquo modo inter se connexis, unum cognoscimus, emissis alijs. Universalis abstraction est præscisiva, cum negativa falsa esse possit.

Potentia

Potentiae appetentes non dicuntur abstrahere universale, cum potius trahantur ad objecta.

Suppositis quinque sensibus externis, duobus internis, communis sensu, scilicet, et Phantasia, duobus intellectibus, agente, scilicet, et paciente, quorum primus cum Phantasia producit species intelligibiles. ~~zus.~~ recipit: universalis abstractio, quae ab intellectu tantum, propter suam immaterialitatem fit, hoc pacto perficitur.

Offert se. v. g. hoc album oculo, imprimiq; in illum sui speciem, qua oculus informatus videt: ex visione per nervos Opticos in sensum communem dimanat alia species idem album representans, licet modificate: per hanc format sensus communis e-jusdem albi notitiam: ex qua egreditur alia species ad Phantasiam (quae phantasma expressum dicitur) hac imbuta phantasia cognoscit idem album, et mediante hac cognitione phantasia ab intellectu agente elevata, mitit speciem in intellectum possibilem.

Iuxta Schotum, dicendum in illa specie representari eandem naturam singularem, quae erat in Phantasmate (et proinde negandum naturam in specie

specie intelligibili repræsentatam esse formaliter, et actu universalem) universaleq; formaliter solùm fieri per intellectum possibilem in eius opinione concedendum.

Iuxta Thomam afferentem speciem ab intellectu agente productam solius naturæ communis esse representativā, dicendum primam universalis abstractiōnem ad intellectum agentem pertinere, * et consequenter dari actu, et actus positiva formaliter universale in illa specie inconvenit naturaliter intelligibili (cum natura careat differentia ante intellectu, et requisita habeat ad universale) patientem in quo pacto negationes, et privationes intellectum: non sunt in rebus: dupliciter enim hæc sunt etiamen existit. in subjecto, vel merè negative, vel cum apprehenduntur ab intellectu per modum entis removentis aliud, ut cæcitas visionem*. Hæc opinio intelligenda est de universalis aptitudinali exposito: nam relatio universalis, unitasq;, et aptitudo (licet per Cajet. ante Patientem naturæ abstractæ convenient) ut sunt entia rationis non possunt existere in natura ante intellectum Patientem.

Quæstio

Quæstio 6^a.

De existentia universalitatis
relativa.

CVM universalis relatio ens rationis sit, naturam entis rationis oportet considerare. Entis rationis definitio est | Ens cuius esse ab operatione intellectus pender obiectum | & aliquo modo (juxta Schotum) effectivè; quatenus intellectus efficit eam imaginem, in qua ens rationis cognoscitur. Solus intellectus causat entia rationis, reliquæ potentiae, ad plurimum, intellectui talia causandipræstant fundamentum.

Ens rationis existit primo in eo conceptu, quo percipitur, ut ens, id quod sio à parte rei nihil est. Conclusio patet, cum ens rationis aliud esse non habeat, quam ita cognosci.

2^a. Conclusio : Relatio rationis 2^a.
consistit in conceptu comparativo.
Iuxta Schotum consistit in eo conceptu, quo comparantur extrema, cum relatio sit duorum comparatio inter se. Iuxta Thomæ sententiam probabiliorem in eo, quo apprehendantur extrema jam comparata. Patet; Cum nullum ens rationis existat nisi

nisi in conceptu, quo repræsentatur: at qui non repræsentatur in primo conceptu Schotico, sed in hoc Thomistico: ergo &c Licet enim ille sit proprius comparativus, est solùm fundamentaliter: 2. vero formaliter.

Ens rationis dividitur in relationes, negationes, et privationes. Negatio, et privatio aliquando distinguuntur accidentaliter, per subjecti apti, vel inepti connotationem: aliquando essentialiter, cum privatio semper dicat subjectum (ut cæcitas) negationes vero aliquando sunt per modum subsistentis, et concipi queant sine subjecto, cum solùm dicant formæ parentiam, ut nihil; Negationes, ut meræ parentiæ formarum: sed tunc nec realia, nec rationis entia sunt. Figmenta ad illa tria membra reycantur.

*Caiet.
Sanc.
Fons.*

Naturæ in specie, vel conceptu sine differentijs repræsentatæ convenit relatio universalis: at non existit nisi cum apprehenditur conceptu, comparativo, scilicet, explicato 2^a. Pars ex dictis patet. 1^a. probatur: Quando in subjecto dantur omnia i requisita ad formam realem, et solùm deest eius productio, talis forma debetur subjecto:

iecto: sed natura in specie intelligibili
habet omnia requisita, præter formæ
productionem: ergo &c. Licet posito
fundamento proximo illicet resultet
relatio realis: quia eius productio
cum fundameti proximi productione
coniuncta est: tamen in relationibus
rationis aliter evenit, cum ejus pro-
ductio, etiam posito fundamento
proximo, fiat per aliam actionem me-
re contingentem.

Natura in actuali prædicatione
conservat universalitatem: si enim
formetur conceptus naturæ humanæ,
et alius de Petro, assumpta copula ver-
bali poterit fieri prædicatio, manente
natura præscisa: ergo &c. Et quia
quando prædicatur homo de indivi-
duis non prædicatur hæc, aut illa na-
tura, sed natura communis: ergo &c.
Natura in quacunq; suppositione su-
matur (suppositio enim cum sit ad
libitum cognoscentis est extrinseca
conceptui) si tamen non intrinsecè,
sed extrinsecè sit determinata est uni-
versalis; unde patet solutio. Schoto
afferent naturam esse determinatam
in actuali prædicatione, proindeq; u-
niversalem.

C Quæstio

*Quæstio 7^a.**De universalis divisione
in suas species.*

Adquata universalis divisio est in quinq; species, genusscilicet, speciem, differentiam, proprium, et accidens. Probatur : quia cum aptitudo (similiter Philosophandum de relatione) sit potentia, distinguenda est per suos actus ; 1. identitates, quas universale absolutum habet cum inferioribus, quæ sunt quinque, quod enim est idem cum alio, vel est accidentaliter, vel essentialiter : si 2^m. vel est tota illius essentia, et est species, vel pars, et est genus, pars veluti materialis : pars tanquam formalis est differentia. Si 1^m. vel necessariò, et est proprium, vel contingenter, et est accidens.

Alia collectio prædicabilium. Quidquid prædicatur de pluribus, vel essentialiter, vel accidentaliter prædicatur : si essentialiter, vel in questione quid est ? Vel quale est ? Si in questione quid est ? Vel incomplete de pluribus specie differentibus, et est genus ; vel complete de solo numero differentibus, & est species ; si in quale ? est diffe-

differentia. Si accidentaliter, aut necessariò, et est proprium, aut contingenter, et est accidentis.

Oppones decem esse modos praedicandi de prima substantia: ergo decem praedicabilia. Respondetur modos praedicamentales afficere praedicata materialia de prima substantia, praedicabiles vero connexiones cum individuo, quæ quinque sunt. Individuum vagum licet praedicetur de pluribus, non est universale, & quia non est unum per se, et quia habet differentiam.

Prædicari completere in opinione Thom. est dicere totam naturam communem individui, cum existimant Thomistæ differentiam individuantem non ingredi essentiam individui. In opinione Schoti licet differentia individualis essentialis sit individuo, prædicari completere est dicere totam naturam individui, excepta differentia, ne prædicatio sit identica: Incompleta præter differentiam relinquere aliquod aliud prædicatum.

Vniversal pro natura substracta non est genus ad illas quinque species: quia quædam sunt substantiaz, quædam accidentia; Nec pro unitate:

C 2 quia

quia omnis priuatio distinguitur per formam negatam, quæ hic est annalogica; nec pro aptitudine: quia talis est potentia, qualis actus: sed hic est analogicus, id est, identitas, quæ in substantijs est simpliciter, in accidentibus secundum quid; pro relatione maxime, cum eodem nomine, ratione, & in questione quid est? de illis speciebus affirmetur.

Oppones, relationes distingui per fundamenta proxima: sed hic sunt aptitudines diversæ: ergo &c. Respondeatur non requiri tantam unitatem in fundamentis etiam proximis, quanta est in relationibus: nam Aristot. prædicamentalium relationum proximum fundamentū analogicum constituit. Si dicas eo modo collocari genus sub specie, imò sub se: Respondeatur accidentaliter, et denominativè sub specie, & sub se directò collocari posse: non tamen essentialiter.

Propositæ species sunt infimæ, vocamus enim animal unum genus, plantam aliud &c. (et eadem ratio est i speciebus omnibus universalis) quæ ratio numerandi est propria individuorum: ergo in qualibet natura genetica est una relatio generis solo numero

mero distincta ab ea, quæ est in alia.

Oppones; Prædicari de pluribus numero, vel specie differentibus in quid, efficit duas species universalis: ergo, & in quale, efficiet. Respondetur, prædicari in quid completem, et incompletè efficere duas species, non verò de pluribus specie, vel numero differentibus: prædicatio autem in quale, semper est incompleta. Unitates, et aptitudines naturalium (similiter de speciebus) quamvis dissimilium non differunt specie: quia non sumuntur ab illis materialiter, sed formaliter acceptis: quatenus identitas generis est actus estendi incompletè: speciei verò completem.

Sunt immediatæ. Probatur 1°. ex collectione. 2°. quia nullam assignabunt rationem contrarij, cur potius dividant universale in esse entiale, & accidentale, quam in quid? & quale? quod si fiat una species manebit sub duobus generibus non subalternatis: ut differentia.

Quæstio 8^a.

*De particularibus, qua universalis
respondent.*

Particulare (ut dictum est de universalis) sumitur 1°. pro re denominata particulari, v.g. Socrate. 2. pro aptitudine, ut subsit universalis. 3°. pro relatione, qua ad illud referatur. Definitur: *Id quod aptum est subesse, vel subjici universalis. Pro relatione: Particulare est relatum respiciens universale.*

Dividitur (si loquamur de proximo) in particulare in quid? incompletè: in quid? completè: in quale? essentia-liter, necessariò, et contingenter; quæ divisio eodem modo intelligenda est, ac universalium.

Particularia essentia-liter participan-tia universale postulant essentiæ uni-tatem: quia constituuntur per con-tractionem naturæ, medijs differētijs: ex natura vero, et differentia consturgit unum per se. Differētia ratione saltem generis, vel speciei unum per se con-flat. Particularia universalium acci-dentalium ex se non poscunt essentiæ unitatem (cum supponantur in suo esse constituta, solumq; denominentur ab

ab universalibus, quæ denominatio
potest esse complexa, ut esse cognitum
de domo) raro tamen sine illa inveni-
untur, cum proprium, & accidens in-
trinsicum per unicam inherentiam
unico insint subjecto: inter extrinsecā
autem tempus, et locus, et actio suffi-
cienter denominant entia per se. Ho-
mo. v. g. respectu hominis albi, et nigri
non est universale, cum idem homo
simul divina virtute, vel naturaliter
successivè esse queat albus, et niger,
nec subjiciatur ita totus universalis.
Nec respectu Socratis, & Platonis al-
borum, ob 2^{am}. rationem; & quia ac-
cidens non multiplicat naturam sub-
jecti.

Oppones, *hominem* esse speciem re-
spectu Christi, in quo non est unitas
essentiæ. Respondetur *hominem* præ-
dicari de Christo: quia et si habet duas
naturas, est tamen unum ens per se in
ratione subsistentis, et non significa-
tur, ut conflatum ex illis, sed tanquam
subsistens per se in utraque.

Particularia universalis cuiuslibet
plura esse debent, cum in hoc differat
natura communis ab individua, quod
haec, propter singularitatem multis
communicari non possit, illa propter

C. 4 uni-

*Brevissimum Conimbricensis
universalitatem in plura dividi que-
at.*

Hinc patet Thomistas hallucinar i,
afferentes species Angelorum unicum
tantum individuum habere posse :
(falso enim materiam cum quantitate
principium individuationis arbitran-
tur) non enim illæ species ita uni sunt
conunctæ, ut eis (cum sint creatæ),
alias naturas similes esse repugnet.

*Dubium
de crea-
tore.*

Oppones ; Hoc concretum | Crea-
tor | vel deducatur ab actu à relatione
creandi, in communi sumptum est u-
niversale : sed non habet plura de
quibus dicatur : ergo. Respondeur, si
conferatur cum deo ex se habere fun-
daumentum ad quantum prædicabile :
defectu tamen particularium non esse
universale ; si cum relationibus con-
cretè sumptis, tunc est genus, vel spe-
cies, non secùs ac ipsa creatio : quia
accidens in concreto cum prædicatur
de inferioribus in quid, non sumitur
subjectum, ut inferius sed tanquam
extrinsecum præbens concretionem
particularibus accidentibus; unde non
formaliter, sed tantum de connotato
significatur. Itaque formaliter multi
creatores (non tamen absolute) dici
possumunt.

Op-

Oppones; Si tres humanitates unirentur eidem supposito, homo in cōmuni respectu illius non esset universale, quia non essent tres homines: ergo nec creatio respectu hujus, & illius creationis. Respondetur, cōcessio antecedente, negando consequentiam: quia concretum accidentale non includit, sed connotat subjectum: substantiale vero saltem singulare includit formaliter suppositum..

Omnia particularia continent naturam universalem divisam, et multiplicatam, teste Arist. qui ait: Singulare numero est unum, universale autem in his dividitur; Et quia unitas rei universalis debet esse opposita unitati singularis, quæ negat omnem suam multiplicationem secundum nomen, & rationem.

Etiam in 4. & 5. prædicabili requiritur ad universale multiplicatio formæ, et subjecti: et ideo una albedo in tribus lapidibus non est ad illos universalis: quia licet dicantur plura alba adjectivè, hoc non sufficit, sed substantivè dicantur oportet; quæ multiplicatio ex definitione universalis è particula[de pluribus] efflorescit.

*C.**S.*

Summa capitinis
de genere.

Proponuntur tres generis acceptiones 1^a. est pro multitudine hominum à communi progenitore, vel patria descendantium: 2^a. pro natali principio, seu vi, quam aliqui à parentibus, vel à patria ducunt: 3^a. et Philosophorum propria est, qua genus definitur: *id sub quo collocatur species: vel: Id quod prædicatur de pluribus specie differentibus in questione quid est, incompletè.*

Quæstio 1^a.

*Vtrum genus sit rectè definitum
à Porphyrio?*

Definitio 1^a. potest intelligi de genere, vel prout refertur ad speciem (quod illi est essentiale) vel prout terminat illam, quæ est proprietas consequens. Cum aliquid prædicatur per modum substantis in quid; cum per modum accidentis in quale, Prædicatur. Item cum prædicatum est connotativum, et subiectum solum concretum, vel minus connotativum in quale? Cum vero præ-

prædicata æquè concreta sunt, vel abstracta, in quid est prædicatio. Specie differunt diversæ species, vel quæ sub diversis speciebus collocātur. Genera summa ab alijs summis (ut quæ sub illis continentur) genericè; subalterna ejusdem specificè propter differentiam.

Oppones. Nullum universale prædicatur incompletè: quia est quoddam totum: nam ita dicit partem. Respondetur genus dicere partem formaliter, partem de connotato. Sat est generi ab una specie tantum, ignotis alijs, præscindit, ut ei aptitudo, relatio, & definitio generis conveniat. Cum Aristoteles ait sub genere latere æquivocationes. Respondetur, esse propter inæqualitatem differentiarum specificarum, vel periculum (dum genus quæritur) incidendi in æquivocum.

1^a. Definitio in frequentiori sensu est descriptiva, cum fiat per genus, & proprietatem. 2^a. est descriptiva: quia fit per proprietatem essendi: nam ut se habet prædicabile ad universale: ita prædicabile de pluribus specie differentibus ad genns: illud est proprietas universalis: ergo, & hoc generis. Quod Porphyrius dixit: *Genius De-*

66

Brevissimum Conimbricensis

Scribentes &c. Non est essentialis relationi (ut vult Thomas) cum fiat per conditiones fundamenti relationis. Nec speciei prædicabili, si ponatur loco generis *Universale* quia non collocatur proprium prædicabilis generici fundamentum, quod est genus: sed illius fundamenti genus, id est, *Universale*. Sin genus hujus definitio-
nis sit prædicabile de gluribus (ut vult Schot.) cum addatur germana diffe-
rentia est essentialis. Hę, & similes
definitiones 1°. & formaliter conve-
niunt formis, secundariò accommo-
datæ rebus subtractis, cum quibus
concrescunt: quod dicitur formis sig-
natae, rebus exercitè convenire.

Quæstio 2a.

*Vtrum qualibet entia rationem
generis, & speciei ingrediantur?*

Arist.
Thomas.
Caiet.
Hera.
&c.

Negationes, & privationes meræ licet propria, & accidentia esse queant, rationem generis, vel speciei non sotriuntur, cum ad hoc necessarium sit esse aliquid positivum, vel per modum positivi: quia Metaphysica compositio sit per accessionem formæ

formæ ad genus, tanquam ad materiam : sed nisi genus concipiatur per modum entis non est capax recipiendi formam, per quam determinatur & similiter differentia &c. Quamvis reperiatur diversitas veluti essentialis inter aliquas negationes : itemq; convenientia in aliqua re communi : tamen ea ratio non est generica, vel specifica : quia est incapax contractionis per se : sed vel analogica, vel similis albo, cum abstrahitur ab albo cygni, & nivis ; & constituit inferiora per determinationem subjectorum. Entia negationis propriè dicta (quia in figuramentis, cum considerentur, ut impossibiliter conjuncta, probabilior est negativa pars) maximè cuni considerentur per modum positivi, & abstrahantur.

Negatio formæ indeterminatæ est tanquam genus (cum prædicetur in star generis) ad negationes, seu privationes, quæ tollunt formas determinatas. [Tanquam genus,] quia formæ negatæ non sunt univocæ. Omnes formarum determinatarum negationes sunt species insimæ, disparatæ ; sive forma sit genus, sive species, sive individuum.

Dæ

De entibus realibus.

Completa, & perfecta entia rationem generis, vel speciei recipere valent. Illi etiam sex modi constituentes sex ultima prædicamenta. Entitas modi (nisi aliquid obstat) cum maiorem habeat entitatem ente rationis. v.g. existentia, vel subsistentia ad humanas. Partes Physicæ, Materia ad cælestem, & sublunarem : forma ad varias formas ; licet enim sint partes respectu totius, sunt totum respectu inferiorum : de quibus etiam species completere prædicantur, quamvis comparatione totius entia sint incompleta. Partes quasi Physicæ, ut individuabile ad punctum, mutatum esse, & instantia : instans, & mutatum esse ad corporalia, & spiritualia. Partes integrantes minimè : quia pars eo modo sumpta est compositum per accidens : & quia genus semper contrahitur ad speciem per se : pars autem, quovis modo sumatur ratione totius.

Symma

censis

Logica Compendium.

32

Summa capituli de specie.

Tres habet partes hoc caput. 1^a.
de triplici acceptione speciei,
propulchritudine, pro eo quod
generi subiicitur, & de quo genus in
quaestione quid est, praedicatur, quæ
est unica, & non duplex definitio,
pro eo, quod praedicatur de pluribus
numero differentibus in quaestione
quid est. Secunda de genere summo,
specie infima, & intermedijs. Tertia
agit de individuo.

Quæstio 1^a.

*Utrum Porphyrius de specie
recte censuerit?*

Optima est descriptio speciei
subiicibilis, si intelligatur parti-
cula [proxime] ne tota definitio
individuis competit descriptiva : quæ
essentialis ita : species est particulare
proxime respiciens genus, vel aptum
esse sub genere. Non omnia, quæ po-
nuntur in definitione debet esse notio-
ra definito, nisi illi sint intrinseca, cu-
jusmodi non est unum relatum alteri-
quia.

quia solum ponitur, ut terminus extrinsecus. Quando per Arist. in qualibet definitione licet loco alicujus partis adhibere ejus definitionem, id est in partibus intrinsecis, non extrinsecis. Species subiectibilis res communis esse debet, non tamen formaliter, & intrinsecè universalis.

2^a. Definitio speciei prædicabilis est descriptiva: erit tamen essentialis, si per aptitudinem, vel relationem essendi fiat. Relatio prædicabilitatis in specie non oritur à relatione subiectibilitatis ad genus: imò subjectio specifica supponit in fundamento aptitudinem ad universalitatem.

Tripliciter potest sumi tam genus, quara species. 1°. quo ad nudam essentiam. 2°. quo ad contractionem. 3°. quo ad apertudinem, vel relationem. 2°. modo æquè bene conservatur genus in una specie, ac species in uno individuo; cum tota essentia superioris in inferiori includatur. 2°. et si species in uno individuo, genustamen in una specie conservari nequit: quia omnes differentiae individuorum sunt æquales in essentiali perfectione, specierum vero inæquales: ergo &c. 3°. nec genus perfectè in una specie, nec species in uno,

icensis
inus ex-
in quali-
ujus par-
n, id est
extrinse-
mmunis
liter, &

licibilis
entialis,
hem es-
tatis in-
ubijci-
cio spe-
aptitu-

genus,
essen-
n. 3°.
onem.
ur ge-
no in-
rioris
ecies
una
nnes
iales
ave-
enus
es in-
uno

Logica Compendium.

48

uno individuo: cum aptitudo, & rela-
tio per intellectum convenient: actus
vero adæquatus sit esse in omnibus in-
terioribus. Hinc solvetur argumentum
afferens speciem de uno tantum præ-
dicari, contra definitionem.

Quæstio 2^a.

*Vtrum species sit primum generis
correlativum,?*

Genus non solum refertur ad
speciem, sed etiam ad indivi-
duum, Porphy. definiente genus
per ordinem ad specie differentia, quæ
non modo sunt species, sed earum in-
dividua; & quia fundamentum rela-
tionis generis est aptitudo, ut com-
municetur suis inferioribus in quid,
incompletè: sed natura generica hoc
pacto communicatur individuo æquè
ac speciei: Ergo eadem relatio generis
terminatur 1°. ad speciem, 2°. ad in-
dividuum.

Species est immediatum generis
correlativum, sed non adæquatum,
ut liquet. 1^a. pars probatur ex Por-
phy. afferente se necessariò definisse
genus per speciem: relativum autem
non definiatur necessariò nisi per suum

ter:

terminum immediatum : Et quia si ad aliud prius referretur, esset quia ab illo prius participetur; quod est absurdum.

Lovan. dicentibus speciem esse 1^m. & adæquatum generis correlativum, ad individuum verò referri genus relatione specie diversa, quia Porphy. de illo nullam mentionem fecit. Respondeatur, in definitione relativi omnino requiri correlativum immediatum, adæquatum verò conducere ad perfectiorem cognitionem, sed non omnino requiri.

Alijs constituentibus subiectibile inquit, incompletè in communi, in quod. 1°. incurrat genus, secundariò in speciem, & individuum. Respondeatur, illud commune esse analogum, & ideo nō esse prius specie, & individuo : Nec obest quod ajunt, prædicari proxime, & remotè non efficere analogiam; quia animal prædicatur univocè de homine ; & Platone ; prædicatum námque potest esse univocum, subiectibile analogum.

Individuum refertur ad genus per relationem distinctam ab ea, quam habet species, & ab illa, qua ipsum ad speciem terminatur. 1^a. pars probatur:
quia

Logica Compendium.

43.

quia individua ejusdem speciei omnia
habent easdem essentiales cōditiones:
sed ita non habent relationes speciei,
& individui ad genus: cum relatio in-
dividui per se, & essentialiter supponat
relationem speciei prius tendentem ad
genus: species verò nihil supponat:
ergo differunt specie.

Secunda probatur: quia relationes
multiplicantur per fundamenta proxi-
ma: sed hæc in individuo sunt omni-
modo diversa respectu generis, & speciei,
cum uni completere, alteri incomplete
subjiciatur: ergo &c.

Sententiæ dicenti individuum re-
ferri ad genus per eandem relationem,
qua species: quia facit eandem ratio-
nem fundandi, participationem scili-
cet incompletam: ex 1^a. probatione
occurrendum. Volenti individuum
per eandem relationem, qua retetur
ad speciem referri ad genus, ad specie
quidem per se, ad genus verò extensi-
one, seu per accidens (cum species,
quæ nullum habeat genus inveniri
queat) quia mutua relativa eodem
modo se respiciunt. Negandum per
accidens esse hanc extensionem indi-
vidui ad genus; licet enim accidere
possit, ut aliqua individua non subiji-
ciatur.

antur generi: cum tamen subjiciuntur, per se habent diversum modum illius participandi à modo participandi spe- ciem. Ratio de mutuo correlativo, si, intelligatur de remota, falsa, si de proximo, vera est.

Quæstio 3^a.

De natura, & partitionibus individui.

In dividuum tribus modis accipitur: 1°. significat formaliter aptitudinem, vel relationem comparatione rei communis (quæ si sit species, definitur individuum, *Particulare species*, si genus, *Particulare generis*) denotan- do rem singularem. 2°. dicit formaliter negationem divisionis in plura: & sic definitur a Thom. [*quod est individuum in se, & divisum à quovis alio ultima divisione*] à Logicis: [*id, cuius omnes simul proprietates* (non intelligas proprietates in rigore, cum probabilius sit nullas individuum habere) alteri convenire nequeunt] & sunt

*Forma, Figura, Locus, Stirps, No-
men, Patria, Tempus.*

3°. Dicit individuum de formalia ap- plicationem, vel relationem ad prædi- candum.

candum de uno tantum, connotando rem singularem; definitur [*individuum est, quod de uno solo prædicatur*] est genus ad quartuor species, individuum in quid, complètè: in quale, essentia-liter: in quale necessariò: & in quale, contingenter, 1^m. & 2^m. sunt secundæ intentiones, cum egeant operatione intellectus, ut distinguitur à subiectilibus suis. 3^m. & 4^m. minimè: ni contingat prædicatum solum virtualiter distingui, quod est per accidens: ut ostendetur de personalitate in frequentibus.

Cum Arist. prohibet definiri individuum, est individuum materialiter, non formaliter sumptum, quo pacto est res communis. Cum docet de nullo prædicari, intelligendum est essentialiter; non verò identicè, seu accidentaliter.

Oppones; Individuum de pluribus prædicari, ut eadem actio 1^a. & 2^a. causa. Respondeatur; prædicari non substantivè, sed adjективè, quæ prædicatio non obicit. Cum dividitur una portio aquæ. v. g. in duas, manent duo individua totalia, licet nomen ratione prioris minimè participantia.

Oppones; Si prædicetur hæc humanitas,

manitas, vel personalitas de Socrate, nominibus concretis unam tantum partem formaliter significantibus, cōcernendo aliam: erit prædicatio in quid, incompletè de uno: ergo addenda fuit 5^a. species individuo. Neg. ullam ex his prædicationibus esse incompletam: 1^{am}. quia hic homo probabiliter dicit totam naturam cōmūnem, & personalitatem de formalis, vel hanc saltem cōnotando: 2^{am}. quia si suppositum sumatur, ut æquè dicit modum & naturam, idem valet, ac Socrates: si, ut dicit formaliter modum concernendo naturam, vel prædicatio sit de natura, & pertinet ad 3um. vel de Socrate, & spectat ad 2^{am}. membrum: quia etsi modus ille non pertinet ad essentiam naturæ, rationem tamen Socratis ingreditur.

Summa capitinis de differentia.

Dicas habet partes hoc cap. 1° quinque differentiæ divisiones. 1^a. in communem propriam, & maximè propriam. 2^a. in eam, quæ facit differre per se, & quæ per accidens. 3^a. in separabiles, & inseparabiles.

Ies. 4^a. in differentiam per se, & per accidens. 5^a. in divisivam generis, & constitutivam speciei. 1^a. pars totidem continet definitiones. 1^a. differentia est, qua species suum genus excedit. 2^a. quæ prædicatur de pluribus specie differentibus in quæstione quale est, essentialiter. 3^a. quæ dividit ea, quæ sub eodem genere collocantur. 4^a. differentia est id, quo differunt singula. 5^a. qua distinguitur una species ab alia, ita ut sit illius pars essentialis.

Quæstio 1^a.

*Vtrum differentia in communi
probè definita, ac divisas sit?*

Differentia in communi definitur Forma, qua aliquid à se in alio, atq; alio tempore, aut ab alia re differt. Intellige formam adjunctam alicui naturæ, in qua convenienter distinguenda genericè, vel specificè, vel numericè: in hoc enim distinguitur differentia à diversis: hæc namq; in latuulo gradu communi convenienter. pr: differt | id est, causaliter. Nec forma recurrat cum definito: quia genus est forma inferiorum, non tamen differentia.

rentia. Vocabulum *differentia* ex vi nominis significat i^o. relationem rei differentis : sumitur etiam pro *differentia materiali*, in qua talis relatio fundatur. *Differentia in concreto idē est*, ac faciens differre ; quæ formaliter dicit relationem causantis differre, & connotat formam causantem *differentiam*. Huius relationis fundamentum, et extre^{mum} est *differentia materialis*. v. g. *Rationale*, quod causat relationem *differentiae*, qua dicitur homo differens à bruto. Relationis facti differentis extre^{mum} est *homo*, quod ultimò factus denominatur *differens* : fundamentum remorum relatio *differentiae* cuius gratia factus denominatur.

Eis, qui relationem facientis collo-
cabant in relatione *differentiae* : Re-
spondetur : illis tantum probari inter
hominem, & relationem *differentiae*
mediare respectum formæ ad subjec-
tum. Illis, qui relationem *differentiae*
extre^{mum} relationis facti dicebant :
Responde^tur : non fieri relationem,
sed totus homo differens sit. Eis, qui
faciebant relationem *differentiae ca-*
sam, fundamentum, & extre^{mum} fa-
cientis, & dicunt hominem esse fun-
damentum

damentum relationis facti, cum falso procedant, negatur assumptum. Idem in eodem tempore in rigore potest a se differre: verum, simpliciter loquendo, non dicuntur differentia, nisi eas quorum unum repugnat alteri. Socrates senex, & puer, si non in existendo, sahema in referendo simile est.

1°. Divisione differentiae exacta est, sed analogica, si materialiter sumatur differentia; * si pro relatione univoca, * Hac divis ut diximus de relatione universalis; sio, iuxta ut enim haec fundatur in identitate, Porphy. membra illa in divisione naturae. Omnia tamen est relationes membra participant rationem differentiae facientiae in communione, cum Porphy. dividat nomen differentiae absolute probatum pro ulla usurpati, lollumque dicatur differentia per se, aut per accidentem ratione subjecti. Relationes facientis omnes sunt rationis cum exerceantur inter differentiam materialem, & relationem differentiae, quae re non differunt. In 1° membro sunt omnes formae accidentiariae, separabiles: in 2°. inseparabiles: in 3°. essentiales. Relatio differentiae realis est genus ad relationes differentiae communis, propriae, et maxime propriæ, si reales sint: relatio rationis ad easdem rationis.

D

Ut

Brevissimus Conimbricensis

50

Vt divisio sit bona ita componenda, ne unum membrum intermediet, & nulli opponatur. Differentiarum quædam sunt maxime propriæ, quædam non.

Cum dicitur eandem esse differentiam communam, propriam &c. Respondetur ; respectu diversorum, non ejusdem. Probabilis est sententia negans illa tria membra formaliter esse distincta non solum respectu diversorum, sed ejusdem : quia eâdem omnino formâ differt, subiectum album à nigro, qua albedo à pigredine : ergo eâdem relatione referuntur, cum relations per fundamenta distinguantur. Probabilior affirmans: quia relations distinguuntur per fundamenta remota, sed prout stant sub proximis, quæ hic sunt distincta, cum relatio maxime propriæ fundetur in divisione essentiali, aliæ in accidentalí separabili, vel inseparabili. Hinc solves contrariâ.

Quæstio 2^a.

Vtrum differentia maxime propria rectè definiatur, ac dividatur?

EX quinque definitionibus differentiæ maxime propriæ in summa

cap.

cap. propositis, 2ma. ut loci propriam explanamus Quod sit nequam, probatur: quia illud prædicatur in quale, quod adiacet ei de quo prædicatur: sed differentia non adiacet speciei, nec individu s, cum illam, & illa componat: ergo non dicitur in quale, nisi de genere, cuius respectu universalis esse nequit, cum sit superius, vel æquè latè pateat.

Respondetur: ut differentia censematur forma speciei, et de illa in quale est, dicatur, sat est quod generi adiaceat: nam pars eo modo est in toto, quo illud componit: sed differentia componit speciem adiacendo generi: ergo per modum formæ est in specie.

Oppon. Arist. afferentem differentiam prædicari in quid: Respondetur id esse ratione generis in definitione, quod etiam in descriptione accidentibus contingit.

Vt definitio differentijs tam genericis (de quibus Porphy. solum, vel hanc apud veteres definitionem inventiendo, vel quia genericæ tunc erant in usu, mentionem fecit) quam specificis competat, particula *[specie differentibus]* explodenda est.

Nec valet opinio dicens species in-

D 2 finas

Brevissimum Conimbricensis

52

* Contraria
opinio est
Thom. Scot.
et aliorum.

simas non constitui persimplices dif-
ferentias, sed per complicationes com-
muniū: ut homo per mortale, & ra-
tionale; * quia species infima habet
certam essentiam ab alijs distinguitam:
sed hæc non potest provenire, nisi à
differentia simplici: quia generica non
efficit essentiam aliquam à genere dis-
tinguitam: ergo &c.

Differentia in Physic. & Methaphy.
à recentioribus dissecatur. (illa est ma-
teria & forma comparatione compo-
siti, seu entis naturalis: hæc est diffe-
rentia divisiva generis, & constitutiva
speciei) et modo quia materialium, &
formatum respectu compositi natura-
lis, cum univocè in quale, et essentia-
liter prædicentur, ad 3^m. spēctant præ-
dicabile: licet multa, quæ à Porphy.
de differentijs dicta sunt, eis non com-
petant; inde colligimus angustè ab
illo tractatas, cum ex Methaphy. infi-
mas prætermiseris. Materia & For-
ma simul adæquate contrahunt sub-
stantiam, singulæ inadæquate: in quo
distinguunt à corporeo, quod proxi-
mè, et adæquate genus ad unam speci-
em determinat. Materialiū, et For-
matum prædicantur directè, cum sint
partes essentiales, ad genus causæ for-
malis

malis pertinentes. Quod dictum est de Materiato, et Formato intelligendum est de partibus quasi physicis: ut punctatum respectu lineæ, lineatum superficii.

Summa capitilis de Proprio.

Proponit quatuor Proprij significaciones. Proprium 1º modo est, quod convenit alicui speciei, sed non omni. 2º id, quod omni inest, sed non soli. 3º omni, soli, non tamen semper. 4º omni, soli, & semper; & hoc est verè proprium: quia recurrat, inquit, cum specie.

Quæstio 1º.

*Vtrum Porphy. divisiones, ac defini-
tiones recte habeant e-*

Proprium ex vi nominis significat id, quod est alicui peculiare, et de formal i dicit relationem convenientiæ alicui cum negatione convenientiæ respectu alterius, denotando rem propriam. Hinc patet proprium secundo modo esse proprium secundū

D. 3 quid,

* Similis est
Aristotelica
s. Top. c. I.
C. I. c. 4.

quid, et solum sub diviso late contineri. Patet etiam divisionem Porphy. licet optumam, et adæquatam, esse analogicam, cum solum proprium quartò modo sit verè proprium. Nec primum membrum dividendum est in semper, & non semper, quia quod convenit semper, non tamen soli efficit proprium secundo modo. Gustus, & Tactus sunt quarto modo respectu omnium animalium: reliqui 3 sensus progressivorum perfectorum. Et licet corrum patur simul potestia cum organo (quod multi negant dicentes solum impedi re, ne prodeat in actum) sunt verae proprietates, & quo ad convenientiam affirmari queant; ut cæteræ formæ necessariæ verè prædicantur de natura non existente, quin illi conjunctæ sint, ita de existentiæ, cui per accidens non conjunguntur: pereunt enim, non per se, sed ratione organi, in quo residabant.

Solum proprium quarto modo specificum definivit Porphy. ut ad genecum pateret ascensus. Particula [semper] licet ex primo. A instituto idem sit, ac in omni tempore existentiae (quia in semper conveniendo perficie accidens proprio, et solum per soli,

vel

vel non soli convenire differre dixit) tamen consequutivè idem est, ac necessariò : quia omne propriū quarto modo pertinet ad quartum prædicabile : sed hoc convenit necessariò ; ergo. Et quia, quod convenit omni, soli, ac semper ex principijs essentiæ dimanat. **E**sse figuratum est proprium quarto modo corporis quantitativi : licet enim hæc, * vel illa species figuræ sit contingens, aliqua tamen necessariò competit. Quatuor primæ qualitates in summo, & naturaliter debitæ sunt etiam quarto modo propria clementorum : citram summum, & non naturaliter, et brevi transeuntes competunt mixtis Individua ejusdem speciei non habent diversas proprietates positivas (negativas tamen non repugnat) quæ sunt æqualis perfectionis essentialis : proprietas vero à natura ad essentiæ distinctionem exquiratur. Nec summa genera reales passiones (quia differuntia carent, ex qua cum natura resultar proprietas) quæ sint qualitates, licet habeant negativas, vel relationes, ut fortasse habet genus quantitatis, & qualitatis.

Proprium ut quartum prædicabile definitur : id quod prædicatur de plu-

D 4 ribus

* Simile ex-
emplum in
materia 1^a.
respectu for-
marum : in
individuo re-
spectu sua
proprietatis.

tibus in quæstione quale est, acciden-
taliter, & necessario; necessitate scili-
cet Logica (Physica enim non suffi-
cit) quia proprium ex principijs el-
lentiae manat, vel illam comitatur;
& juxta Porphy. primo convenit spe-
ciei, quam individuis: accidens ē con-
tra, & quia non potest negari de sub-
jecto sine illius cōsequenier eversione:
accidens ē contra. Nec etsi proprium,
& communē respectu diversorum re-
pugnat; proprium sūma dicitur re-
spectu naturæ genericæ, vel specificæ;
universale respectu inferiorum: de
quibus non dicitur per accidens, eo
quod prædicetur ratione generis, vel
speciei: quia, juxta Albert; proprium
respicit naturam, prout est in indivi-
duis: et quia non est idem dici ratio-
ne alterius, ac per accidens, aliōqui
vivens non esset genus hominis, quia
ratione animalis de illo affirmatur.
Proprium ingenericum, & specificum
(ut est accidens) dividitur. Proprium
generale aliquando est species infima,
species vero infima genus. Idem de
accidente dicendum.

Summa

**Summa capitinis
de accidente.**

Proponit 3. accidentis definitio-
nes, unam divisionem. Prima ac-
cidentis est id, quod adest, et abest
sine subiecti corruptione. Secunda id,
quod eidem inesse, et non inesse po-
test. Tertia id, quod nec est genus,
nec species, nec differentia, nec pro-
prium, semper autem inest subiecto.
Divisio accidentis est, in separabile
sunt rubor ex verecundia contractus
& in inseparabile sunt candor cygni.

Quæstio 1^a.

*Recte ne sit explanatum accidentis
a Porphyrio?*

Prima & secunda definitio est be-
na, si ita intelligatur: Accidens
est id. 1. universale, quod adest,
& abest: seu adesse, et abesse potest,
sine subiecti corruptione. 2. conti-
ngenter. Verbum adest, et abest non
significant inherentiam propriè dictā,
sed identitatem contingentem cum
inferioribus. Nomine subiecti intelli-
ge particularē. Expeditor est defini-

D 5 uo

tio Dialecticorum : Accidens est id, quod prædicatur de pluribus, acciden-
taliter, et contingenter. Particula
tabesse | intelligitur de intellectuali
separatione negativa. Definitio Por-
phy. non cadit in albedinem. v.g. ab-
stractam : licet enim sit in subiecto
cum illo non identificatur.

Oppones. Quale respectu hominis
(ratione albi, et risibilis) est simul
proprium, & accidens : ergo contra
tertiam definitionem Porphy. Negat.
antecedens : quanvis enim esse pro-
prium, et accidens respectu diversorum
non repugnet: respectu ejusdem maxi-
mè : quia accidens potest simpliciter
non convenire: proprium vero è con-
tra: et quia prædicatio contingens in-
fert negationem necessariæ Dicimus
ergo esse proprium respectu hominis,
non vero accidens.

Accidentia realia, et intrinseca sui,
et subiectorum, ut illis convenienter in-
digerent existentia: cum fundamentum
conveniendi horum accidentium, sit
actualis inherēntia, quæ ante existen-
tiā nequit dari: ergo nec convenien-
tiā. Extrinsica propriam tantum rea-
lēm, subiectorum exigunt objectivam,
ut cognitio Mathematici de Eclipsi
futura.

futura. Entia rationis purè * contin- * Quia rela-
gentia suɔjectorum realem, § vel ali- tio universa-
quo modo objectivam, sui objectivam lis de se con-
tantum : cum subjecto in actuali exi- tingens, post
stentia sibi proportionata conducant. abstractionē,
Puræ negationes nec suam, nec sub- necessariò
jectorum: ea tenus enim sunt in rebus, competit
quatenus formæ negatæ in ijsdem re- natura.
periuntur. Privationes reales propriè § Quia re-
dictæ, & contingentes subiectorum latio particu-
realem, sui negativam : quia privatio laris cōvenit
est negatio in subjecto apto : non po- per solam u-
test verò esse aptum ad formam ante universalis ab-
existentiam.

Oppones. Mortuum esse est realis
vitæ privatio sed tantum abest, ut ex-
istentiam sui, vel subjecti desideret, ut
uiramq; subvertat: ergo contra con-
clusionem. Respondetur, nomen *Mor-
tuum* | posse sumi vel ut participium
præteriti, significans separationem vi-
tae in præterito factam, vel ut nomen,
quod significat vita privatum, vel es-
sentiali, quæ est anima, vel acciden-
tali, quæ sunt ejus operationes. Si
primo modo, vere nunc affirmatur de
Socrate v. g. vel ejus corpore, si se-
cundo falso: quia Socrates componi-
tur ex corpore, & anima: ergo nequit
esse subjectum carentiæ ejusdem ani-
mæ.

mæ. Per Synedochen tamen de corpore affirmatur.

Accidens reale, et internum respectu subjectorum, in quibus non est, scilicet universale esse nequit: quia Arist. ait universale esse unum praeter multa, in quibus tamen inest: et esse quoddam totum: Ergo habet suas partes; sed nisi actu sit in inferioribus nullus continet: ergo. Nec universale dicitur totum potentiale à potentia essendi in particularibus, sed à potestate, quia illa subse, ut partes coercer. Proba ut secundo, quia aptitudo, scilicet prædicabilis est contingens: illa vero, quia album. v. g. respicit corpora, in quibus esse potest, est illi essentialis: quia essentia accidentis magna ex parte consistit in respectu transcendentali, qui est aptitudo ad essendum in subjecto: Ergo. Nec respondeant ad subjectum in communio, non ad particularia esse essentialem: quia materia prima uno, & eodem respectu prius tendit in formam in communio, secundario in particulares, hanc, vel illam: ita illud accidens. Tertio quia accidens antequam denominet subjectum est in abstracto. Licet universale definiatur unum apicum esse in multis: non tamen quæ-

cunq;

cunq; modo, sed per modum totius in particularibus: at albedo antequam sit in subiecto nec habet particularia, nec aptitudinem, ut sit per modum totius in inferioribus: sed ut sit tanquam forma in subiecto.

In Aristotelicas Categorias Com- pendium.

HVjus lib. materia sunt voces:
quia omnis Dialectica dictio
est sermocinalis, hic vero li-
ber pars dialecticæ, licet se-
cundarij, ad maiorem doc-
trinæ declarationem, de rebus per ille-
tas significatas agatur.

Summa

*Summa capitinis I^o.**De Æquivocis, Univocis, &
Denominativis.*

TRes hoc caput continent definitiones. Prima Æquivoca sunt ea, quorū nomen cōmune est, ratio verò nomini accommodata, diversa. Secunda Univoca sunt, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem. Tertia denominativa sunt ea, quæ ab aliquo nominis habet appellationem, solo differentia casu.

*Quæstio I^a.**Quid sit Æquivocum, &
quoniamplex?*

Omissa divisione æquivoci in æquivocum æquivocans, & æquivocatum: ut analogi in accidentia; et essentialia: vel quo ad naturam, & quo ad modum. Celebris est ^a Æquivocorum alia sunt à casu ^b Æquivocorum. alia à Cōsiliis: quæ æquè cadit in nomina, ac res; et quatenus in rebus invenitur sic habet: ^b Æquivoca à casu sunt, quæ habent cōmune nōmen, rationem.

tionem verò tali nomini respondentē omnino diversam. A Consilio seu Analogia idem quoque nomen habent, rationem aliquo modo eandem, simpliciter tamen diversam.

^a Subdividuntur hæc in Analogia inæqualitatis, ^b quorum nomen, et ratio est omnino eadem, inæqualiter tamen perfecta in inferioribus; & ^c attributionis: quorum est idem nomen, eadēmq; ratio secundām terminum, diversa tamen secundūm habitudines ad illum. Princeps Analogatum est causa cæterorum uno ex quatuor genibus; & in Analogia proportionalis (* quæ vel est propria, vel impropria) sunt quorum est idem nomen, & eadem ratio proportionaliter, seu similis ratio.

Oppones. Analogia attributionis Obiectiones. ad id à quo denominantur attributionem dicunt: sed denominantur à Sanitate. v.g. non ab animali: ergo contra. Respondeatur, denominari quidem à forma, sed in concreto, quia cum illa sit per modum causæ, vel effectus, non potest causare, vel causari in abstracto. Analogiæ attributionis, & proportionis impropriæ idem esse potest fundatum: verum formaliter diversæ sunt

^a *Divisio A-*
nalogorum.

^b *Analogia*
inæqualitatis

^c *Attributi-*
onis.

^d *Proportio-*
nis.

^e *Proportio*
propria, vel
impropria.

sumt relationes Analogiae: ut exemplo
Ieronimi pieti, & veritatee.

*Opinio com-
munis.

Communior opinio est, ad veram
attributionem Analogiam solum exigi,
ut secundam Analogum accipiat for-
mam à primo per denominationem
extrinsecam, vel realem eius communis
nominacionem: eum dependentia tamē
à primo. Nec attributio fundatur in
similitudine; quamvis simul detur: sed
in respectu ad primum analogatum:
qui respectus in analogis puræ at-
tributionis fundatur in aliqua conditione
propria analogorum, non autem in
forma, quamvis ab ea denominatio fu-
mator. In mixtis in ipsa forma. Vtrum
ens, & cætera analogæ per propor-
tionem propriam habeant unum concep-
tum objectivum ab inferioribus pra-
scissum, vel confusum? Quæstio est
Metaph. Qui priori modo opinan-
tur, negant analogia attributionis de-
finiri per terminum. Qui secundo &
probabiliter, analogam minus præcipua
est. Habeant formam internam per
principale, definitione distincta, &
perfecta definienda esse latentur. A-
nologa proportionis propriæ, licet æ-
quæ primo participantur ab inferiori-
bus, non tamē cādem omnino ratione.

Non.

Non sufficit ad analogiam quævis comparatio, sed ea quæ sit in natura transcendentē inclusa, nos solum in inferioribus, quæ comparantur, sed etiam in rationibus differendi.

* Duas conditiones expressit Philosophian Æquivocorum definitione: altera est convenientia in vocabulo, quæ est relatio: altera diversitas in natura, quæ vel est relatio, vel negatio juxta aliquos. * Æquivocum æquivocatum dicit formaliter has duas intentiones, adjunctis relationibus significati: § Æquivocum autem æquivocans diversas significandi relationes. § Quid æquivocans formaliter. * Cum Arist. prohibet definiri, loquitur de illo in specie, non autem in generere, et in confuso; loquitur item de propria, non autem descriptiva definitione. * Nomen sumitur aliquando pro voce dearticulata: aliás pro voce misacceptum significatione, ita ut formaliter dicat utrumq; Tertio ita ut directo dicat significationem connotando vocem. Primo & tertio modo, etsi plures habeat significationes, potest æquivocum nomen dici simpliciter unum, (& sic intellige Arist.) & quia sonus, & dearticulatio est una, ut in univoco: & quia nomen connotans

Sub-

* Explicatio

definitionis
æquivocorum

* Quid æ-

quivocum
æquivocatum

æquivocatum

æquivocans

subjectū, non dicitur in plurali, prōpter multitudinem formarum. Secundo non est unum: quia, ut duæ formæ in eadem materia efficiunt duo composita diversa; sic &c. Æquivoca à casu, & impositione, & relatione multiplicia sunt: non ita analoga per proportionem propriam. Analogia attributionis, & proportionis impropriæ, probabilius est, duas impositiones, & relationes habere: unam ad primarium: aliam ad omnia secundaria analogata. Per particulam { *Ratio verò substantiæ* } intellige conceptum simplicem, definitivum, vel objectivum: qui semper est multiplex in omnibus attributionis, & proportionis impropriæ (ob multiplicem impositionem, quæ sit multiplici etiam conceptu) et à fortiori in Æquivocis à casu: in analogis verò proportionis propriæ, licet sit unus re: est tamen multiplex ratione. Quanvis analogia propria sit nominum, conceptibus aptari valet.

Quæstio 2^a.

De univoco, & denominativo.

* *Quid univocum nomen vocatum.*

V *nivoca univocata, præter relationem significari ad significans dicunt duas: aliam conveni-*

venientiæ in vocabulo, aliam in natura: § Vnivocum verò univocans, unam significantis ad rem significatam.

§ Quid univocans formaliter dicunt.

* I^o. Divisio
univocorum.

* Dividuntur in participata, et participantia: hæc Arist. ut ex definitione patet definivit: quia si nomen. v. g. animal conferatur cum solo animali, non est ei commune, sed æquè latè patens: si cum animali, et aliquo inferiori, non est univocè commune: cum prius uni, quam alteri conveniat: & quia superius, et inferius, non ponunt in numero: nec eis aliquid commune datur. * Dividuntur etiam in essentia, et accidentalia, quæ Arist. non comprehendit: quia, et si habeant commune nomen, et rationem, Philosoph. divisi prædicata in Æquivoca, Vnivoca, et denominativa, tanquam in membra opposita: atqui si univocum complectatur accidentale, confundetur cum denominativo: & idem ait accidentaria non prædicari de subiecto nomine, & ratione. i. univoce.

* 2°. Divisio.

* Denominativum respectu formæ * Quædatur
quatuor habet conditiones: prima est denominatio convenientia cum forma in principio: conditiones secunda discrepantia in fine. Tertia respectu for-
convenientia in esse. Quartadiversitas in

* *Dua respectus rei de nominata.*

in modo essendi: * duas respectu rei denominatae, ut patet ex definitione, quæ est descriptiva (siquidem explicatur respectus denominativi ad rem denominatam per alias conditiones derivatas à re denominante) illa describuntur denominativa denominata: quia (licet nomina sola habeant casus, ut argumentatur Aegyd; & Mars.) his convenit derivari secundum nomen à forma Physicè, non Grammaticè. Admittenda (contra D. Aug.) sola differentia casu in modo essendi: quia prior, et principalior est diversitas in modo essendi, quam significandi, cum haec ex illa proficiantur.

Summa cap. 2ⁱ.

De complexis, & incomplexis.

Proponit Arist. duas divisiones: unam definitionem. 1^a. est in ea quæ significant incomplexè, ut homo, bos, currit, homo vincit: & complexè, ut homo currit, homo vincit. Secunda rerum prædicamentaliuum est in ea, quæ dicuntur de subiecto; in subiecto vero non sunt, ut substantiaz universales, in ea, quæ sunt in subiecto, et de illo dicuntur, ut accidentia

Dentia communia: in ea quæ non sunt in subiecto, nec de illo dicuntur, ut substantiæ singulares: in ea, quæ in subiecto sunt, de illo tamen non dicuntur, essentialiter scilicet, ut accidentia particulaaria. * Vox complexa * Quid vox est, cui in mente plures, incompleta, complexa: unus responderet conceptus: vel illa est, quid incompli-
catus significatum est multiplex de plexa.
formali, licet sonus unius: incompleta,
cuius significatum est unum, licet sonus sit multiplex.

Summa cap. 3ⁱ.

De Regulis.

* **T**raduntur duo documenta ad * Duo docu-
menta prædicamentorum notiam. menta ad no-
tiam primam cum quidpiam præ-
dicatur de quopiam, ut de subiecto, eis, quæ sunt in
quæ dicuntur de prædicato, dicuntur prædicamen-
ta etiam de subiecto. Germana exposi-
tio est de prædicatione in quid: secun-
da etiam in quale essentialiter; tertia
comprehendit etiam accidentia. Se-
cundum, quando genera non sunt sub-
alternatim posita eorum: differentiæ
diversæ sunt: cum vero sunt subalterna (vel sub uno tertio collocata) ni-
hil prohibet esse easdem differentias:

Summa

Summa cap. 4ⁱ.*De decem predicationis.*

Dividit Arist. vocem simplicem in decem classes: ex eoque probat ejus simplicitatem: quia non significat verum, vel falsum: haec tamen ratio videtur ed tendere, quod significet hunc lib. antecedere lib. de Interpretatione, ubi agitur de Enumeratione.

*Quæstio 1^a.**De prima entis divisione in substantiam, & accidens.*

* 1^a: entis divisione.

Divisio entis in substantiam, & accidens est Arist. subq; illis ostensa verbis: Eorum, quæ sunt, quædam sunt in subiecto, quædam in subiecto non sunt. Nec aliquid unum ex his membris effugit.

* *Falso existimare Parvitas de accidentibus Euclidibus Euc.* Oppones, ita niediare accidens inter novem genera summa accidentium, contra Arist. Respondeatur; Arist. logico. Objectioni accidentium Euclido in additione existunt, et cum quo identificantur, et locum demonstrabo.

ta Scotum, et alios dicendum, acciden-
tibus Euchar; cum separantur, nullum
modum denuò advenire, sed solam
negationem unionis ad subiectum. In
opinione Henr. Caiet. Ferrar. dicen-
tium (probabiliter) succedere novum
modum similem substantiæ (quia ha-
bet negationem essendi in subiecto,
& substantiæ munere fungitur) dicen-
dum illum modum esse supernatura-
liter substantialem, et ideo non respi-
cere subiectum: Actionem verò crea-
tivam substantiæ substentari in ipso
termino, aut uti in subiecto, aut tan-
quam in termino: si verò creatio sit
accidentis substentari in illo modo
substantiali, qui hypostasis locum ha-
bet. Communior tamen opinio est,
modum illum esse accidentalem: quia
identificatur cum accidente: & quia
nihil est nobilius secundum suam for-
malitatem, quam realitatem; In hac
opinione respondeatur obiectioni Eu-
char; ut modus sit accidentis non re-
quirere tam immediatam dependenti-
am à subiecto, quam tam perfecta acci-
dentia: sed sat esse id habere cum ali-
quo fundamento. Idem dicendum
de actione creativa accidentium.
In creativa substantiæ dicendum,
accidens

Brevissimum Comimbricensis

accidens in communi non poscere
transcendentalem respectum ad sub-
iectum inhaesioneis determinare: sed
in haesioneis, vel prædicationis; & hic
est illi essentialis.

Primum divisionis membrum est sub-
stantia creata communissime sumpta.
Substantia accepitur primo pro cu-
jusq; re essentia. Secundo pro re, quæ
non est accidens. Tertio pro substan-
tia completa. Quartu pro primis sub-
stantijs. Secunda acceptio est loci pro-
pria: in eaq; *Describitur substantia:
Id, quod non est insubietto: (in haesioneis
sicilicet, quod non tollit esse ut in sub-
iecto prædicationis, vel informatio-
nis) licet ab Avic. improbetur defini-
tio: quia quando aliquid definitur per
negationem, debet habere prædicatum
aliquid à se distinctum, in quo negatio
fundetur: quod hinc non cernitur. Re-
spondetur, sufficere prædicatum ana-
logicum virtute saltē distinctum à
substantia, & accidente. A Thom. de-
scribitur: *Ens per se existens*. Particula
per se vel positivē, vel negativē (quia,
quod per se existit negationem habet
dependentię ab alio) explanari po-
test. Et positivē sumi potest, vel pro
modo, quo substantia determinat ens

ad

* Quatuor acceptiones substantia.

* Descriptio substantie in secunda acceptione.

ad sui constitutionem, ex quo manat existentia per se, vel pro existentia substantiae independente à subiecto inheretionis.

Definitio Aristotelica accidentis est illa, quæ in summa cap. 2*i*. ponitur; sed advertendum est modis, ex Arist. aliquid esse in subiecto.

Insun pars, totum, species, genus, &c., trahit formam, Et quæ producens, Materia, locusq; tenet.

Solus modus essendi formæ accidentalis in subiecto est proprius, & formalis; quod ex definitione patet, in qua esse in aliquo naturaliter scilicet, & positivè locum generis habet. reiicitq; 2^m. 3^m. 6^m. 7^m. modum essendi in subiecto. Non ut partem &c. I vicem gerit differentias respuitq; 1^m. 3^m. 4^m. & partem 5ⁱ. Hic sermo est de existentia reali, non objectiva, quam habent creaturæ in intellectu divino. Licer Caiet. afferat definiti primo inherentiam in concreto, remotè accidens: eo quod Arist. dixerit: Quod est in subiecto. Ex verbis oppositum colligitur: nam quod est

in subiecto est accidens: definitur vero per modum essendi in subiecto, ut substantia per modum essendi per se. Si verbum *esse in alio* sumatur in definitione non pro actuali inherentia, nec pro aptitudine ad illam habendam, quae accidentis proprietas: sed pro modo, quo accidens constituitur in suo esse, & ens determinat, accedit definitio ad essentialiem, ut de definitione substantiae dicit Thom. Ex dictis solves obijcentia.

Quæstio 2^a.

Virum entis divisio in docere predicamenta probanda sit?

ENs prædicamentale. 8. conditio
habet: 1. ex parte vocis: prima
* est, ut vox sit una. i. unam ha-
beat significacionem. 2^a. simplex. 3^a.
ut nomina accidentium in abstracto
significant (dicente Arist. 3. Top.
justum non esse in genere, sed justici-
am: & quia nomina abstracta * pro-
priè sumuntur pro rebus, quae per se
non subsistunt: & quia licet accidens
prædicetur in concreto, tamen in sub-
iecto est in abstracto; * quamvis enim
Aristot. in aliquibus prædicamentis
utatur

* *Conditiones
ex parte no-
minis.*

* *Iuxta
Thom.*

* *Non enim
recte dixeris
albūm esse in
subiecto, sed
abcedinem.*

utatur in nominibus concretis, sumuntur
ea pro abstractis et quia praedicamen-
ta ad res distinguendas sunt: acciden-
tia vero distinctius sumuntur in ab-
stracto; substantiae vero in concreto:
quia abstractum de concreto, (quod
est individuum) ut genus, vel species
praedicari nequit. Eis qui contendunt
codem modo esse sumendum substanciam,
quo accidens & quia natura p
substantialis absq; ullo modo est ens
completum: & quia substantia, cum
qua natura concrescit, vel est existen-
tia (praedicamenta vero sunt ex re-
rum essentijs) vel substantia primam
competens singularibus. Et quia, ut
substantia efficit unum per se cum
subsistencia: ita inherentia cum acci-
dente. Respondetur, naturam sine exi-
stentia, vel subsistencia esse incomple-
tam, cum carcer termino ejusdem ra-
tionis. Deinde quemadmodum na-
tura existens defert secum actualem
existentialiam: sic cum sumitur in esse
possibili, possibilem, ad sui comple-
mentum; deinde substantiam non
competere primam singularibus; vel
dicendum non esse necessarium, ut
conditio requisita, ut aliquid ingredi-
atur praedicamentum sit etiam univo-

ca. Vt enim id ipsum officere accidentem
cum intentione permiscatur alienis; &
quod distinctione predicationis obser-
vante ut inveniatur eiusdem lib. obv. sic

* Conditions
ex parte
verum.

* Quid sit
ens incom-
pletum.

3 Quid com-
pletum.

* Quinq; ex parte reuum. Prima uti-
lis est, cum in predicatione sint genera-
tura, & species. Secunda reale hoc
enim dicitur Aristoteles dictum predica-
menta. Tertiapersona unius existentiae
quia requiro quinque, completemus vel circu-
refactum sunt complosa per accidentem.
Quarta finitum, licet se extendat dilata-
tionem, vel intensionem se infinitum, p-
quia ens simpliciter infinitum nec possit
trahere, nec contrahi potest, quod
enim, comprimitur per accidentem ad diffe-
rentiam s. Completum: totum verum
& pars non possunt habere uno genere
univocè convenire. * Ens incomple-
tum vel est Physicum, vel Metaphysicum
vel ad hanc provocari. Item vel esse
naturam suam, vel quod ad statum sit.
Ens completum, scilicet singulare non
venit in compositionem alterius entis
per se, sed omne predicationis quidam
Vel completum est quod sumitur semper
ab intellectu, ut rationis: in incom-
pletum vero, ut pars non nobislibet

Vox una, Et simplex, rebus continua-
locandis:

Entia

*sup. panta per se, finita reale, tota.
alidem nubibus qd. 13. 1610 dca mdcx*

* plato unum: Xenocr. duo: Valla 3. Stoici quatuor Plotin. quinque: alij novem: alij 11. Pythagorici 20. prædicamenta constituerunt. Post Archit. Arist. 10. quæ Ocham. colligit ex decem interrogacionibus de 1^a substantia. Thom. collectio bona est, nisi sex ultima prædicamenta externas formæ efficeret: in quo etiam peccat le Mayron. * Germanus colligendi modus videtur hinc. Omne ens vel habet esse per se, & ratione sui: & est substantia: vel in alio, et illius gratia: et est accidens: quod ob novem diversos effectus ad substantiaz existentiam, conservationem perfectionem necessarios, vel cum necessarijs conjunctos, hovein gignit prædicamenta: nam vel accidens requiritur ut substantia atcipiat eac, illudve communiceat, vel ut inesse accepto perseveret; ad illud req. fititur actio, et passio: ad hoc vel requiritur accidens, ut dispositio interna conservans, & per se partes ita afficiens, ut copulentur, iocundumq; aptè componant: & tunc vel requiritur ratione materiaz præcipue, ut eius partes situaher distinguat: &

Brevissimum Comimbricensis

est quantitas: vel ratione formæ, quæ totum exornat, et ad agendum habile reddit: & est qualitas, vel requiritur accidens, ut forma externa substantiam per accidens tuens: & est habitus: quod à productionem, conservacionemq; per legem sequitur, vel est absolute, vel respectivum (quod est relatio) si primum, aut est causa essendi in loco imaginatio, vel in tempore: si secundum, aut causa essendi in loco absolute: & est ubi: aut cum certo ordine: et est situus: si in tempore, est duratio.

Ut aliqua forma constituat prædicamentum accidentis à cæteris diversum, præter ostio conditiones numeratas, has duas vendicat: 1^{am}. ut habeat rationem formæ actuantis: 2^{am}. ut nec totaliter, nec partialiter contineat denominationem alicuius prædicamenti, ab illōue continetur: nam prædicamenta sunt primò diversa, in nulloq; participant identitatem. Hinc colliges licet causalitates efficientis, & materialis efficiant prædicamenta actionis, et passionis causalitates finalis, et exemplaris non efficere alia duo: quia non sunt modi reales ab illis distincti. Causa vero formalis nunquam de-

denominat primam substantiam: sed formam substantialem incompletam, vel accidentariam.

Summa cap. 5ⁱ.

De Substantia.

TRes habet partes hoc caput: in prima divisa substantia in primam & secundam, utramq; definit. * Prima est, quæ nec est in subiecto, nec de subiecto aliquo dicitur: *prima substantia*. secunda in plurali: *h* sunt genus, et *stantia*. species, sub quibus intunt primæ. In *Definitio secunda* parte utraq; confert, docetq; *secundas prias esse magis substantias* (eò quod magis substantia, & minus ad sui requirant existentiam) quam secundas inter secundas verò species infimæ. In tercia parte. 6. * numerat attributa: 1^m: non esse in subiecto: 2^m. univocè prædicti: 3^m. significare hoc aliquid: 4^m. nihil substantiæ esse per se contrarium: 5^m. non suscipere magis, et minus: 6^m. esse susceptivum contrariorum.

* *Attributa substantie.*

E 4 Quæstio

*Quæstio 1^a.**De substantie prædicamentalis
essentia.*

* Duplex ra-
tio formalis
cu[m]sq[ue] rei,
mental[is] &
obj[ect]iva.

* Quibus
confab defi-
nitio essen-
tialis.

Duplices est ratio formalis alicu-
dius entis; una mentalis, altera
objectiva; illa est definitio
perfecte naturam explicans. hæc ipsa
rei essentia, per illam explicata. Ob-
jectiva in quavis re; mentalis in rebus
tantum finitis, & compositis (* com-
constet genere, et differentia, vel ma-
teria, et forma) nisi sumatur pro de-
scriptione, reperiatur. Substantia præ-
dicamentalis, gradus simplex, per a-
daquatam proprietatem describitur:
ens per se subtiliter, & con-
venit existere independenter à sub-
iecto inhesionis, informationis, & à
toto, cuius sit pars. Sed contra. Sub-
sistere est proprium suppositorum,
cum sit independenter omnino exister-
re. Respondeatur, primis substantijs
exercite, secundis signatè conuenire
subsistentiam. Nec suppositum respuit
communicabilitatem rationis, sed re-
alem. Ei, quod subsistit exercitè, re-
pugnat esse in alio, non signatè.
Oppones deinde. Non datur sup-
positum in communi, cum sit ratio in-
com-

communicabilitatis; ergo. Responde-
tur, esse rationem incomunicabi-
litatis Phisicas, non Metaphysicas.

* Non admittimus distinctionem in- * Non est di-
ter nomen singulare, et commune in distinctio inter
modo significandi; sed qua ratione nomen com-
singulare significat concreum ex na- mune, & sim-
tutus & modo, ita commune: nome- gulare.

nim magis repugnat concipere, & sig-
nificare naturam in communi, quam
modum suppositi in communi; cur e-
sim ex modis substantiarum particu-
larium non abstrahatur unus concep-
tus suppositi in communi, ut ex illo,
& conceptu naturae communis con-
stituatur commune suppositum, quod
per nomen *bene* significetur? Nec
iste modus sequitur differentias indi-
viduantes, ut aijunt.

* Substantia completa, finita, como- * Vera opinio
munis corruptibili, et incorruptibili, pro gen re-
corporali, et spirituali, est huius praesummo sub-
dicamentigenus summum: quia abstans.
his omnibus eadem omnino ratione

participatur. * Prima sententia con- * Varia senti-
stituenti substantiam communem crea- ventia de hoc
ta, & increata. Dicendum, Deum, rea
propter suam infinitatem, et singula-
ritatem prædicamentorum non ingredi.
Nec substantia (nisi analogica) dici-
pot possit.

tur propriè, sed abusivè de Deo; Nec relatio prædicamentalis, cum sit accidens: Communissimè tamen sumpta maximè. Secundæ substantiam corruptibile ponenti (quia Arist. ait corruptibile, & incorruptibile differre genere). Respondeatur, Arist. sumpsisse genus pro specie, vel materia prima: Tertiæ dæti substantiam corpoream: quia Angeli sunt substantię simplices: & quia idem gradus nequit esse ellenitaliter compositus in corpore: incompositus in spiritu. Dicendum Arist. solum excludere ab Angelis compositionem Physicā, non Metaphysicā. Deniq; idem gradus per diversas sui species identitatem habere potest cum corpore, & spiritu, & in uno re ipsa compositus esse, in alio simplex existere.

Quæstio 2^a.

Vtrum substantia recte dividatur ab Arist. in primam et secundam?

* Approba-
tur, & ex-
plicatur di-
visio sub-
stantia ab
Arist.

* **P**roposita divisio est adæquata, ut patet; sit secundum rationem subsistendi per se, & substantiæ alijs (utraq; enim conditio propria est substantiæ prædicamentalis, & secundum

secundum utramq; prima cum secunda substantia à Philosopho consertur) est analogia: quia sit pér prius, & posterius: nam subsistere, & substare magis, et prius quadrat in primā quam in secundam: et in primā exercitè: in secundam vero signatè. Divisum est subsistens, & substans in communī, formaliter sumpta, vel natura substantiæ (quod est probabilius) Nam Arist. institutum est dividere rem prædicamentalem, licet per conditiones; quæ divisio est subjecti in accidentia.

Forma divisionis, non in se, sed in participandi modo est analoga: nam substantia æquè perfectè est in prima atq; in secunda substantia: mò eadem numero utramq; denominat, licet primā exercitè, secundam signatè. Membra dividentia virtualiter distincta, formaliterq; sunt opposita. Quod dividitur est conceptus absolutus substantiæ, * vel substantia prædicamen-
talis cum unitate formalis.

Ex his contrarias opiniones retinendes: primam Ammon. dicentis Arist. non dividere, sed numerare substantiam, (quia prima et secunda non conveniunt in aliquo tertio) illud enim tertium est analogicum. Secundam Tartar. dicentis

dicentis divisionem esse univocam
(quia dividitur relatio substantiae
prædicamentalis) tertiam Sotii, &
Burl. dicentum esse subiecti in acci-
denti rationis. 1. Prædicatum, &
subiectum. Quartam aliorum afferen-
tium esse compositi accidentarij (ex
illis scilicet 8 conditionibus) in com-
posita, etiam accidentaria. Refringes
afferendo, Arist. divisisse substantiam
per id, quod ei realiter convenit, &
non mentaliter. 5. constituenti pro-
diviso substantiae essentiam, promem-
bris, substantias singulares, et univer-
sales. Dicendum, hanc divisionis for-
mam non esse propriam substantiae:
sed alijs conducere posse.

* Approba-
tur definitio-
nes prima &
secunda sub-
stantia.

* Vtriusq; substantiae definitio est
bona, et secundum divisionis formam
exhibita, licet per condicione funda-
menti: prima enim substantia ex pro-
prio modo subsistendi, & substanti-
vendicat illas duas negationes, per
quas describitur: Secunda relationem.
generis, et speciei respectu primæ. In
descriptione primæ substantiae, non
describitur aliqua particularis, sed
omnium primarum conceptus analo-
gicus: Licet Arist. attulerit individuum
vagum loco primæ substantiae, non
est

est tamen prima prædicentalis, cum ex natura communi, et differentia indeterminata coalescat. Si primæ substantiæ sunt in superioribus, in illis non propriè, sed tanquam partes potentiales in toto existunt.

Esse * susceptivum contrariorum * Suscipere Physicor; vel Logicor; ut subiectum contraria est quod seu suapte natura ultimum, est maximè proprium 4. modo substantiæ prædictarum substantiarum: cum hæc suscepio sit quædam passio: passio verò, quemadmodum actio, propria suppositorum. Potentia tamen suscipiendi contraria primò dicitur de secunda substantia: secundò de particularibus; at suscipiendi actus priùs insunt in primis substantijs, deinde in secundis.

Summa cap. 6.

De Quantitate.

IN prima cap. parte duæ quantitatis partitiones continentur. * Prima est * I^{a} . quantitatem continuam, cuius titulus di-
partes communi termino copulantur: *nisi*.
& discretam, cuius partes nullo com-
muni termino copulantur. * Secunda in * Secunda.
quantitatem constantem partibus ha-
bentibus

habetibus positionem (i.e. situm, & ordinem in loco) et in eam, quæ constat partibus non habentibus positionem. Prima videtur esse generis in proximas species : Secunda ejusdem generis per differentiam remotam, quæ 3. complectitur species, lineam, superficiem, & corpus : & per negationem ejusdem differentiarum, quæ ceteras coegerit. In secunda parte. 3 quantitatis numerat attributa. * Primum non habere contrarium (intellige per se, ac propriè : nam per accidens, & impropriè luperficies calida frigidæ repugnat) secundum non suscipere magis, et minus : nec enim cera in rarefactione, et condensatione magis, & minus suscipit (ad hoc enim requiriatur admirtere plures, et pauciores partes ejusdem formæ in eadem parte subiecti) quamvis maior, et minor dici queat. Tertium & maximè proprium est, quod secundum quantitatē res dicantur æquales, vel inæquales.

Quæstio II.

De ratione formalis quantitatis.

Ratio formalis quantitatis non consistit in eo, quod quantitas

Et mensura substantiae : * non in eo, * Ut rulse
quod sit divisibilis in partes ejusdem Thom.
rationis : cum ex eo, quod quantitas * Ut ruse i-
sit extensa, et mensurabilis, et divisibilis, Scot.
bilis existat : unde esse mensurabile, Albert. Ca-
et divisibile proprium quantitatis ar- pre. Layel.
guitur. Vera sententia ait, in eo esse
positam quantitatis essentiam, quod
sit ens per se extensum : cum exten-
sio cum quantitate reciproceretur, illi-
usq; proprietatum sit radix. Hæc ex-
tentio non est entitativa, qua res con-
stat partibus, quarum una non est alia
(cum enim partes substantie corpo-
ræ sint substantiales ab accidente
formaliter prouenire nequeant *, et
quia substantia ante quantitatem non
est simplex ; et quia si substantia cum
quantitate habet partes distinctas, sine
illa à Deo conservata, easdem retine-
bit.) Non localis actualis, ut in cor-
pore Christi in Eucharistia patet * : * Contra sen-
tient Capreol.,
quæstio est de aptitudinali per ordinem
ad locum, et de extensione per ordinem
ad totum : illa est, qua duæ partes e-
jusdem corporis, vel duo corpora ne-
cessaria vendicant diversas partes. To-
ci : hæc est, qua partes in toto sunt tur.
ordinatæ. Qui pro extensione ad to-
tum certant probabiliter existimant &
quia.

* Hic Pap-
starum error
in Eucha-
ristia, in addi-
tionibus no-
stris refuta-

quia essentia, et effectus formalis quantitatis est absolutus: sed sola extensio in ordine ad totum est absoluta: ergo &c. et quia extensio in ordine ad locum supponit illam.

* *Conclusio.*

* *Conclusio.* Essentia quantitatis consistit in extensione potentiali per ordinem ad locum: et eius effectus formalis est facere partes substantiarum loci occupativas. Probatur: quia sola haec extensio communicatur substantiarum per quantitatem; ergo haec sola est formalis effectus quantitatis. Corrobatur ex eversione contrarie opinionis. Primo: extensio substantiarum, in ordine ad totum, non potest provenire a quantitate: cum Deus servare queat substantiam corpoream sine quantitate in eodem loco, in quo antea erat: sed tunc partes essent ordinatae: ergo. Respondent contrarij substantiam ad punctum confluxuram, et partes in confusionem abituras, ita ut una omnibus alijs uniretur. Sed ex ea responsione sequitur dari motum in instanti: multiplicari uniones sine necessitate. Probatur, 2º quia ille partium ordo non potest provenire in substantia a quantitate: cum causa formalis effectum extra se non edat. Tertio: quia in accidentibus

eidentibus est illa totius extensio : at non causatur formaliter à quantitate : tum hæc non sit aliorum forma, sed materia : ergo non est cur negetur substantiam de se habere formaliter ordinem absq; quantitate. Quæ dicta sunt de extensione magnitudinis ad locum, accommoda extensioni motus, & temporis.

Divisibilitas Phisica est propria quantitatis : quasi Metaphysica rei corporeæ extensionis partes habentis.

* Oppones. Forma, quæ actu est in * Obiectione subiecto non denominat subjectum contra copotens habere formam : ergo quantitas non facit substantiam potentem occupare locū. Respondetur, formam, quæ est actu in subiecto, non facere sui ipsius subiectum capax, sed alterius formæ *. Secundo si substantia est * Intellectus extensa per se, erit figurata: quod tamen enim facit men est contra Arith. figuram resultat, hominem integræ ex quantitate terminata buccinam, & capax intentare ex quavis terminatione, sed ex collectionis. quantitativa. Tertiò forma quæ constituit subiectum in potentia, non constituit illud in actu: sed quantitas facit substantiam occupantem locum: ergo non facit occupativam. Ma. patet in intellectu,

Brevissimum Comimbricensis

intellectu, qui hominem intellectum,
 & non intelligentem reddit. Mi. est
 Thom. qui dicit effectum formalem
 quantitatis esse occupare locum. Re-
 spondetur, quantitatem dici à Thom.
 occupare locum, non quia formaliter
 illum occupet: sed quia est radix, seu
 fundamentum formæ, seu ubi, quod
 occupat locum; unde quantitas non
 occupat locum formaliter, sed radica-
 liter.

Extensio localis supponit extensio-
 nem totius, quæ non est propria
 quantitati, sed communis illi cum cœ-
 teris entibus corporeis extensionem
 partium habentibus. Extensio parti-
 um serialium unitarum naturaliter co-
 venit quantitati: nullus tamen entis
 essentiam ingreditur, cum à Deo tolli
 queat. Extensio partium sine ordine
 unitarum de essentia est rerum, quæ
 ex partibus componuntur: ut enim
 de essentia totius Physici est materia;
 & forma simul cum unione: ita de
 essentia totius integralis erunt par-
 tes simul cum unionibus: & quis
 nec per intellectum, nec per divi-
 nam potentiam potest separari unio,
 toto integrali remanente: ergo unio
 est de essentia illius. Nec quantitas,
 nec

nec alia res corporea in communi
componitur ex multis partibus ejus-
dem rationis (quia ex singularibus
nequit, cum nihil singulare sit de es-
sentiā rei communis: non ex com-
munib⁹: quia non dantur multæ
partes communes ejusdem rationis)
formaliter, & exercitè: radicaliter
etiamen, & signatè maxime, cum sit
causa extensionis, & compositionis
inferiorum. Et licet ille conceptus
radicaliter sit complexus, formaliter
tamen simplex existit.

Quæstio 2^a.

*Vtrum species quantitatis recte à
Philosopho numerentur?*

Quantitas discreta (qua à Philo ^{*Ratiocinatur} philosopho partitur in numerum, species qua-
& orationem) non est vera ^{ritatis dif-}
species quantitatis: quia non est u- ^{creta.}
num per se: cum ex nulla unione per
se constet: unum verò per se effectus
est alicuius unitatis per se: &
quia ex multis entibus actu comple-
tis non fit ens unius essentiæ: sed
unitates ex quibus numerus confla-
tur, sunt entia completa (sunt enim
lineæ.

Brevissimum Combinacionis

lineæ. v. g. aut superficies) ergo dicitur. Dicent unitates esse completae in ratione continuæ, sed respectu entis discreti, quatenus indivisæ (ut linea respectu corporis, quod componit eum superficie) esse entia incompleta. Respondet ens incompletum suam partem natura ordinari ad complendum: linea autem non ita ad ternarium. Tertio probatur: quia non est ens reale, cum ordo numerandi ex intellectu penderat. Oratio vero cum constet syllabis, motibus, quibus soni producuntur, moris, in quibus sunt syllabarum ordine, et significatio est aggregatum, in quo nihil est, quod sit quantitas à ceteris speciebus distincta: numeravit ergo animus. Quantitatem dicetam inter quantitatis species ex Mathem. sententia: orationem præcipue, quia syllabis eam metitur.

*Vixit species quantitatis continua
probè recensentur?*

* *Locus non
est quantita-
tis species.*

* *Locus non est quantitatis species;
quia sumptus pro capidine, vel spatio,
quod à corpore occupatur, non est
ens reale, nec enim ita est quid à Deo
productum, nec corruptibile: pro si-
per-*

perficie ambicente corpus locatum non
habet esse dum formaliter quantitatam
cum supponatur corpus extensum; prob
præsenzia corporis in loco est ubi?
Nec pondus quia pondus est gravis.^{*} Neq; pos
tas deorsum impellens; sed gravitas dicitur.
est qualitas prædicta etiam impulsus ergo
Locum tamen se ponit, ex aliorum
sententia Philosophi inter quantitatibus
continuae species numerantur. Linea,
superficies, et corpus vero sunt quanti
tatis continuae species, inter se divid
sæ. Probatur quia essentia quantitatis
posita est in extensione, quia in horum
quog; distincta est. * Tempus, est in
tus (de his in Methaph. decernetur) & motu,
proprias videntur habere extensiones:
extendunt enim res successivas: ut
linea, superficies, et corpus permanen
tes.

* Opponens primò Linea, & super
ficies sunt entia incompleta (quia
componunt corpus) ergo non sunt
species per se quantitatis. Respondebitur,
si similius, ut indivisibilis sit adhuc
componuntur, isto completa, si ut divi
sibilis completa, & ex eius scilicet. Se
cundùs species immaterialiter contentas
sub aliquo genere, non componunt a
lium in medietate sub eodem contentas:

quia

Brevissimum Comimbricensis

quia species immediatae ejusdem generis sunt simul naturae: ergo. Respondeatur, lineam, & superficiem, quā divisibiles, est species quantitatis: non verò quā indivisibiles, secundū quam rationem componunt. Tertiō nullum genus prædicatur de speciebus denominativè: sed quantitas hoc habet: ergo. Respondeatur, primō hoc esse peculiare quantitati: vel ex parte subiecti sumi abstracta pro concretis, vel prædicari aliquam quantitatis proprietatem: idem enim est, quantitas extensa, ac divisibilis, seu mensurabilis.

Quæstio 3^a.

*Vitrum esse aquale, vel inquale-
fit quarto modo proprium
quantitatis?*

* Proprietas
principia
quantitatis?

Respondetur affirmative: attri-
butum tamē debet sumi secun-
dūm potentiam, & prout pro-
priè, non per accidens: conducit.
Versatū præterea īger: quantitatem
ejusdem speciei, cum in commensura-
tione duarum qualitatum fundetur,
qua: nulla erit, ubi modus existendi
in

in subiecto fuerit diversus; Poterunt tamen duo tempora, unum corporale, alterum spirituale (similiter duo motus) propriè comparari.

Oppones, Arist. dicentem tempus esse mensuram motus, et ē contra. Respondetur, Philosoph. ibi loqui de mensura cognitionis: ex multo enim tempore colligimus magnum extitisse motum; et ē contrà. Obijc. Nulli quantitati communi convenit æqualitas: sed perpetuò inæqualitas: ergo idem dicendum de singularibus. Neg. antecedens: nam communi quantitatì convenit attributum signatè: particuliari exercitè: nec comparatio facienda inter diversas species. Obij. secundò si una quantitas in mundo esse non haberet æqualem, vel inæqualem. Respondetur, posse habere: infinita vero æqualis infinitæ, finitæ foret inæqualis. Tertio substantia est per se extensa: ergo æqualis, vel inæqualis. Respondetur, solam extensionem quantitativam esse propriam. Duo pondera dicuntur æqualia, vel inæqualia propter gravitatem. i. Metaphorice.

* Aliqui

* Malè aliqui
intelligunt, hoc ascribu-
sum?

* Refelluntur.

* Aliqui falso autumant, sicut relatio
convenientiae substantiarum cum alia sub-
stantia dicitur identitas: & relatio
convenientiae qualitatis cum alia qua-
litate voratur similitudo: ita relatio-
nem convenientiae quantitatis cum a-
lia quantitate, in eadem specie, a qua-
litatem nuncupari: * quia sic duæ li-
neæ. v. g. inæquales esse nequirent,
cum specificè convenirent. Nec attri-
butum per disjunctionem tradetur.
Sunt reales relationes æqualitatis, &
inæqualitatis in quantitatibus perma-
nentibus; cum omnia ad hoc habeant
requisita; hæ tamen relationes inter
eiusdem lineæ partes. v. g. non dan-
tur, ob processum in infinitum: & de-
fectum distinctionis extremorum. Re-
lationes æqualitatis, & inæqualitatis
in quantitatibus successivis omnes
sunt rationis: quia duo motus, vel
tempora, quandiu non sunt finita ad
æqualitatem, vel inæqualitatem in-
differentia sunt: postquam finita sunt,
jam non existunt: ergo non habent
relationem realem, sed rationis: &
quia æqualitas, et inæqualitas deno-
minant immediate totam quantita-
tem; sed rotus motus non existit te-
liter æqualis alterius; ergo nequit à reali
relatione denominari.

Summa

Summa cap.

de relatione.

Tres sunt huius cap. partes. Pri-
ma continet relatorum definiti-
onem veterum Philosophorum:

* Relata sunt ea, que id, quod sunt alio- * Antiquarum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo definitio dicuntur. Secunda * proprietates. Prima relatorum est habere contrarium, non propriè, * Relatorum sed ratione fundamenti. Secunda ad- proprietas. mittere magis, et minus, ratione scilicet fundamentorum: vel quia fundamen- matis ad maiorem perfectionem pro- gredientibus, mutantur relationes: vel quia fundamenta, ratione relationum advenientium, dicuntur perfecti- us similia, vel dissimilia. Tertia dici ad convertentiam. Quarta est simul natura. I. simul existere, quin alterum sit causa existentiae alterius. Tertia pars continet veram definitionem re- latorum praedicamentalium, Aristote- licam, & quoddam attributum. De- finitio est: * Relata sunt, quorum esse i- * Definitio dem est ei, quod est ad aliquid aliquo Aristotelica. modo se habere. Attributum: * ut si u- * Altera re- num definite cognoscitur, alterum, latorum pro- quoq; definite, cognoscatur. prietas.

F

Quæstio

Quæstio 1^a.

De natura, & essentia relationis.

Num admittenda sint relationes reales?

*Vera sim-
tentia.

Respondetur affirmativè: probatur: quia omnis denominatio sumitur ab aliqua forma: sed dantur denominationes relativæ reales, ut {pater, causa, simile, aquale} ergo. Secundò quia scientiæ reales agunt de relationibus. Tertiò quia dantur in Deo: ergo in creaturis: licet illæ sint substantiales: hæ accidentiales: cum formaliter, & intrinsecè inhæreant subiecto, quod non constituunt, ut di-

*Objectiones. viñæ personas. * Oppones; Sublatâ quacunq; formâ aliâ, duo quanta eisdem magnitudinis sunt æqualia, & duo alba similia: ergo hæ denominationes proveniunt à forma absoluta. Respondetur, esse æqualia, & similia fundamentaliter: formaliter, non nisi per relationes. Secundò nulla forma realis advenit subiecto absq; illius mutatione: sed relatio advenit subiecto sine ilius mutatione, (si enim unus tantum sit paries albus, non est similis, vel dissimilis: si aliis fiat albus, jam remanet similis, quin aliquid de-

nuò

nud in eo producatur) ergo non est forma realis In sententia distinguente relationem à fundamento virtualiter, responderetur, formam, quæ non distinguitur à fundamento, non mutare subiectum diversâ mutatione ab ea, qua fundamentum mutat subiectum. In opinione ex natura rei distinguente, dicendum, mutari subiectum intrinsecè per resultantiam relationis: non tamen mutari extrinsecè. 1. ab aliqua causa extrinseca per se; sed per accidens.

Relatio dividitur in *realem, & r. * 1^a. Relationis. Alia divisio relatorum est in re- nnum divisa lata *secundum esse, & secundum dici. * 2^a. Tertia in *transcendentia, & prædicamentalia: quæ duplex habent discrimen. Primi prædicamentalia respiciunt terminum gratis: transcendentia maxime. Secundum illa supponunt subiectum, cui adveniunt, ut formæ accidentales: hæ sunt ipsæ essentiaz rerum, quæ referuntur. Relatio rationis ab hoc exulat prædicamento: quia non est ens reale, nec univocè convenit cum relatione reali in genere summo. Item relata secundum dicit (ideò enim respuitur definitio veterum, quia hæc comprehendit) sunt enim res ab-

solutæ explicatæ ad modum relato-
rū. Item relata secundum esse transcen-
dencia: sunt enim res simpliciter abso-
lutæ: & quædam substantiales, quæ-
dam accidentales: quædam comple-
tæ: quædam incompletæ. Ingrediun-
tur igitur hoc prædicamentum solæ
relationes secundum esse reales, & non
transcendentes.

Relata secundum dici necessariò ha-
bent relationem (quæ ut plurimum
est rationis) saltem convenientem.
Relata secundum dici formaliter sunt
absoluta, & connorant relationem:
si verò accipiuntur, ut formaliter di-
cunt relationem, cōnotando rem ab-
solutam, in hoc sunt prædicamento:
ac eo posito sunt relata secundum esse.

Ex Aristotelica definitione elicitur
hæc clarius: Relatio est ens, cuius totum
esse est aliud respicere: loco generis est
ens prædicamentale. Sed contrà. To-
tum esse relatorum transcendentium
+ pater in est aliud respicere: ergo. Responde-
materia, & tur, non respicere aliud, ut purum ter-
minium: & præter respectum habere
esse peculiare. Secundo relatio est for-
ma, qua alia referuntur: ergo ipsa non
refertur. Responderetur, relationem in
abstracto referti in actu signato: in
concreto

concreto verò, exercitè. Tertio relatio est accidens : ergo est in subiecto : ergo non potest totum illius esse in respectu consistere. Responderetur (non admissa distinctione inter *ad* & *in**) * *Vt Capre* relationem tam secundum esse in quam & *Caiet*. *ad* esse in subiecto, cum sit accidens faciunt secundum utrumq; esse : nam esse *ad* est modus accidentalis constituens praedicamentum relationis : & quia si relatio secundum esse *ad* non inhæret subiecto, illi suum effectum formam minimè communicaret.

Quatuor ad quamvis relationem exiguntur 1^m. est subiectum ultimum, quod à relatione denominatur: & vocatur *extremum*. 2^m. fundamentum remorum. 1. quod est causa extremo, ut referatur ; hoc fundamentum aliquando differt ab extremo, aliquando non. Cum hoc fundamento communiter identificatur relatio. 3^m. ratio * *Aliquando* fundandi, seu fundamentum proximum ; quod in aliquibus estpositum : ut actio generandi respectu patris *extremo*, ut tris : in aliquibus negativum : ut unius relatio patris dinis inter duo alba. Inter proxima substantia, fundamenta hoc est discriminem, quod aliqua requiruntur tantum, ut relatio

F 3 existat,

existat, non ut conservetur relatio (ut actio ad relationem causæ) alia ut existat, & conservetur relatio (ut unitas in gradu; & in mensura) alia, nec sat est semel extitisse, nec opus, ut perpetuò durent, sed requiritur aliqua repetitio actus: ut ad relationem magistri, & amici. 4^m. est terminus, seu correlativum: cum essentia relationis sit transitus ad aliud.

* *Quatuor ad realem relationem requisita.*

* Quatuor ad realem relationem requiruntur. 1^m. ut fundamentum remotum sit reale (cum relatio ab illo esse accipiat) & consequenter extremum, cum fundamentum substantet. 2^m. ut terminus sit realis, saltem quo ad extremum. 3^m. ut subjectum, & terminus realiter existant, & realiter distinguantur. 4^m. ut proximum fundamentum, seu negativum, seu positivum sit, ab intellectus operatione non pendaat; aliter enim relatio rationis erit.

Questio 2^a.

Vtrum in relationis praedicamento sit aliquod genus summum?

Ratio dubitandi est: quia unum relatum necessariò respicit aliud: ergo, si datur aliquod relatum
com-

commune, dubitur etiam aliud, quod respiciat: et ex consequenti. Duplex genus summum sit.

* 1^a. Conclusio In prædicamento relationis in abstracto datur genus summum, cum omnes relationes prædicamentales univocè conveniant in aliquo genere, alioqui prædicamentales non essent. * 2^a. Conclusio Inter concreta relationis etiam reperitur genus summum: cum nulla forma sit adeò communis, cui effectus formalis communis assignari nequeat: Ergo si datur relatio, datur etiam relatum. Hæc conclusio valet in opinione Scoti assertoris relationem terminari ad absolutum, vel analogicum: nec hoc putat inconveniens: quia magis pendet relatio à fundamento, quam à terminis; & tamen relatio univoca fundatum habet analogicum. In opinione (etiam probabili) constitueretur unam relationem terminum alterius stat eadem ratio dubitandi. 3^a. Conclusio.

Relatum (genus scilicet summū) non resertur per se proximè, & in actu exercito ad terminum: sed remotè per sua inferiora, & signata (quod proinde proprius dicas habens relationē, quam relatum. Idem dicendum de relatib-

* 1^a. Conclu-
sio.

* 2^a.

* 3^a.

quiparantia. Oppones. Effectus formalis relationis est referri per se, & immediate : sed in relato communi est relatio : ergo immediate, & per se refertur. Respondetur, si illud per se, & immediate intelligatur, non mediante aliqua forma verum esse : si intelligatur, non mediante inferiori, falso. Nec si hoc competit relationi in communi, competit etiam inferioribus : nam animal. v. g. in genere indifferens est ad rationale, vel irrationale, non autem in specie ; quod plerumq; sit in negativis.

Partitio relationis in suas species.

* Dam.

* **P**rima divisio est in relata & quiparantia. 1. ejusdem appellatio-
nis, & disquiparantia. 2. diversæ
appellationis. Piores subdividit Sco-
tus in quiparantiani latè, & pressè.
* 2^a. divisio est in relata mutua. 1. quæ
ex utraq; parte sunt realia, & non mu-
tua. 2. quæ ex una parte sunt realia, ex
alia rationis. * 3^a. accommodatior est
Aristotelica : hæc distribuit relationē
per fundamenta proxima in tres spe-
cies. Relationum quædam fundantur
in unitate (. i. aliqua natura, vel for-
ma)

* Scot.

* Arist.

ma) & multitudine (. i. divisione secundum eandem naturam vel formā.) Aliæ fundantur in actione, & passione (per actionem, & passionem intelliguntur omnes causalitates provenientes à causa realiter existente. Aliæ fundantur in mensura, et mensurato. In hoc tertio genere ponuntur omnes relationes potentiarum ad objecta, potentiarum, scilicet appetitivarum, et cognitivarum. Hæc divisio ex eo probatur: quia unde res accipit esse inde distinctionem: sed habet esse specificum à fundamento proximo ergo, &c.

Oppones. Res ab eo habent unitatem à quo essentiam: sed numerata fundamenta sunt analogica: ergo, & relationes in illis fundatæ. Respondeatur, non semper res accipere unitatem univocam unde sumit essentiam: nam conceptus entis ab analogo essentiam capit: & tamen est unus specie. Secundo, relatio magis pendet à fundamento remoto, quam à proximo: ergo per illud erat dividenda. Responderetur magis pendere quo ad existentiam: at quo ad specificationem magis pendere à proximo: nam perseverante remoto, si proximum varietur, variabitur

relatio: ut patet in potentia divina ad extra respectu creationis, et generationis.

Quæstio 3^a.

Virtus esse simul cognitione sic quarto modo proprium relatorum?

* Ultima re-
latorum pro-
prietas con-
venit omni-
bus.

* Quomodo
relatis aqui-
parantur.

* Quarela.
ta una, que
pluribus re-
lationibus
referantur.

Respondetur affirmativè: quia quælibet essentia perfectè percipitur, cum qualis in se est ab intellectu cognoscitur: sed essentia relativi per se est ordinata ad terminum: ergo sine illo accommodatè nequit cognosci. * Hæc proprietas relato communissimo, & æquiparantur participatur signatè, reliquis exercitè. * Ex relatib, quæ plures habeant terminos, quædam plures necessariò vendicantur (ut totum physicum ad materiam, & formam) & ideo cognosci nequeunt, nisi cognoscantur omnes termini, vel distinctè, vel confusè, ad quos unica relatione referuntur. Alia, licet plures habeant terminos, sufficienter ad unam tantum terminum referuntur (ut pater plures habens filios.) Hæc tot relationibus referuntur numero diversis, quos sunt distincta correlativa;

eiva: unaquæq; tamen harum relationum cum suo definito termino cognoscenda est (ut pater habens tres natos, si cognoscitur quo ad relationem primogeniti, debet definitè intelligi primogenitus: et sic de cæteris; codem modo res habet in filio, quem verisimilius est alia relatione tendere in patrem, alia in matrem, cum quibus proinde definitè, cognoscendus est. Attributum convenit omnibus relatis, si loquamur de quavis cognitione: solis prædicamentalibus, si ita explicetur: si unum relatum cognoscitur, ut vera, et realis essentia, necesse est alterum etiam cognosci, concomitans solum, et tanquam purum terminum. Hæc cognitio fit unico conceptu, quo per se primo et in recto cognoscitur unius relativi, in obliquo essentia correlativi.

Summa cap. 8.

De Qualitate.

QUatuor habet partes hoc caput.

In prima describitur qualitas:

* *Id quo quidam dicuntur quales.* * *Qualitas formaliter, scilicet, et propriè.* * *Qualitas definitio-*

latis quatuor sunt species. Prima ha-

bicus,

* Qualitatis
concretorum
definitio.

* Eius attri-
buta.

bitus, & dispositio. Secunda naturalis potentia, et impotentia. Tertia patibilis qualitas, & passio. Quarta forma, & figura. * In secunda parte definit Arist. quale in plurali: Qualia sunt ea, quae à qualitatibus denominantur, seu denominative dicuntur. I. Voce, et non ratione. * In tertia parte. 3. numerat attributa primum habere contrarium. Hoc non convenit omnibus: nam in prima specie non habent contrarium virtutes medie: in secunda potentiae cognoscendi, et appetendi: in quarta nulla figura perfecta. Secundum suscipere magis, et minus. Hoc etiam omnibus non quadrat: ut patet in figuris. Tertium ut secundum qualites dicantur res propriæ similes, et dissimiles. In quarta parte proponit dubium. Habitus, et dispositio numerata sunt iater relata: ergo hinc inter qualitates reponi non debent. Respondetur in genere pertinere ad relationem: in specie ad qualitatem: dicendum etiam esse relata secundum dici. Vel respondetur, non esse incommodum eandem rem sub diversis rationibus formalibus ad diversas categorias spectare. Ut qualitas simpliciter denominet subjectum, debet esse diuturna, in ma-

iore

iore parte subjecti, et si gradus habeat,
ultra medium debet intendi.

Quæstio 1^a.

De natura, & speciebus qualitatis.

Qualitas describitur: *Id, quo quidam dicuntur qualia.* * 1. Ens * *Explicatur* complens, et perficiens substantia. *definitio.*
tiam creatam in essendo, vel operando; quæ definitio solis competit qualitatibus. *Divisio* * *Aristotelica qualitatis in 4.* species est adæquata: *eam approbatur* colligit * *Scot.* hoc modo. Qualitas, * *Collectio* aut est in sola superficie corporis ex- *Scot.* terna (et est forma, et figura) vel in-
tus: si intus, vel est sensibilis sensu ex-
terno, vel non: si primum est patibilis
qualitas, et passio; si secundum aut est
insita à natura (et est naturalis poten-
tia, et impotentia) aut est acquisita
(et est habitus, et dispositio). * *Thom.* * *Tbom.*
hoc modo. Qualitas, vel potest com-
parari cum substantia, vel cum eius o-
peratione, vel cum quantitate. Si cum
substantia, vel est ei consentanea, vel
dissentanea (et constituit primam spe-
ciem) si cum operatione, vel est prin-
cipium illius (et est naturalis potentia).

* *Displices
collectio
Thom.*

* *Germana
colligendi
ratio.*

* *Qualis sit
divisio qua-
litatis.*

* *P. Thomist.
volunt.*

& impotentia) vel est terminus operationis (& constituit tertiam speciem) si cum quantitate est forma, & figura. * Hæc collectio displicet: quia secundum illam eadem qualitas sub diversis considerationibus ad multas pertinet species: et quia recte tertiam speciem non assignat. Tertius colligendi modus per rationes magis intrinsecas qualitati, et inter se pugnantes est. Qualitas, vel advenit substantiae propter ejus esse, vel propter operationem: si propter operationem, vel est principium operationis, vel terminus; si primum vel est insitum à natura (& est naturalis potentia, et impotentia) vel acquisitum (et est habitus) si est terminus operationis, et gratia operationis tantum, est dispositio. Si qualitas advenit substantiae propter eius esse, vel est dispositio ornans, et conservans substantiam (& constituit tertiam speciem) vel terminat extentionem substantiae (et est forma, et figura).

* *Qualitas dividitur in has quatuor.
species immediate: sunt enim illæ im-
mediatae, veræ, et realiter distinctæ: si,
namque formaliter distinguerentur*,
una esset tanquam terminus alterius;
proindeq; non simul natura. Op-*

Oppones eandem rem sub diversis formalitatibus pertinere ad diversa prædicamenta : ergo et ad diversas species ejusdem. Respondeatur ; negando consequentiam : nam prædicamenta sunt primò diversa : at species univocè conveniunt in genere, ideo una non potest esse modus alterius. Si vero Arist. calorem in tribus speciebus numeravit hoc exempli causa fecit.

Habitus, qui definitur : * Qualitas * Habitus
benè, vel male afficiens subiectum, qua definitio.
difficulter abīci potest. Et dispositio,
qua definitur : * Qualitas benè, vel * Dispositio-
male afficiens subiectum, qua facile a- nis definitio.
bīci potest ; * specie differunt ; quia ha- * Quomodo
bitus est qualitas suapte natura ha- differunt ha-
bens causas difficilis expulsionis : dif- bitus, & dis-
positio vero facilis expulsionis ; quod posse.
intelligendum est de causa efficiente
hoc pacto : Omnis qualitas primæ
speciei, qua suapte natura pendet in-
fieri, & conservari à causa efficiente,
pertinet ad dispositionem. * In his * Qua sub
numerantur omnes termini cogni- dispositio-
tionum, & appetitionum : species.in- nōcēntur.
tentionales sensuum extenorū, et
coūmuniū: influxus cælestes: impul-
sus : qualitates productæ in medio à
magnete, et similibus.

Qualitas.

* *Quæ sub
habitū.*

Qualitas primæ speciei, quæ suapte natura penderet in fieri tantum à causa efficiente, pertinet ad habitum. * In his numerantur habitus intellectus, & voluntatis : species intelligibiles, et species intentionales phantasiaz &c. Cum Arist. dicit habitum, et dispositionem esse sub una specie, intellige speciem subalternam. I. dispositionem latè sumptam. Cum verò ait dispositionem temporis diuturnitate fieri habitum : intellige fieri quasi habitum : non verò habitum, cum una species in aliam migrare nequeat.

* *Definitio.
potentia.*

* *Quomodo
sumatur im-
potentia.*

* *Quomodo
differant po-
tentia, &
impotentia.*

Potentia, quæ ponitur in secunda specie definitur : * Qualitas infusa à natura ad solam operationem : hæc potentia, proxima virtus creati agentis, semper est accidens. * Impotentia vero non sumitur pro negatione potentiae, nec pro impossibilitate unius potentiae ad exercendos actus alterius ; sed pro imbecillitate potentiae, polativa. Potentia, & potentia differunt tantum * accidentaliter, secundum magis, et minus : ut patet in insu senis, et iuvenis.

Patibilis qualitas, quæ describitur : qualitas, qua aut sensum movet, aut ex motu oriuntur diutane permanens [et pas-

sio,

fio, quæ describitur. / Brevi transiens qualitas, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur / eodem modo distinguiuntur : quia rubor ex verecundia contractus, est passio, et nativus, qui est patibilis qualitas, semper sunt ejusdem speciei.

Forma, et figura, etiam differunt accidentaliter : nam eadem qualitas considerata in quantitate extra substantiam dicitur *figura*: et prout est in quantitate, quæ est in substantia, dicitur *forma*. Forma est qualitas resultans ex terminatione quantitatis spectatæ in re aliqua naturali. Figura est qualitas resultans ex terminatione quantitatis secundum se spectatæ.

Quæstio 2^a.

Utrum simile, vel dissimile sit proprium quarto modo qualitatis?

Potentia, ut secundum qualitatem pres dicantur similes, vel dissimiles, propriè, et ratione sui est proprietas qualitatis. Licet similitudo, quæ fundatur in unitate graduali prior sit similitudine fundata in unitate specifica : similitudo tamen quæ est proprietas qualitatis abstrahit à graduali,

duali, & specifica : quia gradualis non
convenit omnibus qualitatibus, ut in
figuris, & potentij liquet.

Oppones primè. Aequalitas fun-
datur in extensiōne mensuræ : Ergo
similitudo fundatur in extensiōne gra-
duali. Secundò convenientia in na-
tura quantitatis non dicitur æqualitas :
ergo nec convenientia in natura qua-
litatis, dicetur similitudo. Negatur
utraq; consequentia : quia similitudo
ex natura sua sequitur perfectionem
intensivam, quam habet qualitas suap-
te natura : æqualitas vero sequitur
commensurationem, quæ non est de
essentia quantitatis : ad similitudinem
requiritur unitas in specie. Duo alba.
v. g. inæqualiter intensa sortiri que-
unt unam relationem dissimilitudinis
in gradu : alteram similitudinis in na-
tura. Non eadem relatione similitu-
dinis, vel dissimilitudinis, qua referun-
tur qualitates, referuntur, earum sub-
iecta. Relationes similitudinis, vel dis-
similitudinis sive fundentur in unitate
graduali, sive in specifica, sunt reales,
nisi aliquid obsterat.

Cap. 9.

De actione, & passione.

Summa.

Brevissimè percurrit Arist. in hoc cap. sex ultima prædicamenta, partim : quia vulgata sunt : partim : quia ab eodem alibi tractantur. Actioni, & passioni duo dat attributa. Primum habere contrarium. Secundum suscipere magis, & minus, quod omnibus non conducit, ut in generatione patet.

Quæstio 1^a.

De actione, & passione.

Actio definiri potest : *Vtimus actus agentis, quatenus agens est, quo mediante aliquide efficit. Dicitur | Utimus | ut reijciantur potentiae, & habitus, & aliæ formæ, quibus mediantibus, res operatur, non proxime, & ultimè | quatenus agens est | quia actio solum denominat in actuali perfectione.*

Passio est | *Aetus patientis, quatenus patiens est, quo mediante forma recipit | proxime scilicet, & formaliter. Non dicitur ultimus, nec primus actus: quia posterior*

sterior est v.g. calor calefactione passiva : priores verò sunt potentiae, quibus mediantibus, saltē remotē recipitur forma.

Prima divisio actionis, & passionis est in immanentem, quæ scilicet manet in eādem potentia, à qua elicetur, & in eodem supposito, et transeuntem. Actio transiens est, quæ non recipitur in potentia à qua elicetur. Dicitur passio transiens, non quod transeat à subiecto, sed quod respondeat actioni transeungi. Secunda divisio actionis, est in vitales, & non vitales. Actio vitalis, est quæ procedit ab aliqua potentia animæ, ut intellectio, et volitio: non vitalis, est quæ à quovis alio principio nascitur. Tertia divisio actionis in successivam, et permanentem : quæ utrum diff. rānt specie alibi disputetur. Motus est analogus: quia respicit terminum analogicum, ens scilicet: actio verò univocatur à principio agente, et passio à subiecto. Oppones; Motus non est ens prædicamentale, quia est ens imperfectum, partim in fieri, partim in facto esse: sed actio successiva ita se habet: Ergo. Respondeatur, motum per se esse imperfectum: actionem verò, et passionem per accidens, & ratione

ratione motus: quia per se, tam perfecta est actio in tempore, quam in instanti.

Quæstio 2^a.**De predicamento Situs, & Vbi.**

Prima sententia ait *Vbi* esse modum extrinsecum. Secunda esse modum intrinsecum, sed non distinctum ab existentia, prout est in hoc, vel in illo loco. Hæc secunda improbatur: quia *Vbi* generatur, et corruptitur per motum localem: existentia per productionem, et corruptionem subjecti. Tertia sententia tenet *Vbi* esse modum intrinsecum distinctum ex natura rei ab existentia; sed addit hunc modum prouenire effectivè à superficie ambiente. Hæc sententia improbatur: quia cœlum Empireum habet *ubi*; & tamen caret superficie ambiente à qua proveniat. Secundò quia effectus formalis *Vbi* est facere rem præsentem loco: ergo à superficie ambiente communicari nequit: quia, ut superficies aliquid producat in corpus, debet habere corpus præsens: Ergo prius corpus præsens esset superficie, quam ab illa accipiat

cipiat præsentiam. Sit conclusio. *Vbi* est modus realis intrinsecus rei locatæ, & definitur : Forma interna per quam res est in hoc loco, vel in illo. Probatur primò. Omnis motus realis habet terminum realem : sed motus localis est realis : Ergo &c. sed hic negavit esse superficies ambiens : quia si quis moveretur in vacuo, non haberet superficiem : ergo est modus intrinsecus. Secundò aliquando mutatur *Vbi*, quin mutetur superficies, ut patet in eo, qui in navi dicitur: aliquando mutatur superficies, immutato ubi ; ut patet in turri, flante vento : ergo &c. Arist. loquitur de *Vbi*, et loco extrinseco indiscriminatim, quia *Vbi* semper naturaliter est coniunctura cum loco extrinseco.

Situs est dispositio corporis in se resultans ex locali partiū ubicatione. *Situs* virtualiter ab *Vbi* distinguitur, ut actio à passione: quia *situs* nihil est, nisi dispositio partium *Vbi*. Ut concretum *Vbi* est *ubicatum*, sic concretum *Situs* est *situatum*. *Situs* in corporibus tantum datur : quia substantiaz spirituales partibus carent.

Vbi in communi dividitur in circumscriptivum, & definitivum, tanquam

quam in veras species. *Vbi* circumscriptivum est modus intrinsecus, quo res ita est in toto loco, ut partes sint in partibus loci. Definitivum vero, est modus intrinsecus, quo res ita est in uno loco, ut extra illud non sit per idem scilicet *Vbi*. *Vbi* circumscriptivum est species insima: cum in ejus inferiora non sit aliud discri-
men, quam in diversis huius spatij partibus collocare. *Vbi* definitivum est genus; & dividitur in spirituale, & corporeum: corporeum vero in naturale, & supernaturale: naturale haberet qualitas, & substantia denu-
data quantitate: *Vbi* puncti revoca-
tur ad definitivum, de cuius ratione est constituere rem indivisibiliter in loco, sive locus habeat partes, sive non. Species sius tot sunt, quot varijs modi situs, ut de figuris dicitur.

Quæstio 3^a.

De duratione, & habitu.

Ratio formalis durationis non co-
sistit in denominatione extrinse-
ca desumpta à tempore i. mobilis,
sed in for-

formam intrinseca, quæ intrinsecè denominat rem durantem. Probatur primò; quia sublata quacunq; dura-
tione extrinseca, adhuc Petrus dice-
retur durare: ergo hæc denominatio
est intrinseca. Secundò ut sc. habet res
ad locum extrinsecum, ita ad tempus
extrinsecum: sed loco fit præiens per
formam intrinsecam: ergo, & tempo-
ri correspondet per formam intrinse-
cam. Existentia distinguitur à duratio-
ne in eo, quod illa solum constituat
rem extra suas causas: duratio vero
sit permanens rei in existentia. Arist.
explicavit rationem formalem huius
prædicamenti per tempus extrinsecū:
quia nobis est notius. Si datur aliqua
species quantitatis successivæ, duratio
intrinseca, quatenus extendit motum,
pertinet ad quantitatem: quatenus est
duratio, pertinet ad hoc prædicamen-
tum.

Duratio creata dividitur in perma-
nentem, & successivam: permanens
in æternitatē participatam (quæ
habent res, quæ maxime accedunt ad
esse divinum, ut lumengloriæ) & in
modum æternitatis (hanc habent res
supernaturales:) deinde dividitur in
ævum, quæ est duratio rei incorrup-
tibilis,

tibilis, et in modum ævi, quæ est di-
ratio rerum corruptibilium permanē-
tium.

Ratio formalis habitus consistit in
denominatione extrinseca, sumpta ab
ornamento corporis applicato. Proba-
tur: quia homo induitur, et exuitur
sine sua mutatione intrinseca: ergo
hæc denominatio est extrinseca. Ab-
stractum hujus prædicamenti est ve-
stis, latissimè sumpta: concretum ve-
rò, vestitum. Vestis non quatenus ar-
tefactum, sed quatenus corporis tegu-
mentum, seu ornamentum hoc poni-
tur in prædicamento. Species habitus,
sunt varia ornamenta corporum.

Summa cap. 10.

De Oppositis.

IN 1ª cap. parte dividit Arist opposi-
tis in relativa, contraria, privativa,
et contradictoria. Relativa sunt: que-
id quod sunt oppositorum esse, aut a-
liquo modo ad illa dicuntur. Contra-
ria explicat exemplo; ut albus, et ni-
grum. Privativa sunt habitus, et priva-
tio. Contradicторia sunt affirmatio,
et negatio. In 2^a. parte probat hæc op-
positorum genera inter se distingui.

G

In

Breviflmm Comimbricensis

In 5^a. quinq; numerat contrariorum
attributa. 1°. Bono contrarium esse
tantum malum : malo vero, et bu-
flum, et malum. 2°. Si unum contra-
riorum existit, non reportet ut alterum
etiam existat. 3°. Non posse duo con-
traria in eodem subiecto simul esse
(intellige in gradu intensio, & natura-
liter.) 4°. Recipi in eodem subiecto
specie. 5°. Contraria, aut sub eodem
generi colloquuntur, aut sub diversis,
aut sunt ipsa diversa genera : ut bo-
num, & malum.

*Quæstio Unica.**De natura oppositionis, tuisq;
(speciebus).*

Oppositiō, sive sumatur preſſe,
sive latē (dicē ſupponas nega-
tionem.) formaliter eſt reſpec-
tus unius oppoſiti ad aliud; proindeq;
definitur: Relatio inter duo extrema
ſimplicia, quæ in eadem re ſingulari,
ſimul, & ſecundūm eandem partem,
ac reſpectu ejusdem eſſe nequunt.
A Logicis definitur: v. Repugnantia
duorum extremerum ſimplicium, quæ
de eadem re &c. affirmaſi non poſſunt.

Oppo-

Opposita Logica non repugnant penes prædicationem. Etsi Arist. opposita propria, & pressè in 4. membra divisi: si camen oppositum latè accipiatur, in oppositum propriè, & impropriè, seu disparatum dissecandum est. Oppositum proprium habet certam habitudinem ad unum tantum terminum, cui opponitur; ut patet in quatuor membris Aristotelicis. Disparatum non habet certum terminum, cui opponatur, sed unum repugnat multis.

Vtrum divisio sit univoca?

* **O**pposita materialiter sumpta, * 1^a. Conclusio. partim sunt analoga; cum fint entia ad diversa prædicamenta pertinentia: partim æquivoca; ut negationes, et privationes, quæ æquivocè convenient cum ente positivo. * 2^a. Conclusio. Oppositio in * 2^a. communi, formaliter sumpta, non est univoca ad omnia membra oppositio- nis: quædam enim sunt relationes reales. quædam rationis. * 3^a. Oppositio * 3^a. realis est analoga ad contrariam, & disparatam: quia contraria simpliciter, disparata secundum quid, est op-

• 4^a.

positio. * 4^a. Oppositio rationis etiam est analoga ad privativam, contradictoriā & relativam: quia oppositio contradictoria, est magis oppositio, quam privativa, & hæc quam relativa. Hæc analogia est attributionis: quia omnes oppositiones respiciunt contradictoriā, ut primum analogatum.

De oppositione relativa.

IN sententia probabili constitiente unam relationem terminari ad aliam, exercetur oppositio inter duas relationes; v. g. inter paternitatem, et filiationem. In sententia, quæ ait relationem referri ad absolutum dicendum est, dari ex parte termini oppositionem relativam, alteram immediatè fundatam in absoluto, alteram in relatione, et hanc esse propriissime relativam: quia propria oppositio versatur inter formas incompossibilis in eodem subjecto: sed terminus absolutus magis habet rationem subjecti, quam formæ: quia est fundamentum relationis: ergo &c. Ex relatione oppositionis, quæ fundatur in termino absoluto, & ex illa, quæ fundatur in relatione, integratur totalis oppositio ex parte termini.

Op.

Oppositio relativa non est relatio realis: quia si una relatio realis est fundatum alterius relationis, dabitur processus in infinitum: nam relationes reales, quae fundarentur in paternitate, & filiatione essent similes in existentia, et fundarent relationes reales similitudinis, & sic in infinitu. Obicit Scot. Vbi fundamenta sunt realia, realiter distincta, & existentia, relatio est realis: sed ita se habent paternitas, et filiatio: ergo relatio in illis fundata est realis. Respondetur, præter numeratas conditiones requiri etiam, ut fundamentum sit absolutum.

De oppositione contraria.

COntraria, definitur ea, quæ sub eodem genere (proximo scilicet, vel remoto, non tamen summo, cum ex uno contrario detur transitus ad aliud, quod requirit maiorem similitudinem, quam in genere summo) maximè distant (positivè, vel negativè) & eidem subiecto vicissim insunt, et mutuo se expellunt (formaliter scilicet, non effectivè, quia effectivè non convenit omnibus contrarijs, ut in albedine, et nigredine.

G 3 liquet)

liquet) nisi alterum eorum infit à natura. Obijc. i. Avaritia, et liberalitas sunt contraria: & tamen non maximè distant, quia magis distat avaritia à prodigalitate: ergo contrà, &c. Respondetur, non esse propriè contraria: quia avaritia non opponitur liberalitati secundum actum ad quatum: prodigalitas, et avaritia magis distant inter se physice: moraliter verò magis distant à liberalitate: quia vitium magis distat à virtute, quam ab alio vitio: error magis distat à scientia, quam ab opinione certa, sed non sub eodem genere opinionis: virtus, et vitium: error, et scientia in communi sunt contraria signatae; exercitè se expellunt ab eodem subjecto per sua inferiora. Contraria in gradibus remissis naturaliter se compatiuntur in eodem subjecto: non ita in intensis. Relatio contrarietas est realis (cum habeat requifita ad relationem realem) Est eadem cum relatione differentiæ: quia contraria convenient in genere, & discrepant in natura peculiari.

De

De privativa oppositione.

Negatio communissime sumptus est carentia alicuius formæ, quæ si sit in subiecto apto ad habendam formam dicitur privatio; si in incepto dicitur pura negatio. Oppones. Privatio continetur sub negatione: ergo privativa oppositio sub contradictoria, et ex consequenti non facit membrum distinctum ab illa. Negatur consequentia: quia in privativa oppositione sumitur negatio, prout contra distinguitur à pura negatione: & sic non continetur sub illa. A negatione datur transitus ad habitum: ut à non albo ad album: à privatione verò ad habitum (cundem scilicet numerico) non datur naturaliter regressus. Quando privatio talis est, ut simili auferat formam, et causam illius, non datur naturaliter regressus ad habitum: ut patet in cæcitate: at quia tenebræ auferunt solam lucem, non verò illius causam: ideo à tenebris ad lucem naturaliter datur regressus: & sic de alijs. Relatio oppositionis privativæ, et contradictionis est rationis: quia ex una parte datur extrellum negativum.

G 4 De

De contradictoria oppositione.

Contradictoria oppositio, quæ definitur [Forma, & eius negatio] est omnium maxima. Probatur. Illa oppositio est maior, cuius termini sunt magis incompossibilis: sed ita se habent termini contradictoriarum oppositionis: ergo Minor paret: quia duo contraria in gradu intensio, saltem per divinam potentiam simul esse queunt: duo tamen contradictoria, per nullam potentiam simul esse valent. Deinde inter contraria, & privativa datur medium. (catus enim ante septimum diem nec cæcus est, nec videns) Oppones; Oppositio contradictoria includitur in omnibus: quia est radix omnium: ergo est minor omnibus. Respondeatur contrariam oppositionem, v. g. si sumatur præscise, quatenus est contraria, esse minorem contradictionem: si sumatur quatenus includit contradictionem, tunc ratione illius posse esse maiorem, non ratione sui. Vel dicendum per contrariam coarctari contradictionem juxta Ferrar, contra Gentes Localiter magis distant, quæ habent medium: Physicè verò magis distant.

distantia immediata: quia in nullo conveniunt. Licet ad contradictoriam oppositionem minus requiratur entitatis: non tamen minus requiritur distantia Physicæ: quia maior est distantia Physica inter negativum, & positivum, quam inter duo positiva.

Cap. 11.

De modis prioris.

Tempore, natura, prius ordine dic, &
honore:

Causam causato dicimus esse prius.

Cap. 12.

De modis simul.

*Tempore dico simul, quorum generatio
nunc est;*

*Qua convertuntur, dicimus esse simul.
Suntq; simul species genus unum distri-
buentes:*

At generis causa, non ratione sui.

Cap. 13.

De speciebus motus.

ENumerat in hoc cap. sex motuum
species, generationem, corruptio-
nem, accretionem, & decretione,

alterationem, et motum localem pro-
batq; omnes inter se distingui,

Cap. 14.
De modis habere.

Septem numerat modos habendi,
1^m. habere affectionem, et dispo-
sitionem qualitatis : ut virtutem.
2^m. habere tantam magnitudinem.
3^m. aliquid circumpositum. ut vestem.
4^m. partem constituentem : ut ma-
num, pedem. 5^m. aliquid contentum :
ut vas, aquam. 6^m. bona : ut agrum.
7^m. uxorem.

In

In libros
de interpretatione
Compendium.

HVjus operis subjectum est enuntiatio simplex, quæ syllogismo simplici maxime inservit tractatur etiam hypothetica, non per se ; agit etiam Philosoph. de nomine, et verbo, non per se, sed quatenus ad enuntiationem conducunt.

Liber 1°.

Summa cap. 1ⁱ.
De signis.

TRA supponit Arist. ad vocum significationem pertinentia. Primum est, voces esse signa conceptuum, scripta autem vocum. Secundum ut characteres, ita, et voces non esse eisdem apud omnes : conceptus vero, et res per eos significatae

max.

Brevissimum Conimbricensis,

maxime. Tertiam ut quidam conceputus sunt veritatis, & falsitatis expertes, alij veri, vel falsi: ita rem habere in vocibus:

*Quæstio 1^a.**De natura, & conditionibus signi in conamuni.*

DEfinitio signi D. Aug. *| signum est, quod se ipsum sensui, & præter se aliquid animo representat |* solis signis instrumentalibus corporeis cōpetit. Definitio omnia signa comprehendens est *| signum est, quod potentia cognoscendi aliquid representat |* In signo datur duplex respectus: primus ad rem significatam: secundus ad potentiam cognoscentem. Ex hoc duplicitate respectu essentia signi coalescit: quia nequit concipi signum, quin uterque respectus concipiatur: sublato enim respectu ad potentiam, auferitur etiam ratio signi: & quia uterque respectus exprimitur in definitione: et quia variatio respectu ad potentiam, variatur species signi: (nam signum formale, et instrumentale distinguuntur species; per respectum diversum ad potentiam) est: utria autem rei non variatur, nisi variata.

variata parte essentiali. Bona. Scot.
essentiam signi in solo respectu ad rem
significatam consistere: respectum ve-
rò ad potentiam esse proprietatem sig-
ni arbitrantur. Fundamentum: quia
essentia rei constituitur in eo, quod
est prius: sed prior est respectus ad rem
significatam: ergo in eo consistit es-
sentialia signi. Respondetur, essentiam
rei constitui in eo, quod est prius adæ-
quate: respectus verò ad rem est prior,
inadæquate, tanquam pars essentiæ
signi. Essentia signi non consistit in
relatione, sed in illius fundamento:
quia essentia signi consistit in eo, per
quod res significat: sed non significat
per relationem, sed per eius fundame-
tum: nam sumus, v. g. significat ignem,
quin concipiatur illa relatio sumi
ad ignem. Hoc fundamentum in
signis ex instituto est impositio, quæ
si non Physicè, moraliter tamen perse-
verat. Si verò signum explicatur per
terminum (quod est fundamentum
sentientiæ constituentis signum in re-
latione) est, quia est relatum trans-
cendens.

Vetus

Vtrum idem possit esse signum sui?

Respōdetur negative. Prīmō quia signum est medium inter objec-
tum, & potentiam: sed medium
distinguitur ab extremis. Secūdō quia
particula abiquid in definitiōne signi
significat rem diversam. Tertiō pro-
batur, pr̄sertim in formābus, quae
sunt imagines, & similitudines: sed
imago semper est distincta ab objec-
to: deinde similitudo est rerum diver-
sarum eadem qualitas, alias non est
similitudo, sed identitas. Nec signifi-
care est idem, quod repræsentare, cum
hoc latius pateat. Ad objectum de no-
mine significante omne nomen, &
conceptu repræsentantie conceptum
in communi. Respondetur idem se-
confusè posse significare, non verò
distinctè. Oppones. Deus, Angelus,
& anima separata, se cognoscunt im-
mediate per suas essētias: sed cognitio
fit mediante aliquo signo: ergo &c.
Negatur, Dicū, Angelum, & ani-
mam esse signa. Ad probationem di-
cendum, id esse verum de signo in actu
secundo, non verò in actu primo quo-
dam objectum, si proportionatum sit,
et sufficiens ex præfens, per se influit in-

cog-

cognitionem. Relatio signi ex instituto ad rem significatam, est rationis, cum eius fundamentum ab intellectu pendeat. Relatio signi naturalis ad rem significatam, est realis (nisi aliunde obstat) quia eius fundamentum est reale, cum in formalibus sit representatio, quæ est de essentia signi formalis: in instrumentalibus verò, vel est natura effectus dependens à causa, vel est virtus causæ. In causa eadem est relatio causæ, ac signi (quod etiam dicendum est de relatione effectus). Probatur: quia respectus unius rei ad aliam, vel est quia una supponit aliam, a qua pendet in suo esse, vel quia illi potest conferre esse. In signis instrumentalibus relatio signi ad potentiam cognoscentem est rationis: quia eius fundamentum est negativum. I. non repugnans ex parte objecti, scilicet cognoscibilitas. In formalibus potest esse realis: quia signa formalia sunt formæ realiter inherentes potentiarum cum sufficienti fundamento ad relationem causæ formalis.

Quæstio.

Quæstio 2^a:

De signorum divisione.

Prima divisio signorum est in rememorativa, demonstrativa, & prognostica. Secunda in propria (i. quæ vel ex natura sua, vel ex voluntate alterius ordinantur ad aliquid significandum) et in improppria (i. quæ non ordinantur ad aliquid significandum). Propria, et adæquata divisio signorum, est in formalia, et instrumentalia: naturalia, et ex instituto. Signa formalia sunt imagines, & similitudines rerum, quæ potentijs consignatæ ducunt nos in notitiam rerum. Appellantur formalia: quia causant cognitionem informando, vel in ratione termini, ut conceptus; vel in ratione principij, ut species. Instrumentalia sunt, quæ cognita efficiunt alterius rei cognitionem: ut fumus respectu ignis. Signa naturalia sunt, quæ suapte natura habent vim significandi idem. Ex instituto, quæ significant ex hominum voluntate, vel dei: (alioqui sacramenta vera signa gratiæ ex instituto non essent, contra omnes Theologos). Effectus, & causa naturalis per se sibi invicem signa sunt: non

ita

ita causa per accidens cum effectu
suo.

Examinatur divisio signorum in
naturalia, & ex instituto.

Quod omnia signa sint ex instituto probatur: quia omnes res habent esse ex voluntate divina, aptum ad aliud significandum. Respondeatur res creatas secundum esse existentiae pendere a divina voluntate libera: secundum verò esse existentiae a divinis idæis solùm, & secundum hoc esse non esse signa. Quod non datur signa ex instituto humano, probatur: Vox enim. v.g. post impositionem nihil habet, quod antea non haberet: ergo non magis significat post impositionem, quam antea. Respondeatur, inpositionem ponere in voce aliquid morale, saltem denominationem extrinsecam. Vnde colliges signum ex instituto nihil in se intrinsecum, rquirere tamen ex parte percipientis memoriam impositionis. Eadem res sub diversis respectibus potest esse signum naturale, & ex instituto: ut patet in Iride respectu plaviæ, et diluvij nunquam futuri. Idea artificis, et aliqui conceptus, licet, quo ad existenti-
am

am pendeant & voluntate operantis : tamen secundum esse representativum ab illa non pendent, & sunt signa naturalia : quia voluntas nequit efficere, ut conceptus non sit imago naturalis sui objecti. Idem dicendum est de statua ad vivum representante Cæsarem. Signum Caino impositum à Deo, juxta Hierony. fuit tremor quidam, signum naturale, quo homines naturaliter movebantur ad compassionem. Si Angeli loquuntur per directionem conceptuum, ut est probabilius, utuntur signis naturalibus: quia conceptus naturaliter significant. Si vero interloquendum utuntur signis externis, ut alij putant, hæc signa vel sunt naturalia, vel ex instituto: unde patet adæquatio divisionis.

Examinatur divisio signorum informalia, & instrumentalia.

Species, et conceptus sunt signa formalia, cum eis formalis signi convenientia definitio. Opp. Species, nisi potentia operetur non dicit in cognitionem: ergo non est signum formale. Respondeatur esse signum formale in actu primo constituens potentias proxime aptas ad cognoscendum: ut

ut conceptus in actu secundo immediatè cognoscentes. (Similiter dicendum de Phantasmate impresto & expressio) Oppo. Signa formalia sunt imagines rerum : sed species non sunt imaginis (cum ad similitudinem, & imaginem requiratur convenientia nivoca : objectum verò aliquando sit substantia, species autem semper qualitas) ergo non sunt signa formalia. Respondeatur, species esse imagines objectorum : quia concurrunt ad cognitionem objecti effectivè : ergo inter illas, & objecta, datur aliqua proportio : hæc non est in essendo : ergo in repræsentando : unde patet ad rationem imaginis non sat esse convenientiam in natura : quia spiritus scilicet habet eandem naturam cum Verbo : & tamen non est illius image*. Conceptus, si cognoscatur eadem actione, est in essendo, qua producitur (ut vult Thom.) est simul, & resignum instrumentale : si non cognoscatur, est formale. Idem conceptus ut filius respectu diversorum potest esse signum corporis, vel formale, & instrumentale (v.g. conceptus solis respectu Astrologi, & Antiqui) per eandem significationem : quia ille conceptus, sive percipiatur prius, in effendo, us. sive non semper est imago objecti : satis.

ergo,

ergo non variatur significatio ad obiectum, sed ad potentiam cognoscendam. Species, quæ est in speculo, non est signum instrumentale: quia non cernitur: neq; enim coloratum, vel lucidum est. In rebus, quæ respectu diversorum sunt signa naturalia, & ex instituto, variatur respectus ad objec-tum, non verò ad potentiam: ut patet in Iride, quæ eodem modo videtur, quando est signum naturale pluviae, & quando est signum ex instituto respectu diluvij non futuri.

Vtrum de essentia signi sit significare actu?

Respondetur Neg. Probatur pri-mò quia dialectici res definiunt per aptitudinem, non per actum, Secundò quia Eucharist sacramentum tam signum est in pyxide * inclusum, quam oculis propositum. Tertiò quia essentia signi consistit in fundamento relationis: ergo in aptitudine; unde signum dividitur in actuale, et potentiale. Omnes species, tam intelligi-biles, quam sensibiles, etiam, quæ sunt in aere sunt signa formalia in potentia proxima. Colliges secundò hanc divi-sionem sumendam esse solum per or-dinem

**Modus Pa-pisticus.*

dinem ad potentiam cognoscentem,
cui res actu significat, vel potest signi-
ficare.

Essentia Angelii concurrens cum in-
tellectu Angelico ad cognitionem Dei,
est signum instrumentale: quia Ange-
lus non est imago Dei intentionalis,
sed effectus realis: ergo prius debet
cognosci, quam Deus per ipsum cog-
noscatur.

In nobis datur diversa cognitio ad
signum instrumentale, & rem signifi-
catam: in Angelis, quia non discur-
runt, unica. De ratione signi instru-
mentalnis soloni est, ut cognitum ducat
in cognitionem objecti, sive cognos-
tatur unica cognitione, sive diversa.
Illa cognitio, qua Angelus suam essen-
tiam cognoscit, & Deum, prius natu-
ra terminatur ad Angelum, quam ad
Deum; & hoc sat est, ut signum in-
strumentale dicatur prius cognitum,
quam res significata.

Essentia divina cognita à Beatis, est
signum instrumentale creaturarum:
quia illa cognitio prius terminatur ad
Deum, secundario ad creaturas.

Phantasma expressum rei singularis
est signum formale respectu intellectus:
quia non est de ratione signiformalis,

Brevissimum Comimbricensis

ut inhæreat, sed ut sit forma non cognita determinans potentiam ad cognitionem, sive inhæreat, sive tantum assistat potentiaz.

Dices. Cognitio est imago expressa objecti: ergo est signum formale. Respondeatur, cognitionem dici imaginem objecti, non ratione sui, sed ratione termini. I. conceptus, & ratione illius potest etiam dici signum.

Questio 3^a.

De vocum, & Scripturarum significacione.

Voces significant conceptus, & res?

Sicut autem verba non significare conceptus, sed res tantum. Primo quia vox sumitur in oratione pro eo, quod significat: ergo si vox significat conceptum, sumitur pro illo: & ex consequenti omnis propositio est falsa: quia haec [Socrates est homo] efficiet hunc sensum: conceptus Socratis, est conceptus hominis. Respondeatur, voces in oratione sumi pro rebus, quas significant doctrinaliter, et cum non significant conceptus do-

tri-

materialiter, ideo non sumuntur in oratione pro conceptibus. Similiter respondetur ad argumentum, quod probat omnia nomina aquivoca futura. Secundò dantur voces, quibus non respondent conceptus (ut voces dormientium, et avium) ergo &c. Respondetur illas voces esse indeliberas, nullam tamen dari vocem deliberratam, cui non respondeat aliquis conceptus, solum medius. Tertiò qui mentitur non conformatur verba exterma conceptibus internis: ergo voces non significant conceptus. Respondeatur, in mentiente dari duplimentum intimationem internam, unam iudicatam, cui non conformantur verba externa, in qua deformitate consistit mendacium, aliam apprehensivam tantum, cui conformantur verba externa. Nec proinde loquitur dari duas contradicторias simul, sed duas contradicторias, materialiter, seu unam apprehensam, alteram iudicatam, quod non est inconveniens.

Boetij sententia est, voces non significares, sed solum conceptus, dicente Philosopho, voces esse signa conceptuum: & quia voces loco conceptuum sunt inventae. Responderetur, Phi-

lo-

Brevissimum Conimbricensis

Ioseph. solum voluisse voces significare conceptus prius, prioritate intentionis, & non negasse significare etiam res: deinde voces significare melius conceptus, si etiam res significant. Figmentorum nomina res factas significant. Nutus, non solum conceptus, sed etiam res.

Tertia sententia vera, Aristotelica, & omnium auctorum est, voces significare conceptus, et res: ut experientia liquet: et constat argumentis prima & secunda sententia factis. Vox ex se apta est, ut per illam percipiatur conceptus loquentis, licet id non semper fiat.

Vtrum voces prius significant conceptus quam res?

REspondetur voces prius significare conceptus, quam res, prioritate intentionis: prioritate vero executionis prius significare res, quam conceptus; quia per illas melius declaratur conceptus.

Vtrum voces significant conceptus, & res diversis significationibus?

REspondetur affirmativè: quia in voce datur diversa impositio ad conceptus, & res: homines enim

voluntate quadam generali voluerunt exprimere suos conceptus, et alio aetate voluntatis determinare hanc vocem ad significandam illam rem: ergo datur diversa significatio. Et quia voces significant res doctrinaliter, ut *[quod]* conceptus autem ut *[quo]* & non doctrinaliter.

Oppones. Genus refertur ad speciem, & individuum una relatione: ergo vox significat conceptum, et rem una significatione. Respondetur; in genere dari unā tantum aptitudinem ad speciem, & individuum: at in voce datur diversus modus significandi cōceptum, et rem. **Oppones.** Secundō Voces significant conceptus, quatenus repræsentativi sunt: ergo significando conceptum, significant obiectum, quod conceptus repræsentat. Respondetur, illam significationem aliquo modo attingere rem, sed aliam dari, quæ immodicale rem significat.

*Virum scripta significant res
et voces?*

Respondetur affirmativè. quia legens scripturam, et non intelligens format conceptum vocis: qui legit, et intelligit format conceptum.

tum rei. Scripta diversis significatio-
nibus significant voces, & res : quia
scriptum. v. g. | Bl̄stri | significat vo-
cem, quin significet rem : & quia sig-
nificatio scripti ad rem est simplex, ad
vocem est complexa : quia conflatur
ex singulis Characteribus.

Quæres utrum scriptum sit per se
signum rei, an ratione vocis ? Respon-
detur, esse signum ratione vocis : quia
per unam impositionem, vox & scrip-
tum significant res : quæ impositione
primò est in voce : secundariò & ex-
trinsecè in scripto. Ut voces pro re-
bus tantum supponuntur, easq; doc-
trinaliter significant, ita scripta.

Quæstio 4^a.

*Utrum conceptus ijdem sint apud
omnes, voces vero diverse?*

AD primam quæstionis partem
respondeatur affirmativè : cum
conceptus sit signum naturale.
I. ejusmodi, ut cuiusvis mente ponan-
tur (quidquid sit de positione) idem
semper repræsentet. Oppones. Rusti-
cus concipit solem instar rotæ, Astro-
logus maiorem terrâ : ergo conceptus
non sunt ijdem apud omnes. Respon-
detur,

detur, non omnes formare similes cōceptus de eodem objecto, sed concep-
tum semel efformatum idem repræ-
sentare apud omnes. Dubitabis,

*Utrum omnis conceptus sit
imago sui obiecti?*

Respondetur affirmativè. Quia
ejusdem potentiaz idem est opé-
randi modus: sed intellectus cog-
noscit entia realia per imaginem ex-
pressam: ergo etiam entia rationis,
& negationes: & quia cognitio sit per
assimilationem potentiaz ad objec-
tum: sed hæc assimilatio non est in
essendo: ergo in repræsentando. Entia
rationis, & negationes, si non effecti-
vè (ut realia) formaliter tamen, seu
exemplariter exprimunt suos concep-
tus.

Oppones. Conceptus practicus ne-
quit esse imago objecti: quia artefac-
tum pendet à conceptu pratico: ergo
si conceptus practicus est imago arte-
facti, pendebit etiam ab illo in eodem
genere causæ exemplaris. Responde-
tur artefactum pendere à conceptu
pratico, quo ad existentiam, non ve-
rò, quo ad essentiam: conceptus verò
pendet ab artefacto, quo ad essentiam,

*Brevissimum Conimbricensis
non verò quo ad existentiam.*

*Virum conceptus constitnatur for-
maliter signum per relationem?*

Respondetur neg. quia res con-
stituitur in esse signi per eam for-
mam, quæ est ratio significandi:
Sed hæc forma in conceptu, est repræ-
sentatio, et non relatio: ergo per suam
repræsentationem constituitur in esse
signi: licet simul detur relatio signi ad
rem significatam, ut datur etiam in
multis relatis transcendentibus rela-
tiq; prædicamentalis.

Oppones. Verbum divinum est
signum creaturarum: & constituitur
in esse signi, per respectum rationis
superadditum: ergo & verbum crea-
tura. Negatur Mi. quia verbum divi-
num non est signum creaturarum per
aliquem respectum rationis, sed per
suum esse.

De vocibus.

Voces non sunt eadem apud om-
nes, cum significant ex hominū
voluntate, quæ apud omnes ea-
dem non est. Arist. verò sermonem
homini dixit naturalem: quia ejus de-
ar.

articulatio, et usus in communicatione
proprius homini est.

Oppones. Deum dedisse brutis vo-
ces naturaliter significantes; ergo non
videtur hoc hominibus denegasse.
Respondetur, in voce posse considerari
sonum, & significationem: voces pri-
mo modo indicant suum prolatorem,
ut effectus naturaliter significat suam
causam: & sicut ex hinnitu cognosci-
mus equum, ita ex sermone de articu-
lato, hominem. Secundo modo, sunt
voces signa ex instituto, et apud eos
tantum significant, quibus innotuit
impositio.

Totaliter linguarum primus auctor
fuit Deus, qui primis parentibus lin-
guam indidit, qua inter se colloque-
rentur Nomina, quæ Adamus impo-
suit animalibus dicuntur propria, non
quia naturaliter significant, sed quia
voces accommodavit animalium na-
turis.

Oppones. Impositio semel appli-
cata semper manet: ergo vox semel
imposta, semper est significativa.
Respondetur, manere apud eos, qui
bus innotuit impositio.

Quæstio 5^a.

De veritate, & falsitate conceptū.

Veritas est habitudo inter rem, et intellectum. Dividitur in transcendentem, quæ est passio entis; et in veritatem cognitionis, seu formalēm, quæ definitur: *Conformitas inter dñ est de re intellectum, & rem. Falsitas vero est liquis potentijs cognoscitibus. deformitas inter intellectum & rem cognitam.

Utrum veritas sit in conceptu formalis, an in obiectivo?

Respondetur, esse in conceptu formalis: quia veritas est conformitas inter intellectum, & rem: sed ejusdem ad se ipsum non est conformitas, sed identitas: ergo veritas non est in re, sed in conceptu illam repræsentante: et quia veritas consistit in mensura: ergo in conceptu qui adæquatur, seu mensuratur ab objecto. Quanvis veritas formaliter sit in intellectu: causaliter tamen est in objecto.

Hæc conformitas potest esse relatio realis, si aliqua non desit conditio ad realem relationem: non tamen in hac re-

relatione, sed in ejus fundamento veritatis essentia consistit : quia conceptus, sublata quacunq; relatione est conformis objecto per suam representationem, et naturam : Ergo in illa consistit essentia veritatis.

Verum in omnibus operationibus intellectus sit veritas?

Respondetur affirmativè. Prima intellectus operatio est simpliciū apprehensio. Secunda præpositio. Tertia discursus. In tertia operatione datur veritas distincta, à secunda: quia hæc annuntiatio *homo est risibilis*; in secunda operatione tantum affirmat hominem esse risibilem: in tertia significat, quia est animal rationale: ergo habet diversum objectum, & conformitatem: et quia hæc *homo est risibilis*; in secunda operatione semper est vera: in tertia potest esse falsa: si inferas hominem esse risibilem, quia est animal. Nec fundatum veritatis in secunda, & tertia operatione est idem: quia in illa est copula verbalis: in hac copula illativa. Arist. verò numeravit discursum in secunda operatione propter præmissas. Veritas, vel est complexa, vel est simplex.

Quando Philosophi, & alij dicunt
in prima operatione non esse verita-
tem, loquuntur de complexa, quæ ut
præcipuum analogatum, veritatis no-
mine, intelligitur. Probatur conclu-
sio quo ad primā operationem: quia in
ea est conformitas inter conceptum,
& objectum: ergo & veritas. In voce
simplici est veritas, ut in conceptu sim-
plici. Oppones. Si conceptus simplex
est capax veritatis, erit etiam falsitas:
quia contrariorum idem est subjectū,
& veritas cum falsitate habet modum
contrarij. Occasione huius argumen-
ti queritur.

*Venit in cognitione simplici
detur falsitas?*

Falsitas est duplex: negativa, quæ
est carentia conformitatis cum a-
liquo objecto (hæc si sumatur re-
spectu rerum, quas cognitio non re-
præsentat, est mera negatio: si respec-
tu rei cuius est cognitio non adæqua-
ta, & perfecta, dicitur privatio confor-
mitatis) & positiva, quæ est inadæ-
quatio cognitionis cum objecto, in
quod tendit, & secundum eam partem,
in quam tendit.

In

In prima operatione intellectus sunt conceptus omnino simplices: ut conceptus hominis, & leonis: alij virtutis complexi: ut concepius hominis alti, & remi fracti.

Prima conclusio. In simplici apprehensione non datur falsitas per se: quia cognitio simplex, vel attingit, & cognoscit rem, ut est, vel non si detur primum, est vera: si secundum potius datur ignorantia, quam falsitas, & error.

* Secunda conclusio. In simplici ^{Hæc cōctu-} cognitione, potest dari falsitas per ac- ^{sionē intelligen-} cidens (quod intellige, vel de falsitate ^{da est de cog-} negativa, vel de privativa, & nullo mo- ^{nitione vir-} do de positiva) quia licet illa cognitio tualiter com- simplex semper in se sit certa, aliquan- plexa. do tamen præbet intellectui occasio- nem errandi.

Sensus externi semper apprehendunt sua objecta, ut sunt: sed aliquando ^{* Occasiona-} hæc cognitio est adeo imperfecta, & ^{liter etiam,} confusa, ut præbeat intellectui occa- ^{non formalis-} sionem errandi: unde si datur error, ^{ter, datur} hic formaliter est in intellectu, occa- ^{falsitas in re} sionaliter in sensu*. Quando igitur ^{simpliciter, tan-} Philosophi affirmant sensus errare, ^{nū enim dat} non loquantur de errore formalis, sed ^{occasionem} de occasionali.

Et hinc patet solutio ad objecta : de lingua percipiente dulcem cibum, ut amarum: de coloribus visis in collo columbae : de serpentibus Bonav. & ad similia

In conceptu rustici apprehendentis solem instar rotæ, vel auricalchum, ut aurum, non datur falsitas : quia obiectum illius conceptus non est sol, prout est à parte rei, sed prout obijcitur instar rotæ : nec est auricalchum, sed aurum.

Artefactum Devians ab idea artificis, non dicitur propriè falsum, sed defectuosum.

Ad cap. 2^m. 3^m. & 4^m.

In cap. secundo definitur nomen : *Est vox significans ex instituto, definitè, sine tempore, cuius nulla pars significat separata, qua adiuncta verbo[est] vel [non est] facit orationem, verum vel falsum significantem.* In cap. tertio definit verbum : *Vox significans ex instituto, definitè, cum tempore praesenti, cuius nulla pars significat separata, & semper eorum, que in oratione ponuntur, est nota.* In cap. quarto definit Philosoph. orationem : *Est vox significans*

ex instituto, cuius aliqua pars significat separativam. Dividit vero in enuntiati-
vam, & non causativam. Enuntia-
tionem definit: orationem significantem
verum, vel falsum: partitur vero in
simplicem, & conjunctam: simplicem
in affirmationem, & negationem. Ita
rum distribuit enuntiationem in unam,
& in enuntiationem plures. Ait deniq;
omni affirmationi oppositam esse ali-
quam negationem, et est contra.

Quæstio 1^a.

Qualis sit natura, & partitio vo-
cis significativa tam simplicis,
quam complexae in sua inferiora.

Vtrum significatum vocale dicat
de formalis significationem,
& vocem?

Respondetur affirmativè: quia sig-
nificantum vocale est artefactum
rationis: artefacta vero, si pro-
prijs nominibus significantur, ut entis
demonstratio, si enim communibus, ut au-
ratum, depictum &c. dicunt de forma-
li solam formam, de connotato mate-
riam, & dicunt de formalis materiam,

Brevissimum Comimbricensis

et formam: ideo enim album, & similia concreta connorant subjectum, quia non dicunt subjectum certum: artefacta vero significant materiam certam: ergo illam includunt in suo formalis significato. Vnde Arist. comparavit artefacta compositis naturalibus, quae dicunt de formalis materiam, & formam. Licet signum dicat de formalis relationem, connoretq; rem significantem: tamen significativum vocale: quia est artefactum rationis, de formalis dicit significationem, & vocem; & sub significativo vocali immediate nomen, verbum, et oratio continentur.

*De divisione vocis in simplicem,
& complexam.*

Prima conclusio. In nostra sententia, quae tenet significativum vocale esse artefactum, divisio nequit esse univoca: quia in eadem sententia artefactum dicit de formalis materiam, & formam, & non est unius essentiae.

Secunda conclusio. Licet significativum dicat de formalis solam significationem, non potest esse univocum ad simplex, & complexum: quia ex duplice

duplici respectu signum coalescit.

Tertia conclusio. Licet signi essentia consisteret in solo respectu ad rem significatam, adhuc non esset univoca ad significativum simplex, & complexum: quia ad simplex, et complexum: ad ens per se & per accidens non datur univocum.

Potest hæc divisio esse alicuius analogi proportionis: quia, ut se habet significativum mplex ad suam significationem, ita complexum ad suam; vel attributionis: quia significatio orationis est dependens à significatione nominis, et verbi.

Quæstio 2^a.

De natura, & partitione vocis significative simplicis.

Quæ vox dicatur simplex in significando?

SImplicitas vocis desumenda est sex primo et formaliter significato, seu ex conceptu formaliter respondente voci; qui si est unus, vox etiam est simplex, etsi de connotato illi respondeant alij conceptus. Probatur: quia nomen significans formaliter, &

immediate formale significatum, unam habet impositionem, & unum conceptum: ergo est simplex.

Illa censetur vox multiplex, cui in mente respondent formaliter, diversi conceptus; vel æquè primo, vel cum aliqua subordinatione: ut patet in æquivocis, et analogis, præsertim attributiorum.

Orationes minores: ut *nemo*, *nihil*, saltem virtualiter sunt complexæ. I. habent partes significantes separatim, cum illis in mente multiplex respondat conceptus.

Virum vox simplex in nomen, & verbum dividatur?

Respondetur affirmativè, cum nomen, et verbum, unicam habeant significationem. Vnde colliges essentiam nominis, et verbi non collegi ex casibus, & articulis, sed ex significatione.

Hæc diuisio sit in membra essentia-liter distinta. Pro confirmatione adverte 1ma. voces distinguiri specie, quæ significant mediantibus conceptibus specie diversis 2ma. de eadem re posse formari multos conceptus specie diversos; ut liquet in Deo concepto, ut justa,

justo, et sapiente (& ex consequenti
hæ voces *infus*, *sapiens* specie diffe-
runt) quæcumq; enim variatio in re-
præsentando, variat conceptum in
specie. Hoc posito. Probatur conclu-
sio. Voces, & conceptus distinguuntur
specie per diversum modum significā-
di, et repræsentandi : sed nomen, &
verbum habent diversum modum sig-
nificandi : ergo differunt esentialiter.
Mi. probatur: quia verbum semper sig-
nificat suam formam, ut conjunctam
cum subjecto : nomen vero, præsertim
abstractum, non ita. Item : quia ver-
bum significat formam per modum
actionis, seu in fieri : nomen vero per
modum qualitatis, seu in facto esse.
Et hæc secunda ratio conficit institu-
tum.

Oppones, hæc nomina *Leffio*, *affio*,
dicere actionem. Respondetur, signi-
ficare actionem signatè, non exercitè,
ut verba efficiunt. Hæc divisio non
est generis in species, cum divisum sit
artefactum rationis.

De nominis definitione.

Nomen dicitur vox significativa.
I. constat ex voce, et significa-
tione. Deinde artefacta non in-
congrue

congruè definiuntur per materiam, & formam: ut statua est lignum figuratum. Nomen infinitum non est complexum, sed simplex: quia respondet ei in mente unus cōceptus negationis in concreto. Conceptus hominis, licet ei adiungatur conceptus hujus negationis *Non*, non est complexus: quia conceptus, cum sint imagines naturales objectorum non variant per hūjusmodi conjunctionem extrinsecans. De essentia nominis infiniti est habere præfixam negationem (ut non homo) dici verò de ijs, quæ sunt, et de ijs, quæ non sunt, est tanquam proprietas, per quam Philosoph. infiniti nominis essentiam declaravit. Vnde transcendenta nomina, si negatione præfixa careant, infinita non sunt, licet dicantur de ijs, quæ sunt, et quæ non sunt. *Bizetri.* v.g. si imponatur ad significandum *non homo*, habebit negationem sicutem virtualiter. Hæc nomina *Cana*, *prandium*, & similia, præter formale significatum connotant tempus, sed per accidens. Hæc verò *Maiores* & posteri, connotant tempus, sed non, ut mensuram actionis: verba verò connotant tempus per se, et ut actionis mensuram.

Licet

Licet demus casus rectos, et obliquos esse eiusdem speciei: similiter adjektiva, et substantiva, adhuc negare possumus comprehendendi casus obliquos, et adjektiva, adjektivè sumpta, in nominis definitione, in qua definitum est nomen, quod reddit suppositum verbo, quod est proprium tantum substantivi, et casus recti.

Vtrum nomen adiectivum, & substantivum specie differant?

Questio est pro utraq; parte probabilis: magis affirm: quia nomina distinguuntur essentialiter per formale significatum, quod in adjektivo, et substantivo est diversum: nam substantivum significat formam per modum subsistentis: adjektivum verò, per modum adiacentis: ut monstrant *albus* substantivè, et *albus* adjektivè sumpta. Negativæ partis autores dicunt, formale significatum esse albedinem, et esse idem in utroq; nomine, solùniq; differre, quia adjektivum non defert suppositum, substantivum maxime.

Verbum

*Vtrum casus recti differant
specie ab obliquis?*

Respondetur affirmativè (si tamen efficiant diversum sensum, et in generent menti diversum conceptum, aliter minimè) ut Sophronicus filius, et Sophronisci filius. Nec sequitur ex hac doctrina in bono syllogismo dari plures terminos logicos, quam tres, sed Grammaticales.

Concretum, et abstractum differunt specie: quia *album*, v. g. significat de formalī albedinem cum inhærentia; *albedo* significat solam albedinem, sine inhærentia.

Nomen immediate dividitur in omnes nominum species, in *homo*, *enquus* &c. quia nulla est maior ratio cur prius dividatur in abstracta, et concreta, quam in adjectiva, & substantiva; ex quo sequetur candem speciem cōtineri sub duobus generibus, non subalternis.

De verbo.

Verbum quatuor significat. 1^m. est forma; ut *amo* significat amo-rem. 2^m. tempus. 3^m. copula. 4^m. modus concretionis, ratione cuius omne

omne verbum dicitur connotativum.
1^m. et 4^m. dicuntur à verbo de forma-
li: de alijs dubitatur.

*Vixit verbum significet tempus
de formalis?*

Respondetur: negativè: quia si verbum significat tempus de formalis, est quid complexum: ha-
bet enim duplex formale significatu; tempus scilicet, et formam.

Verbum primò et formaliter signi-
ficat actionem, & cum omnis actio exerceatur in tempore, consecutivè,
et sine nova impositione connotat tempus. nomine *temporis* intelligitur quævis duratio, sive successiva, sive instantanea, seu æterna. nomine *ac-
tionis* intelligitur, vel actio, vel aliquid significatum per modum actionis.

Oppones. Conceptus responden-
tis verbo de præterito, de præsenti, et de futuro differunt specie: ergo ver-
bum dicit de formalis tempus: concep-
tus enī non variantur specie, nisi per formalia significata. Pro solutione adverte, significatum verbis illis actio-
nem in actu exercito, quæ tribus mo-
dis significari potest. Primò ut actu exerceatur. Secundò ut exercita. Tertiò

ut

ut exereenda : et quia hæc significata formalia sunt diversa, conceptus etiam illis respondentes sunt diversi : explicatur tamen hæc diversitas per diversitatem temporis consequentis.

*P*erum verbū significet de formalī copulam?

Respondetur negativè: quia formale significatum semper est idem: sed verbum extra orationē, non significat de formalī copulam: ergo nec in ipsa oratione, sed de connotato. Aliqui existimant verbum *[est]* in propositionibus necessarijs non significare existentiam, sed copulam formaliter: quia hæc propositio *Antipapistum.*

* Exemplum christus * est homo. Ante omnem existentiam, vera est. Sed displaceat hæc sententia: quia propositio necessaria est perfecta oratio, & omnis oratio perfecta, ex nomine, & verbo coalescit. Alij malè autem in propositionibus contingentibus significare de formalī existentiam: quia in hac *[Socratis]* est existens. Verbum *[est]* non significat existentiam, ut patet: ergo nec in alijs. Secundò quia licet existentia sit necessaria conditio, ut prædicatum contingens verificetur de sub-

subjecto, non sufficit, ut formaliter significetur: quia, ut hæc propositio sit vera | *ignis calefacit* | necessarius est concursus Dei, & tamen non significatur ibi de formali. Sit ergo

1^a. **Conclusio.** Verbum | *est* | in propositionibus de secundo adiacente plurimq; significat existentiam, ut | *Socrates est*, i. existit | aliquando tamen potest significare entitatem, & facit *hunc sensum* | *Socrates est*, i. habet entitatem | .

2^a. **Conclusio.** In propositionibus detertio adiacente verbum | *est* | significat entitatem indeterminatam, per modum actionis, quæ entitas determinatur per prædicatum. Et sic idem valet | *Socrates est animal* | ac | *Socrates habet entitatem animalis* | & hæc | *Socrat. est risibilis* | ac | *in Socrate est entitas risibilitatis* | .

Oppones. Prædicatum significat entitatem; ergo verbum | *est* | non significat eandem de formali. Respondeatur, nomen significare entitatem in facto esse, quam verbum | *est* | significat per modum actionis; & licet in hæc | *Socrates est ens* | verbum | *sens* | & què latè pateat, | *est* | prout significat entitatem, ipsum tamen determinat;

quia

quia verbum *est* significat entitatem
per modum actionis : nomen vero
sens per modum termini, seu qualita-
tis.

*Verum verbum infinitum in oratio-
ne maneat infinitum?*

Respondetur affirmative. Primo
quia verbum infinitum extra orationem est infinitum : ergo, &
in oratione. Secundo quia Philosoph.
ait, verbū infinitum prædicari de his,
quæ sunt, & de his, quæ non sunt,
quod nequit fieri extra orationem.
Dupliciter dissident verbū infinitum,
et negativum. Primo quia 1^m. est quid
simplex: 2^m. vero complexum. Secun-
do quia 1^m. negat solum formale sig-
nificantum: 2^m. vero negat. 1°. copu-
lam, deinde formale significantum;
unde verbum infinitum resoluitur in
verbum *est* affirmatum, et in partici-
pium negatum: ut *Socrates non currit*.
i. est non currens: si vero sumatur ne-
ganter, resoluitur ita: *Socrates non est
currens*,

Quæstio

Quæstio 3^a.

*De significativo complexo,
sive de Oratione.*

ORatio, quatenus significativa est, habet pro materia vocem, pro forma significationem: & ideo per illas definitur: quatenus vero est artefactum quoddam ex significativis, habet pro materia vocem significativam, pro forma ordinem, seu copulam partium (& ratione hujus, dicitur *vox una*, licet materialiter, & formaliter sit multiplex) : quia cum sit diversum artefactum à nomine, & verbo, diversam formam habeat, necesse est: cum artefacta per formas distinguantur. 2º. quia multæ voces disparatæ (ut Cœlum, Terra) non sunt orationes defectu nexus.

Quidam nullus, omnis, et similia syncategoremata per se significant in oratione, et respondet eis in mente proprius conceptus: quia limitant, vel extendunt subjectum ad prædicatum.

Licet oratio habeat distinctam veritatem à veritate partium, non habet proinde distinctam significationem: quia veritas fundatur in affirmatione,

&

& negatione: significatio verò in impositione, quæ in partibus, et oratione est eadem.

Oppones. Enuntiatio mentalis est simplex qualitas: ergo, & vocalis. Qui admittunt in intellectu enuntiationem distinctam a judicio, negant antecedens. Qui illam non admittunt, et dicunt judicium esse simplicem qualitatem, dant maiorem rationem: quia judicium mentale unitantum inservit obiecto: at voces, cum multis inserviant enuntiationibus, indigent nexu, quo copulentur, ut diversas efficiant enuntiations.

De enuntiatione.

IN definitione enuntiationis ponitur pro genere *Oratio*, quæ est eius genus remorum: proximum verò est oratio perfecta, quod indicatur per proprietatem significandi verum, vel falsum.

Enuntiatio habet pro obiecto enuntiabile, seu rem per enuntiationem significatam. Orationes optativæ, & similes, non significant verum, vel falsum: quia nihil affirmant, vel negant.

Pro-

Propositiones falsificantes, ut illa
{ hæc propositio est falsa } significant
verum, vel falsum : quia pronomen
demonstrativum non demonstratoria-
tionem, in qua est, sed aliam, à qua,
tanquam ab obiecto sumit veritatem,
vel falsitatem.

Oppones. Enuntiatio ex eo signi-
ficat verum, vel falsum : quia significat
rem esse, vel non esse : sed veritas, &
falsitas non est in re, sed in intellectu :
ergo non significat verum, vel falsum.
Respondeatur, enuntiationem non sig-
nificantem veritatem, vel falsitatem for-
malem, sed obiectivam : i. id est sig-
nificantem verum, vel falsum : quia affir-
mat rem esse, vel non esse.

Enuntiationes coniunctas, necèt ca-
reant verbo de praesenti, significant ve-
rum, vel falsum : quia reduci queunt
ad alias constantes verbo de praesenti.

Veritas primæ operationis intellec-
tus consistit in conformitate repre-
sentationis : veritas autem secunda-
est fiat per conceptus representativos,
non in hac representatione, sed in
conformitate coniunctionis praedicati
cum subiecto consistit.

De
inveniatur si modus representatio-
nis

Brevissimus Conimbricensis

De Obiecto Intellectus,
nam non sicut : nullus est intellectus

Obiectum potentiae est duplex:
materiale, et formale: formale
(quod est ratio cognoscendi
materiale) vel est ratio formalis sub-
q[ua]ntitate, quae non cognita, est ratio
cognoscendi (ut visibilis est ratio
videndi colorem) vel est ratio forma-
lis per quam, i. quae cognita, medium
est cognoscendi: ut lux respectu co-
loris.

Objectum materiale intellectus est
ens verum, vel conceptum per medium
entis veri. Objectum formale intel-
lectus, non est entitas: quia obiectum
formale tribuit potentie unitatem spe-
cificam: entitas autem est quid mul-
tiplex: & quia entitas cognoscitur ab
intellectu. Veritas non est obiectum
formale intellectus: quia intellectus,
non solum cognoscit veritatem, sed e-
tiam falsitatem. Sit

Conclusio. Obiectum formale in-
tellectus, seu ratio sub qua, est intelli-
gibilis (ut visus, et visibile) quia haec
habet conditiones requisiyas ad tale
obiectum.

Oppones. Ita se habet verum ad
intellectum, ut bonum ad voluntatem:
sed

sed bonum est obiectum voluntatis: ergo verum intellectus. Respondetur, bonum esse obiectum voluntatis, non sub quo, sed per quod; & ita se habere verum ad intellectum, quo ad eos actus, quibus assentitur, vel dissentitur: quia, ut voluntas semper amat propter bonum, et odit propter malum: ita intellectus semper assentitur propter verum, & dissentitur propter falsum.

Quæstio 4^a.

De Enuntiationis divisionibus.

Dividitur enuntiatio in affirmati-
vam, et negativam: in apprehe-
nsvam, et iudicativam: in simpli-
cem, et coniunctam: in particularem,
et universalem. Quæstio est

*Verum detur enuntiatio apprehe-
nsiva distincta à iudicativa?*

Respondetur negative: quia ex
sententia Thom. iudicium nihil
aliud est, quam affirmatio, vel
negatio unius de alio: ergo ubidatur
hæc affirmatio, vel negatio, datur, et
tiam iudicium.

Oppones. In intellectu sunt propo-
sitiones æque dubiae: ut *fæsta sunt
paræ fæsta sunt impares* | sunt etiam
aliiæ

aliæ aperitè falsæ : ergo in intellectu datur enuntiatio apprehensiva sine iudicio. Respondetur, illas enuntiationes non esse proprias enuntiationes, vel quia constant tantum conceptibus medijs, vel quia licet constent, ultimis, non sunt copulati. Nec intellectus format ibi conceptum copulae exercitè, sed signatè. Quocumq; modo varietur iudicium, variatur etiam enuntiatio : unde non eadem erit illa, cui per diuersa media assentimur.

Vixit iudicium sit una simplex qualitas?

Respondetur affirmativè. Primo quia iudicium vocatur natus, vel abnatus, qui sunt actus simplices. Secundo quia in voluntate dantur duo actus simplices, voluntio s. & nolitio : ergo assensus, & dissensus in intellectu simplices erunt. Tertio quia habitat relictus ex iudicio est simplex qualitas : ergo & actus erit. Quartò quia iudicium cadies supra totum enuntiabile ; ergo est quid simplex quia si componeretur ex partibus, vel una pars caderet supra totum enuntiabile (et sic iam illa pars esset perfectum iudicium) si vero una pars iudicij respondet unicū

tantum parti enunciabilis, jam non est iudicium: quia non connectit unum cum alio.

Iudicium est qualitas repræsentativa ratione termini. Probatur. Omnis cognitio intellectus terminatur ad imaginem repræsentativam: iudicium est perfecta cognitio intellectus: ergo habet pro termino imaginem distincte repræsentatam unionem extreborum, confusa verò extrema.

Aliqui volunt iudicium esse quid complexum, constans ex duplice conceptu, prædicati scilicet, et subiecti, dummodū conceptus prædicati, ipsum repræsentet ut conueniens subiecto; & conceptus subiecti, ipsum repræsentet sub prædicato. Displacet opinio: quia de essentia iudicij, est affirmatio, & negatio: sed conceptus repræsentans solam conuenientiam prædicati cum subiecto, non includit affirmationem, vel negationem (quia conceptus accidentis repræsentat accidens ut conueniens alicui subiecto: et tamen non affirmat accidentem esse in subiecto) ergo.

Aduerte actum intellectus quatuor modis dici posse complexum. 1º formaliter, quia scilicet constat multis.

conceptibus, vel actibus. 2º. Virtualiter: quia in se est unus in essendo, sed cadit supra multa obiecta. 3º. obiective. 4º. suppositivæ; qui actus dicitur multiplex: quia licet in se unus sit formaliter, supponit tamen alios actus antecedentes, à quibus pendet.

Quando Thoma et Arist. dicunt, iudicium esse quid complexum, intellegendi sunt de compositione virtuali, vel obiectiva, vel suppositiva, non vero de formali.

Cum enuntiatio iudicativa dicitur resoluta in terminos, intellige de obiectivis, vel suppositivis, non vero de formalibus.

Ex conceptu praedicti, et subiecti, mediante conceptu copulae, non potest fieri unum per se, nec per accidens, Phisica unionem, ut patet.

Obiecta contra iudicij representationem.

Primùm, unus actus simplex nequit representare totum enuntiabile: sed iudicium est simplex qualitas: ergo non potest esse representativa. Ma probarur: quia actus non est magis representativus, quam species: sed species nequit representari

re plura : ergo nec actus. Pro solu-

tione ; Aduerte speciem intelligibilem non esse immediatum principium trinum intellectus operationis (quia diuersæ operaciones, diuersa requiriunt principia) est tamen remotum : quia proxime, & immediate concurrit ad simplicem apprehensionem : apprehensio immediate ad judicium : judicium immediate concurrit ad discursum. Species Angelorum repræsentant plura obiecta, et eò plura, quæ nobiliores sunt : humanæ vero, quia desumuntur ab obiectis, unum tantum repræsentant. Ad argumentum ergo : Negatur Major, & maior ratio in aëribus, quam in speciesbus est : quia iudicium immediate pendent à conceptibus repræsentantibus diversa obiecta : unde repræsentationem omnium in se colligit : at species, quia immediate pendent ab obiecto, illud tantum repræsentant.

Judicium, quatenus immo est, conformatur suo obiecto : quatenus affimat, vel negat, aliquando conformatur, aliquando disformatur obiecto supra quod cadit : conformitas enim, et disformitas desumenda est per ordinem ad obiectum secundum se. Oppones.

Habitus iudicativus est effectus iudicij: sed habitus non est representatus: ergo nec iudicium. Negatur consequentia: quia habitus naturalis datur ad facilitandam potentiam, ad quod non est opus, sive qualitas representationis, sed impulsus.

De divisione enuntiationis in simplicem, & coniunctam.

Enuntiatio simplex est illa, quæ constat uno tantum verbo, licet cōstet subiecto, et prædicato complexo: ut *homo sapiens est prudens, & iustus*; quia artefactum sumit unitatem à forma: sed enuntiatio est artefactum, cuius forma est verbum: ergo illa erit una, quæ uno verbo constiterit.

Enuntiatio coniuncta est illa, quæ constat duobus, vel pluribus verbis connexis aliqua copula conditionali, ut (*si*) causali, ut (*quia*) disiunctiæ, ut (*vel, aut*) vel copulariæ, ut (*&, que,* & similibus) quæ copula est forma enuntiationis conjunctæ, ut verbalis est copula simplicis.

Vtrum

*Utrum enuntiationes de extremo
coniuncto passint esse necessaria,
vel essentiales?*

Tota questio est in enuntiatione
enibus de extremo coniuncto à
parte subiecti, v. g. *homo albus*
est homo | nam, quæ sunt de extremo
coniuncto à parte prædicati, ut *Socrates*
est homo albus | sunt contingentes,
quia totum prædicatum non est
necessariò connexum cum subiecto.

Si questio procedat de re ipsa, ne-
mo negabit hominem esse de essentia
hominis albi: probatur: quia partes
sunt de essentia totius: sed homo albus
componitur ex albedine & homine:
ergo homo, et albedo sunt de essentia
hominis albi. 2º. quia homo albus
nec esse potest, nec cognosci sine ho-
mine, et albedine.

Solum videtur dubium de modo lo-
quendi: potest enim in illa enuntiatione,
& similibus subiectum supponere
pro cōposito ex partibus actu existen-
tibus, vel pro conceptu obiectivo. 1.
pro cōposito possibili ex homine,
et albedine. Si sumatur 1º. modo e-
nuntiatione est contingens, quia à parte

subiecti involuitur aliqua copula verbalis. v. g. *I homo existit albus & est homo*]. Si 2°. modo est essentialis: quia facit hunc sensum: huic composite *I homo albus*] debetur albedo; quod est maxime necessarium; & hic secundus modus loquendi, est magis communis, et naturalis.

Scot tenet enuntiationes de extremo contingentie coniuncto à parte subiecti, omnes esse contingentes. Probat primò quia propositione necessaria excludit omnem connexionem contingentem, illæ vero illam includunt. Respondeatur, propositionem necessariam excludere connexionem verbalem contingentem, non vero aliquam unionem contingentem: quia haec est essentialis: *Socrates est mortuus*: cum tamen Socratis partes uniantur contingentiter.

Secundò, ut prædicatum verè affirmetur de subiecto, debet supponere subiectū verum; ergo, ut necessariò necessarium. Respondeatur, prædicatum verum supponere subiectū verum, si possibile.

Licet subiectum impossibile reddat enuntiationem impossibilem, nō proinde subiectum contingens reddet præ-

positionem contingentem, quia ut
propositio sit necessaria sit est, quod
totum praedicatum necessariò affirma-
tur de subiecto: quamvis alioqui sub-
iectum componatur ex partibus con-
tingentibus; ut pater in hac; Sp-
eratus est formans.

Ad cap. 5^m, & 6^m.

Oppositiō in se emunūtationes sūt.
mitor tribus modis. Primo, se-
cundūm negationē, vel affir-
mationē. Secundo, secundūm qua-
ntitatem. Tertio, secundūm qualitatem.
Secundūm quantitatē m̄ dividitur e-
nuntiatio in universālē, & particula-
rē. Universalis est, quæ constat sub-
iecto communi affecto signo univer-
sali. Particularis est, quæ constat sub-
iecto communi affecto si nō particu-
laris. Signa universalia sunt omnis pul-
lus & similia. Particularia; quidam,
aliquis &c.

Quæstio 13.

De enuntiationum oppositione.

Oppositiō complexa est relatio-
natis; dicitur complexa, si-
tione fundamenti complexi;
olivici.

nam illa in se est unica relatio, quæ cum sūtationis, cuilibet applicari potest ab intellectu.

Oppositiō complexa definitur: Re-pugnantia duarū enuntiationum, co-

* Sub intellectu
ad oppositio-nem requisi-ti.

Dividitur in oppositionem contraria-
tiā, subcontrariā, & contradicto-
riā. Contrarietas est oppositio dua-
rum enuntiationum universalium [om-
nīshomo est iustus; nullus homo est in-
stus] subcontrarietas est oppositio du-
arum particularium [quidam homo est
iustus; quidam homo non est iustus] con-
tradiccio est oppositio duarum, qua-
rum una est universalis, alia particu-
laris [omnis homo est animal; quidam
homo non est animal].

* Opposita-
rum leges.

Contrariæ possunt esse simul fal-
sæ: non tamen simul veræ: quia da-
rentur duæ contradictoriæ simul ve-
ræ. Subcontrariæ possunt esse simul
veræ, non tamen simul falsæ: quia se-
queretur dari duas contradictorias si-
mul falsas. Contradictoriæ, nec simul
veræ, nec simul falsæ esse querunt:
quia, de quolibet est verum affirmare,
vel negare.

Divisio

Divisio non est uniuoca ad illa tria
membra: quia contradictria est ma-
ior omnium oppositionum intensivè,
licet contraria maior sit, extensivè,
quam contradictria: tertio loco
subcontrariæ: unde hæc non propriè
opponuntur: quia in veritate conue-
nire queunt.

Dantur aliquæ enuntiationes, quæ
dicuntur oppositæ de lege. 1. quæ ser-
vant leges oppositorum, non tamen
formam, ut hæc. v. g. | *Omnis Deus est
homo: nullus Deus est homo.* |

Vt serventur regulæ oppositionum,
servanda est eadem suppositio termi-
norum. 1. eodem modo, quo termini
explicantur, & sumuntur in una enun-
tiatione, sumendi sunt in alia.

Summa cap. 8i.

De futuris contingentibus.

Dixerat Philosoph. in contradic-
tione semper alteram partem es-
se veram, alteram fallitam: qua-
rit modò: utrum hoc sit verum in om-
nibus contradictorijs (tam de præ-
senti, quam de præterito, & futuro)
contingentibus? Respondet affirmati-
vè.

tive in propositionibus contingentiis de praesito, & praesenti; de contradictioniis vero de futuro contingenti assertis, neutrā partem esse determinatē veram, vel falsam, sed indeterminatē. nos per obitū : ut inveniamus

Quæstio 1^a.

De Contingentia.

Contingentia est duplex: 1^a. in essendo: 2^a. in operando: illa est possibilis ad esse, vel non esse: hæc possibilis ad agendum, vel non agendum. Pro radice contingentiae fit;

1^a. **Conclusio.** Si contingentia sumatur absolute, illius radix est Dei voluntas. 2^a. **Conclusio.** Causa intrinseca, cur aliqua res sit contingens in essendo, est illarum natura defectibilis: extrinseca est Deus, ut causa exemplaris talis esse, & aliæ res creatæ, à quibus corrupti possunt. 2^a. **Immediata radix contingentiae in operando** est liberum arbitrium creatum, humanum, vel Angelicum: tenuis est voluntas divina.

Futurum contingens est res, vel operatio indifferens ad effundendum, vel non

* i. Non repugnantia, non enim est modus positi-
vus, ut ruse Fois.

* Mole
Soar.

* Quid sit de humano arbitrio senti-
endum, ali-
quando sta-
biem.

Hic autem loquiur ex
mī: Comim-
briculana

non essendum. Exemplum sic bellum; quod esse, vel non esse posset. Actus liber voluntatis dicitur operatio contingens: quia poterat esse, vel non esse. Omnes creature respectu Dei, contingent es sunt. i. existunt.

Quaritur modus.

VTrum res suæpè natura indifferens ad essendum, vel non efficiendum, in eodem instanti, in quo existit, potuerit non existere? & utrum potentia indifferens ad operandum, vel non operandum, in eodem instanti, in quo operatur, potuerit non operari?

Respondetur affirmatiue. Probatur 1° quia non repugnat rem in eodem instanti habere unum actum, & potentiam ad actuum contrarium (ut patet in aqua, quæ actu est calida, & potentia frigida) ergo non repugnabit existere actu, & posse non existere: operari actu, & posse non operari. 2° quia voluntas in eo instanti, quo peccat amittit gratiam: ergo in illo habet libertatem ad agendum, vel non agendum: quia culpa non datur sine libertate 3°. Probatur, ex amente. v. g. qui ex defectu libertatis non peccat

ia

in malis verbis, vel factis in eodem instanti, quo usum rationis amisit: ergo voluntas in eodem instanti, in quo operatur, libere operatur.

Nominales contrariè sentiunt, hoc fundamento. Ide n̄ nequit simul esse, & non esse: sed si res in instanti, in quo est, potest non esse: & potentia in instanti, in quo operatur, potest non operari: sequitur, idem simul esse, et non esse: operari, et non operari; quod est contradictione. Respondetur, rem in eodem instanti, in quo est, non posse non esse, reduplicative, seu in sensu composito: posse tamen non esse, in sensu diviso, seu specificative. I. res quatenus existit, non potest non existere: at res, quæ modo existit, poterat non existere, vel non operari; quod verissimum est. Scot. responderet voluntatem in eo priori naturæ, in quo antecedit suum actum posse non agere: in posteriori vero naturæ. I. quatenus jam determinata est ad agendum, non posse non agere.

Verum.

*Vtrum propositiones de præterito,
& præsenti habeant determinatam
veritatem, vel falsitatem?*

Respondetur affirmativè: quia proposicio sumit veritatem, vel falsitatem ab obiecto: sed obiectum propositionis de præterito, & præsenti, jam est determinatum extra causas: ergo proposicio, quæ illud denuntiat esse, vel non esse, jam determinata est vera, vel falsa.

Ut proposicio de præterito sit vera, sat est, quod prædicatura in differentia temporis præteriti, subiecto fuerit conjunctum. Propositiō de præterito ut sit vera, opus est habuerit aliquam de præsenti veram, vel alias successivę, v. g. Nestor vixit centum annos, ut sit vera, sat est, ut hæc aliquando fuerit vera: *N. vivit hoc anno, vivit hoc anno* &c.

Verbum ratione prædicari determinatur ad significandum tempus, vel instans: si enim prædicatum indivisibiliter fiat, importatur instans, si successivè tempus: unde hæc: *Petrus loquitur, vel moretur, habent obiectum extra causas successivę, & per partes;*
quod

*Brevissimum Comimbricensis
quod sat est ad veritatem proposicio-
nis.*

*Verum propositiones de futuro con-
tingentes sunt determinatè
vera, vel falsa?*

Arist. ait, esse indeterminatè ve-
ras, vel falsas. Hoc ita aliqui in-
terpretantur, ut dicant illas non
habere actu veritatem, vel falsitatem;
sed esse in potentia ad utramlibet: quia
earum obiecta, solum, sunt in potentia
ad essendum, vel non essendum. Rej-
icitur haec interpretatio: quia propo-
sitiones de futuro sunt perfectæ: ergo
habent acta veritatem, vel falsitatem,
ut patet ex definitione evanctionis.

Alij concedunt habere quidem veri-
tatem, vel falsitatem actu, in determina-
tate tamen: quia objectum futurum
est indifferens ad essendum, vel non
essendum. Hæc etiam displicet: quia,
cum veritas, & falsitas sint relationes,
vel saltem earum fundamenta, indi-
gent subiecto determinato.

Alij concedunt his propositionibus
veritatem, vel falsitatem determinatæ;
& dicunt idem valore, apud Philosophos
indeterminatæ, ac non necessariæ.

Hæc

Hæc etiam displaceat: quia etiam propositiones de præsenti, & præterito dicerentur indeterminatè veræ, vel falsæ: quia non habent veritatem necessariam.

Thom. afferit, Philosoph. solum negasse illis propositiones, ita esse determinatè veras, ut à nobis cognoscî possint. Sed obstat huic explicacioni, quod etiam multæ propositiones de præterito, & præsenti, nobis sunt ignoranzæ.

Alij dicunt, si propositione de futuro dicat respectum ad obiectum intra causas, non habere veritatem, vel falsitatem determinatè: quia effectus in causa indifferens est ad essendum, vel non essendum: si veræ dicat respectum ad effectum posendum extra causas, cum jam sumatur determinatè, etiam propositione vera est, vel falsa. Adduntq; Arist. Primo modo intelligendum. Sed probandum erat his auctoribus propositionem de futuro, ex suo modo significandi referri ad obiectum intra causas; Negativa enim pars videtur probabilior: quia effectum esse intra causam, nihil est aliud, quam causam habere virtutem ad producendum effectum: hoc autem non est continentia.

gens, nec futurum: nata causa jam nunc habet virtutem ad producendum effectum, & hæc virtus necessariò est in causa. Quidquid sit de mente Arist. quem hac in re hallucinatum non dubitamus.

Propositiones de futuro contingentia sunt determinatè vera, vel falsa.

Probatur 1°. quia illa propositio habet determinatam veritatem, vel falsitatem, quæ actu conformatur, vel disformatur obiecto: Sed propositiones de futuro contingentia, jam modo conformantur, vel disformantur obiecto: ergo, &c. Mi. Probatur: quia illa propositio conformatur obiecto, quæ enuntiat illud esse, ut est, vel fore, ut erit: & illa disformatur, quæ enuntiat objectum non esse, ut est, vel non fore, ut erit: sed hæc: Petrus peccabit: enuntiat determinatè Petrum peccaturum: ergo, si ille est peccatus de facto, jam determinatè vera est propositio, & si non est peccatus, jam est determinatè falsa.

2°. quia si determinatè veræ, vel falsæ non essent, sequeretur, in contradictorijs de futuro contingentia, non dari

dari contradictionem, cum una non negaret totum, quod altera affirmaret; siquidem utraq; significaret rem indiferentem ad essendum, vel non essendū.

3º. Quia Deus cognoscit actu, et determinatē, significatum propositionis futurum in ea temporis differentia, quam propositio significat: ergo videt propositionem esse illi obiecto cōformē (ut patet in propositionibus, quas ipse Deus format de futuro, vel prophetas per divinam reuelationem proferunt) ergo illa est in se, & respectu cuiuscunq; conformis: quia propositio non est vera, quia à Deo cognoscitur, sed ideo à Deo vera esse cognoscitur, quia in se vera est; alioqui, cum Deus speculatiuē cognoscat mala, ac bona futura, esset malorum causa.

Oppones 1º. cum Arist. Si hęc propositio: Petrus peccabit: est determinatē vera, ab æterno vera est; quia non est maior ratio, cur inceperit esse vera in hoc tempore, quam in illo: ergo ab æterno vera est; & ex consequenti immutabilis, & si immutabilis necessaria.

Respondeatur illam propositionem (& similes) esse ab æterno determinatē veram, vel falsam, non esse tamen

im-

immutabilem absolute, sed ex suppositione: quia ita vera est, ut potuerit esse falsa. Nec inferas, per hanc doctrinam non distingui propositiones contingentes à necessarijs: quia hæ, sunt ab æterno necessarij veræ: illæ verò contingentes.

Oppones 2°. Propositione de futuro, non habet actu obiectum, cui conformatur, vel disformatur: ergo nec veritatem, nec falsitatem determinatè. Respondetur neg: antecedens: nam propositione, ut sit vera, non indiget subiecto coexistente cum ipsa propositione (ut patet in propositionibus de præterito) sed tantum in ea differentia temporis, in qua propositione enunciari obiectum est, vel fore.

Oppones 3°. Propositione speculativa sumit veritatem ab obiecto: sed futurum nihil adhuc est: ergo non potest dare veritatem determinatam propositioni. Respondetur, futurum jam esse, quo ad essentiam; & quamvis non esset, adhuc negaretur consequentia: quia entia rationis possunt dare conceptibus veritatem obiectivam, vel falsitatem: ad hoc enim non requiritur entitas positiva.

Op-

Oppones 4°. Si proposicio de fu-
turo contingentи est determinata ve-
ra, vel falsa, cognoscitur à Deo deter-
minate; sed quidquid Deus cognoscit
eventurum, non potest non evenire
(aliter falleretur Divina sciētia) ergo
necessariō eveniet. Respondeatur, con-
cessā Ma. distinguendo Mi. est enim
vera de necessitate consequentiæ (i.e.
suppositione) quæ contingentiam non
excludit: falsa, de necessitate conse-
quentis; & absoluta: nam futura non
ideo sunt, quia à Deo percipiuntur:
sed idcirco percipiuntur, quia futura
sunt.

In

In librum 2^m.

De interpretatione

Compendium

Vtrum ex negativa de predicato finito colligatur affirmativa de predicato infinito.

Respondetur affirmativè sicut: Socrates non est iustus: ergo est non iustus. Servantur tamen tres conditiones. 1^a. si negativa fuerit particularis, affirmativa non sit universalis. 2^a. prædicatum negativæ sit semper simplex. 3^a. in negativa, nulla ponatur particular reduplicativa. Defectu primæ non valet: *Aliquod animal non est homo: ergo omne animal est non homo.* Defectu secundæ non valet: *Socrates non est homo volans: ergo est non homo volans.* Defectu tertiae non sequitur: *Homo, secundum se, non est albus: ergo secundum se, est non albus.*

Vtrum

*Verum affirmativa enuntiatio de
prædicato infinito inferat ne-
gativam finitam?*

Respondetur affirmativè; ut, *Socrates est non albus: ergo non est albus.* Servari tamen debet prima conditio prioris regulæ; & insuper hæduæ. 1^a. ut verbum connotet differentiam, vel instans nostri temporis, non æternitatis; *Huius defectu, non sequitur in æternitate: Socrates est non se-
dens: ergo Socrates non est sedens.* 2^a. ut in affirmativa totum prædicatum af-
ficiatur à negatione: *Huius defectu,
deficit hæc consecutio: Socrates est vi-
dens non hominem: ergo non est videns
hominem.*

*Verum valeat consecutio à con-
iunctis ad divisas?*

Respondetur affirmativè, si prædi-
cata conjunctæ dicantur de sub-
jecto, independenter unum ab a-
lio: & si unum non inferat negatio-
nem alterius: v.g. *Socrates est homo al-
bus: ergo, & est homo, & est albus.*
Defectu primæ non sequitur: *Socrates
est animal: ergo Socrates est: quia illud
est.*

est in conjuncta prædicatur de Socrate ratione animalis. Defectu secundæ non valet: Hoe cadaver est homo mortuus: ergo, & est homo, & est mortuus: siquidem mortuum infert negationem hominis.

Vtrum valeat consecutio à divisis ad communia.

Respondetur affirmativè: si prædicata divisarunt ita se habeant, ut unum sit forma alterius, & neutrum includatur in alio: ut, *Socrates est homo, Socrates est albus: ergo est homo albus.* Vbi *[albus]* non includitur in homine, & est eius forma. Defectu primæ non sequitur: *Socrates est bonus: Socrates est futor: ergo est bonus futor:* potest enim esse bonus homo, & malus futor: quia futoris non est forma bonitatis. Defectu secundæ nungatoriè inferes: *Socrates est homo: Socrates est animal: ergo est homo animal.*

In

In libros de priori resolutione Compendium.

QVATUOR libri sequentes dicuntur Analytici i.e. resolutiorum. Analysis est resolutio alicuius rei in principia, & partes, quibus constat. Resolutio, vel est consequentiaz, vel consequentis. Resolutio consequentiaz fit in principia, & partes consequentiaz; Hæc sunt termini, & propositiones aptè dispositæ secundum formam.

Resolutio consequentis, fit in principia ipsius consequentis. Hæc sunt termini, & propositiones aptè conæxæ cum conclusione secundum materiam. Prius in his duobus libris agitur de resolutione consequentiaz: in alijs de resolutione consequentis: quia notitia de bonitate consequentiaz necessaria est adiudicandum de bonitate consequentis.

K 2 Sab.

*Subiectum attributionis
prioris Analysis.*

*Non respuit
tamen hic syl-
logismus
materiam
probativam.

ES T syllogismus simplex secun-
dum formam spectatus*: de alijs
vero argumentationibus, agitur
non per se, sed syllogismi simplicis
ratione.

Liber primus.

De priori resolutione.

Summa cap. I.

*De propositione, termino, &
Syllogismo.*

Propositio definitur à Philosopho:
Oratio affirmativa, aut negativa
aliquam de quopiam. Dividitur in
universalem: particularem: & indefi-
nitam; deinde in demonstrativam,
dialecticam, & syllogisticam, seu pro-
bativam. Terminus est in quem reso-
luitur propositio, ut in prædicatum,
& subiectum, ipso esse, aut non esse ad-
ditio, vel diviso. Syllogismus definitur:
Oratio, in qua, quibusdam positis, a-
liud quidpiam necessariò evenit, et
quod hæc sunt.

Duo

Duo deniq; ponit Arist. principia,
quibus præcipui syllogismi regulan-
tur. 1^m. est esse in toto, & dici de toto
. i. totum subiectum subiici prædicato.
2^m. esse in nullo, & dici de nullo. i.
prædicatum de nulla parte subiecti af-
firmari posse.

*Vtrum propositionis definitio
sit essentialis?*

Ratio dubitandi est, quia genus
non definitur essentialiter per dif-
ferentias contrahentes: at affir-
mativum, et negativum sunt differen-
tiae contrahentes propositionem. Re-
spondetur affirmativè. In ea, loco ge-
neris, ponitur *Oratio*, reliqua loco dif-
ferentiae genericæ inanominatae. Vel
dic propositionem esse quid analogū,
& definiri essentialiter per differentias
suum analogorum. Verus defini-
tionis sensus est: *Propositio est oratio tri-
buens, aut removens, cum aliqua verisi-
militudine, prædicatum unum alicui sub-
iecto diverso, communi, personaliter, aut
absolutè accepto.* Vnde reijcies propo-
sitiones aperte falsas (quia non inser-
viunt syllogismo probativo) identicas
(quia carent arte) multiplices (quia
non inserviunt syllogismo simplici)

singulares, & illas, quæ constant subiecto accepto in suppositione simpli-
ci; quia æquipollent singularibus, de
quibus Philosophi non est sermo.

Oppones. Significatio est de essen-
tia orationis: ergo non est affirmatio,
vel negatio. Respondetur significatio-
nem esse de essentia orationis, tanquam
genus: affirmationem, & negationem,
tanquam differentiam, et ex utraq; con-
flari essentiam propositionis.

Licet veritas, vel falsitas magis in-
serviant ad probandum, quam affirmati-
o, vel negatio: per has tamen definitur
hic propositio, et non per illas par-
ticulas: quia hic definitur per ordinem
ad varias syllogismorum figuram, & mo-
dum, qui per affirmationem, & nega-
tionem distinguuntur.

De propositionis divisione.

Dividitur propositio, ratione quâ-
titatis (quæ est extensio, vel u-
nitas numeralis rerum, pro qui-
bus subiectū sub prædicato accipitur)
in universalēm, particularem, & inde-
finitam, quæ nullo notatur signo.

Qualitas accidentalis propositionis,
est veritas, & falsitas: Essentialis est
coniunctio prædicati cum subiecto:
ratione

ratione huius dividitur adæquatè proposicio in affirmativam, & negativam.
Quæres.

*Vixum hæc divisio sit univoca,
seu generis in species?*

Respondetur negativè, si proposicio sumatur obiectivè: quia obiectum negativæ, est negativum, et affirmativæ positivum. Respondetur etiam negative, si sumatur formaliter, pro vocali: quia vocalis propositio est artefactum, prœindéq; non unius essentiæ.

Respondetur affirmativè, si sumatur formaliter pro mentali, quæ in nostra sententia, est simplex qualitas, prœindéq; unius essentiæ, quæ æquè participatur ab affirmativa, & negativa propositione.

Quando opponitur, propositionem affirmativam esse post negativâ priorem; id intelligendum est de obiectiva, & de prioritate nobilitatis, quæ non tollit univocationem in propositione formalis: quia intellectus est prior voluntate, prioritate nobilitatis*: ** Quia verū & tamen æqualiter participant ratio-* præcedit bonum potentiae rationalis, & spiritua- num, quod est obiectum lis.

Licet assensus affirmativi, & negati-
vii in propositionibus de fide divina
(vel etiam humana) propter idem
medium specie non differant: differunt
saltē in propositionibus scientificis.

Hoc iudicium [*Omnē totum est maius
sua pars*], continetur sub iudicio af-
firmativè, tanquam sub genere, sub iu-
dicio verò primi principij, tanquam
sub analogo.

De termino.

Terminus significat de formalis
respectum ad propositionem ter-
minatam, connotatq; vōcem,
vel conceptum, quibus constat propo-
sitione.

Adæquatè dividitur in prædicatum,
& subiectum: syncategoremeta enim
solum conterminant. Qui dicunt ter-
minum dici à munere terminandi ac-
tualiter propositionem, & claudendi
eius extrema: aiunt, verbum [*est*] sub
munere copulæ, non dici terminum,
quia est in medio propositionis, et non
in extremis. Qui probabilius volunt,
terminum dici à munere terminandi
resolutionem propositionis: dicunt
[*est*] non dici terminum: quia destruc-
tâ propositione, non manet sub ratio-
ne

ne copulæ, sub qua componebat: res namq; non resoluitur, nisi in partes, quæ peracta resolutione manent.

Dices. Prædicatum, & subiectum etiam non manent sub ratione prædicati, & subiecti: et tamen sunt termini: ergo &c. Respondetur prædicatum, & subiectum esse partes propositionis, quatenus sunt significativa, & quia retinent eandem significationem, dicuntur termini: at verbum *est* componit propositionem sub ratione copulæ, quam non conservat, resoluta propositione. Forma artefacti, est pars essentialis artefacti, non vero integræ lis.

Oppones. Composita naturaliæ resolvuntur in materiam, & formam: & tamen forma corruptibilis non maneat: ergo artefacta resolventur etiam in formas artificiales, licet hæ non maneant; & consequenter propositiones resolvetur in copulam, quæ est ejus forma essentialis. Respondetur, diversam esse rationem: nam formæ artefactorum desinunt esse ex vi desitionis totius: at naturales ex sua natura, * *Hic errans* & non ex vi desitionis totius, ut patet *Conimbi sicut in rationali: reliquæ vero saltēm di-* in *accidentibus Euch.*

Propositio vocalis propria; i.e. formaliter dicitur resolutio predicarum, et subiectum, quia constat multis vocibus: mentalis verò, cum sit simplex qualitas, præsuppositivè tantum.

De Syllogismo.

CVM Syllogismus, & aliae argumentationes sint quidam discursus, explicandum est;

Quid, & quomodo sit discursus.

Discursus est progressus intellectus ab una cognitione ad aliam. Unde colliges ad formalem discursum ad minimum requiri duas cognitiones, contra Scot.

Discursus est duplex. Primus dicitur secundum successionem: & definitur: Series cognitionum sibi succendentium sine dependentia unius ab alia. Alius dicitur secundum causalitatem: et definitur: Progressio à cognitione unius ad cognitionem alterius cum dependentia unius cognitionis ab alia.

Ad 1^m. sufficit quævis collectio notiarum, dummodo una alteri successat. Ad 2^m. necessariò requiritur cognitione iudicativa. Probatur 1°. quia discursus est 3^a. intellectus operatio, quæ

* Hæc dependencia est in genere causa formativa, & effectiva.

necessario supponit 2^{am}. 2º. quia causalitas hęc fit mediante copula rationali; igitur [ergo] sed hic modus causandi requirit in notitia consequente essentialē ordinem ad antecedentē, et ejus objectum; ergo necessariò supponit judicium; quia quando una simpliciter cognitio causatur ab alia, nec servat ordinem ad illam, nec mutat speciem.

In simplici apprehensione nequit dari discursus secundū causalitatē: aliquando tamen dabitur cognitio ar- gutiva v. g. ex simplici cognitione hominis potest argui cognitio anima- lis.

Discursus successionis semper fit in tempore causalitatis verò potest esse in instanti. Discursus causalitatis, vel est à priori, vel à posteriori.

Notitia principiorum experimentis comparata, revocatur ad discursum causalitatis, vel, si vis, appelletur dis- cursus secundū dispositionem.

Vtrum Syllogismus rectè sit à Philosoph. definitus?

Respondetur affirmativè. In defi- nitione, loco generis, remotita- men (proximum enim est ratio- cinatio.)

cinatio) est oratio : reliquæ loco differentiæ | quibusdam positis | .i. duabus propositionibus simplicibus concessis, vel aptis, ut concedantur : quia aperte falsæ, vel æquè dubiæ non sunt aptæ syllogismo, qui ad probandum est inventus. | Aliud quidpiam ab his | .i. conclusio diversa à præmissis | necessariò evenit &c | .i. vi formæ.

Licet syllogismus hypotheticus, et expositorius vi formæ cōcludere queant, non tamen h̄ic definiuntur per se, sed solus simplex, universalis, qui est præcipuus. Syllogismus dicitur oratio una, saltem, copulative : præmissæ enim conjunguntur in medio, & conclusio cum præmissis per copulam rationalem.

Vtrum conclusio sit pars syllogismi?

Respondetur affirmativè: quia syllogismus est tertia intellectus operatio, quæ essentialiter includit intellectionem, seu conclusionem. Licet Philosoph. nomine syllogismi, aliquando intelligat solas præmissas.

Oppones. Syllogismus dicitur causa conclusionis scientificæ, vel probabilis: Ergo non est pars syllogismi.

Re-

Respondetur in compositis per acci-
dens non esse in conveniens unā par-
tem efficienter causari ab alia : ut in
naturalibus una pars causatur ab alia
in genere cause materialis, & forma-
lis. Dici etiam potest syllogismum esse
causam scientiæ, vel opinionis forma-
liter i.e. cœlē ipsam scientiam, vel op-
inionem : quo pacto definitio dicitur
causa cognitionis definitivæ.

*Vtrum definitio syllogismi sit
essentialis?*

Respondetur affirmativè. Quia, ut
propositio definitur essentialiter
per Orationem, ut per genus, &
per copulam affirmativam, vel nega-
tivam, ut per differentiam : ita hic syl-
logismus per orationem, et copulam
rationalem, talem, scilicet, ut forma-
liter inferat conclusionem. Aliqui pu-
tant syllogismum dicere de formalis
relationem inferentis ad illatum, &
connotare præmissas, & ex conse-
quenti definitionem esse accidenta-
lem, cum definiatur relatio per con-
ditiones fundamenti. Sed falso ni-
tuntur principio: syllogismus enim est
artefactum, & dicit de formalis propo-
sitiones, ut materiam, copulam ratio-
nalem, ut formam.

Vtrum

Utrum omnis, & solus syllogismus sit argumentatio formalis?

COnsequentia latius patet quam argumentatio, & definitur sic:

Est oratio in quam aliquid ex aliquo colligitur. Cōsequentiārū duplex est genus. 1er quod proprium est consequentiæ, nihil habet in antecedente, quod non sit in consequenti v. g. | Socrates est homo: ergo homo est Socrates.)

2nd propriè dicitur argumentatio, et habet aliquid in antecedente, quod non sit in consequente. Argumentatio dividitur in syllogismum, Enthymema, inductionem, et exemplum. Enthymema est syllogismus imperfectus i. alterā p̄misiā carens. Inductio est à singularibus ad universalia progressio. Exemplum est oratio, in qua aliquid singulare ex uno, vel pluribus colligitur.

Alia divisio consequentiæ est in formalem (quæ scilicet, vi formæ concludit) et materialem (quæ scilicet vi materiæ concludit). His positis, sit

Conclusio. Omnis, et solus syllogismus in figura, et modo constitutus, est argumentatio formalis. Quod sit omnis, patet ex definitione syllogismi.

Quod

Quod sit solus probatur. Ut argumentatio sit formalis, nullus terminus debet esse in consequente, qui non fuerit in antecedente*: sed solus syllogismus * At in ante-hoc habet (ut patet discurrenti per alias argumentationes) ergo solus est argumentatio formalis. Ma patet quia si aliquis terminus ponitur in consequente, qui non fuerit in antecedente, servata eadem formâ, dari poterit antecedens verum, et consequens falsum.

De divisione Syllogismi.

Syllogismus formalis dividitur ab Arist. in perfectum, qui scilicet ita evidenter concludit, ut nullo egeat, ad ejus evidentiam ostendendam : & imperfectum, qui licet formaliter, non tamen ita evidenter concludit. huius evidentia ostenditur per tria principia perfectiva. 1^m. est conversio propositionum. 2^m. transpositio præmissarum. 3^m. deductio ad impossibilem.

*Ad cap. 2^m.**De conversione absolutarum.*

Conversio quatuor sumitur modis. 1^a. dicitur conversio nominis, quando scilicet argumentamur

ab abstractis ad concreta: ut; *Petro inest Grammatica*: ergo *est Grammaticus*. 2^a. dicitur in oppositam qualitatem, quando scilicet, manentibus ipsis terminis, eodem modo ordinatis. propositio ex affirmativa, fit negativa. vel è contra. 3^a. per contrapositionem, quando scilicet, mutatur prædicatum in subjectum, vel è contra, servata eadem qualitate, ita ut ex terminis finitis, fiant infiniti, vel è contra, ut hæc: *Omnis homo est animal*: ergo *omne non animal est non homo*. 4^a. conversio, huius loci propria, definitur: *Mutatio extremitatum sententiationis servatā eādem qualitate, & veritate.*

Dividitur in simplicem, seu in terminis, in qua scilicet servatur eadem quantitas: ut: *Omnis homo est lapis*; ergo *nullus lapis est homo*: et per accidens seu in partem, in qua non servatur eadem quantitas: ut: *Omnis homo est sensitivus*; ergo *aliquid sensitivum est homo*.

* *Absolutarum regula.*

* Regulæ absolutarum sunt quatuor. 1^a. Universalis negativa convertitur simpliciter. 2^a. Universalis affirmativa convertitur per accidens: ut; *Omnis homo est substantia*: igitur *aliqua substantia est homo*. 3^a. Particularis affirmativa convertitur, simpliciter: ut:

Aliquis

Aliquis homo est iustus: ergo aliquod iustum est homo. 4^a. Particularis negativa, nullo modo, convertitur: datur enim antecedens verum, et consequens falsum. v. g. Aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal.

Vtrum prima regula recte habeat?

REspondetur affirmativè: quia a litterarentur duæ cōtradictoriæ simul veræ. Ut regulæ valeant tres servandæ conditiones. 1^a. ut in conversa, et convertente, termini sint ijdem secundūm suppositionem. 2^a. ut totum prædicatum conversæ fiat subjectum convertentis: hujus defectu claudicat hæc: Nullus fluvius est in pise: ergo nullus pescis est in fluvio; nam prædicatum conversæ, est totum hoc s existens in pise; et subjectum cōvertentis, est solum [pescis] bene tamen convertes: Nullum existens in pise est fluvius. * Ut aliquod 3^a. licet terminus adjectivus bene con generans est vertatur in substantivum, ut: Homo ri essentia dedit: ergo aliquod ridens est homo: non vina: ergo tamen ē contra: quia cum substanti aliqua essentia significet per modum substantia divina est, aliqua operatio illi poterit conve generans; nire, quæ non conveniat adjectivo*. quæ est Illæ falsa.

Illæ regulæ non procedunt in terminis divinis: in humanis verò verificatur in propositionibus de præsentí.

*Virum secunda regula rectè
habeat?*

Respondetur affirmativè: quia aliter darentur duæ contradictiones simul veræ. Sed contrà Hæc propositio: *Homo albus est homo, est essentialis: sed convertens: Aliquis homo est homo albus, est falsa, posito quod nullus homo existat albus.* Respondeatur, illam convertentem, si sumatur secundum se, supponere pro solis hominibus existentibus, & esse falsam, si nullus existat: si verò sumatur, quatenus est convertens prioris, esse veram: supponit enim tunc pro existentibus, et non existentibus, ut prior. Oppones 2º. *Omne grammaticum est homo, est necessaria, & vera: Aliquis homo est grammaticus, est contingens, et falsa, posito quod nullus grammaticus existat.* Occasione hujus argumenti, quæritur;

Virum

ensis

in ter-
- veri-
ræsen-

et
cētē

quia a-

dicto-

Hac

vo, est

uis ho-

quod

ende-

natur

is ho-

um, si

uate-

ram;

ibus,

oppo-

omo,

omo

fal-

icu-

nti,

am

Logica Compendium.

211

*Vitrum subiecta necessariò affirmē-
tur de accidentibus, à quibus
determinatè postulantur?*

Vg. homo de grammatico, ridente:
leo de rugiente, &c. Respondeatur ne-
gativè, quia grammatica. vg. et similia
accidentia contingenter connectuntur
cum subiectis, conueniunt enim illis
mediante existentiâ.

Oppones. Grammaticum definitur:
Homo grammatica affectus: ergo homo
necessariò prædicatur de grammatico,
cum homo sit pars illius definitionis,
quæ tota necessariò dicitur de defini-
to. Respondeatur, licet definitio, et e-
ius partes (quando scilicet sunt partes
rei definitæ) prædicentur essentiali-
ter, vel necessariò de definito: non ita,
quando sunt subiectum, vel terminus
rei definitæ: homo enim grammaticæ
subiectum est, et non pars.

Vt prædicatio sit necessaria non sat
est, quod subiectum determinatè po-
stulet prædicatum: sed opus est, ut in-
ter subiectum, et prædicatum detur
connexio necessaria, qualis non est
inter ridentem, ethominem.

Sensitivum, necessariò est in homi-
ne, non immediate, sed mediante ani-
mali.

Hac

Brevissima Consimbricensis

Hæc propositio : Aliquod Grammaticum non est homo: & illa: Aliquod Grammaticum est non homo: sunt veræ in sensu formalí: nam Grammatica in concreto (& substantivè sumpta) quæ ibi formaliter significatur, non est homo, & est non homo.

*Utrum particularis affirmativa
convertatur simpliciter?*

Respondetur affirmativè: quia aliter darentur duæ contradictiones simul veræ. Sed contra. Hæc est vera: *Aliquis homo est mortuus*: ergo aliquod mortuum est homo, est falsa. Respondetur illam, et similes propositiones, ut bene convertantur, ita esse resolvendas*: *Aliquis homo passus est mortem*: ergo aliquod, quod passum est mortem est homo. Vel. *Aliquis, qui est vel fuit homo, est mortuus*: ergo aliquod mortuum est, aut fuit homo: ampliatur enim subjectum ratione participij præteriti temporis, ad præsens, et præteritum (similiter in propositionibus futuri, ad præsens, & futurum) *juxta Arist.*

3º Elenchorum.

Contra

*Juxta.
Ægyd.*

Contra quartam regulam
particularis negativa.

Oppones. Illa propositio [*Aliquod animal non est homo*] est vera, quia animal sumitur pro bruto: ergo etiam illa erit vera [*Aliquis homo non est animal*] si sumatur animal pro bruto. Respondeatur, non esse eandem rationem: nam in convertente, ratione negationis præfixæ, necessariò distribuendum est animal virtualiter: quod animal in conversa, ratione signi particularis, particulariter sumitur.

Licet universalis negativa, quando est vera, semper convertatur: non tamen particularis negativa, quando est vera, semper convertitur: ut patet in exemplo posito.

De conversione singularium.

Prima regula. Propositio de utreque; extremo singulari, sive negativa, sive affirmativa, convertitur simpliciter: [*Socrates est hic Philosophus: ergo hic Philosophus est Socrates &c.*] Secunda; Propositio de subjecto singulari, & prædicato communi, si est affirmativa, convertitur in partem: ut [*Socrates est Philosophus: ergo quidam Philosophus est Socrates*] si negativa in totum, et in partem. Sed contra. Hæc

Hæc [Deus factus est homo] est vera: illa tamen [Homo factus est Deus] falsa. Respondeatur, in propositione [Homo factus est Deus] si [factus] sumatur determinative, et reddat hunc sensu [factum est ut homo est Deus] propositionem esse veram: si tamen sumatur nominative, et denominet hominem, tunc esse falsam: quia homo ibi supponit pro divino supposito, et facit hunc sensum propositione [Homo i. divinum suppositum terminans naturam humana- nam factus est Deus] quod est falsum: explicanda est ergo illa propositione hoc modo [Id quod factus est homo, Deus est.]

Idem dicendum de hac (et similibus) Homo factus est albus: ergo album factum est homo: est enim ita explicanda [Id quod factum est album homo est.]

3^a: Propositione de subiecto communis, et praedicato singulari, sive affirmativa, sive negativa convertitur in partem: ut hæc [Homo est Petrus &c.]

4^a: Propositione de subiecto particulari, et de praedicato singulari, si est affirmativa convertitur: ut, b. Quidam homo est Petrus: ergo Petrus est quidam homo; si negativa, minime: ut in hac liquet [Quidam homo non est Socrates: ergo

ergo Socrates non est quidam homo.

Ad cap. 3^m.

De conversione modalium propositionum.

Propositio modalis est illa, quæ enuntiat quo modo prædicatum inest, vel non inest subiecto, v.g. *Homo necessario est animal.*

Modi sunt quatuor. *Necessarium*, *Possibile*, *Contingens*, *Impossibile*. *Necessarie*, et *Impossibile* sunt modi *universales*: alij duo *particulares*.

In modalibus præcipuum locum habet modus, quam dictum; quia ille est forma propositionis modalis: unde ratione modi dicitur propositio affirmativa, vel negativa, *universalis*, vel *particularis*, licet dictura aliter habeat: quamvis usus obtinuit, ut dicerentur affirmativæ, vel negativæ &c. propositiones, quando dictum est affirmativum, vel negativum, &c. Licet modus aliter se habeat.

Propositiones modales sunt æquivalentes, si duo serventur. 1^m. ut omnes modi sint similes, i.e. vel *universales*, vel *particulares*. 2^m. ut in propositionibus de contingentib[us], possibili, et impossibili.

possibili, dicta sint eadem, et semper
contradictoria dicto de necesse.

Regula conversionum.

Prima. Propositiones de necesse,
convertuntur, ut absolutæ. Uni-
versalis negativa * simpliciter.
Universalis affirmativa in partem.
Particularis affirmativa, simpliciter.
Negativa non convertitur; dabitur e-
nīm antecedens verum, et consequens
falsum. v. g. Necesse est aliquid animal
non esse hominem: ergo necesse est aliquem
hominem non esse animal. 2^a. Proposi-
tiones de possibili, et contingentи.
1°. & 3°. modo (i. quando contin-
gens æquivalet necessariō, et possibili)
eodem modo, quo propositiones de
necessitate, convertuntur.

Advertenda.

IN modalibus datur duplex sensus:
compositus, et divisus, ex parte mo-
di, vel ex parte dicti. Sensus divisus
ex parte dicti est, quando modus con-
jungit prædicatum dicti cum materia-
lis significato subjecti. Compositus est,
quando modus ostendit qua ratione
conjugatur prædicatum cum formalis
significato subjecti.

Sensus

Sensus divisus ex parte modi est, quando modus conjungitur cum omnibus propositionibus, ac singulis. Compositus est, quando modus conjungitur simul, ac semel cum omnibus propositionibus singularibus.

*De conversione propositionum
de contingentis secundo modo.*

ARIST. loquitur de propositionibus de contingentis secundo modo, per ordinem ad conversionem in sensu diuiso, qui est magis proprius harum propositionum.

Propositiō de contingentis secundo modo, habet duas exponentes de necesse, quæ tres conditiones habere debent. 1^a. ut una sit affirmativa, alia negativa. 2^a. ut utraq; sit dissimilis propositioni de contingentis, tam in quale modi, quam in quantitate dicti. i.e. si contingens affirmatur: necesse fiat modus negatus, vel è contrā: si dictum propositionis de contingentis, est particolare: dictum de necesse sit universale, vel è contra. 3^a. si contingens affirmetur, utraq; de necesse sumēda est copulativè: si negetur, disiunctivè. v.g. Contingens est aliquid. B. esse A. & quia non necesse est nullum. B. esse.

L

esse. A. & quia non necesse est omne.
B. esse. A. &c. His positis sit;

1^a. regula. Propositiones de con-
tingenti, secundo modō, affirmato,
convertuntur in partem, si sint univer-
sales. 2^a. Universalis negativa non
convertitur simpliciter: quia datur an-
tecedens verum, et consequens falsum:
ut patet in hac | *Contingens est nullum
hominem esse album: ergo contingens est
nullum album esse hominem.*) Consequens
est falsum: quia necesse est aliquod al-
bum non esse hominem. 3^a. Particu-
laris tam affirmativa, quam negativa
convertuntur simpliciter in materia
contingenti: in necessaria vero, mini-
mè: quia in hac datur antecedens ve-
rum, et consequens falsum: v.g. *Con-
tingens est aliquod quale est hominem:*
*ergo contingens est aliquem hominem
esse quemlibet: consequens est falsum:*
*quia omnis homo necessario est qua-
lis.*

*Regula pro modalibus de contingen-
tienti secundo modo negato.*

Prima sit. Propositiones univer-
sales, tanta affirmativa, quam ne-
gativa, de contingenti negato,
nullo modo convertuntur, probatur:
quia

quia hæc est vera | Non contingens est nullum album esse hominem | hæc tamen falsæ ergo non contingens est nullum hominem esse album, vel aliquem hominem non esse album | Hæc etiam est vera | Non contingens est omne album esse hominem | hæc vero falsæ | Non contingens est omnem, vel aliquem hominem esse album.

2^a. Propositiones particulares, tam affirmativæ, quam negativæ, converuntur in universales. v. g. | Non contingens est aliquem hominem esserisibile: ergo non contingens est omnia risibile esse hominem. | Non contingens est aliquem hominem esse lapidem: ergo non contingens est nullum lapidem esse hominem.

* Relinquimus enuntiationes de impossibili, quarum conversio (sicut, et ceterarum modalium, in quibus modus est negatus) facile ex aequipollentibus earum, intelligi potest.

Ad cap. 4^m. 5^m. & 6^m.

De Figuris.

* **F**orma syllogistica comprehen- * Quid figura
dit figuram, & medium. * Figura est apta dispositio terminorum ad aliquid cōcludendum. Illa vero est ea.

apta terminorum dispositio, in qua tres tantum reperiuntur termini] maijus extreumus] minus extrema & medius terminus] Majus extreum est, quod præcipuum habet locum: Minus, quod minus præcipuum. Medius terminus est, qui semel jungitur majori, iterum minori, & non ingreditur conclusionem. Modus est apta dispositio propositionum secundum quantitatem, & qualitatem, ad conclusionem inferendam.

Prima figura syllogistica

Respondetur affirmari: quia apta complicatio extreborum cum medio termino est tantum triplex: quia vel medius terminus subiectum majori extremo, & prædicatur de minori (& est prima figura) vel prædicatur de majori, & minori (& est secunda) vel subiectur utriq; (& est tertia.)

Omnis homo
est animal;

Omnis animal
est substantia;

Substantia
est quadam

substantia
est homo.

Quarta. Figura tribuitur Galeno, in qua scilicet medius terminus prædicetur de majori extremo, & subiectur minori, ut cernitur in hoc syllogeo quadam loquismo.

Falso tamen ait Galenus, extra secundam & tertiam figuram darithnaius ex-

qua
ma-
t &
nam
um:
Me-
gitor
gre-
apta
dum
en-
nun
oyu
er3
hod
lapi
cum
tri-
bij-
ajur
yel
&
(&

extremum, quod subiectatur: quia si
subiectur jam non est maius extremum,
cum de essentia majoris extremi sit,
extra secundam & tertiam figuram
praedicari; Propositus syllogismus, &
huius sunt indirecti.

* Aduerte tamen ad bonam syllogis-
mi conclusionem. 1^m. Medium ter-
minum distribuendum esse complete,
saltem in una praemissarum. 2^m. Nul-
lum terminum distribuendum esse in
consequente, quod non sit distributus
in antecedente. 3^m. Non esse admit-
tendam in syllogismo particulam ex-
clusivam (solum, &c.) 1°: quia variat
suppositionem. 2°: quia est instar dua-
rum. 4^m. Si propositio constat praedica-
to infinito, et est affirmativa, æquiva-
let negativæ, v.g. hæc [Omnishomo est
non lapis] æquipollit huic [Nullus ho-
mo est lapis].

De modis concludendi in
quavis figura.

* Unaquaq; figura, dantur. 1°. * Modis
modi concludendi. In 1^a figura tiles.
In quatuor tantum modi sunt utiles.
[Barbara] | Celarens | Darij | Ferio | In
2^a figura aliij quatuor. | Cesare | Came-
stresab festino | Baroco | In 3^a figura 5.
L 3. { Da-

Darapti | Felipon | Disamis | Darifis
Bocardo | Ferison |

* Modi inutilis.
Tertius.

* Modi inutilis sunt illi, in quibus reperiuntur termini, in quibus omni, et in quibus nulli. i. in quibus servata eadem dispositione præmissarum, aliquando concluditur universalis affirmativa, aliquando universalis negativa: ut liquet in his:

Termini in
quibus omni,
& in quibus
nulli.

Onnis lapis est substantia:
Sed nulla linea est lapis:
Ergo nulla linea est substantia.

Omne vivens est substantia:
Nullus lapis est vivens:
Ergo omnis lapis est substantia.

De modis indirecte cocludentibus.

IN 1^a. figura dantur quinq; | Baralipon | Celantes | Dabitis | Phafesmo | Frisefo | Quæstio est, utrum in 2^a. et 3^a. figura dentur etiam modi indirecte concludentes?

Qui dicunt maius extremum in 2^a. et 3^a. figura esse id, quod prædicatur in maior, vel consequente, affirmat cum Scot: quia in his figuris inferuntur conclusiones universales negativæ, et particulares affirmativæ, quæ convertuntur simpliciter: ergo si convertens bene sequitur ex converfa,

sa, et conversa directe sequitur ex præmissis, etiam convertens sequerut indirecte.

Qui tenent in 2^a. et 3^a. figura, maius extremum esse id quod prædicatur in conclusione, negant: quia tunc nunquam potest minus extremum de maiori prædicari.

* Conclusio dici potest indirecta, vel quo ad prædicationem, vel quo ad illationem: et quæ est directa quo ad illationem, potest esse indirecta secundum prædicationem ut patet in hoc syllogismo in * darapti.

De syllogismo expposito.

Syllogismos tertiaræ figuræ probavit Arist. per syllogismum exppositoriū. **P**ropositio um. 1°. quia omnes conclusiones singularis, in tertia figura sunt particulares. 2°. quæ est præquia in tertia figura medius terminus in syllogismo exprium singularium: et quia, quidquid sitorio, non sequitur ex consequente, sequitur ex colligitur ex antecedente: sed conclusio syllogismi quacumq; imperfecti tertiaræ figuræ, sequitur ex particulari, præmissis syllogismi exppositoriij, quæ sed ex partis sequuntur ex præmissis syllogismi im- pfecti in tertia figura*: Meritò igit; est vera in tur Philosoph. probavit ger syllogis- sensu disiun-

*Omnis homo
est animal:
Omnis homo
est rationalis:
ergo aliquod
rationale est
animal.

mum expositorum, syllogismos tertiae figuræ, et non aliarum figurarum, licet in prima, et secunda figura dentur syllogismi expositorijs.

Syllogismus expositores.

ES TIS, qui constat medio termino singulari: qui terminus debet esse incomunicabilis, & non idem realiter cum re communicabili. Evidentia huius syllogismi fundatur

* i. In medio in illo principio: *Quaecumq; sunt eadem uni tertio, sunt eadē inter se.*

guntur: iun- In prima, & tertia figura dantur duo syllogismi expositorijs formales. Primus constat ex utraq; præmissa affirmativa: secundus ex maiori negativa, et minori affirmativa. In secunda figura dantur tres. Primus ex utrāque affirmativa Secundus ex maiori affirmativa, et minori negativa. Tertius ex maiori negativa, & minori affirmativa.

Regula communes omnibus figuris.

1^a. Ex duabus particularibus, nihil concluditur vi formæ.

2^a. Ex duabus negativis, nihil concluditur vi formæ.

3^a. Quando.

nsis

tertiæ
m, li-
lentur

ermit-
debet
on i-
bili-
latur

duo
Pri-
Er-
va,
fi-
que
re-
ex
a-

il

-
-

Logica Compendium.

225.

- 3^a. Quando una præmissa est par-
ticularis, conclusio non potest
esse universalis vi formæ.
4^a. Quando una præmissa est nega-
tiva, conclusio etiam negativa
erit.

Regulae peculiares.

- 1^a. In prima figura nihil concludi-
tur vi formæ ex maiori particu-
laris, vel ex minori negativa neup
2^a. In secunda figura nihil concludi-
tur vi formæ ex maiori particu-
laris, vel ex dubius affirmativis
3^a. In tertia figura nihil concludi-
tur ex minori negativa.

Ad caput. 28.

De regulis meorum logismorum.

A hoc capitulo ad 32. tradit Aris-
t. atem inventiendi medium,
sive argumentum apicum ad in-
ferendam quamcumq; conclusionem
nobis propositam. Summa doctrina est.
Proposita quilibet propositione, et in
prædicatum, et subiectum resoluta,
quærendæ sunt definitiones, & pro-
prietates utriusq; : nec nq; antecedens

L. 5

Brevissimus Conimbricensis

tia, consequentia, et repugnantia: ijs enim rite prospectis, facile erit opportunum medium ad confirmandam, reprobādāmve propositionem invenire.

Prædicat. A. B. sequitur. C. prædit. D. manet extra.

E. subit. F. sequitur. G. prædit. H. manet extra.

A. significat prædicatum. B. consequens prædicati. C. antecedens. D. repugnans prædicati. E. significat subiectum. F. consequens subiecti. G. antecedens subiecti. H. repugnans.

Fecana, Cagert, Dufenes, Hebare, Gedaco,

Gebalistam: sed non stant Febas, Hendas, & Hecas.

Vltima vocalis designat conclusiōnēm inferendam. Priorēs duæ designant prædicatum, & subiectum conclusionis. Consonantes illæ præcedentes significant, vel antecedens, vel consequens, vel repugnans illius termini, quem designant.

Finis Priorum. I. lib.

In 2º libro Priorum agit Philosoph. de syllogismorum potestatis, et virtutibus: & quomodo cæteræ argumentationes ad syllogismum simplicem reducantur.

Finis 2º lib. Priorum.

censie

tia : ijs
oppor-
lam, re-
venire.

ait. D.

eit. H.

conse-

D. re-

it sub-

G. an-

e, Ge-

, He-

usio-

desig-

con-

ace-

s, vel

cer-

10151

oph.

Vi-

nta.

re-

In libros
de Posteriori resolutione
Compendium.

Subiectum attributionis huius operis est syllogismus demonstrativus: agit tamē Philosoph. 2º lib. de definitione, non per se, sed quatenus inservit syllo-gismo demonstrativo.

In demonstratione reperiuntur qua-tuor. Materia, scilicet: forma; medi-um; finis; seu effectus, et hic est sci-entia.

Lib. primus Posteriorum.

Summa cap. I.

De prae cognitis.

Tria in hoc cap. sunt effata. 1º. Omnis doctrina intellectiva sit ex antecedente cognitione. 2º. Antequām inferatur conclusio scien-ti-

tifica tria sunt præcognoscenda, paſſio, ſubiectum, et principia. 2^m. Concluſio in præmissis, partim eſt cognita, partim non. i. cognita confuſe, ſeu virtute, ut effectus in cauſa, non eſt cognita formaliter : formaliter enim cognoscitur, quando infertur.

Prænōtiō diuiditār in prænōtiōnēm quid, & quod. 1^a, in quid nominis. i. quid nomen ſignificet : & quid rei. i. præcognoscere rei eſſentiam. 2^a, in quod exiſtentia, i. quod res exiſtar, vel poſſit exiſtere ; et in quod veritatis. i. quod principiū ſint vera,

De ſubieſto præcognoscendum eſt quid ſignificet, et quod poſſit exiſtere. De paſſione, quid ſignificet. De principijs, quod ſint vera.

In ſyllogiſmo, si Maior ſuo loco po-
nat, cognoscitur priuſ. Minor vero
cognoscitur ſimul cum concludione.

Quæſtio 1^a.

Utrum noſtra ſcientia ſit deuina:
acquifita?

Reminiftiam eſſe, aiebat Plato,
exiſtimans animas noſtras priuſ
eſte creatas in alio ſtatu cum ha-
bitibus ſcientificis, deinde corporibus
i. nati;

uniri: tuncq; illos habitus per phantasmata expressa excitatos, elicere actus revocantes in memoriam res, quarum habitus scientifici erant in anima.

Vera conclusio est, scientiam nostram non esse animae ingenitam, sed proprijs actibus de novo acquisitam. Probatur: quia, si nobis essent ingeniti habitus scientiae, experiremur nos habere scientiam; quod tamen non experimur. Deinde, omnes eodem modo de rebus iudicarent, quod est falsum. Deniq; Philosophi comparavisi intellectum nostrum, ab ortu suo, tabulae ralsæ, sine pigmentis.

Scientia acquiritur, vel ope magistri, signa externa discipulo, propounderis, per quæ discat; vel notitia experimentali, seu ope sensuum (qui hæc taliquando fallant, sunt tamen sufficientia instrumenta ad scientiae acquisitionem) non est tamen opus, ut res, de qua habetur scientia, per se subjiciatur sensibus, sed sicut est, quod per alia sit in sensu. v.g. Deus, Angeli, & alia sunt in sensu, per effectus corporales: relationes per fundamenta: negationes per formas negatas; entia ficta per suas partes.

*Vtrum dentur habitus primorum
principiorum?*

Dari habitus inclinantes ad assensum conlusionum, experientia liquet: tota quæstio est circa principia communissima. Negat du Randus, atq; sufficere lumen naturale intellectus. Probatur primò quia potentia naturalis, qualis est intellectus, determinata est omnino circa obiectum naturale, quale est primum principium: ergo non potest magis determinari per habitum: idèo enim. v. g. oculus est incapax habitus, quia est potentia naturalis, et proposito obiecto, naturaliter fertur in illud.

Respondetur; potentias naturales,
**v. g. sensus* *quæ immediate feruntur in obiecta
externos.

esse incapaces habitum: quia sunt
omnino determinatae: at potentiae
naturales, quæ feruntur in obiecta ra-
tione alicuius motivi priùs cogniti,

**Principi-
tus, qui fer-
tur mediante-
tis.* Appa-
rebit. Nec
veritas prin-
cipijs, etiam com-
muni-
ssimi adeò evidens est, ut non
possit aliquando magis, vel minus la-
borante ob-
iecti, vel ob affectionem aliquam sub-
iecti.

iecti, vel quia termini remissius apprehenduntur, vel aliâ occasione: ad quod habitu intellectui opus est, non solum in primis principijs speculativis, sed etiam in practicis: qualia sunt [Bonum est amplectendum: Malum est fugiendum.]

Probatur secundò. Voluntas non eget habitu, ut feratur in bonum commune; ergo nec intellectus ad prima principia, in quibus veritas est adeò commynis. Respondeatur secundum probabiliorē sententiam Theolog: etiam in voluntate dari habitus ad bonum īa communi, & ad finem: quia voluntas, saltem quo ad exercitium, est indifferens circa bonum: ergo eget habitu, quo magis inclinetur ad actus exercitium.

Secunda sententia.

Admittit habitus principiorum, additq; illos nobis naturales esse, non acquisitos. Probatis quia supremum insimi attingit insimum supremi: sed habitus primorum principiorum, sunt principia suprema nostræ cognitionis: ergo debent esse innati, & similes principijs cognitionis Angelicæ. Respondeatur, sat esse, si assimilatus

lentur motrix Angelicæ in eo quod
non sint discussi; satis namq[ue] p[ro]fici-
visum est intellectui in eo, quod habet
beatitudinem ad acquirendos hos ha-
bitus. *Hoc: si obsecra in maioribus, et*
Tertia sententia communior,

& vera.

Dicitur habitus, qualib[us] intellectu
allementia ut primis principijs,
etiam notissimijs. Probatur pri-
mo à posteriori: quia experitur po-
tentias operari facilis, & delectabilis.
Ims post aliquorū actuum exercitium:
ērgo &c. Probatur 2o à priori: quan-
tum in potentia est aliquid in intellectu,
seu repugnans circa objectum, dan-
dus est habitus, qui illam superet; sed
veritas, per quam intellectus affe-
tur, non proponitur semper eodem
modo: ergo &c. Hæc tamen facilis,
seu habitus, non provenit ex specie-
bus, * sed ex iudicio: siquia hi habitus
inclinant ad actus similes illis, per
quos geniti sunt, illos non.

* Nec proinde
ab intellectu
agenit.

Vtrum bi habitus sint dequisiti,
ab intellectu
Respondetur, hos habitus esse
qualitates reales distinctas ab
intellectu, noscitis actibus acqui-
siyas.

fitas. P
rales, se
judicant
ercent
men est
habitus
ergo n
ratio.

Opp
habitus
go nor
funt ill
à Phil
runtur
lectus
seu dis

D
E A
st
cupat
magis
pulo
No
cet a
Arist

fitas. Probatur 1°. quia si essent naturales, semper eadē esset facilitas in iudicando, & non esset maior post exercitium actus, quam antea: quod tamē est contra experientiam. 2°. Quia habitus virtutis non sunt nobis innati: ergo nec principiorum, cum sit pars ratio.

Oppones; Philosophi appellantes habitus principiorum, intellectus: ergo non distinguuntur ab intellectu, vel sunt illi innati. Respondeamus; id dicit Philosophi, intellectus: quia aequali sunt ab intellectu, quatenus intellectus est, & non quatenus ratio est, seu discurrit.

*Quæstio 2^a.**De doctrina, & disciplina
intellectiva.*

Eadem scientia, prout est à magistro, dicitur doctrina, prout recipitur in discipulo, disciplina nuncupatur. Scientia discipuli causatur à magistro directivè, ab ipso vero discipulo effectivè, et physicè.

Nomine scientiæ intellectivæ (li- * 1°. Met.
cet alibi * latius) intelligit hoc loco tex. 48 &
Arist. solam notitiam discursivam. 6. Eth.

Probatur: cap. 3°.

Probatur: quia attulit in exemplum notitiās discursivas; et quia ad cognitionem intellectivam requirit prænotionem antecedentem rerum diversarum: Ergo.

Illa notitia antecedēs debet esse iudicativa formaliter, vel virtute (discursivam esse non oportet: aliter daretur processus infinitus). Si per notitiam antecedentem intelligatur apprehensiva intellectus, & sensitiva, quae saltem remotē concurrunt ad discursum: tunc illa particula *lex antecedente cognitione* non est intelligenda de vera causa effectiva, sed materiali, & dispositiva.

Nomen doctrinæ, et disciplinæ, latè sumptum, aptatur omni scientiæ, sive ope magistri comparatæ, sive non.

Scientiâ, via inventionis acquisitâ, doctrina, & disciplina rigurose dici potest*. (non ita scientia infusa, quia non acquiritur proprijs actibus) quia creaturæ sensibiles ita nobis faciunt manifestam Deiscentiam: ut voces manifestant scientiam magistri. Quæres

* *Juxta Tho:*

3. p. 9. 12.

4. 3.

Vtrum

*Utrum omnis notitia discursiva
consentur per se ex antecedente
dente cognitione?*

Respondeatur affirmativè: quia hoc est de essentia discursus. Etiam conclusio syllogismi sophistici, & pseudographi per se pendet à præmissis, cum illi propter illas præscilè assentiamur. Etiam scientia per inductionem parta per se pendet proximè ex antecedente cognitione iudicativa, remorsè ex sensitiva. Rogabis.

*Utrum cognitio principiorum principiorum inductione acquisita,
sit discursiva?*

Respondeatur negativè (si loquamur de clara, & distincta notitia, quando scilicet termini penetrantur: nam de confusa, & imperfetta, nullum est dubium, quod discursiva esse queat) Probatur 1°. quia, ut se habet finis in practicis, sic principium in speculativis: sed finis non est propter aliud: ergo etiam principium non pendebit per se ex alia antecedente cognitione.

2°. Quia si per divinam potentiam penetrarentur termini sine inductione, notitia

notitia primi principij erit ejusdem specie cum ea, qua acquiritur per inductionem: cum utrobiq; idem objectum formale, & materiale reperiatur: ergo:

3°. Quia aetius fidei in adulto, non est discursivus: quia immediate est propter auctoritatem divinam, licet remotè concurrent aliquæ rationes probabiles: ergo si assensus principiorum est immediate propter evidentiā terminorum, non est discursivus, etiam si remotè concurredit antecedens inductionis.

Oppones. Cognitio per inductionem acquisita, est discursiva: sed cognitio primorum principiorum acquiritur per inductionem: ergo est discursiva. Respondeatur, inductionem esse necessariam, ad notitiam principiorum, non ut causam, sed ut dispositionem, vel conditionem ad terminos penetrandos, & ideo notitiam principiorum non esse discursivam, quia non penderat alia antecedente, tanquam à causa. Vel dic pendere ab inductione, tanquam à causa effectiva minus principali, * & ideo non esse discursivam. Quæstio
duo

* *Principalis enim est penetratio terminorum cum lumine intellectus.*

Quæstio 3^a. De præcognitio-

Ilicet prænotiones sint quatuor:
Ex iuxtamātamen sunt præcognita, à Phi-
losoph. numerata *, (passio scili- * Quia ex
cedit, subjectum, et principia) et quam- forma quali-
vis hæc totalem scientiam antecedere bet abstracta
opertur; Autem, genere de his solidis, potest fieri u-
quæ scientiam partialem, seu quam- num concre-
xæ conclusiones praæeunt; locutus sum formalis-
tus et ab his, utrum loquatur de illis ter, non vero
ante demonstrationis ingressum? Re- materialiser.

Mondetur affirmative: quia in ipsa de-
monstratione, præter tria assignata,
prænoscuntur alia duo, medium scilicet,

& bonitas consequentiæ, de qui-
bus Philosoph. non meminit. Quæ-
ses.

Verum præcognita ante demon-
strationem sunt plura, quæ tria?

REsponderetur negative; licet enim
medium, copulae verbales, & a-
liæ particulæ ante demonstrati-
onem cognoscantur, cognoscuntur ta-
men, non ratione sui, sed ratione prin-
cipiorū, in quibus sunt. Vrgebis. Etiam
subjectū, & passio in principijs conti-
nentur, &

& ratione eorum cognoscuntur: ergo non sunt præcognita. Respondeatur, licet subiectum, & passio contineantur in præmissis; & ratione illarum etiam cognoscantur: tamen cum sunt res de quibus dubitatur per se, etiam cognoscuntur ratione sui, & dicuntur propria præcognita.

Oppones. Præcognitapräeunt scientiam, ut ejus causam: sed cognitio subiecti, & passionis, cum sit simplex apprehensio, scientiae causa esse nequit: ergo non sunt præcognita. Respondeatur, non esse causas effectivas: esse causam directivas, seu disponentes.

Quando Arist. ait de conclusione præcognoscendum esse quid nominis, loquitur de illa, non ratione sui, sed ratione subiecti, & passionis, quæ in ipsa continentur, de quibus præcognoscendum est, quid nominis.

Oppones. Conclusio cognoscitur virtute in præmissis: ergo est præcognitum. Respondeatur, cognitionem virtualem non sufficere, ut aliquid dicatur præcognitum. Virgebis. Bonitas consequentia est præcognitum: & tamen cognoscitur cognitione virtuali: ergo hæc sufficit. Respondeatur, bonitatem consequentia cognosci formaliter, &

in

in se: dici verò illam cognitionem virtualem, quia virtute tantum distinguitur ab affectu conclusionis.

Oppones. Conclusio prius apprehenditur, quam iudicetur: ergo est præcognitum. Respondeatur illam apprehensionem esse subjecti, & passionis, et ideo non facere distinctum præcognitum.

De prenotione subjecti.

DE subiecto præcognoscendum est quid nominis, & quod possit existere. Quæres; utrum etiam præcognoscendum sit quid rei? Sit prima conclusio. De subiecto scientiæ totali præcognoscendum est quid rei. Probatur: quia in scientia, quæ habet principia, incipiendum est à principijs: *Quoniam sed definitio subiecti est principium in si rerum essa aquaq; scientia; ergo ab illa incipiendum est. Nulla tamen scientia humana sui * subiecti definitionem (cum dependentia inter subiectum, & definitionem, nihil à 1^a. causa mediet in eo genere) demonstrare va- effect: finali, ler, Quando tamen subiectum plures et exemplari, habet definitiones, potest una per ali- per has cau- am. v. g. Physica per Metaphys. & è sas à Metha- contrà demonstrari: licet enim tota phy. superna- clementia subiecti, una definitione ex- rurali demon- plicetur, strari queat.

plicetur, non explicatur totaliter. Si autem omnes definitiones subjecti in unam conglobentur, tunc illa erit indemonstrabilis. Rogabis

*Virum prænoscenda sit essentia
subiecti particularis?*

Respondetur negative, si scientia seu demonstratio sit *[quia]* affirmativa si sit *[propter quid]* perfectissima.

In demonstratione propter quid, quæ traditur per unam tantum causam internam, v.g. per solam materialm, vel per solam formam, vel per unam ex causis extrinsecis non præcognoscitur essentia subiecti: quia una pars essentialis, vel unus respectus transcendentalis, non est tota essentia subiecti: ad cognitionem enim quidditativam opus est cognoscere integrum essentiam, & non partem tantum.

*Virum de subiecto prænoscendum
sit, quod actu existat?*

Respondetur negative: quia scientia est de necessarijs; actualis vero existentia contingens: Theologia tamen supponit, et prænoscit

cit suum subiectum actu existere, qui est Deus, cuius existentia actualis est omnia in necessaria, & essentialia; unde in Deo non datur possibilitas ad existendum.

Oppones. Omnis nostra cognitio pendet ab experimento: sed experimentum pendet ab actuali existentia subiecti: ergo &c. Respondetur, si sumatur scientia, prout est in nobis, & acquiritur inventionis viâ, tunc pendere proxime à subiecto existente: sed hoc est per accidens scientiae specie secundum se, ut patet in scientia Dei, & Angelorum, à subiecti existentia independente.

*Vtrum de subiecto prænoscendum
sit, quod possit existere?*

Respondetur affirmativè: quia omnis scientia demonstrat aliquam proprietatem de suo subiecto: ergo subiectum debet esse possibile, vel realiter, si proprietas est realis, vel per rationem, si proprietas est rationis. De subiecto impossibili non demonstratur proprietas realis &c. hæc tamen possilitas solum prænoscenda est, quando ipsa non demonstratur.

M

Vtrum

*Brevissimum Conimbricensis
Utrum de ente demonstrari possit
possibilitas ad existendum?*

Qui dicunt possibilitatem esse ipsam entis essentiam, negant: quia tunc non datur medium, per quod determinetur. Qui autem possibilitatem ad existendum esse entis proprietatem, dicunt demonstrari posse à priori per entis definitionem.

Sit

1^a. *Conclusio.* Possibilitas ad existendum potest demonstrari à posteriore de ente reali: quia à sustentatione accidentium, et ab operationibus bene colligimus, esse aliquod ens reale operans, & sustentans.

2^a. *Conclusio.* Possibilitas entis non potest demonstrari à priori per causas intrinsecas, potest tamen per extrinsecas à Metaphysica divina, vel Beatorum, supponendo rerum essentias pendere à Deo effectivè, exemplariter, & finaliter.

Utrum existentia actualis demonstrari possit à priori?

Respondetur negativè, si loquamur de demonstratione Logica: quia existentia increata non habet

bet medium à priori : creata verò est contingens : Physicè in entium incorruptibilium existentia à priori potest demonstrari.

*De prænotione passionis, &
principiorum.*

DE passione prænoscendum est quid nominis, & quid rei, si demonstratio procedat per definitionem subiecti, & passionis: si tamen solum per definitionem subiecti fiat (ut Arist. fecit) prænoscendum est, quid nominis.

De passione satis est non cognosce-
re quod sit impossibilis, licet non præ-
noscatur positivè, quod sit possibi-
lis.

Passio continetur, et cognoscitur in
præmissis, materialiter. i. ut entitas
quædam, non verò formaliter. i. ut
passio : tunc enim sic cognoscitur,
quando cognosciur esse in proprio
subiecto. Dicendum itaq; de passione
non esse necessariò prænoscendum
posse existere, licet aliquando id possi-
mus cognoscere.

De principijs prænoscendum est,
quod sint omnino vera : non tamen
ante particularem demonstrationem

M 2 necessariò

necessariò sunt prænoscenda forma-
 * *V.g. Impos-* liter communissima principia*, sed sat
 fibile est idem est virtualiter prænoscantur.
 simul esse, &
 non esse.

De prænotionibus medijs, &
consequentia.

DE medio prænoscendum est,
 quid significet, & quòd possit
 existere. De consequentia verò,
 quòd sit bona. Dubitabis tamen quo
 actu consequentiæ bonitas cognosca-
 tur : utrum per assensum præmissa-
 rum ? an conclusionis ? an aliquo actu

* *Totidem e-* tertio ab his distincto*. Sit
 nūm sunt sen- Conclusio. Ad bonitatem con-
 gentia.

quentiæ cognoscendam aliquando
 necessarius est actus formaliter di-
 stinetus à conclusionis iudicio : quan-
 do scilicet formanō est ita evidēs, &
 intellectus inēxperius ; qui actus etiam
 in forma evidence, & intellectu exper-

* *Licet intel-* to dari potest* ; quod non tollit, posse
lectus nō ad- intellectum exercitatum (quando sci-
vertat illum licet forma est evidens) per eundem
præcōfisse.

actus simul approbare cōclusionem,
 & consequentiæ bonitatem : quæ, ut
 præcognitum dicatur, sat est, quod
 actus ille priùs naturā ad illam termi-
 netur. Nec inferas eundem actum
 fore, et non fore prænotionem : hoc
 enim

enim diversorum respectu nullum est inconveniens : ut etiam eundem esse formaliter reprobatum, & virtualiter approbatum. Nec bonitas consequentiæ in illo actu est causa * al. * Si enim sensus conclusionis, sed ratio motiva. *causa est,* Iste actus ab habitu Dialecticæ, & ab illius cognitio habitu scientiæ, vel ex assensibus præ- *deberet esse* missarum, proficiisci potest : ad habi- *distincta ab* tum tamen scientiæ revocandus est, *assensa con-* cuius est materia, quæ cum necessaria *clusionis.* sit, formam præcedit nobilitate.

Quæstio 4^a.

Virum Maior cognoscatur prius tempore, quam conclusio?

Bifariam potest aliquid cognosci prius tempore, quam aliud. 1°. ita ut nunquam simul existant, et cognoscantur. 2°. ita ut unum incipiat prius tempore, quam aliud ; in aliquam tamen duratione sint simul.

Maior non cognoscitur prius tempore in 1°. sensu : probatur : quia conclusio causatur effectivè ab utraq; præmissa : ergo tam Maior, quam Minor debent esse simul cum conclusione in aliqua duratione : quia effectus in actu requirit causam in actu. Non sola Mi-

nor, sed etiam Maior præmissa, est causa per se conclusionis, cum conclusio ab utrāq; vi formæ deducatur: & quia totalis causa cōclusionis, est medium utriq; extremo bene applicatum. Quæres

Vtrum Maior sit causa proxima conclusionis?

Respondetur affirmativè: quia licet in ordine sit prior: ipsa tamen, & Minor, sunt duæ causæ proximè cōcurrentes ad conclusionis assensum. Nec Minor determinat Maiorem, vel è contrà: sed utraq; se invicem determinat, ita ut posita tali Maiori cùm tali Minori, sequatur hic determinatus assensus, & non alijs. Maior dicitur priùs tempore cognosci, quām conclusio: quia eius cognitio aliquando priùs tempore incipit, quām cognitio conclusionis, licet postea continuetur, vel existat simul in eodem instanti cùm assensu conclusionis.

Vtrum

*Virūm assensus præmissarum de-
beant simul existere in eodem
instanti, in quo datur af-
sensus conclusionis?*

Non sat est hos assensus (ut ali-
qui putant) immediate antea
præcessisse, ut causent conclu-
sionis assensum: quia causa, præsertim
effectiva debet existere in eodem in-
stanti, in quo effectus. Nec etiam suf-
ficiunt (ut alij volunt) habitus præ-
missarum ad conclusionis assensum
producendum: quia habitus naturales
solùm inclinant ad actus similes illis,
per quos generantur: at assensus præ-
missarum non sunt discursivi, conclu-
sionis verò maximè.

Hoc non tollit posse eundem habi-
tum inclinare ad duos actus specie di-
versos, quando hi habent eandem ra-
tionem motivam, quæ non cernitur
in nostro casu: diversa enim est veritas
præmissarum, & conclusionis. Et li-
cet causa per suam virtutem possit ef-
ficere, quod per se potest (Calor enim
v.g. calefacit, quia est virtus ignis) hoc
non militat in habitu, qui non est in-
strumentum assensus, sed potentiae.

M 4 Illud.

Illud enim non valet, nisi quando vir-
tus est, suapte naturā, instrumentum
causæ accommodatum.

Tertia sententia ait ad assensum
conclusionis, necessarios esse præmis-
sarum assensus, actu, & formaliter ex-
istentes. Hoc tamen non est omnino
necessarium: sed sufficit recordatio,
qua intellectus meminit se præmissis
assentitum fuisse, quæ recordatio est
virtuale iudicium, præmissarum sup-
plens formalem causalitatem (quia
hæc sola est de essentia conclusionis)
non effectivam, quæ tantum Physicè
necessaria est.

*Virum Minor cognoscatur simul
cum conclusione?*

Respondetur negativè, si loqua-
mur de simultate negativa (quæ
datur inter quæ nihil mediat)
quia aliquando inter assensum Mino-
ris, & conclusionis, mediat assensus de
bonitate consequentiæ.

Respondeatur affirmativè, si loqua-
mur de simultate temporis, i.e. in eodem
instanti in quo intellectius assentitur
minori assentitur et conclusioni dum-
modo adhuc requisita et auferantur
impedimenta quia positâ causâ totali
naturali

naturali et sublatis impedimentis in eodem instanti datur effectus &c. Et quia positâ efficaci voluntate finis, voluntas necessariò appetit medium, ergo similiter &c. Sola veritas necessaria evidenter cognita necessitat necessariò ad essendum non ita si repræsentetur cum aliqua formidine.

In eodem instanti in quo intellectus assentitur minori et conclusioni perit actus erroris contrarius, si sorte datur et non successivè, quia actus scientiæ et erroris de eodem obiecto nec in gradibus remissis esse possunt simul. Nec etiam actus erroris potest esse cum habitu scientiæ, cuius medijs recordamur. Duo accidentia eiusdem speciei, si dicant ordinem ad extrinsecum, v. g. duas cognitiones ejusdem obiecti, possunt esse simul in eodem subiecto: non ita si dicant ad intrinsecum, ut duas albedines.

Nullum est inconveniens dari simul in eodem intellectu notitiam confusam, et distinctam, de eodem obiecto per diversos actus.

Vtrum positis affensibus præmissarum, possit voluntas intellectus à conclusiones affari su propulsare.

Prima Conclusio. Intellectus circa verum necessitatur quoad speciem actus, i. affensum. Nec voluntas potest facere, ut intellectus dissentiat vero, ut verum est: Probatur, quia ut voluntas non potest odire bonum, ut bonum: sic intellectus nequit dissentiri vero, ut rerum est; deinde ferretur extra suum objectum, quod fieri nequit, si ex imperio voluntatis non dissentiretur.

2^a. Voluntas potest indirecte impeditre intellectum (diverrendo scilicet intellectum ad alia obiecta, vel aliter) ne conclusio assentitur.

3^a. Conclusio. Positis affensibus præmissarum cum alijs requisitis, & sublatiis impedimentis, non potest voluntas directe impeditre intellectum, ne conclusio assentitur: cum nec Physicè eum illo concurrat (si enim ita concurreret cum alijs potentijis, posset facere subtrahendo scilicet concursum suum, ne oculus aperitus videat obiectum præsens, quod est falsum) nec

nec moraliter: experientia enim liquet voluntati ad nutum non obtemperare; voluntas enim nequit avertere intellectum à cognitione obiecti, quod in sensu vehementer est, nec oculum aper-tum à praesenti objecto.

Dices intellectum, quia est potentia rationalis, esse magis subordinatum imperio voluntatis quam oculum: sed contra quia intellectus agens etiam est potentia rationalis: et tamen nequit impediri à voluntate, ne producat species in possibilem, ergo &c. nec dicas non esse potentiam cognoscitivam: hac enim ratione potentia motrix ejusdem animæ non pareret ad nutum quod est falsum.

4^a. Conclusio. Intellectus, circa verum necessarium cognitum, necessitatibus quo ad exercitium: ut voluntas circa bonum simpliciter evidenter cognitum, quod patet in beatis quia necessario Deum, amant quia clare intuentur: unde sic argumentor. Voluntas non est potentior in alienos actus quam in suos; sed illa non potest non amare bonum. Similiter & evidenter cognitum: ergo nequibit philosophus impedire intellectum, ne assentatur *dum de pri-* vero necessario et evidenter cognito*. *mis principijs* *singulis* Oppones: penitus.

Oppones: Voluntas à nullo bone
creato necessitatur quoad exercitium,
ergo nec intellectus necessitatibus ab
aliquo vero creato. Negatur conse-
quentia: quia voluntas est formaliter
libera: at intellectus radicaliter tan-
tum: Licet assensus conclusionis sit
practicus, non ideo necessitat volun-
tatem ad amplectendum id, quod tale
judicium proponit: potest enim sal-
tem indirecte à voluntate impediri.

*Virūm Minor possit effe simul cum
conclusionē, similitate actus?*

.I. **V**trūm per unum actum possimus
assentiri Minor, & conclusioni
simul, vel, etiam toti demonstratiōi?
Respondetur primō, uno actu assenti-
tur intellectus formaliter principijs,
& virtualiter conclusioni, cum hæc
in illis virtualiter contineatur. Re-
spondetur secundō: assensus conclu-
sionis primō & formaliter cadit supra
conclusionem, virtualiter supra prin-
cipia, cum conclusionis veritas à præ-
missarum pendeat veritate. Tota quæ-
stio est utrūm per unum actum toti
demonstratiōi formaliter, & ut ob-
jecto [quod] assentiri valeamus? Re-
spondetur negativē: quia idem actus
nequit

nequit esse discursivus, & non discursivus *: dependens, & non dependens, &c. * *Formaliter scilicet*

Oppones; Intellectum unico actu assentiri enuntiationi conjunctæ, demonstrationem verò hujusmodi esse. Respondeatur, antecedens esse verum, quando enuntiatio non habet plures copulas efficientes diversum sensum: ut habet demonstratio.

Oppones 2º. Voluntatem per unum actu appetere finem, & media: ergo similiter &c. Potest negari antecedens, sed concessio, adhuc est disparatio in intellectu: quia veritas principiorum est diversa à veritate conclusionis, & ideo requirit diversos actus: at voluntas propter eandem bonitatem vult finem, & medium.

Si Angelus cognoscit uno actu formaliter principia, & conclusionem, est: quia cognoscit conclusionem in principijs (i. per simplicem intuitum) non ex principijs.

Oppones; Practicum, & speculativum differre specie: & tamen uniri in habitu fidei: ergo similiter &c. Negatur consequentia: quia habitus fidei est supernaturalis eminenter practicus, & speculativus: at ille actus est naturalis,

ralis, et formaliter esset assensus præmissarum, et conclusionis: qui actus tam ex parte sui, quam ex parte positionis repugnat.

Summa cap. 2*i.*

De modis sciendi, & demonstratione.

TRes in hoc cap. ponuntur definitiones. 1^a. est scientia: * *Scire est cognoscere causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, ut aliter se res habeat:* i. Scientia est cognitio effectus per causam proximam, necessariam, cognitam, ut causam. 2^a. *Demonstratio: Demonstratio est syllogismus efficiens scire.* * 3^a. item demonstrationis: *Demonstratio est syllogismus constans veris, primis, immediatis, primis, notioribus, causisq; conclusiōnis.*

* *Hac definitio aptitudinali, quam actualis scientia aptari potest, principiū rāmen actuāli, quia est nobilior.*

* *Hoc est, apertus ut scientiam generet.*

Quæstio 1^a.

De Scientia.

Ad scientiam de qua h̄c loquimur, requirit Scot. quatuor conditiones: ut sit certa, evidens, discursiva, à priori.

In

ensis
præ-
actus
e po-

on.
defini-
Scire
n res
posse,
a est
imā,
sam.
io est
de-
llo-
ris,
sio-

—
i-
n-
s.
n.

In definitione | Scire est cognoscere causam &c. { ponitur loco generis cognitionis iudicativa: unde reiicitur scientia divina, et Angelica &c. | causam | per hanc particulam pellitur notitia primorum principiorum: quia non est per causam, seu ex causa, ac proinde non est discursiva.

Causa, per quam res cognoscitur, est duplex. 1^a. est in essendo, et cognoscendo simul. 2^a. est tantum in cognoscendo, et non in essendo.

Causa in essendo, vel est realis, & secundum, id (ut sol respectu lucis) vel est tantum virtualis, et quo ad nos: quo pacto in Deo concipimus unum attributum, ut alterius causam.

Causa in cognoscendo potest esse triplex. 1^a. et propria est, quando una cognitio est causa alterius cognitio- nis. 2^a. quando per unum actum formaliter cognoscitur causa, & effectus: ille actus prout est cognitio causæ, est quodammodo ratio sui, quatenus est cognitio effectus. 3^a. quando unus actus est formaliter cognitio cause, & virtualiter tantum effectus.

Veritas

*Brevissimum Conimbricensis
Utrum scientia debeat procedere
per causam?*

Respondetur affirmativè: quia talis est cognitio rei, quale ejus esse: sed res, quæ habet causam, totum suum esse habet à causa: ergo illius perfecta cognitio etiam pendebit à causa: et quia scientia non tantum cognoscit prædicatum inesse subiecto, sed etiam illorum connexionem esse necessariam: ergo debet cognoscere causam talis connexionis, si detur.

Scientia pendet à causa in cognoscendo (cum scientia hic definita sit discursiva) sed hæc causa non sufficit ad perfectam scientiam: ad hanc enim requiritur causa in essendo, et cognoscendo, quæ sit distincta cognitio à cognitione conclusionis, eum hæc sit discursiva.

*Utrum causa in essendo debeat esse
realis & secundum se, an sufficiat
virtualis, & quo ad nos?*

Respondetur, sufficere virtualem: quia Metaphy. multa demonstrat de Deo scientificè, in quo nulla est causa realis, sed virtualis tantum: & quia præcipua causa, seu medium,

dium demonstrandi, est definitio sub-
jecti, quæ ab illo tantum virtualiter
distinguitur. Vnde illa verba | *Scire*
est cognoscere causam ob quam res est |
intelligenda sunt de causa reali, vel de
virtuali.

Ad rationem discursus, non requiri-
tur quod causa sit realis, et ex natura
rei distincta ab effectu, sed requiritur,
quod una cognitio sit distincta ab alia
realiter, licet obiectum talis notitiae sit
una res simplicissima, dummodo à
nobis concipiatur, ut distincta.

Demonstratio absolute perfecta de-
bet procedere per omnes causas, cum
effectus ab illis omnibus pendeat. De-
monstratio perfecta in aliquo genere,
v. g. in genere causæ materialis debet
procedere per solam causam materia-
lem.

*Virum causa debet esse proxima,
& immediata?*

* **S**cientiæ objectum non est sim- * *Adverso*
plex, sed complexum realiter, vel *se 10.*
virtualiter: quia scientia est cog-
nitio judicativa semper conjungens,
vel separans unum ab alio: & quia
scientia præcipue considerat connexi-
onem inter prædicatum, et subiectum:
unde

2°.

unde si detur causa huius connexionis, consideranda est à scientia. * Huius connexionis causa est etiam causa extre-
morum: quia hæc connexio non est extrinseca, et in esse existentiæ, sed intrinseca ipsis extremis: ergo quid-
quid est causa connexionis, est etiam causa extre-
morum: et quia hæc connexio non est modus, vel entitas distincta ab
extremis: ergo &c. His positis, sit

Conclusio. Causa demonstratio-
nis, semper debet esse proxima: deinde
immediata, saltem remotè i revoca-
da, i, sumenda, ut resoluta, usq; ad
causam immediatam, seu indemon-
strabilem.

Cognitio causæ, ut causa, non opus
est, ut sit reflexa: quia per eundem ac-
tum, quo intellectus assentitur princi-
pijs, cognoscit illa exercitè, ut causas:
quemadmodum ille, qui cognoscit bo-
nitatem finis, eodem actu cognoscit
esse causam electionis mediorum.

Cognitio effectus, non pendet à
causis per accidens, sed perse subordi-
natis. Mathematica non utitur veris
causis à priori in demonstrando: unde
scientia ab Arist. hic definita dici ne-
quit.

Quæstio

Quæstio 2^a.
Vtrum omnis, ac sola demonstratio
efficiat scientiam?

1^a. **C**onclusio. Demonstratio vocalis, et scripta, non causant scientiam Physicè, et per se: quia scientia est in intellectu: at effectus, et causa debent esse simul. 2^a. Conclusio. Omnis ac sola demonstratio mentalis iudicativa, * et propter quid, causat scientiam. Probatur: Scientia est cognitio discursiva, quæ vi formæ comparanda datur) est tur ex antecedente notitia continentे tantum incausam conclusionis: sed omnis, ac choara, & solus syllogismus est argumentatio formalis: ergo omnis, ac solus syllogismus constans materia necessaria, qualis est demonstratio, scientiam gignit.

Demonstratio | *Quia* | cum sit imperfecta, non definitur hic per se à Philosophi. sed per similitudinem ad demonstrationem (propter quid). Demonstratio ita vocalis, et scripta, non definiuntur per se, sed tanquam signa mentalis.

Hæc definitio demonstrationis est syllogismus efficiens scire | non est efficiens: quia definitur causa per effectum:

* Finalis.

* Loquimur
de iudicati-
va, & ap-
prehensiva.

* Seu condi-
tionem sine
qua, non.

Brevissimum Conimbricensis
tum: licet vero scientia sit causa * de-
monstrationis: est tamen in diverso
genere, quod non repugnat. Quare:

In quo genere cause * demonstratio
ad scientiam concurrat? Sit

1^a. COnclusio. Demonstratio nequit
esse causa finalis scientiarum: quia
scientia est finalis causa demonstra-
tionis. 2^a. Assensus præmissarum for-
maliter sumptarum est causa effectiva
conclusionis, cum determinent intel-
lectum ad conclusionis assensum. 3^a:
Assensus præmissarum objectivè sum-
ptarum sunt causæ formales externæ
conclusionis, cum intellectus propter
præmissas objectivas conclusioni af-
ficiatur: et quia illæ specificant con-
clusionem. Non negamus præmissas
formales esse necessarias * ad huius-
modi causalitatem formalem, seu as-
sensum conclusionis: formaliter ta-
men concurrere insiciamur.

Vtrum demonstratio apprehensiva
sit causa scientia?

PRAEMISSÆ APPREHENSIVÆ CONCUR-
RUNT OBJECTIVÈ, REMOTÈ, AD CONCLU-
SIONIS ASSENSUM: QUA APPREHENSIO
PRÆ-

præmissarum concurrit effectivè ad assensum præmissarum (cum intellectum ad illum determinet *) sed hi ^{* Vt species} assensus cōcurrunt effectivè proximè ad cōceptum, ad assensum conclusionis : ergo illæ remotè. Si Philosoph. vocat præmissas causas materiales, est ratione terminorum, quibus constant, vel quia super illas, ut super materiam cadit conclusionis assensus.

Verum sola apprehensio præmissarū possit immediate et proximè causare assensum conclusionis?

Respondetur negativè. 1º. quia conclusio scientifica est discursiva: ergo debet pendere à notitia judicativa. 2º. quia intellectus assentitur conclusioni propter veritatē præmissarum: sed intellectus non redditur certus per earū apprehensionem (cum apprehensio simplex de se sit indifferens ad judicium verum, vel falsum) * Nec intellectus ergo &c. Nec præmissæ apparent, seu lectus eas in cognoscuntur prius veræ, quam judicatur, quia centur, sed per ipsum judicium cogit percipit esse noscuntur veræ. Nec si recordatio ille veras, sed larum ad conclusionis assensum sufficiat, quia proponit, sat erit etiam apprehensio: quia nunt obiectum verum.

in illa repræsentantur judicia præmis-
tarum, quod non habet sola apprehe-
nsio. Nec voluntas ex sola apprehe-
nsione finis appetit media, ut opponi-
tur, &c.

*Explicatur definitio demonstratio-
nis: est syllogismus constans
veris &c.*

Hæc definitio sufficenter tradi-
tur ita: demonstratio est syllo-
gismus constans veris, immedi-
atis, causisq; conclusionis. **I^m.** & im-
mediatum significant principia caren-
tia medio formaliter, vel virtualiter.
Prius, & notius idem est, atq; causa.
I^m. & prius non idem significant hoc
loco: quia **I^m**, dicitur, quod caret me-
dio: prius vero respectu conclusionis.
Notioribus intellige via doctrinæ, non
vero inventionis: nam [non eadem
sunt nobis, & natura notiora] quod
ait Philosoph. ita est expediendum.

*Vtrum præmissæ sint notiores
conclusionē?*

Sensus questionis est: utrum in
præmissis sit maior certitudo,
maior evidētia, maior veritas,
quam in conclusione? Ratio dubitan-
di

di est: qu
indivisi
et minūs
dentiam,
esse de e
sionem v
talem. C
cipiat ma
negativè
graduali
quia prin
tia, quār
viciniora
minis ca
ad quas
mediant

Rogab
de certit
tivè: qu
dinis: er
ior hæc
veritate
nus nec
Deus est

Con
formali
strabile
notitia
differat
conserv

di est: quia hæc videntur consistere in indivisibili, nec posse suscipere magis, et minùs. Pro solutione adverte, evidentiā certitudinem, et veritatem, esse de essentia actus scientifici: intentionem verò perfectionem accidentalem. Quæres: utrūm evidentiā suscipiat magis, et minùs? Respondetur negativè, si loquamur de perfectione graduali: si de essentia affirmativè: quia principia dicuntur magis evidentiā, quam conclusiones, cum illa sint viciniora lumini intellectus, ejusq; lumini capaciora, quam conclusiones, ad quas lumen naturale intellectus, mediantibus principijs, applicatur.

Rogabis, utrūm idem sit dicendum de certitudine? Respondetur affirmativè: quia evidentiā est causa certitudinis: ergo, quo maior illa fuerit, maior hæc etiam erit. Idem dicendum de veritate, ratione obiecti magis, vel minùs necessarij: in quo sensu verior est: Deus est: quam Petrus sedet.

Conclusio. Omnes præmissæ tam formaliter, quam virtute indemonstrabiles sunt notiores conclusionē: cū notitia huius ab illarū notiū ijs specie differat*, ab illisq; pendeat in fieri, & conservari, & non ē contrà.

* Species e-
nim semper
se in perfec-
tione exce-
dunt.

Ponuntur

Ponantur aliquot dubia.

Præmissæ sunt causæ æquivocæ respectu conclusionis: nec obest, quod aliquando sint discursivæ, ut conclusio: causa enim æquivoca non excludit convenientiam generali-
cam in effectu*, sed specificam. Sunt causæ æquivocæ principales, & non instrumentales: quia non pendent ab intellectu secundum vim produceadi conclusionem: ideo enim species intelligibilis non dicitur instrumentum intellectus, sed concausa, quia non accipit ab intellectu, sed ab obiecto esse repræsentativum*: sed assensus præmissarum secundum esse repræsentativum causant conclusionem: & non accipiunt hoc esse ab intellectu: ergo non sunt instrumenta intellectus, licet in fieri, & conservari, ab illo dependant alioqui: quemadmodum causæ secundæ non dicuntur propriæ instrumenta Dei, quia habent propriam, & naturalem virtutem operandi: esto alioqui pendeant à Deo in fieri, & conservari. Dicitamen queunt principia, instrumenta scientiæ impropriæ, quatenus aliquo modo pendent à causa, cum qua operantur, ut etiam dicuntur causæ

* Reparet in sole respectu muri.

* Per quod pro-
ducit con-
cepit.

causæ secundæ * respectu Dei.

* Instrumenta
se scilicet.

Quamvis assensus præmissarum es-
sent rigurose causæ & equivocæ instru-
mentales, adhuc essent nobiliores
conclusiones: quia quando instrumen-
tum & equivocum tale est, ut effectus ab
eo pendeat in fieri, & conservari, est
nobilior effectus: sed ita habet conclu-
sio respectu principiorum: ergo &c.
Idem dicendum est, quando instru-
mentum & equivocum est ejusdem or-
dinis cum effectu, & effectus per se
pendet ab illa.

Omnis causa æquivoca principalis,
licet non sit totalis, est nobilior suo
effectu: si tamen causa cōparetur cum
effectu secundūm id, quod effectus ac-
cipit ab illa. Vnde hoc pacto, nobilior
est species conceptu ab illa producto.
.i. secundūm repræsentationem purio-
rem, & diuturniorem.

Præmissæ non possunt communicare conclusioni totam nobilitatem, quam habent: quia sunt causæ æquivocæ ab effectu, specie distinctæ. Quæres:

Vtrum possit esse conclusio tam remota à principijs, ut nullam ab eis accipiat certitudinem. Respondetur negativè: quia perfectio, quæ communicatur à præmissis conclusioni; non

N cft

est gradualis, seu intensiva, sed essentialis.

Arist. probavit præmissas esse notiores
conclusionem, illo axiome: Propter quod
unum quodq; rale, & illud magis. Ad
huius pronuntiati veritatē, requiritur,
ut illud, in quo sit comparatio, utriq;
competat extremo, eodem nomine,
& cādem ratione, saltem analogicā.
Item: ut suscipiat magis, & minus.
Deniq; ut non sit cādem forma in u-
troq;.

Quæstio 3.

*Verū demonstrare licet per
onens causarum genera?*

Per causam formalem, & materialem, tam internam, quam externā potest demonstrari à priori. Connexio simpliciter necessaria. Probatur. Quod est causa essentiæ extremitatum, est causa connexionis inter ipsa extrema: sed prædictæ causæ sunt causæ essentiæ: ergo & connexionis, proindeq; apud medium ad illam demonstrandam.

Oppones. Connexio Logica, vel
est negatio diversitatis, vel relatio i-
dentitatis; sed hæ carent causa: ergo
ne-

nequeunt demonstrari. Respondetur, illam connexionem formalem, vel negationem, vel relationem, non habere causam immediatam; sed id quod est causa extremitum, esse suo modo, causam connexionis formalis, & fundamentalis.

Oppones Causa formalis illius connexionis, vel relationis (cum sit ex-trinseca) non est necesse ut cognoscatur, ut etiam cognoscatur connexionis quia res potest concipi sine conceptione causarum externarum. Responde-tur, quando res dicit ordinem essenti-alem ad causam externam, non posse concipi sine illa: illa enim connexionis * *ut patet in* non potest concipi sine extremitate, cum accidente re-ab illis non distinguitur. *spectu sub-*

Causa connexionis Logicae semper stantia, in po-est causa utriusq; , vel saltem alterius sentia respec-extremis: quia hec connexionis non est in obiecto, entitas distincta ab entitate extremitate. &c. rum: ergo nequit habere causam di-finctam à connexione extremitum.

In his demonstrationibus in quibus demonstrantur secundæ passiones per primam, prima non est medium comple-tum, nisi in virtute definitionis es-sentialis subiecti, quæ est causa es-sentialis subiecti.

Primum per causam efficientem, & finalem liceat demonstrare?

1^a. **C**onclusio. Per causam efficientem, finalem, finalemq; creatam, potest demonstrari connexio Physica: quia hæc cause semper ordinantur ad existentiam: sed necessitas Physica supponit existentiam extreborum: ergo, quod est causa existentie extreborum, potest esse causa huius necessitatis Physicæ.

2^a. **C**onclusio. Per causam efficientem, & finalem creatam, non potest demonstrari connexio Logica: quia hæc sequitur essentiam: sed nullum efficiens creatum, est causa essentie: ergo nec connexionis. Excipe à conclusione actiones vitales in probabili opinione dicente, illas non posse produci à solo Deo: quia dicunt ordinem efficientiam ad potentiam vitalem: ut etiam hæc numero actio ab hoc numero agente.

Dixi [per creatam] quia si essentie ab increata activa pendent, ut est probabile, per illam potest connexio Logica demonstrari.

Quando Philosoph. dicunt, per causam efficientem posse demonstrari,

intelligendi sunt de demonstratione.
Physica.

3^a. Conclusio. Nulla causa per ac-
cidens, potest inservire demonstratio-
ni; quia hæc causa est mutabilis: ergo,
nequit esse principiū cognitionis im-
mutabilis.

Summa cap. 3ⁱ.

De quibus sit demonstratio.

Proponuntur hic duo antiquorum
errores. Primus est, omniū rerum,
etiam principiorum, dari demon-
strationem: Secundus, Nullius rei dari
demonstrationem. Sententia Philo-
soph. est media, scilicet, aliquarum re-
rum esse demonstrationem, aliquarum
minime.

Quæstio 1^a.

*Vitrum desur circulus in demon-
strando?*

Circulus in demonstrando, est,
quando conclusio demonstratur
per præmissas, & iterum præmis-
sa per conclusionem. Circulus, vel est
materialis, qui constat propositioni-
bus apprehensivè, vel obiectivè sump-

tis, vel formalis, qui constat propositionibus judicatis: hic, vel est perfectus, quando scilicet per conclusionem, prout cognita est, & judicata praescise propter præmissas, iterum demonstratio præmissas, vel imperfectus quando scilicet, assumo eandem cōclusionem, non ut praescise cognita est propter præmissas, sed etiam aliunde. His positis, sit

1^a. Conclusio. In demonstratione materiali potest dari perfectus circulus, cum enim in illa non detur versus discursus, non est opus præmissæ sint notiores &c.

* Haec procedit tam in demonstratione | quia | quam | propter quid | quam in rebus fidei.

2^a. Conclusio*. In demonstratione formalis, minime: quia id per quod aliquid demonstratur, est illo evidenter, & certius: sed conclusio, prout demonstrata est à præmissis, est illis incertior, et inevidenter: ergo per illum nequeuat iterum demonstrari.

3^a. Conclusio. Circulus formalis, etiam imperfectus, dari nequit: impossibile est enim sumi cōclusionem cum maiori evidenter, quam accipit à præmissis: vel enim ille assensus conclusio fit evidenter ex novo medio, vel ex nova penetratione terminorum: si des primum, jam non est idem numero.

mero assensus, quia variasti medium: si des secundum idem fiet: cum enim modò sit ex sola penetratione, non erit discursivus.

Oppones. Datur circulus in cau-
sando: ergo dabitur in demonstrando.
Neg. antecedens: causæ enim sunt sibi
invicem causæ in diverso genere cau-
sæ*. Quando Philosoph. afferit dari * In quo nul-
circulum, & demonstrat circulariter, lum est incō-
intelligendus est de materiali demon- veniens unde
stratione. effe prius, &
posteriorius, no-

Virūm in syllogismis probabilibus tius, & igno-
admittatur circulus formalis? tius.

Respondetur negativè: quia syllo-
gismus Topicus essentialiter est
discursivus: de ratione vero dis-
cursus est, ut in illo procedatur à no-
tioribus ad minus nota.

Oppones. Probabilia sunt ea, quæ
talia videntur: sed conclusio potest vi-
deri probabilior, quam præmissæ: er-
go potest illas denonstrare. Respon-
detur, conclusionem, prout deducitur
à præmissis, non videri probabiliore:
quia quatenus conclusio est, totum,
quod habet, accipit à præmissis: quod
si aliunde videatur probabilior, jam
non erit conclusio formalis, sed mate-
rialis.

*Virūm dentur propositiones
per se nota?*

Respondetur affirm: quia aliter datur processus infinitus: et quia si non darentur hæc propositiones, sed probarentur per conclusionem, conclusio cognosceretur per se ipsam: quia id quod est causa cognoscendi præmissas, est etiam causa cognoscendi conclusionem: sed conclusio, ut concedunt, est causa cognoscendi præmissas: ergo. &c.

Quæstio 2^a.

Dē propositione per se notā.

Propositio per se nota est illa, quæ ex suis tantum terminis est cognoscibilis. i. cognoscibilis ex suis terminis, & non per aliud (i. non per medium à priori in essendo, licet habeat medium à posteriori, & in cognoscendo*) defectu primæ conditionis, non est per se nota hæc: Deus est Trinus, & Unus: defectu secundæ hæc: Papyrus est alba. Quæres

Virūm.

*Vix ut propositio dicatur per se nota, sufficiat carentia medio in effendo, estò alioquin habeat medium à priori in cognoscendo.**

* *Scu quo ad nos?*

Respondetur affirmativè : quia propositio se nota est ex suis tantum terminis cognoscibilis : sed propositio carentis medio in effendo ita se habet : ergo, Probatur Mi. Quia nomine terminorū, intelliguntur objectivi, & non formales : licet enim rigurose propositio formalis magis dicatur propositio, quam objectiva : objectiva tamen propriè dicitur cognoscibilis, quam formalis : de eo enim propriè dicitur per se notum, cui cōpetit rigurose per se cognosci : sed cognosci primò, & per se, convenit rebus: propositionibus autem formalibus secundariò, & ratione rerum: ergo objectivis magis convenit esse per se cognoscibiles, quam formalibus.

Hiac colliges propositionem per se notam rectè dividi in per se notam secundum se tantum & in per se notam, tam secundum se, quam quo ad nos.

2º. Propositionem objectivam, prout stat sub formali, sive sit sub conceptibus distinctis, sive sub confusis, si secundum se careat medio à priori, semper esse per se notam secundum se: quia conceptus nihil mutant de objectis secundum se: ergo si res secundum se caret medio à priori, secundum, se est per se nota, sive cognoscatur confusa, sive distincte. 3º. Ut propositione dicatur per se nota, & immediata sat esse, quod in eo genere, in quo dicitur per se nota, sit immediata. Quæres,

Vtrum quemadmodum datur propositione per se nota secundum se, & non quo ad nos: detur etiam è contra? Responderetur negativè: quia medium secundum se, est simpliciter medium: ergo propositione, quæ non caret hoc medio, non potest dici simpliciter immediata, & per se nota.

*Aliquot regula ad cognoscendas
propositiones per se notas.*

3º. Propositione, in qua prædicatum est de essentia subiecti est per se nota secundum se: quia interprædata essentialia Metaphysica, non datur distinctio ex natura rei: ergo nec medium in essendo, secundum se. Idem.

dēm etiam dicendum de Physicis: quia, licet inter se distinguantur realiter, unum non convenit composito ratione alterius.

2^a. *Propositio*, in qua prima passio prædicatur de subiecto Metaphysicè, est per se nota secundùm se*: non tamen quo ad nos: cum queat demonstrari per subiecti definitionem, quæ ab illo tantum virtualiter distinguitur: definitio enim illa, licet non sit causa secundùm se, sed quo ad nos, satis est, ut illa propositio dicatur demonstrabilis: hæc namq; denominatio est respectiva ad intellectum, & ideo, cùm propositio illa habeat medium per intellectum, simpliciter dicitur demonstrabilis.

3^a. *Propositio negativa*,* cuius extrema, vel saltem unum, continentur in diversis prædicamentis est per se nota secundùm se, non tamen quoad nos. Idem dicendum est de propositionibus, in quibus una species negatur de alia contenta sub eodem genere.

4^a. *Omnis propositio identica est* per se nota tam secundùm se, quam quo ad nos.

5^a. *Idem dicendum est de propositione*, in qua prædicatur definitio, vel

* Licet non
omnis qno ad
nos ut patet
in hac: An-
gelus est spi-
ritualis.

* V. g. Homo
non est linea.

vel aliqua pars de subjecto, aut prima passio de tota definitione: sumimus enim definitionem resolutam usq; ad ultimas partes: non supereft ergo ultimum medium.

6^a. Idem dicendum est de propositione negativa, in qua utrumq; extremum est primò diversum: v. g. *Substantia non est qualitas.*

7^a. Idem dicendum de disjunctivis confatis è terminis contradictorijs, licet neutra pars per se nota sit. v. g. *Homo, vel est albus, vel non est albus.*

Ad cap. 4^m.

De predicatione.

Tria hic proponit prædicatorum genera: 1^m. est prædicatum de omni: 2^m. per se: 3^m. universale. Prædicatum de omni est prædicatum verum, directum, non idanticum, quod omni contento sub subjecto semper competit: ut risibile, et animal respectu hominis: semper enim prædicantur de homine, & de omnibus individuis naturæ humanae.

Ad prædicatum de omni requiritur universalitas suppositorum, & tempora; utraq; dividitur in positivam, &

nec.

negativam. Universalitas suppositorū positiva est, quando prædicatum affirmatur de multis suppositis contentis sub subjecto, in quibus multiplicatur subjectum. Hoc prædicatum *Dens est sapiens*, et similia habent universalitatem negativam, quia nihil potest sumi sub Deo, de quo non prædicetur sapiens; tamen ipsa essentia divina non multiplicatur in multis suppositis.

Universalitatem temporis positivam habent res, quæ propriè mensurantur tempore: negativam habet Deus: quia, licet non measuretur tempore, nullum assignabitur, in quo Deus non sit sapiens, & justus.

Ad prædicatum de omni hic definitum, requiritur universalitas positiva suppositorum, et temporis, Philosoph. etiam tradit prædicata, quæ reperiuntur in humanis scientijs, hæc verò sunt positive communia, cum de re singulati humana scientia non sit.

Oppones; Arist. definitem prædicatum de omni per duas negationes: ac proinde sufficere universalitatē negativam. Respondeatur, esse morem Philosophi declarare res positivas per negationes.

D.

De prædicatis per se.

* De prædi-
cato per se
primo modo.

Prædicatum in communi dividitur in prædicatum de omni, et nō de omni; illud in prædicatum per se, et non per se. Prædicatum per se, vel est per se primo modo .i. essentiale, vel per se secundo modo .i. necessaria. * Prædicatum per se primo modo definitur. Est prædicatum de omni, quod ponitur in definitione essentiiali subjecti formaliter, vel virtualiter (ut pars essentialis, non ut terminus, vel additamentum) vel est ipsa definitio.

Nullum est inconveniens, si tota definitio sit prædicatum per se primo modo respectu definiti, & partes definitionis non sint prædicata per se primo modo, respectu ejusdem definiti (ut nullum est quod tota definitio participetur in quid, licet aliqua pars participetur in quale). v. g. *Homo ap-
pus ad ridendum respectu risibilis; homo
ramen* (qui est pars illius definitionis) non est prædicatum per se primo modo respectu risibilis.

De

De predicato per se secundo modo.

Prædicatum per se secundo modo: Est prædicatum de omni, in cuius definitione essentiali ponitur subjectum, vel aliquod contentum sub subjecto.

Adverte, ut aliquid dicatur prædicatum secundo modo, non opus esse, ut immediate definiatur per subjectum, sed sat esse, quod aliqua species contenta sub tali prædicato immediate definiatur per subjectum, v.g. *Quale est præcatum per se secundo modo respectu hominis, & non definiatur per hominem, sed intellectivum huma- num (quod continetur sub quale) in cuius intellectivi definitione ponitur homo.*

Ut prædicatum sit per se secundo * Licit nam modo, debet esse de omni, & quod determinat postuletur à subjecto: unde tur in eius par non est secundo modo respectu numeri: meri*: rationale respectu animalis &c. * Licit ani- sed par vel impar respectu numeri: ra- mal ponatur tionale, vel irrationale, respectu ani- in eius defi- malis; & sic de similibus disjunctis. nitione.

Dæ

De predicato universalis.

Prædicatum universale est prædicatum de omni, per se, & hoc, quo ipsum est loco generis [Prædicatum] ponitur : illud | de omni, & per se sunt differentiae intermedie*: propria, & proxima prædicati universalis, explicatur illis verbis | Hoc quo ipsum est] quando ergo Philosophus dicit, illa verba idem valere, ac | per se | intelligendus est de identitate superioris cum inferiori, ut animal est idem realiter cum rationali, & tamen rationale est differentia contrahens animal.

Illa particula [Hoc quo ipsum est] idem est, ac convenire primo subiecto, quatenus tale est, seu convertibiliter, ut se habet risibile respectu hominis. Vnde colliges omnem prædicatum universalis esse per se: non tamen è contra: quia animal respectu hominis est prædicatum per se, non tamen universalis: quia non reciprocatur, cum homine.

Oppones, risibilem convenire homini mediante rationali: & secundas passiones medijs primis, conducere subiecto: ergo non immediate. Respondetur rationale, vel animal rationale,

* Non enim sumuntur hinc pro integris prædicatis.

tionale, non esse diversum subiectum
ab homine*. 2°. 2°. passiones non con- * *Cum ipsisdem*
venire primis, ut principali radici : *partibus*
conveniant ergo immediatè subiectis, *componantur*,
ut principali radici.

Ad Cap. 5. 6. & 7ma.

IN his cap. agit Philosoph. de mate-
ria demonstrationis, quæ necessaria,
perpetua, & universalis esse debet.

Quæstio 1^a.

De obiecta materiali scientia.

Utrius debeat esse necessarium?

Obiectum scientiæ sumi potest pro rebus, de quibus est scien- * *Hoc non habet ultra res*
tia, vel pro earum connexioni- bus: utroq; modo dici potest necessaria. *creata.*
rium, vel quia necessariò existit, * *vel Hac connex.*
quia necessariò est verum. Sic *io potest dici*
1°. Conclusio. Connexiones rerum, existere ab etiam corruptibili, inter prædicata 1° vero, licet non
essentialia, et necessaria, sunt simplici. *essentialia ex-*
ter necessariæ: aliter possent dissolvi, sicut: quia ad
et cōsequenter destrui rerum essentialiæ. *negativæ ex-*
Probatur 2°. quia hæc cōnexio non est identiam, sed
aliquis modus realis pēdens ab existē- modo, non re-
tia extremerū: sed est proportio, vel ne-quiritur sub-
gatio diversitatis, quæ nullo modo se- uelti ixisten-
parari pos- sit.

potest ab extremis : ergo est simpliciter necessaria.

2^a. Conclusio. Objectum scientiæ à Philosoph. definitæ, est simpliciter necessarium : quia objectum scientiæ sunt connexiones Logicæ inter prædicatum, & subjectum : scientiæ enim est cognitio certa, & evidens, cui nequit subesse falso : ergo eius objectum debet esse simpliciter necessarium : aliter poterit non esse, & consequenter scientia poterit non esse certa.

Nec obest, quod propositio certa detur de re contingentí, ut in propositionibus de fide divina patet : in his enim non sumitur certitudo ab objecto, sed à divina auctoritate.

3^a. Conclusio. De connexione impeditibili non solum per causas naturales, sed etiam per divinam potentiam tantum, non datur scientia perfecta : si enim impeditur, jam scientiæ possit subesse falso, quod implicat Quæres :

Vtrum Deus proprietates Logicas, quo ad convenientiam, à subjecto separare queat ? Respondetur negativè : quia implicat ; hæc enim connexione non consistit in aliqua unione reali : sed

sed est proportio intrinseca subjecto,
& passioni : ergo non potest separari,
nisi destruatur natura subjecti : unde,
licet Deus aquam sine frigore, vel
cum calore creare queat, non efficiet
tamen ut calor sit debitus aquae, et non
frigus.

Idem queras de proprietatibus Logicis realibus, quo ad existentiam.
Respondetur affirmativè : quia hujusmodi proprietates sunt potentiaz realiter distinctæ, quæ neq; includuntur essentialiter in subjecto, neq; illud essentialiter includunt : sed quæ ira habent per divinam potentiam existere queunt separata : ergo : & quia Deus potest suspendere concursum necessarium ad illarum emanationem.

Vtrum debat esse perpetuum,
et universale?

Obiectum scientiae debet esse perpetuò verum : non tamen perpetuò existens. 1^a. pars patet : 2^a. probatur : quia de rebus creatis datur, scientia, quæ, ut fides docet ab eterno non extitère.

2^a. Conclusio. Vera scientia solum est de universalibus : quia scientiae demonstrant de suo, subiecto aliquas propriæ.

proprietates, quæ solas naturas universales amplectuntur.

Oppones; Etsi singularia careant proprietatibus cum subiecto convertilibus, habere tamen suas differentias, de quibus potest esse Scientia. Respondetur, illas differentias non posse demonstrari à priori, cum non detur causa ob quam subiecto convenienter: potest tamen divinitus alicui communicari evidens notitia harum differentiarum, quæ notitia erit definitiva, & non demonstrativa.

Causa ergo, ob quam de singularibus non est scientia, non est defectus connexionis necessariæ (ut patet inter Socratem, & risibilem) nec incorruptibilis (ut liquet in Angelis, cœlis &c.) est ergo defectus proprietatum convertibilium cum subiecto. Vnde colliges de singularibus, quæ habent proprietates esse scientiam, ut de Deo, & Christo Domino: nam ex unione hypostatica multæ resultant excellentiæ, & proprietates, in quarum contemplatione sacra Thelogia defudat.

Quæstio

Quæstio 2^a.

Quo præcio scientia amittatur.

Qatuor scientiæ amittendæ causas Arist. assignavit. 1^a. est, si pereat obiectum. 2^a. si destruantur subiectum, in quo est scientia. 3^a. Oblivio conclusionis. 4^a. Oblivio medij.

De 1^a. locutus est Philosoph. ex suppositione, qua voluit probare nihil contingens esse subiectum scientiæ: quia cum sit mutabile, si mutaretur, scientiæ subesset falsum, quod implicat.

De 2^a. vel loquitur ex suppositione, scilicet, si subiectum corrumpatur, vel intelligendus est, quod scientia corrumpatur tantum, quo ad modum. 1. quandiu anima erat in corpore, pendebat à corpore in suis operationibus, & à cordore separata, jam non pendet.

Ex oblivione medij amittitur scientia, quando aliquis ex defectu specierum, conclusionem (licet velit) apprehendere nequit: quia tunc non *Non ita, si potest exercere actum scientiæ, à quo potest, propriè scire denominatur. non nulls.

Verum

Utrum actualis existentia præmissarum ad conclusionis assensum sit necessaria?

Respondetur negativè: quia aliquid sufficit actualis recordatio medij, ut supradiximus. Pro contraria sententia arguitur Scot.

1°. Assensus conclusionis fertur etiam in præmissas: ergo hæc debent actu existere: aliter serretur intellectus in obiectum non existens. 2°. Scibilitas conclusionis refutat ex veritate præmissarum cognita: ergo opus est, ut illæ actu cognoscantur, & existant.

3°. Primus actus scientiæ, per quem genitus est habitus fuit dependentia à præmissis actu existentibus: ergo alijs habitus, qui post habitum exercentur, eandem habebunt dependentiam: quia omnes sunt discursivi, & ejusdem speciei. 4°. Conclusio pendet à præmissis in fieri, & conservari: sed repetitio conclusionis, est quædam illius conservatio: ergo pendet à præmissis. Respondetur 1°. nullum esse inconveniens fieri intellectum in res non existentes: deinde assensum conclusionis cadere, non tam supra præmissas formales, quam supra objectivas i.e. medi-

um

um * ex quo resultat, tanquam causa, veritas conclusionis: & ex quibus praemissis objectivis in fieri, & conservari pendet conclusio: non vero a formalibus. Ad 3^m: dic, ut illi actus sint discursivi (sicut primus) sat esse, quod sunt propter aliud i. propter medium cognitum. Quando Arist. ait, non dari conclusionem sine ratione intelligendi: intelligendus est de ratione assentiendi .i. de medio, non vero de demonstratione actuali.

* Quod in
hoc casu ob-
jectivè est
in intellectu
per recor-
dationem.

Vtrum intellectus ex solo habitu conclusionis, sine actuali recordatione medij, possit elicere conclusio- nis actum?

Respondetur negativè. Probarur 1°. Impossibile est assensum intellectus tendere in objectum materiale, quin prius tendat in formam: sed medium est objectum formale; propter quod assentitur conclusioni: ergo prius debet cognosci: nam iudicium intellectus non potest cadere nisi supra objectum apprehensionis.

* i. Vtrum sufficiat ha- bitualis me- dij recorda- tio, ad con- clusionis af- sensum?

2°. Habitus primi principij non sat est ad eius assensum, nisi detur penetratio terminorum: ergo nec habitus conclusionis, nisi detur actualis recordatio

datio medijs. Etiam ad exercendum
actum fidei divinæ necessaria est actu-
alis recordatio divinæ auctoritatis :
aliter ille actus erit fidei humanæ :
per eius enim medium*, saltem, elici-
endus est.

Ille, qui elicit actum conclusionis
dependentis ex multis antecedentibus,
sat est, quod recordetur medijs ultimi,
& proximi.

*Vixit divinitas dari queat con-
clusionis assensus sine actuali
recordatione medijs?*

Respondetur negative : quia im-
plicat. Probatur : quia per illum
actum sciret intellectus propter
quid : quia est discursivus, ut supponi-
mus ; & nesciret propter quid : quia
non cognoscit causam, propter quam
assentitur, ut concedunt. 2°. quia vo-
luntas nullâ potentia ferri potest in
bonum non cognitum : ergo nec in-
tellectus in verum non cognitum,
cum sit eadem ratio &c.

Oppones. Medium vel est causa
formalis, vel effectiva respectu con-
clusionis : hæc suppleri potest à Deo:
existentia causæ formalis non est ne-
cessaria : ergo potest dari conclusio
sine

* Autorita-
tem scilicet
humanam.

sine recordatione medijs. Respondeatur, medium esse causam formalem exterioram, cuius existentia realis licet non sit necessaria: obiectiva est omnino requisita: quia opus est, ut prius cognoscatur objectum, quod mediante sua cognitione exerceat suum effectum formalem.

Oppones, non minus pendere speciem intuitivam ab obiecto praesenti, quam assensus conclusionis a medio: sed illa potest conservari a Deo, remoto obiecto: ergo. Respondeatur, neg. antecedens: quia conservatio illius speciei effectivè pendet ab obiecto: at actus formaliter discursivus essentialiter pendet a medio: quia est præscise propter illud, ac proinde necessario est cognoscendum.

Potest tamen per divinam potentiam propositio mediata*, certò, & evidenter cognosci per notitiam non discursivam, quin cognoscatur medium.

Oppones. Cognoscere propositio- catur ratio-
nem medium, quin medium cognos- nate, vel in-
catur, est cognoscere illam, ut imme- tellectivum.
diatam, ac proinde, ut non est: ergo
illa cognitio est falsa: ac proinde a
Deo præstari nequit. Respondeatur,
cognosci, ut immediatam, negativè,

O seu

*V.g. Homo
est risibilis
quin cognos-

seu præscivit : quia intellectus non negat propositionem habere medium, sed non cognoscit illud, & in hoc nulla datur falsitas : unio enim inter passionem, & subiectum non est realis,

* *Vt inter al.* * sed proportio, & convenientia unius bedinem, & ad aliud, quæ cum oriatur ex natura quantitatcm. extremorum, si hæc penetretur, cognosci potest, licet causa non cognoscatur. *Musitabis :*

Utrum recordatio modij debeat semper esse tertius actus distinctus ab apprehensione, & indicio conclusionis?

Respondetur 1°. semper debere esse actum distinctum à judicio conclusionis : quia iudicium necessariò presupponit apprehensionem veritatis, in quam fertur. 2°. aliquando esse actum distinctum ab apprehensione conclusionis : quando scilicet apprehensio cōclusionis signitur ex speciebus repræsentatibus terminos sim-

* *Vt fit in 2°. pliœs* * : tunc enim est necessarius tertius ordinē tuis actus, qui sit recordatio modij conſtruendi & demonstratiōnem. c. i. suplens præmissas. 3°. tunc non esse necessarium hunc actum, quando apprehensio conclusionis oritur ex speciebus repræsentantibus conclusio-

ne
ha
re
no
pu
tu
ha
qu
de

F
tia
&
evi
ob
re
ren

nic
rei
tur
nic
dif
cu
est

Q. 4. A. 1.
nem,

nem, ut dependentem à præmissis; in
hac enim apprehensione conclusionis
reluet medium aliquo modo.

Oppones. Ad actum discursivum
non sufficit species, & habitus, sed o-
pus est, ut medium etiam repræsen-
tur. Respondeatur, non sufficere cum
habitu quascumq; species: sed illas,
quæ repræsentant conclusionem, ut
dependentem à præmissis.

*Vtrum scientia à contrario
corrumpatur?*

Respondeatur affirmativè: errore-
niam est cōtrariūs scientiæ (pug-
nant namq; secundūm differen-
tias essentiales, certitudinem scilicet,
& incertitudinem, evidentiam, & ine-
vidēntiam) ergo illam destruet. Nec
obest, quod non sint sub eodem gene-
re proximo, satis enim est, quod sub
remoto collocentur*.

* Vt patet in

Oppones. Error contrariatur opī- temperantia,
nioni: ergo non scientiæ: quia unius & intempe-
rei unum est contrarium. Responde- ranzia.
tur, errorem non esse contrarium opī-
nioni: quia non repugnat secundūm
differentias essentiales, sed solūm se-
cundūm veritatem, vel falsitatem, quæ
est proprietas accidentalis.

O 2

Prima

Prima principia, etiam notissima habent cōtrarium, à quo destrui queunt, ignota per erroneum intellectum, certum evidentia. Quod in nimis abditis principijs præsertim fieri potest.

Aetus scientiæ semper expellit acutum erroris: quia cum scientia sit evidens, & error inevidens, evidentia semper trahit intellectum ad assensum scientificum. Habitus scientiæ aliquando expellit habitum erroris contrarium, aliquando verò ab illo expellitur.

Ad Cap. 8^m.

De Principijs.

Principia definiuit Arist: Sunt ea, quæ fieri nequit, ut esse demonstretur. Divisi sunt in communia. i. quæ multis scientijs famulantur, & in propria. i. quæ alicui scientiæ privatim desudant.

Quæstio 1^a.

Virūm omnia principia sint indemonstrabilia?

Principia dissecantur ab Arist. in principia indemonstrabilia simpliciter (quæ dici possunt ea, quæ in

in nullo genere causæ habent medium demonstrativum) & indemonstrabilia secundūm quid, quæ licet in uno genere careant medio, in alio illud habent. Philosoph. tamen appellat principia simpliciter indemonstrabilia, quæ carent medio à priori: indemonstrabilia verò secundūm quid, vocat propositiones, quæ licet simpliciter sint demonstrabiles, sumuntur pro principijs in scientia subalternata.

Vnde erues 1º. non idem esse principium à Philosoph definitum, & divisum: nam illud sumitur pressius, hoc latius, ut liquet.

2º. Quando principia dicuntur indemonstrabilia, intelligendum esse à priori, & ostensiva demonstratione: licet à posteriori, vel per deductionem ad impossibile (quod non est inconveniens) demonstrari queant.

Virūm de principio possit esse simul duplex cognitio, una discursiva per medium, alia non discursiva ex terminis?

Respondetur affirmativè. Probatur 1º. quia duæ cognitiones nō repugnant, nisi quando ex parte

O 3 obiecti,

obiecti, dantur repugnantes conditio-
nes: sed non repugnat idem obiectum
habere medium in uno genere, et ca-
rare medio in alio genere: ergo nec
cognitiones repugnabunt.

Nec dicas, evidentiam terminorum
impedire evidentiam medij demon-
strativi, ne prodeat in actum: quia
lumen maius obscurat minus: Maius
enim est lumē gloriæ, quam naturale;
& tamen Beati multa nesciunt in Deo,
lumine gloriæ, quæ etiam cognoscunt
in proprio genere, lumine naturali*.

* *Et Christus
dominus mul-
ta cognosce-
bat persciuen-
tiam infusam
sine discursu:
qua & cog-
noscebat, sci-
entiâ experi-
mentalî, &
discursivâ.*

Probatur 2°. Causæ totales expedi-
tæ, & applicatæ simul producunt suos
effectus, si alioqui non repugnant: sed
evidentiæ terminorum, & medij, sunt
causæ totales, & notitiæ ab illis cau-
satæ non repugnant: ergo &c.

Methaphys. dicitur demonstrare
principia aliarum scientiarum, vel, quia
explicat terminos cōmunes, v.g. quid
sit idem & diversum necessarium & im-
possibile et similia, quibus cōstant prin-
cipia, vel quia principia demonstran-
tur per deductionem ad impossibile, in
qua deveniendum est ad principia cō-
muniissima, quæ Methaphys. contem-
platur. Rogabis:
Vtrum principia distinguantur specie?

Re-

Respondeatur affirmativè: quia tot sunt principia specie diversa, quot sunt cōnexiones diversæ: & tot sunt connexiones, quot sunt extrema materialiter diversa. Licet generice omnia principia sint propter evidentiam: ut etiam conclusio propter principia. Quæres: Vtrum evidētia terminorum, et medium scientificum uniri queant ad productionem unius tertij actus, qui nec formaliter sit notitia principij, nec actus scientificus, sed eminenter utrumq; contineat, ad eum modum, quo, concurrentibus simul medio de fide, & scientifice, producitur tertius actus, qui nec formaliter est fides, nec scientia, sed eminenter utrumq;? Respondeatur negativè, quia quando causæ sunt totales, et effectus non repugnant, utraq; producit suum effectum: & ita se habent evidētia terminorum, & evidētia medij, ut diximus: si vero causæ sunt totales, et illarum effectus repugnantes simul, ut medium de fide, et medium scientificum respectu actus fidei, et actus scientiarum, tunc uniuntur ad unum tertium actum producendum.

De demonstratione.

Divisi Philosoph. demonstrationem in demonstrationem quia & propter quid.

Quæstio 1^a.

Vtrum hæc divisio sit adæquata?

Respondetur affirmativè: quia omnis syllogismus constans veris, & necessarijs, vel continet causam proximam conclusionis cognitam, ut talem, vel non: si detur 1^m. est demonstratio propter quid, et simpliciter: si 2^m. est demonstratio quia et secundum quid*: quæ proinde cum illa univocè convenire nequit.

* *Quia non reddit omnino intellectu quietum de notitia rei &c.*
* *Nisi alioqui distinguatur per varias figuræ, & modos.*

Si demonstratio capiatur abstracta ab omni materia, non differt specificè demonstratio quia à demonstratione propter quid*: si autem spectetur materia, tot sunt specie demonstrationes, quot fuerint media essentialiter diversa.

Demonstratio, quæ habet causam proximam non cognitam, ut talem, est demonstratio propter quid, secundum se, non tamen, quo ad nos.

Licet

Licet concedamus demonstracionem ducentem ad impossibile non esse quia, nec propter quid, nullum est inconveniens : quia Philosoph. divisit solam demonstrationem ostensivam : reducuntur tamen ad quia, vel propter quid iuxta terminos, quibus applicatur. Quæres :

Vtrum detur demonstratio quia?

Ratio dubitandi est. Demonstratio quia procedit per causam remotam, vel per effectum : sed utrumq; est ineptum medium ad demonstrandum : ergo non datur demonstratio quia. Probatur 1^a. pars Mi. quia animal est causa remota respirativi ; et tamen non valet consequentia : Est animal : ergo est respirativum : pisces enim est animal, et non est respirativum. Probatur 2^a. nam præmissæ continent effectum, vel sumuntur ut demonstratæ per causam, vel cognoscuntur ex terminis, vel à posteriori per experimentiam. Si detur 1^m. iam non est demonstratio quia sed propter quid : cum procedat per causam : si 2^a. cognitio principiorum non est necessaria, nam ignorat à causâ, nequit cognosci effectus, ut necessarius. Pro solutione :

O₅ Adverſe,

Adverte, causam vel esse propriam, vel impropriam. Causa propria est, quæ cum effectu recurrat: & hæc vel est proxima, ut essentia respectu primæ passionis, vel remota, ut essentia respectu secundæ causa impropria est, quæ cum effectu non recurrat: & hæc vel latius patet, quam effectus: ut animal respectu respirativi: vel minus late patet: ut homo respectu sensitivi. Causa propria, et proxima est medium demonstrationis propter quid.

Dubium tamen est: utrum solùm causa propria remota, & impropria minus late patens sint medium in demonstratione *quia?* Aliqui affirmant. Dicendum tamen est, etiam causam remotam latius patentem effectu, esse medium, saltem ad inferendam conclusionem negativam in secunda figura: v. g. Omne respirativum est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est respiratus.

Adverte, si loquamur absolute, causam minus late patentem posse esse medium à priori: ut homo respectu sensitivi: quia homo secundum ea, quæ formaliter includit, est causa sensitivi: si tamen loquendum sit in eo rigore, quo Arist. sumpsit medium à priori, minimè:

minimè: quia non reciprocatur cum sensitivo. * Dicendum ergo est præmissas demonstrationis quia cognosci ex terminis, & à posteriori: potest enim intellectus experientia adiutus videre aliquo modo extrema esse necessariò cōjuncta, licet causam connexionis non percipiat.

Quæstio 2^a.

De scientiarum subalternatione.

* **S**Vbalternatio est subordinatio, * Scieriaque seu dependentia unius scientiæ ab alia pèdet ab alia in certitudine, & eviden-Subalternata tia. Estq; triplex. 1^a. est ratione finis: dicitur: à qua quando scilicet finis unius artis sub- alia pender ordinatur fini alterius: ut ars fræna-Subalternans toria equestri. 2^a. ratione principio- rum: quando scilicet principia unius scientiæ sunt conclusiones scientiæ subalternantis: quo pacto Medicina subalternatur Philosophiæ naturali. 3^a. & constitutiva scientiæ simpliciter subalternatæ, est ratione subiecti: ut * Quia sub-Musica subordinatur Arithmeticæ*. iectū Arith-

Ad hanc tertiam requiruntur duæ metica est conditiones. 1^a. ut subiectum scientiæ numerus: subalternatæ addat subiecto subalter- Musica vero, nantis aliquam differentiam acciden- est numerus. tales) sonorus.

talem (quia si esset essentialis, non constitueret subiectum simpliciter diversum : & ideo scientia de homine non subalternatur scientiae de animali) ex cuius conjunctione cum subiecto resultant aliquae proprietates à scientia considerabiles.

2^a. ut subiectum scientiae subalternatae continetur in recto sub subiecto subalternantis: ut numerus sonorus continetur essentialiter sub numero. Ex his colliges subiectum scientiae subalternatae esse compositum per accidens: & quando Arist. ait, de ente per accidens non esse scientiam, loquitur solum de ente per accidens casuali*.

Et licet illud compositum materialiter, et secundum partes, quibus constat, contingenter uniatur: formaliter tamen, & in ordine ad aliquam proprietatem, vel formalem rationem, partes eius necessariò uniuntur. Quæres:

* Ut est inventio The sauri.

Quo

Quo modo intelligendum sit illud
pronuntiatum Arist.

Ad subalternatam spectat scire
quia: ad subalternantem
propter quid?

Principia scientiæ subalternatæ sunt cōclusiones in subalternante, à qua propter quid sciuntur à subalternata verò à posteriori, & scientia qnia: unde Arist. proloquij veritas efflorescit.

Oppones. Si scientia subalternata cognoscit sua principia à pōsteriori, nullo modo pendet à subalternante, ut patet. Respondeatur, dependentiam inter has scientias non esse ex parte cognitionis formalis, sed ex parte obiecti: et in tantū subalternata pendet à subalternante, in quantum principia subalternatæ, secundūm se, sunt conclusiones pendentes à subalternante. Dubitabis

Vtrūm

Vtrum conclusiones scientiae subalternatae cognoscatur propter quid à subalternante, & quia ab ipsa subalternata?

Pro solutione adverte, scire *quia* et scire propter quid duplicit posse sumi, solitariè scilicet, & applicatè.

Scire propter quid solitariè est cognoscere causam alicuius effectus, & non applicare illam in aliqua demon-

* * *V.g. Qui stratione*. Scire quia solitariè est cognoscit nam noscere effectum per experientiam, turam circu- non applicatè in aliqua demonstratio- li, scit prop- ne. Scire propter quid applicatè est cog- ter quid vul- noscere effectum per causam proximus circulare mam applicatam in aliqua demon- difficile cu- stratione. Scire quia applicatè, est cog- retur. noscere causam per effectum applica- tum in demonstratione.*

Dico 1º. Conclusiones scientiae subalternatae cognosci si propter quid solitariè à scientia subalternante. Probatur: quia subalternans cognoscit causas, & principia harum conclusionum, & non applicat illas ad inferendas tales conclusiones: ergo cognoscit propter quid solitariè: si enim illas demon- straret,

straret, iam hæc conclusiones pertine-
rent ad subalternantem.

Dico 2º. Scientiam subalternatam
scire suas conclusiones quia solitariè :
cognoscit enim effectum per experi-
entiam. Deinde scit quia applicatè per
effectum, vel causam remotam.

Ad Cap. 23.

Quæstio unica.

De unitate, & distinctione scientia.

Allæ practicæ sumunt unitatem,
et distinctionem à fine: specu-
lativæ ab obiecto. Scientias spe-
culativa, de qua solum hæc loquitur
Philosoph. vel est totalis, de qua 1^m.
dicemus; v. g. Methaphys. vel partia-
lis. v. g. Vnus habitus Philosophiæ.

Objectum est duplex, materiale, et
formale: materiale est res, de qua ha-
betur scientia: ut Deus, ens, &c. Ob-
iectum formale est ratio formalis, quæ
est triplex, * scilicet | quæ | sub quæ | * Tres ratio-
per quam | . 1^a. est ipsa essentia ob- nes formalis
iecti, quæ est à scientia directè confi- obiecti.
derata: v. g. ens, quatenus ens, est
obiectum formale Methaphys. 2^a. est
scibilitas, sub qua obiectum terminat
scien-

scientiam: ut abstractio à materia sensibili est scibilitas, seu ratio formalis, sub qua Mathematicus contemplatur suum obiectum. Ratio formalis per quam est medium propter quod intellectus conclusioni aferentitur.

Scientia sumit unitatem ab obiecto formalis, & non à materiali: quia scientia sumit unitatem ab eo, quod est ratio alicui rei, ut à scientia compleetur, vel à potentia attingatur: sed hoc est scibilitas, vel cognoscibilitas: ergo ab illa sumit unitatem scientia totalis: partialis autem à medio, bonis avibus desumatur.

2^a. radix huius scibilitatis, est essentia objecti (quia non repugnantia rei ad aliquem actum provenit à natura talis rei) non tamen adæquata radix: quia essentia objecti de se est indifferens, ut consideretur ab hac, vel ab illa scientia. Dicendum ergo est, scibilitates requisitas ad distinctionē, & unitatem scientiarum desumendas esse ex varijs abstractionibus à materia: quia obiectum scientiæ debet esse immutabile, & incorruptibile, quod materia non habet.

Et licet ratio formalis sub qua, non percipiatur ut quod i.e. non cognoscatur:

tur: percipitur tamen, ut quo i.e. est ratio percipiendi obiectum materiale, quod non cognosceretur, nisi sub illa ratione; & hoc sat est, ut tribuat unitatem.

Scibilitas, ut est denominatio intrinseca desumpta à non repugnantia subiecti, ut sciatur, est prior scientiâ, & illam specificat: ut verò est denominatio extrinseca desumpta à scientia, est posterior scientiâ.

*De numero abstractionum
à materia.*

Materia, vel est sensibilis, vel intelligibilis. 1^a. est materia 1^a. affecta accidentibus sensibilibus, v.g. frigore, &c. 2^a. est quantitas continua. Abstraction à materia sensibili est triplex. 1^a. est à materia singulari, et est propria Philosophiae naturalis, seu Physicæ. 2^a. à materia coniuncti, non re, sed ratione: hæc est propria Mathematicæ. 3^a. à materia communi, re, & ratione; & est propria Methaphys. Abstraction Philosophica est species infima: quia omnia obiecta Philosophiae abstrahunt à materia singulari; quod verò aliqua minus videantur abstrahere, alia

lia magis, est discrimin accidentale.

Idem dicendum de abstractione Metaphys quia omnia illius objecta in hoc convenient, quod sint abstracta à materia, re, et ratione, &c.

Abstractio Mathematica, est species subalterna : quia Arithmetic abstracta tam à materia sensibili, quam ab intelligibili : Geometria vero abstracta solùm à materia sensibili.

* Generica distinctio scientiarum sumenda est ex parte lumina. Dividitur ergo scientia in eam, quæ habetur lumine supernaturali, & in eam, quæ habetur lumine naturali. 1^a. subdividitur in Theologiam Beatorum (cuius obiectum est Deus, ut cognoscibilis lumine supernaturali claro) & in Theologiam viatorum (cuius obiectum est Deus cognoscibilis supernaturali lumine obscuro). Scientia, quæ cōtemplatur lumine naturali intellectus, dividitur ratione abstractionum (si speculativa est) in Physicam, Mathemat. & Methaphys. quæ à diversis abstractionibus à materia specificam unitatem, & distinctionem sorriuntur?

Vtrum

*Utrum scientia sit una simplex
qualitas, unus habitus?*

Affirmat Thom. I. 2. q. 54 a. 4. Additq; hunc habitum totum produci quo ad entitatem per primum actum talis scientiæ: postea per alios actus subsequentes extendi ad alias conclusiones, ac proinde supponit illum habitum habere perfectiōnem intensivam, & extensivam.

* Venior est negativa pars tenens Scientiam esse collectionem multorum habituum, et habere solam unitatem ordinis, non verò simplicis qualitatis.

Pro confirmatione adverte 1º. actū, et habitum tendere in obiectum sub eadem ratione formalī, sed diverso modo: nam actus tendit proximè, & habitus remotè: et ob hoc specie di- tiam scilicet stinguuntur* 2º. actus judicativos di- actualē, & stingui specie per medium propter habitualē. quod intellectus assentitur. His positis. * Quod est

Probatur hæc sententia. Si totalis falsum: essen-
scientia esset unus simplex habitus, tia enim rei
mutaretur realiter, et essentialiter*: non mutatur.
nam tendentia habitus in objectum * Cum sit re-
est realis, et essentialis*: ergo si de spectus trā-
novo incipit esse in habitu ad aliquam cendens ad
con-objectum.

* Ad eum modum, quo fidei habitus est unus sim-plex inclinans ad omnes pro- positiones de fide.

conclusionem, ad quam antea non inclinabat, per aliquam realem mutationem esse debet. Probatur 2°. In scientia dantur multi actus specie distincti ob objecta formalia specie diversa; ergo, & multi habitus. Quia actus, & habitus tendunt in idem objectum formale, &c.

Oppones 1°. Potentia. v. g. Intellectus, licet habeat multos actus specie distinctos, tendentes in diversa objecta, est una simplex qualitas: quia illi omnes actus, et objecta habent unam rationem formalem: sed etiam scientia habet unam rationem formalem: ergo est simplex qualitas.

Neg. consequent: quia potentia sumit unitatem à ratione formalis *sub qua*, et habitus intellectus, cum sit essentialiter judicativus à ratione formalis *per quam*, quæ cum in scientia totali sit multiplex, etiam habitus erunt multi, &c.

Oppones 2°. Vnus habitus simplex potest versari circa duo media specie diversa *. Respondetur, tunc id esse posse, quando per unum tantum actum, utrumq; medium attingit: ut patet in medio de fide, & scientifico: at scienſificum, verò sciētia singula media attingit per diversos

* *Vt etiam
actus cadens
supra mediū
de fide, &
scientificum.*

diversos actus, à quibus proveniunt diversi habitus.

Ad omnes assensus Theologicos deductos ex utraq; præmissa de fide, sufficit unus habitus: quia omnes sunt ejusdem speciei, cum habeant idem motivum^x, divinam scilicet autoritatem, licet propositiones materiales, in tiam causam quas tendunt sint diversæ.

* Ob hanc e-
fides divina

Ad assensus Theologicos deductos est una similitudine ex una de fide, & alia evidenti, tot plex qualiter dantur habitus, quot media evidentiæ das.

Virtus moralis est una simplex qualitas: quia habet unum tantum motivum. v. g. Temperantia mediocritatem in delectationibus: at in scientia totali sunt media multa specie diversa.

De unitate, & distinctione scientie partialis.

Scientia partialis, sive actualis, sive habitualis specificatur à medio, seu motivo: quia hoc est eius causa formalis. Sit ergo

1^a. Conclusio. Scientia partialis est una specie: quando ratio motiva est una: & est diversa: quando ratio motiva, saltem ex parte differt.

Ratio

Ratio assentiendi conclusioni non est solum veritas extrinseca principiorum, sed etiam veritas intrinseca conclusioni. Probatur: quia conclusio scientifica differt à propositione evidenti in attestante, quia hæc est evidens in alio, et extrinsecè; at conclusio scientifica est evidens in se, & intrinsecè, licet manifestetur per evidentiā principij.

Vnde colliges adæquatum motivum assentiendi conclusioni confari ex medio, et ex veritate intrinseca ipsius conclusionis.

* Est expli-
catione secunda
partis prima
conclusionis.

2^a. *Conclusio**. Sufficit quævis varietas in motivo adæquo, ut varietur ipse assensus conclusionis, sive hæc varietas sit tantum ex parte medijs, sive tantum ex parte varietatis conclusionis, sive ex utrāq;

Probatur. In cognitionibus apprehensivis quævis varietas in obiecto causat distinctum specie actum*: ergo idem efficier in judicativis. Quando cumq;, vel conclusio materialis, vel medium est diversum, ratio motivativa non est omnino eadē.

* Conceptus e-
num hominis,
et hominis
evidentia specie
distinguen-
tur.

Ad

Ad cap. 26.

Quæstio 1^a.

De scientia, & opinione.

Habitus intellectus speculativi, certi, et evidentes sunt tres. Primus dicitur intellectus, et est habitus primorum principiorum. Secundus vocatur sapientia, et est cognitio rerum per altissimas causas. Tertius est scientia. Habitus incerti, & inevidentes sunt suspicio, fides humana et opinio (mitto errorem). Suspicio est habitus inclinans ad assensum formidolosum, propter aliquam conjecturam. Fides humana est habitus, quo assentimur alicui propositioni, propter dicentis autoritatem. Opinio est habitus inclinans ad assensum formidolosum, vel ex terminis, vel ob rationem probabilem.

Suspicio non distinguitur essentia-
liter ab opinione, et fide: quia suspicio
est assensus propter aliquam conjectu-
ram, quæ aliquando, est dictum ali-
cuius, aliquando, est ratio probabi-
lis.

Vtrum

Brevissimus Conimbricensis
Vtrum fides humana distinguatur
essentialiter ab opinione?

Respondetur affirmativè: quia media haruna cognitionum sunt specie diversa. Ad fidem requiruntur duo. 1^m. est dictum alicuius. 2^m. vera-

* Vt aliquid citas dicentis*.

credatur, non
opus est, ut
priùs possi-
bile cognos-
catur, sed sat
est non cog-
noscatur im-
possibile.

Oppones. Motivum fidei humanæ est etiam ratio probabilis: ergo non distinguitur ab opinione. Antecedens patet: quia credimus, tum quia res, quæ dicuntur, judicantur probabiles, tum quia probabile mihi est dicentem esse varacem. Respondeatur, actum fidei humanæ à ratione probabili iuvari, tanquam à dispositione, non tam in illam, ut in motivum resolvi: nam fidei motivum, est tota autoritas dicentis.

Fides humana, & opinio conveniunt, tanquam in genere in cognitione incerta, & inevidenti, & differunt per differentias essentiales, motiva scilicet.

Scientia eum opinione confertur.

Scientia & opinio circa idem obiectum materiale versari queunt: quia eadem res cognosci potest per unum medium necessarium, & per aliud

aliud probabile. Non ita circa idem objectum formale: quia objectum formale scientiae semper est certum, et infallibile: opinionis vero mutabile, fallibile, & incertum. Vnde scientia semper est cognitio certa, et evidens: opinio vero semper est cognitio incerta, et inevidens.

De evidentiâ, & certitudine scientie.

Certitudo est triplex. 1^a. est objecti i.e. necessitas illius. 2^a. cognitionis *, & est infallibilitas * Quæciam dicitur formæ cognitionis, cui nequit subesse falsum. Hæc certitudo nascitur ex medio: malis. unde de re contingenti, potest esse cognitionis certa, si motivum est infallibile*, Vt patet in & de re necessaria cognitione incerta, si fide divina. motivum est fallibile. 3^a. est certitudo cognoscentis, seu ex parte subjecti, et est firma adhæsio intellectus, Quæ est duplex altera ad rem, ut veram: cum hac potest stare objectiva, altera for- falsitas. malis. illa est claritas rei obiectæ: hac cognitionis.

Certitudo oritur ex evidentiâ*: quia nunc datur certitudo, quando intellectus, absq; errandi periculo assequitur veritatem objecti, quod sine evidentiâ fieri nequit. Rogabis:

P

Virūno

Brevissimum Conimbricensis
Vtrum fides humana distinguiatur
essentialiter ab opinione?

Respondetur affirmativè: quia media harum cognitionum sunt species diversa. Ad fidem requiruntur duo. 1^m. est dictum alicuius. 2^m. vera

* Ut aliquid citas dicentis *.

credatur, non opus est, ut priùs possibile cognoscatur, sed sat est non cognoscatur impossibile.

Oppones. Motivum fidei humana est etiam ratio probabilis: ergo non distinguitur ab opinione. Antecedens patet: quia credimus, tum quia recte dicuntur, judicantur probabile, tum quia probabile mihi est dicentes esse varacem. Respondeatur, actu fidei humanae à ratione probabili ivari, tanquam à dispositione, non tamen in illam, ut in motivum resolvnam fidei motivum, est tota autoritas dicentis.

Fides humana, & opinio converunt, tanquam in genere in cognitione incerta, & inevidenti, & differunt per differentias essentiales, motus scilicet.

Scientia eum opinione confertur

Scientia & opinio circa idem obiectum materiale versari queunt quia eadem res cognosci potest per unum medium necessarium, & per aliud

aliud probabile. Non ita circa idem objectum formale: quia objectum formale scientiae semper est certum, et infallibile; opinionis vero mutabile, fallibile, & incertum. Vnde scientia semper est cognitio certa, et evidens: opinio vero semper est cognitio incerta, et inevidens.

*De evidentiâ, & certitudine
scientie.*

Certitudo est triplex. 1^a. est objecti i.e. necessitas illius. 2^a. cognitionis *, & est infallibilitas * *Quae estiam cognitionis, cui nequit subesse falsum. dicitur forma* Hæc certitudo nascitur ex medio: *malis.* unde de re contingenti, potest esse cognitionis certa, si motivum est infallibile*, *Vt patet in & de re necessaria cognitione incerta, si si de divina. motivum est fallibile.* 3^a. est certitudo cognoscentis, seu ex parte subjecti, et est firma adhesio intellectus, *ad rem, ut veram; cum hac potest stare falsitas.*

Certitudo oritur ex evidentiâ*: quia tunc datur certitudo, quando intellectus, absq; errandi periculo assequitur veritatem objecti, quod sine evidentiâ fieri nequit. Rogabis:

P

Virium

*Utrum evidentia sit de essentia
scientiae?*

Respondetur affirmativè. 1°. quia scientia distinguitur essentialiter à fide divina per evidentiam. 2°. quia scientia est perfecta rei cognitio, in qua intellectus per sé quiescit: ergo est essentialiter evidens: aliter intellectus non quiesceret. 3°. quia conditiones ex obiecto sumptæ sunt actibus essentiales: sed evidentia formalis sumitur ex obiectiva: ergo est essentialis.

*De inevidentia, & incertitudine
opinionis.*

Opinio, vel est immediata i.e. ex terminis probabilibus, vel medata i.e. actus discursivus propergat aliquam rationem probabilem:

Opinio à suo obiecto, quod est incertum, & inevidens sumit suam inevidentiam: quæ est illi essentialis. Triplex datur in opinione formido. Duplex ex parte actus, & illi interna, quarum una est positiva, & differentia essentialis opinionis, alia negativa à negatio certitudinis, quæ comitatur essentiam.

essentiam opinionis, à qua proinde,
nec divinitus separari queunt".

*Negatio im-

3^a. ex parte subjecti *. hæc consistit media in fun-
in quadam vacillatione intellectus. data in effen-
Cognitio intuitiva objecti continua, per nullā
gentis, ut contingentis, est necessaria, potentiam se-
& scientifica: si vero attingat connexi- parari potest.
onem. v. g. inter albedinem, & horni- * Et externa
nem, quin expressè attingat illius con- actui opinio-
tingentiam, tunc erit notitia experi- mis.
mental is evidens, & non erit opinio.

*Utrum scientia, et opinio essentia-
liter distinguantur?*

Respondetur affirmativè, si certi-
tudo, & formido sumantur, ut
conditiones intrinsecæ desump-
tæ ab objectis, in quo sensu sunt diffe-
rentiæ essentiales: si vero, ut propri-
tates illorum actum, accidentaliter
distingui, dicendum est.

Oppones Certitudine distinguit fidem
divinam ab opinione: ergo scientia
non distinguitur ab opinione per cer-
titudinem, sed per evidentiam. Re-
spondetur certitudinem scientiæ esse
diversam à certitudine fidei: quia hæc
non derivatur ab objecto materiali,
sed à motivo: at certitudo scientiæ

tam à materiali, quam à formali ob-
jecto derivatur. Quares:

*Vtrum formido extrinseca à parte
subjecti ab opinione naturaliter
separari queat?*

J. V Trum possit intellectus habere
actum opinativum circa unum
objectum, de quo, nullo modo dubi-
tet? Respondeatur affirmative. Proba-
tur 1°. quia experimur nos assentiri
quibusdam sententijs, absq; ulla formi-
dine intellectus. 2°. quia datur actus
fidei humanæ, quin intellectus dubi-
tet de objecto*: ergo dabitur opinio
sine ulla formidine à parte subjecti:
Consequentia patet: quia utrobiq; est
objectum fallibile, & incertum.

* Ita credi-
mus Ameri-
cam esse.

Oppones. Actus opinativus est in-
trinsecè, & essentialiter formidolosus;
ergo necessariè communicant formi-
dinem intellectui, in quo est: quia talis
est effectus formalis, qualis est forma.
Respondeatur, actum non cōmunicare
potentiae omnes suas conditioes, seu
denominationes, sed illas, quas noscitur
in objecto: cum vero in hoc casu ille
actus non noscat in objecto aliquam
dubitandi rationem, ut supponimus
licet

licet intrinsecè sit formidolosus, non
facit intellectum formidantem.

Oppones. Scientia, quia est certa,
& evidens, necessariò communicat
certitudinem intellectui: ergo opinio,
cum sit essentialiter incerta necessariò
communicabit incertitudinem intel-
lectui. Respondetur, diversam esse ra-
tionem: quia scientia, tam certitudi-
nem, quam evidentiam in obiecto cog-
noscit, et ideo illas necessariò commu-
nicat intellectui: at verò actus opina-
tivus, licet essentialiter sit incertus, non
semper noscit rationem dubitandi in
objecto. Vnde colliges ad actum sci-
entificum opus esse, ut attingat obiec-
tum necessarium, cognitum, ut neces-
sarium evidenter: ad actum verò opi-
nativum sat esse, quod non attingat
obiectum, ut necessarium est, licet,
nec expresse, nec tacite, affirmet ob-
jectum posse aliter se habere.

Certitudo ex parte intellectus potest
provenire, vel ex evidentiā obiecti,
vel ex affectione, & passione volunta-
tis, quando obiectum non est evi-
dens.

Quæstio 2^a.

Vtrum scientia, et opinio in eodem intellectu simul esse queant? Sit

1^a. Conclusio. Habitus scientiæ, & opinionis possunt esse simul in eodem intellectu. Probatur: quia, si non possent esse simul ex eo foret, quia ad actus repugnantes inclinant (quia tota repugnantia habituum ex actibus proveniret) sed hoc non obstat: quia eadem potentia, v. g. intellectus est principium actuum repugnantium: & quia posse scire, & posse opinari, que sunt determinationes sumptæ ab habitibus, non repugnat: cum idem intellectus sine habitu dicatur potens scire, & opinari.

2^a. Conclusio. Habitus scientiæ potest esse cum actu opinionis, et è contra. Probatur: quia actus scientiæ, & sic de alijs, non repugnat immediatè cum habitu, sed mediante alio habitu à se producto: sed habitus scientiæ non pugnat cum habitu opinionis: ergo nec actus scientiæ pugnabit.

Oppones. Habitus tantum pendet ab objecto, quantum à subjecto: sed medium scientificum destruit objectū habitus opinativi: ergo, destructo objecto.

jecto habitus, destruitur habitus. Respondeatur, actum scientiae, seu medium scientificum, non destruere obiectum opinionis secundum essentiam, sed illud impedire, ne prodeat in actu.

*Vtrum actus scientiae, & opinionis
de eodem obiecto*, simul possint
esse naturaliter in eodem
intellectu?*

* Complexo
scilicet: v.g.
Homo est res-
fibilis.

ADverte 1º. repugnantiam duarum cognitionum, sumi ex objecto: quia totum esse cognitionis, et omnis denominatio, quam cognitionis tribuit intellectui, ab objecto nascitur, licet non omnes conditiones, quas cognitione caput ab objecto, potentia communicet.

2º. repugnantiam conditionum ex parte objecti, vel esse Physicam, vel Logicam. Quae ex parte objecti habent repugnantiam Logicam, nec divinitus possunt esse simul.

Opinio est duplex. 1º. est intrinsecè incerta, non tamen dat hanc incertitudinem potentiae. 2º. est intrinsecè & extrinsecè incerta, & hanc incertitudinem communicat intellectui. O-

P. 4. pinio,

pinio, quæ reddit intellectum incertū est duplex. 1^a. est, quæ non proponit objectum, ut certum, licet non dicat formaliter, rem esse dubiam. 2^a. est quæ formaliter noscit rem, ut mutabilem : hæc propriè, non est opinio : sed si noscit rem necessariam, ut contingentem, vel ē contra, est cognitio erronea : si verò cognoscit rem contingentem, ut contingentem est scientia. His positis, sit

3^a. Conclusio. Actus opinionis, qui caret formidine extrinseca, potest esse simul cum actu scientiæ, circa idem objectum. Probatur : quia ideo non possent esse simil, quia tribuunt denominations repugnantes, scilicet actus scientiæ denominat intellectum certum : actus verò opinionis incertum : at quādo actus opinionis non dat intellectui incertitudinem, non sequitur hæc repugnantia, quia tunc in intellectu, est sola certitudo scientiæ, non verò incertitudo opinionis.

Oppones Actus scientiæ semper habet certitudinem, & opinionis incertitudinem: ergo semper in intellectu erunt certitudo, & incertitudo. Respondetur, hoc non esse inconveniens: quia tunc certitudo, & incertitudo sunt in diversis actibus : & contradic-

tio debet esse forma, & ejus negatio respectu ejusdem subjecti.

2^a. Conclusio. Actus opinionis, quo formaliter assentitur rem esse omnino incertam, non potest esse cum actu scientiae: quia per hunc judicat intellectus rem aliter se habere non posse: ergo implicat simul judicare rem alienum se habere posse. Sit

3^a. Conclusio. Actus opinionis, cui annexa est formido extrinseca non potest esse simul naturaliter cum actu scientiae: quia ille actus communicat incertitudinem in intellectu, quæ in intellectu cum certitudine simul esse nequit. Quare si obiectum sit

* Proxime
scilicet.

Vixit actus fidei adivina, & scien-
tia possint esse simul naturaliter
in eodem intellectu?

Respondetur negativè: quia evi-
denta obiecti scientifici, natura-
liter ita trahit intellectum ad af-
fensem scientificum, ut ei assensum fi-
dei inevidenter non permittat.

Oppones. Opinio carans formidine
extrinseca, potest esse naturaliter cum
scientia: ergo & fides, quæ, saltem in
certitudine cum scientia convenit. Neg.

consequentia: quia licet ex parte obiecti fides, et scientia magis cōveniantur ex parte subiecti magis differūt naturaliter: quia aliqua opinio potest carere formidine ex parte subiecti, & nullus actus fidei naturaliter potest carere invidētiā ex parte subiecti.

Oppones. Opinio semper est invidens: ergo si fides, quia semper est invidens non potest esse naturaliter cum scientia, nec opinio poterit. Respondetur, diversam esse rationem: quia cum motivum fiduci sit autoritas dicentis extrinseca obiecto, semper propōnitur, ut invidens: at probabilitas, quæ est ratio assentiendi opinonis, sicutem aliquando proponitur, ut evidens.

*Vtrum actus scientie, & opinionis
sabē divinitus possint esse simul?*

Questio procedit de opinione habente formidinem intrinsecam, et extrinsecam. Cui respondetur negative: quia implicatam ex parte obiecti, (cum eadem res non possit esse simul certa, et incerta,) quam ex parte subiecti: quia idem intellectus diceretur certus, & incensus.

Et licet non implicet ~~s~~andem rem cognosci, ut necessariam, quatenus habet causam necessariam, & ut contingentem, quatenus habet causam contingentem: actus tamen scientiae, et opinionis non tendunt in obiectum cum hac reduplicatione, sed absolute tribuunt subiecto certitudinem, & incertitudinem, quod implicat.

Oppones In anima Christi domini fuerunt simul duo actus contrarij, gaudium scribet, et tristitia: ergo, cum scientia, et opinio non magis repugnant, poterunt esse simul. Respondeatur, illos actus non fuisse contrarios, quia non erant de eodem obiecto formalis, sed materiali: nam tristitia erat de morte, ut est malum naturae, et laetitia, ut salutem hominum conferebat.

Oppones. Actus intellectus sunt contrarij, licet habeant diversas rationes formales: ergo actus voluntatis habentes diversas rationes formales erunt contrarij. Respondetur, diversam esse rationem: quia veritas consistit in indivisiibili, ac proinde, si negetur, destruitur totaliter: at res potest esse boni pluribus modis, & destrui unus, non destruetis alijs.

Idem intellectus positus in diversis locis

* *Falsasup-* locis * potest divinitus scire in uno, et nescire in alio: quia ex hoc non sequitur contradictio, haec enim cernitur, quando negatur forma de eodem subiecto, in eodem tempore, et loco, &c.

* *Similisup-* Quaeres: Vtrum idem homo positus per divinam potentiam in diversis locis*, per eandem possit in uno loco scire, et in alio opinari circa idem obiectum? Respondeatur negativè: quia tota repugnantia inter hos actus ex eo oritur, quod intellectus per scientiam tendat in obiectum sine formidine, per opinionem verò maximè; id verò æquè impossibile est in uno, atq; in pluribus locis: quia virtus intellectiva, tam in uno, quam in diversis, est eadem: Tendentia verò illa, tam in intellectu, quam in obiecto ponit contradictiones conditionis certitudinis, & incertitudinis.

Vtrum actus fidei divinae, & sci-entia divinitus final esse queant?

Respondeatur affirmative: quia nec repugnat ex parte subiecti, nec ex parte obiecti, ut patet: quia fides non supponit essentialiter subiectum invidens, sed tantum Phisicè: & quia cre-

credibilitas, et scibilitas possunt esse simul ex parte objecti : ergo actus in illas tendentes possunt esse simul ex parte intellectus. Antecedens patet : quia hæc propositio [Deus est,] si à Deo reveletur, habet credibilitatem, & deinde habet evidentiam naturalem ; ergo &c.

Oppones. Fides supponit subiectum imperfectum : ergo cum inevidentia. Respondeatur, fidem non perficere quidem subiectum, quo ad evidentiam, non tamen supponere Logice inevidentiam in subiecto.

Ex eo, quod aliquis habeat actum fidei, et scientiæ, non sequitur videre, et non videre idem objectum : sed videre ex vi unius actus, et credere ex vi alterius, quod non repugnat magis, quam objectum esse per se evidens, et credibile propter autoritatem alterius.

Quando sancti, vel scriptura videntur significare, fidem non posse esse simul cum scientia, loquuntur de lege ordinaria, et non de potentia absoleta.

Vtrum

Vtrum medium scientificum & opinativum * ad actum scientiae concurrant?

* Subalio tenuo. Vtrum idem actus possit esse simul scientia, & opinio.

1^a. SEntentia tenet medium opinativum non concurrere ad substantiam actus, sed illum denominare. Est falsa: quia actus scientiae non est capax alterius modi, nisi certitudinis, & evidentiæ, vel intentionis, & nullum horum potest accipere à media opinativo.

2^a. sententia ait medium scientificum, et opinativum producere simul actum scientiae, quo ad substantiam, qui actus eminenter sit opinio, & scientia. Est falsa: quia medium opinativum nihil potest communicare scientiæ, praeter incertitudinem, & inevidentiam, quæ implicat esse in scientia. Tamen medium de fide, quia est certissimum convenit cum scientiæ in certitudine, et illam potest actum scientiae communicare.

3^a. tenet medium opinativum concurrere effectivè ad actum scientiae, sed nihil illi communicare. 1^a. pars patet experientia: quia intellectus, quando habet rationes probabiles, facilitatur ad assensum conclusionis scientifi-

cæ. 2°. quia medium opinativum non potest dare, nisi certitudinem, cuis non est capax scientia.

Probabilior tamen est quarta opinio, assertens concurrere solum dispositivè, adiuvando intellectum extrinsecè: quia probabile est cognitionem intellectus, non concurrere effectivè ad aliam cognitionem, nisi concurrat formaliter, quo caret medium opinativum, respe-
tu conclusionis, seu actus scientifici, qui non est propter medium proba-
bile.

In librum 2^m.

‘Posteriorum.

Agit Philosoph. in hoc libro de medio demonstrationis, quod est subiectum huius operis.

Quæstio

Quæstio I^a.

Quod sit præcipuum demonstratiōnis medium?

1^a. **C**onclusio. Medium demonstratiōnis semper debet esse aliqua causa rei, quæ demonstratur; quia demonstratio à priori semper procedit per causam.

Quævis definitio, sive subiecti, sive passionis, est medium sufficiens ad demonstrandum; quia quæcumq; ex his definitionibus, est causa passionis, licet non sit adæquata.

2^a. **C**onclusio. Medium adæquatum præcipuum conflatur ex definitione subiecti, & passionis, cum utraq; definitio simul sit causa adæquata cōexionis inter prædicatum, & subiectum.

Medium simplex est, quod continet unam tantum causam; Medium complexum, quod plures. Ex medijs simplicibus, præstantior est definitio subiecti, quam passionis: quia illud est præcipuum medium, quod est causa cōexionis ex parte utriusq; exireans: sed ita habet definitio subiecti: ergo. Probatur Mi. quia definitio subiecti est causa subiecti, & passionis: ergo. non.

non solum est causa, ut passio connectatur cum subiecto, sed etiam, ut passioni subiectum adiungatur.

Definitio vero passionis cum sit causa solius passionis, est tantum causa, ut passio connectatur cum subiecto.

Quando Philosoph. ait, esse demonstrandum per definitionem passionis, loquitur de medio sufficienti, & inadequato, minusq; principali.

In libros *Topicorum.*

Subiectum horum 7. librorum est syllogismus Topicus, seu probabilis. In cap. 10. definit Philosoph. syllogismum, & dividit in demonstrativum, probabilem, Sophisticum, & Pseudograpnum.

Syllogismus demonstrativus est qui constat veris, primis, &c. Probabilis est, qui constat ex propositionibus probatis.

babilibus. Sophisticus est, qui constat ex propositionibus, quæ apparent probabiles, sed non sunt. Pseudographus est, qui constat ex propositionibus, quæ apparent necessariae, sed non sunt.

Questio 1^a.

Vixum hac divisio sit adaequata?

Respōdetur affirmativē. Pro probatione adverte hīc dividisyllogismum ratione materiae: in lib.

verò Priorum, ratione formæ, distri-

buit Philosoph. in tres figurās.

Materia syllogismi secundūm se speciata est tantūm duplex, necessaria scilicet, et cōtingens*, prout verò stat sub nostra cognitione, est quadruplex. 1^a. est necessaria secundūm se, et appetit necessaria. 2^a. est appetēti necessaria, non tamen realiter. 3^a. est probabilis secundūm se, & quo ad nos. 4ª quamvis non sit, appetit tamen probabilis.

Materia autem propositionis, cum sumatur secundūm se, est tantūm triplex, necessaria scilicet, contingens, & impossibilis.

Syllogismus sophisticus, licet pec-

* Imp. Bibilis
enim syllogis-
mo probatio-
non inservit.

cet in forma, continetur in hac divisione, gratia explicationis.

Syllogismus constans ex duabus propositionibus de fide divina, ad demonstrativum propter certitudinem, revocatur: constans vero ex duabus de fide humana, ad probabilem reducitur.

Syllogismus constans necessarijs cognitis, ut probabilibus, est Topicus.

Syllogismus constans ex probabilibus cognitis ut necessarijs, est Pseudographus: quia errat intellectus, dando illis, quod non habent.

Syllogismus constans ex præmissis inæqualibus, semper spectat ad syllogismum, cuius est præmissa minùs nobilis, juxta effarum. Effectus sequitur deteriorem partem sua causa | quod hic dominatur.

Quæres: Vtrum syllogismus constans una de fide divina, et altera probabili, ad Dialecticum revocetur? Nam probabilis cognitionis, cum possit esse falsa, sequitur cognitionem supernaturalem concurrere ad cognitionem falsam. Respondeatur tamen, illam conclusionem, & totum syllogismum esse probabilem: quia nullum est inconveniens præmissam de fide concurrere ad.

Brevissimum Conimbricensis

ad assensum conclusionis probabilem. Quando enim dicitur notitiam supernaturalem non posse inclinare ad falsum, intelligitur, dum est circa proprium obiectum: potest tamen ab intellectu applicari ad assensum probabilem.

Oppones; Præmissam de fide, cum sit supernaturalis, elevaturam præmissam probabilem: ergo &c. Neg. antecedens: quia illa cognitio non habet virtutem ad aliam elevandam.

*Quæstio 2^a.**De prædicatis Dialecticis.*

Prædicata dialectica sunt quatuor: genus scilicet, proprium, accidens, definitio: species enim, & differentia respectu inferiorum, eodem modo tractantur, ac genus, ad quod prinde revocantur. Cætera deniq; ad aliquod ex dictis.

Propositio probabilis est, qua videtur omnibus, vel plurimis, vel sapiencibus, et his, vel omnibus, vel plurimis, vel maximè famigeratis, & non inopinabilis.

Propositio, seu quæstio dialectica distinguitur à problemate solum in eo, quod illa una interrogacione, hoc

verò

verò duabus proferatur. Vnde tot problemata, quo dialectica prædicata, existunt.

Problematis definitio.

Problema est speculatio intendens ad electionem, & fugam: veritatem, et cognitionem: aut per se, aut adminiculans ad aliquid aliud talium: de quo neutro modo opinatur, aut contrarie, pleriq; sapientibus, aut sapientes plerisq;, aut utriq; ijdem ijsdem.

Adverte Philosoph. c. 4. afferuisse, complexum, v. g. *homo albus* definiri.

In lib. Elenchorum.

Hvjs libri subjectum, est Hyllogismus sophisticus.

De sophistarum fallacijs.

LOci è quibus argumenta captiosa, ad redarguendū depromuntur, sunt tredecim. Sex in verbis, seu dictione, videlicet, captio æquivationis, amphiboliæ, compositionis, et divisionis lib. 8. inst. à (.i. sensus compositi, et divisi) accentus, et figuræ dictionis.

Septem

* *Vide Fons.*

Septem in rebus, seu extra dictio[n]em
(ut ajunt) scilicet fallacia accidentis:
cias, quod simpliciter dicitur, et secun-
dum quid: Ignorationis Elenchi: Cō-
sequentis: Petitionis principij: Non
causæ, ut causæ: Et plurium interro-
gationum, ut unius.

Vera captionum solutio est vitij ex-
plicatio. Itaq; sophismata, quæ in ma-
teria peccant, negatione earum sum-
ptionum, quæ probabiles videntur, nec
sunt, solvenda erunt.

Quæ equivocatione, ambiguitate,
compositione, divisione, aut accentu
ducta fuerint, distinctione enodabun-
tur.

Quæ formæ vitio laborant (talia
sunt, quæ ex figura dictio[n]is ex ante-
cedente, ex consequente, aut ex non
causa, ut causa, appellantur) admissis
sumptionibus, & negata consequentia
diluentur.

Facilius ratiōne solutio est, sophista responde
Syllogismū infallacia Elenchi claudicare.

F I N I S.

e,
m
s:
n-
5-
on
D-
X-
A-
D-
cc
c,
u
-
a
-
n
s
a

De entibus realibus.

Completa, & perfecta entia rationem generis, vel speciei recipere valent. Illi etiam sex modi constituentes sex ultima praedicamenta. Entitas modi (nisi aliquid obstat) cum maiorem habeat entitatem ente rationis. v. g. existentia, vel subsistentia ad humanas. Partes Physicæ, Materia ad caelestem, & sublunarem : forma ad varias formas ; licet enim sint partes respectu totius, sunt totum respectu inferiorum : de quibus etiam species completere praedicantur, quamvis comparatione totius entia sint incompleta. Partes quasi Physicæ, ut indivisible ad punctum, mutatum esse, & instantia : instans, & mutatum esse ad corporalia, & spiritualia. Partes integrantes minime : quia pars eo modo sumpta est compositum per accidens : & quia genus semper contrahitur ad speciem per se : pars autem, quovis modo sumatur ratione totius.

Summa

Summa capitinis
de specie.

TRes habet partes hoc caput. prae:
de triplici acceptione speciei,
pro pulchritudine, pro eo quod
generi subiicitur, & de quo genus in
questione quid est, praedicatur, quae
est unica, & non duplex definitio,
pro eo, quod praedicatur de pluribus
numero differentibus in questione
quid est. Secunda de genere summo,
specie infima, & intermedijs. Tertia
agit de individuo.

Quæstio 3^a.

*Utrum Porphyrius de specie
recte censuerit?*

OPræmata est descriptio speciei
subiicibilis, si intelligatur parti-
cula proxime /ne tota definitio
individui competat descriptiva : quæ
essentialis ita : species est particulare
proxime respiciens genus, vel aptum
esse sub genere. Non omnia, quæ po-
nuntur in definitione debet esse nota-
ra definito, nisi illi sint intrinseca, cu-
jusmodi non est unum relatum alteri:
quia

40
Brevissimum Conimbricensis

quia solum ponitur, ut terminus extrinsecus. Quando per Christ. in qualibet definitione licet loco alicujus partis adhibere ejus definitionem, id est in partibus interinsecis, non extrinsecis. Species subiectibilis res communis esse debet, non tamen formaliter, & intrinsecè universalis.

2^a. Definitio speciei praedicabilis est descriptiva: erit tamen essentialis, si per aptitudinem, vel relationem essendi fiat. Relatio praedicabilitatis in specie non oritur à relatione subiectibilitatis ad genus: immo subiectio specifica supponit in fundamento aptitudinem ad univ ersalitatem.

• Tripliciter potest sumi tam genus, quam species. 1°: quo ad nudam effectum. 2°: quo ad contractionem 3°: quo ad aptitudinem, vel relationem. 2°: modò æquè bene conservatur genus in una specie, ac species in uno individuo; cum tota essentia superioris in inferiori includatur. 2°: eti species in uno individuo, genustamen in una specie conservari nequit: quia omnes differentiae individuorum sunt æquales in essentiali perfectione, specierum vero inæquales: ergo &c. 3°: nec genus perfectè in una specie, nec species in uno.

Logica Compendium.

41

uno individuo: cum aptitudo, & relatio per intellectum convenient: actus vero adæquatus sit esse in omnibus inferioribus. Hinc solverur argumentum asserens speciem de uno tantum praedicari, contra definitionem.

Quæstio 2^a.

*Vixit species fit primum generis
correlativum.*

Genus non solum refertur ad speciem, sed etiam ad individuum, Porphy. definiente genus per ordinem ad specie differentia, quæ non modo sunt species, sed earum individua; & quia fundamentum relationis generis est aptitudo, ut communiceatur suis inferioribus in quid incompletæ: sed natura genericæ hoc pacto communicatur individuo æquè. ac speciei: Ergo eadem relatio generis terminatur 1°. ad speciem, 2°. ad individuum.

Species est immediatum generis correlativum, sed non adæquatum, ut liquet. 1^a. pars probatur ex Porphy. asserente se necessariò definiisse genus per speciem: relativum autem non definiatur necessariò nisi per suum

ter-

Brevissimum Conimbricense

terminum intermediatum: Et quia si ad aliud prius referretur, esset quia ab illo prius participaretur; quod est absurdum.

Lovan. dicentibus speciem esse 1^m. & adæquatum generis correlativum, ad individuum vero referri genus relatione specie diversa, quia Porphy de illo nullam mentionem fecit. Respondeatur, in definitione relativi omnino requiri correlativum immediatum, adæquatum vero conducere ad perfectiorem cognitionem, sed nos omnino requiri.

Alijs constituentibus subiectibile in quid, incompletè in communi, in quod, 1°. incurrat genus, secundariò in speciem, & individuum. Respondeatur, illud commune esse analogum, & ideo non esse prius specie, & individuo: Nec obest quod a junt, prædicant proxime, & remotè non efficere analogiam; quia animal prædicatur univocè de homine; & Platone; prædicatum namque potest esse univocum, subiectibile analogum.

Individuum refertur ad genus per relationem distinctam ab ea, quam habet species, & ab illa, qua ipsum ad speciem terminatur. 1^a. pars probatur:

quis

Logica Compendium.

43.

quia individua ejusdem speciei omnia
habent easdem essentiales conditiones:
sed ita non habent relationes speciei,
& individui ad genus: cum relatio in-
dividui per se, & essentialiter supponat
relationem speciei prius tendentem ad
genus: species vera nihil supponat:
ergo differunt specie.

Secunda probatur: quia relationes
multiplicantur per fundamenta proxi-
ma: sed hæc in individuo sunt omni-
modo diversa respectu generis, & speciei,
cum uni complete, alteri incomplete
subiiciatur: ergo &c.

Sententiae dicentes individuum re-
ferri ad genus per eandem relationem,
qua species. quia facit eandem ratio-
nem fundandi, participationem scili-
cer incompletam: ex 1^a. probatione
occurrendum. Volenti individuum
per eandem relationem, qua refertur
ad speciem referri ad genus, ad speciem
quidem per se, ad genus vero extensi-
one, seu per accidens (cum species,
quæ nullum habeat genus inveniri
queat) quia mutua relativa eodem
modo se respiciunt. Negandum per
accidens esse hanc extensionem indi-
vidui ad genus; licet enim accidere
possit, ut aliqua individua non subiici-
antur

Brevissimum Comimbricensis

antur generi: cum tamen subjiciuntur, per se habent diversum modum illius participandi à modo participandi spe- ciem. Ratio de mutuo correlativo, si intelligatur de remoto, falsa, si de proximo, vera est.

*Quæstio 3^a.**De natura, & partitionibus
individui.*

INdividuum tribus modis accipitur.
1°. significat formaliter aptitudi- nem, vel relationem comparatione rei communis (quæ si sit species, de finitur individuum, Particulare specie si genus, Particulare generis) denotan- do rem singularem. 2°. dicit formaliter negationem divisionis in plura: sic definitur a Thom. [quod est indi- sum in se, & divisionem à quovis alio ulti- ma divisione] à Logicis : [id, cuius om- nes simul proprietates (non intelligi proprietates in rigore, cum probabili us sit nullas individuum habere) alicui convenire nequeunt] & sunt

Forma, Figura, Locus, Stirps, Ni- men, Patria, Tempus.

3°. Dicit individuum de formalia p-
titudinem, vel relationem ad p-
candus

Logica Compendium.

43
eandum de uno tantum, connotando rem singularem; definitur [individuum est, quod de uno solo predicitur] est genus ad quatuor species, individuum in quid, completere in quale, essentia- liter: in quale necessariò: & in quale, contingenter, 1°. & 2°. sunt secundæ intentiones, cum egeant operatione intellectus, ut distinguitur à subiectilibus suis. 3°. & 4°. minime: ni contingat praedicatum solum virtualiter distingui, quod est per accidens: ut ostendetur de personalitate in frequentibus.

Cum Arist. prohibet definiti individualium, est invidiū materialiter, non formaliter sumptum, quo pacto est res communis. Cum docet de nullo praedicari, intelligendum est essentia- liter; non vero identice, seu acci- dentaliter.

Oppones; Individuum de pluribus praedicari, ut eadem actio 1°. & 2°. cau- sa. Respondetur; praedicari non sub- stantivè, sed adjectivè, quæ praedicatio non obest. Cum dividitur una portio aquæ. v. g. in duas, manent duo indi- vidua corporalia, licet nomen ratione prioris minime participantia.

Oppones; Si praedicetur hæc hu- manitas,

Brevissimum. Cambriensis

umanitas, vel personalitas de Socrate, nominibus concretis unam tantum partem formaliter significantibus, cōcernendo aliam: erit prædicatio in quid, incompletè de uno: ergo addenda fuit 5^a. species individuo. Neg. ul. lam ex his prædicationibus esse incompletam: 1^{am}. quia hic homo probabilitè dicit totam naturam cōmūnem, & personalitatem de formalī, vel hanc saltem cōnotando; 2^{am}. quia si suppositum sumatur, ut æquè dicit modum & naturam, idēa valet, ut Socrates: sī, ut dicit formaliter modum concernendo naturam, vel prædicatio sit de natura, & pertinet ad 3^{am}. vel de Socrate, & spectat ad 3^{am} membrum: quia et si modus ille non pertinet ad essentiam naturæ, rationem tamen Socratis ingreditur.

Summa capitinis de differentia.

DVAS habet partes hoc cap. 1° quinque differentiæ divisiones: 1^a. in communem propriam, & maximè propriam. 2^a. in eam, quæ facit differre per se, & quæ per accidens. 3^a. in separabiles, & inseparabiles.

les. 4^a. in differentiam per se, & per
accidens. 5^a. in divisivam generis, &
constitutivam speciei. 3^a. pars totidem
conferunt definitiones. 1^a. differentia est,
qua species suum genus excedit. 2^a.
qua^e prædicatur de pluribus specie dif-
ferentibus in questione quale est, es-
sentialiter. 3^a. qua^e dividit ea, qua^e sub
eodem genere collocantur. 4^a. diffe-
rentia est id, quo differunt singula.
5^a. qua^e distinguitur una species ab al-
lia, ita ut sit illius pars essentialis.

Questio 1^a.

*Vtrum differentia in communi
probè definita, ac divisa sit?*

Differentia in communi definitur
forma, qua aliquid à se in-alio,
atq; alio tempore, aut ab alia re
differt. Intellige formam adjunctam
slicui naturæ, in qua convenienter di-
stinguenda genericè, vel specificè, vel
numerice: in hoc enim distinguitur
differentia à diversis: hæc namq; in
nullo gradu communi convenienter
differt id est, causaliter. Nec forma
recurrat cum definito: quia genus est
forma inferiorum, non tamen diffe-
rentia.

tearia. Vocabulum *differentia* ex vi nominis significat i^o. relationem rei differentis : sumitur etiam pro differentia materiali, in qua talis relatio fundatur. *Differentia in concreto idē est*, ac faciens differre; quae formaliter dicit relationem causantis differre, & connotat formam causantem differentiam. Huius relationis fundamentum, et extrellum est *differentia materialis*: v. g. *Rationale*, quod causat relationem differentiae, qua dicitur homo differens à bruto. Relationis facti differentis extrellum est homo, quod ultimò factus denominatur *differens*: fundamentum remorum relationis differentiae cuius gratia factus denominatur.

Eis, qui relationem facientis colloabantur relatione differentiae: Respondetur: illis tantum probari inter hominem, & relationem differentiz mediare respectum formæ ad subiectum. Illis, qui relationem differentie extrellum relationis facti dicebant: Responderetur: non fieri relationem, sed totus homo differens sit. Eis, qui faciebant relationem differentiae causam, fundamentum, & extrellum facientis, & dicunt hominem esse fundamentum

damentum relationis facti, cum falso procedant, negatur assumptum. Idem in eodem tempore in rigore potest à se differre: verum, simpliciter loquendo, non dicuntur differentia, nisi ea, quorum unum repergit aliter. Socrates senex, & puer, si non in existendo, saltet in referendo simul est.

1°. Divisio differentiae exacta est, sed analogica, si materialiter sumatur differentia; * si pro relatione, univoca, * *Hac di-
ut diximus de relatione universalis; sio, iuxta
ut enīm hæc fundatur in identitate, Porphy men-
ita illa in divisione naturæ. Omnia tamen est rela-
membra participant rationem diffe-
rentiae in communi, cum Porphy di-
tis.
cat nomen differentiae absolute proba-
tum pro ulla usurpari, solumq; dicatur
differentia per se, aut per accidens ra-
tionē subjecti. Relationes facientis
omnes sunt rationis cum exerceantur
inter differentiam materiale, & rela-
tionem differentiae, quæ re non diffe-
runt. In 1° membro sunt omnes for-
mæ accidentiaræ, separabiles: in 2°.
inseparabiles: in 3°. essentiales. Re-
latio differentiae realis est genus ad re-
lationes differentiae communis, pro-
priae, et maximè propriæ, si reales sint;
relatio rationis ad easdem rationis.*

D

Ut

Vt divisio sit bona ita componenda, ne unum membrum intermediet, & nulli opponatur. Differentiarum quædam sunt maxime propriæ, quædam non.

Cum dicitur eandem esse differentiam communem, propriam &c. Respondetur; respectu diversorum, non ejusdem. Probabilis est sententia negans illa tria membra formaliter esse distincta non solum respectu diversorum, sed ejusdem: quia eadem omnino formâ differt subjectum album à nigro, qua albedo à nigredine: ergo eadem relatione referuntur, cum relationes per fundamenta distinguantur. Probabiliter affirmans: quia relationes distinguuntur per fundamenta remota, sed prout stant sub proximis, quæ hic sunt distincta, cum ratio maxime propriæ fundetur in divisione essentiali, aliæ in accidentalis separabili, vel inseparabili. Hinc solves contraria.

Quæstio 2^a.

Virum differentia maxime propria rectè definitur, ac dividatur?

EX quinque definitionibus differentiæ maxime propriæ in summa

cap. propotis, 2^om. ut loci propriam explanamus. Quod sit nequam, probatur: quia illud prædicatur in quale, quod adiacet ei de quo prædicatur: sed differentia non adiacet speciei, nec individu*s*, cum illam, & illa componat: ergo non dicuntur in quale, nisi de genere, cuius respectu universalis esse nequit, cum sit superius, vel æquè latè pateat.

Respondeatur: ut differentia censemur forma speciei, et de illa in quale est, dicatur, sat est quod generi adiaceat: nam pars eo modo est in toto, quo illud componit: sed differentia componit speciem adiacendo generi: ergo per modum formæ est in specie.

Oppon. Arist. asserentem differentiam prædicari in quid: Respondeatur id esse ratione generis in definitione, quod etiam in descriptione accidentibus contingit

Vt definitio differentijs tam genericis (de quibus Porphy. solum, vel hanc apud veteres definitionem inventiendo, vel quia genericæ tunc erant in usu, mentionem fecit) quam specificis competat, particula | species differentiis | explodenda est.

Nec valet opinio dicens species in-

Brevissimum Conimbricensis

* Contraria
opinio est
Thom. Scot.
& aliorum.

simas non constitui per simplices differencias, sed per complicationes communia: ut homo per mortale, & rationale; * quia species infima habet certam essentiam ab alijs distinctam: sed haec non potest provenire, nisi à differentia simplici: quia generica non efficit essentiam aliquam a genere distinctam; ergo &c.

Differentia in Physic. & Metaphy. à recentioribus dissecatur (illa est materia & forma comparatione compositi, seu entis naturalis: haec est differentia divisiva generis, & constitutiva speciei) et modo quia materialium, & formatum respectu compotiti natura-
lis, cum univocè in quale, et essentia-
liter prædicentur, ad 3^m. spectant præ-
dicabile: licet multa, quæ à Porphy.
de differentijs dicta sunt, eis non com-
petant; inde colligimus angustè ab
illo tractatas, cum ex Metaphy. infi-
mas prætermisereris. Materia & For-
ma simul adæquate contrahunt sub-
stantiam, singulæ inadæquate: in quo
distinguitur à corpore, quod proxi-
mè, et adæquatè genus ad unam speci-
em determinat. Materialium, et For-
matum prædicantur directè, cum sint
partes essentiales, ad genus causæ for-
malis

malis pertinentes. Quod dictum est de Materiato, et Formato intelligendum est de partibus quasi physicis: ut punctatum respectu lineæ, lineatum, superficii.

Summa capituli de Proprio.

Proponit quatuor Proprij significaciones. Proprium 1º modo est, quod continent alicui speciei, sed non omni. 2º id, quod omni inest, sed non soli. 3º omni, soli, non ramen semper. 4º omni, soli, & semper; & hoc est vere proprium: quia recurrent, inquit, cum specie.

Quæstio 1^a.

Verum Porphy. divisiones, ac definitiones recte habeant?

Proprium ex vi nominis significat id, quod est alicui peculiare, et de formaliter dicit relationem convenientiam alicui cum negatione convenientiam respectu alterius, denotando rem propriam. Hinc patet proprium secundo modo esse proprium secundū

D 3 quid,

* Similis est
Aristotelica
3. Top. c. 1.
C. I. c. 4.

quid, et solum sub diviso late cōsiderari.
Pater etiam divisionem Porphy. licet
optumam, et adæquatam, esse analo-
gicam, cum solum proprium quartò
modo sit verè proprium. Nec primum
membrum dividendum est in semper,
& non semper, quia quod convenit
semper, non tamen soli efficit propri-
um secundo modo. Gustus, & Factus
sunt quarto modo respectu omnium
animalium: reliqui 3 sensus progres-
sivorum perfectorum. Et licet corrum-
patur simul potētia cum organo (quod
multi negant dicentes solum impede-
re, ne prodeat in actum), sunt veræ
proprietas, & quo ad convenientiam
affirmari queant; ut cæteræ formaæ
necessariae verè prædicantur de natu-
ra non existente, quin illi conjunctæ
sint, ita de existente, cui per accidens
non conjunguntur: pereunt enim, non
per se, sed ratione organi, in quo resi-
debant.

Solum proprium quartò modo spe-
cificum definivit Porphy. ut ad gene-
cum pateret ascensus. Particula [sem-
per] licet ex primo. A instituto idem
sit, ac in omni tempore existentia
(quia in semper conveniendo perfe-
cit accidens proprio, et solum per soli,

vel non soli convenire differre dixit)
tamen consequutivè idem est, ac nec es-
sariò : quia omne propriū quarto mo-
do pertinet ad quartum prædicabile :
sed hoc convenit necessariò ; ergo.
Et quia, quod convenit omni, soli, ac
semper ex principijs essentiæ dimanat.
Essè figuratum est proprium quarto
modo corporis quantitativi : licet e-
nim hæc, * vel illa species figuræ sit
contingens, aliqua tamen necessariò
competit. Quatuor primæ qualitates
in summo, & naturaliter debitæ sunt
etiam quarto modo propria elemen-
torum : citra summum, & non natura-
liter, et brevi transcuntes competunt
mixtis Individua ejusdem speciei non
habent diversas proprietates positivas
(negativas tamen non repudiat) quia
sunt æqualis perfectionis essentialis :
proprietas vero à natura ad essentiæ
distinctionem exquiratur. Nec summa
genera reales passiones (quia differen-
tia carent, ex qua cum natura resultat
proprietas) quæ sunt qualitates, licet
habeant negativas, vel relationes, ut
fortasse habet genus quantitatis, &
qualitatis.

Proprium ut quartum prædicabile
definitur : id quod prædicatur de plu-

* Simile ex-
emplum in
materia 1.
reflectu for-
marum : in
individuo re-
spectu sua
proprietatis.

ribus in quæstione quale est, acciden-
taliter, & necessariò ; (necessitate scili-
cet Logicā (Physica enim non suffi-
cit) quia proprium ex principijs es-
sentiae manat, vel illam comitatur;
& juxta Porphy. primo convenit spe-
ciei, quam individui: accidens è con-
trap & quia non potest negari de sub-
iecto sine illius cōsequente eversione:
accidens è contra. Nec esse proprium,
& commune respectu diversorum re-
pugnat : proprium enim dicitur re-
spectu naturæ genericæ, vel specificæ
universale respectu inferiorum : de
quibus non dicitur per accidens, eo
quod prædicetur ratione generis, vel
speciei ; quia, juxta Albert; proprium
respicit naturam, prout est in indivi-
duis : et quia non est idem dici ratio-
ne alterius, ac per accidens, alioqui
vivens non esset genus hominis, quia
ratione animalis de illo affirmatur.
Proprium in genericum, & specificum
(ut est accidens) dividitur. Proprium
generale aliquando est species infima,
species vero infinita genus. Idem de
accidente dicendum.

Summa

Summa capituli
de accidente.

Proposic. 3. accidentis definitio-
nes, unam divisionem Prima ac-
cidens est id, quod adest, ex abesse
sine subiecti corruptione. Secunda id,
quod eidem inest, et non inesse po-
test. Tertia id, quod nec est genus,
nec species, nec differentia, nec pro-
prium, semper autem inest subiecto.
Divisio accidentis est, in separabile
Iur rubor ex verecundia. contrarius
& in inseparabile Iur candor cygni.

Quæstio 1^a.

Repetitio sit explanatus accidentis.
à Porphyrio.

Prima & secunda definitio est be-
na, si ita intelligatur: Accidens
est id. 1. universale, quod adest,
& abesse: seu adesse, et abesse potest,
sine subiecti corruptione. 2. contin-
genter. Verbum adest, et abest non
significant inherentiam propriè dictā,
sed identitatem contingenter cum
inferioribus. Nominis subiecti intelli-
ge particularē. Expeditor est defini-

D. g. tio

tio Dialetticorum: Accidens est id, quod prædicatur de pluribus, accidentiter, et contingenter. Particula habesse intelligitur de intellectuali separatione negativa. Definitio Porphy. non cedit in albedinem, v.g. abstractam: licet enim sit in subiecto cum illo non identificatur.

Oppones. Quale respectu hominis (ratione albi, et risibilis) est simul proprium, & accidens: ergo contra tertiam definitionem Porphy. Negat. antecedens: quanvis enim esse proprium, et accidens respectu diversorum non repugnet: respectu ejusdem maxime: quia accidens potest simpliciter non convenire: proprium vero est contra: et quia prædicatio contingens infert negationem necessariæ. Dicimus ergo esse proprium respectu hominis, non vero accidens.

Accidentia realia, et intrinseca sui, et subiectorum, ut illis convenienter indigent existentia: cu:n fundamentum convenienti horum accidentium sit actualis inherentia, quæ ante existentiam nequit dari: ergo nec convenientia. Extrinseca propriam tantum reale n, subiectorum exigunt objectivam, ut cognitio Mathematici de Elegyli futura

futura. Entia rationis purè * contin- * Quia rela-
gentia subiectorum realem, & vel ali- tio univer-
quo modo objectivam, sui objectivam lis de se con-
tantum : cum subiecto in actuali exi- tingens, post
stentia sibi proportionata conducant. abstractionē,
Puræ negationes nec suam, nec sub- necessariō
jectorum: ea tenus enim sunt in rebus, competit
quatenus formæ negatæ in iijdem re- natura,
periuntur. Privationes reales propriæ § Quia re-
dictæ, & contingentes subiectorum latio particu-
reali, sui negativam : quia privatio laris cōvenit
est negatio in subiecto apto : non po- per solam u-
test verò esse aptum ad formam ante nūversalis ab-
existentiam. fratellum.

Oppones. Mortuum esse est realis
vitæ privatio sed tantum abest, ut ex-
istentiam sui, vel subiecti desideret, ut
uitramq; subvertat: ergo contra con-
clusiōnem Respondetur, nomen Mor-
tuum. I. posse sumi vel ut participium
præteriti, significans separationem vi-
tae in præterito factam, vel ut nomen,
quod significat vita privatum, vel es-
sentiali, quæ est anima, vel acciden-
tali, quæ sunt ejus operationes. Si
primo modo, verè nunc affirmatur de
Socrate. v. g. vel ejus corpore, si se-
cundo falso: quia Socrates compóni-
tur ex corpore, & anima: ergo nequit
esse subiectum carentem ejusdem ani-

mæ.

mæ. Per Synedochen tamen de corpore affirmatur.

Accidens reale, et internum respectu subjectorum, in quibus non est, scilicet universale esse nequit: quia Arist. ait universale esse unum praeter multa, in quibus tamen inest: et esse quoddam totum: Ergo habet suas partes: sed nisi actu sit in inferioribus nullus continet: ergo. Nec universale dicitur totum potentiale à potentia essendi in particularibus, sed à potestate, qua illa subsistat, ut partes coegerent. Probatur secundò quia aptitudo, scilicet prædicabilis est contingens: illa vero, quia album, v. g. respicit corpora, in quibus esse potest, est illi essentialis: quia essentia accidentis magna ex parte consistit in respectu transcendentali, qui est aptitudo ad essendum in subjecto: Ergo. Nec respondeant ad subjectum in communi, non ad particularia esse essentialē: quia materia prima uno, & eodem respectu prius tendit in formam in communi, secundario in particularē, hanc, vel illam: ita illud accidens. Tertio quia accidens antequām denominet subjectum est in abstracto. Licet universale definiatur unum apertum esse in multis: non tamen quæcunq;

cunq; modo, sed per modum totius in particularibus: at albedo ante quam sit in subiecto nec habet particularia, nec apertitudinem, ut sit per modum totius in inferioribus: sed ut sit tanquam forma in subiecto.

In Aristotelicas Categorias Com- pendium.

HVJUS LIB. MATERIA Sunt voces: quia omnis Dialectica dictio est sermocinalis, hic verò liber pars dialecticæ, licet secundarij; ad maiorem doctrinæ declarationem, de rebus per illas significatas agatur.

Summa

Summa capitinis Iⁱ.De Æquivocis, Univocis, &
Denominativis.

TRes hoc caput continet definitiōnes. Prima Æquivoca sunt ea, quorū nomen cōmune est, ratio verò nomini accommodata, diversa. Secunda Univoca sunt, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem. Tertia denominativa sunt ea, quae ab aliquo nominis habēt appellationem, solo differentia casu.

Quæstio Iⁱ.Quid sit Æquivocum, &
quoniamplex?

Omissa divisione æquivoci in 2. quivocum æquivocans, & æquivocatum: ut analogi in accidentia; et essentialia: vel quo ad narrāram, & quo ad modum Celebris est hæc. ^a Æquivocorum alia sunt à casis quivocorum. alia à Cōsiliis quæ æquè cadit in nomina, ac res; et quatenus in rebus invenitur sic habet: ^b Æquivoca à casis sunt, quæ habent cōmune nomen, n.

tipnem

tionem verò tali nomini respondentē omnino diversam. A Consilio seu Analogia idem quoque nomen habent, rationem aliquo modo eandem, simpliciter tamēn diversam.

^a Subdividuntur hæc in Analogia in-
equalitatis, ^b quorum nomen, et ra-
tio est omnino eadem, inequaliter ta-
men perfecta in inferioribus; & ^c at-
tributionis: quorum est idem nomen,
eadēmq; ratio secundum terminum,
diversa tamen secundum habitudines
ad illum. Princeps Analogatum est
causa cæterorum uno ex quatuor gene-
ribus; & in Analogia proportionis
(^{*} quæ vel est propria, vel improppria)
sunt quorum est idem nomen, & ea-
dem ratio proportionaliter, seu similis
ratio.

Oppones. Analogia attributionis ^a Obiectiones.
ad id à quo denominantur attributio-
nem dicunt: sed denominantur à Sa-
nitate. v.g. non ab animali: ergo con-
tra. Respondeatur, denominari quidem
à forma, sed in concreto, quia cum illa
sit per modum causæ, vel effectus, non
potest causare, vel causari in abstracto.
Analogiae attributionis, & propor-
tionis improppriæ idem esse potest funda-
mentum: verūn formaliter diversæ
sunt

^a Divisio An-
alogorum.

^b Analogia

inqualitatis

^c Attributionis.

^{*} Proportio-
nis.

^{*} Proportio-
nis.

^{*} Proportio-
nis.

sunt relationes Analogiae; ut exemplo
hominis picti, & veri patet.

*Opinio com-
munis.

*Communior opinio est, ad veram
atributionis Analogiam solum exigi,
ut secundam Analogum accipiat for-
mam à primo per denominationem
extrinsecam, vel realem eius commu-
nicationem: cum dependentia tamen
à primo. Nec attributione fundatur in
similitudine; quamvis simul detur: sed
in respectu ad primum analogatum:
qui respectus in analogis purae attri-
butionis fundatur in aliqua cōditione
propria analogorum, non autem in
forma, quamvis ab ea denominatio su-
matur. In mixtis in ipsa forma. Verum
ens, & cætera analoga per propor-
tionem propriam habeant unum concep-
tum objectivum ab inferioribus pra-
scissim, vel confusum? Quæstio est
Metaph. Qui priori modo opinan-
tur, negant analogia attributionis de-
finiti per terminum. Qui secundum
probabilius, analogia minus præcipui-
esto habeant formam internam per
principale, definitione distincta, &
perfecta definienda esse fatentur. A-
nologa proportionis propriæ, licet
quæ primo partitur ab inferiori-
bus, non tamē eadem omnino ratione

Logice Compendium.

65

Non sufficit ad analogiam quævis comparatio, sed ea quæ sit in natura transcendentie inclusa, non solum in inferioribus, que comparatur, sed etiam in rationibus differendi.

* Duas condiciones expressit Philosoph. in Æquivocorum definitione: altera est convenientia in vocabulo, quæ est relatio: altera diversitas in natura, quæ vel est relatio, vel negatio juxta aliquos. * Æquivocum æquivocatum dicit formaliter has duas intentiones, adjunctis relationibus significati: § Æquivocum autem æquivocans diversas significandi relationes. * Cum Arist. prohibet definiri, loqui- tur de illo in specie, non autem in genere, et in confuso; loquitur item de propria, non autem descriptiva definitione. * Nomen sumitur aliquid pro voce dearticulata: alias pro voce misacepcionis significacione, ita ut formaliter nesciat utramq; Tertio ita ut directo dicat significacionem connotando vocem. Primo & tertio modo, etsi plures habeant significaciones, potest æquivocum nomen dici simpliciter unum, (& sic intellige Arist) & quia unus, & dearticulatio est una, ut in univoco: & una nomen connotans sub-

* Explicatio definitionis æquivocorum. * Quid æquivocatum quæcumque vocatum. * Quid æquivocans. * In contrarium.

subjectū, non dicitur in plurali, propter multitudinem formarum. Secundo non est unum: quia, ut duæ formæ in eadem materia efficiunt duo composita diversa; sic &c. Äquivoca à casu, & impositione, & relatione multiplicia sunt: non ita analoga per proportionem proptiam. Analogia attributionis, & proportionis impræcū probabilius est, duas impositiones, relationes habere: unam ad primatum, aliam ad omnia secundaria analogata. Per particulam [Ratio substantia] intellige conceptum simplicem, definitivum, vel objectivum qui semper est multiplex in omnibus attributionis, & proportionis impræcū (ob multiplicem impositionem quæ sit multiplici etiam conceptu) à fortiori in Äquivocis à casu: in analogis vero proportionis proprietate sit unus re: est tamen multiplicatione. Quanvis analogia propriæ nominum, conceptibus aptari valeat.

Quæstio 2^a.

De univoco, & denominativo.

* Quid univocum univocatum.

* **V**nivoca univocata, præter relationem significati ad significans dicunt duas: aliam co-

ven-

venientia in vocabulo, aliam in natu-
ra: **S**Univocum verò univocans, unam
significantis ad rem significatam.

SQuid uni-
vocans for-
maliter di-
cant.

* Dividuntur in participata, et par-
ticipantia: hæc Arist. ut ex definitione
patet definivit: quia si nomen. v. g.
animal conseratur cum solo animali,
non est ei commune, sed æquè latè
patens: si cum animali, et aliquo infe-
riori, non est univocè commune: cum
prius uni, quam alteri conveniat: &
quia superius, et inferius, non ponunt
in numero: nec eis aliquid commune
datur. * Dividuntur etiam in essenti-
alia, et accidentalia, quæ Arist. non
comprehendit: quia, et si habeant
commune nomen, et rationem, Phi-
losoph. divisit prædicata in *Æquivoca*,
Vnivoca, et *denominativa*, tan-
quam in membra opposita: atqui si u-
nivocura complectatur accidentale,
confundetur cum denominativo: & i-
dem ait accidentaria non prædicari
de subjecto nomine, & ratione. i u-
nivoce.

* 2^a. *Divisio.*

* *Denominativum respectu formæ* * *Quatuor*
quatuor habet conditiones: prima est *denominativus*
convenientia cum forma in principio: *conditiones*
secunda *discrepancia* in fine. Tertia *respectu for-*
convenientia in esse. Quarta *diversitas me-*

in

* *Dua respectu rei de nominata.*

in modo essendi: * duas respectu rei denominatae, ut patet ex definitione, quæ est descriptiva (siquidem explicatur respectus denominatiyi ad rem denominatam per alias conditiones derivatas à re denominante) illa describuntur denominativa denominata: quia (licet nomina sola habeant casus, ut argumentatur Aegyd; & Mars.) his convenit derivari secundū nomen à forma Physicè, non Grammaticè. Admittenda (contra D. Aug.) sola differentia casu in modo essendi: quia prior, et principalior est diversitas in modo essendi, quam significandi, cum hæc ex illa proficiat.

Summa cap. 2i.

De complexis, & incomplexis.

Proponit Arist. duas divisiones: unam definitionem. 1^a. est in ea quæ significant incomplexè, *homo, bos, currit, homo vincit*: & complexè, *ut homo currit, homo vincit*. Secunda rerum prædicamenta: unum est in ea quæ dicuntur de subiecto.

dentia communia: in ea quæ non sunt
in subiecto, nec de illo dicuntur, ut
substantiaz singulares: in ea, quæ in
subiecto sunt, de illo tamen non di-
cuntur, essentialiter scilicet, ut acci-
dentialia particularia. * Vox complexa * Quid vox
est, cui in mente plures, incomplexa, complexa:
unus respondet conceptus: vel illa est, quid incom-
plexa: cuius significatum est multiplex de plexa.
formali, licet sonus unus: incomplexa,
cuius significatum est unum, licet so-
nus sit multiplex.

*Summa cap. 3°.**De Regulis.*

* **T**raduantur duo documenta ad * Duo docen-
predicamentorum notitiam, menta ad no-
Primam cum quidpiam prætitiam illorū,
dicatur de quo piam, ut de subiecto, ea, quæ sunt in
quæ dicuntur de prædicato, dicuntur predicamen-
tum de subiecto. Germana exposi-
tio est de prædicacione in quid: lecun-
di etiam in quale essentialiter: certia
comprehendit etiam accidentia. Se-
cundumq; quando genera non sunt sub-
alternata: posita eorum differentiaz
tive se sum.